

БЮЛЕТЕН

Културно-информационен център
на българското малцинство "Босилеград" – гр.Босилеград

Година 19, брой 86-87, ДЕКЕМВРИ 2016 г.

Цена: 100 ДИНАРА – 2 ЛЕВА – 1 ЕВРО

„Европейски граждани за 2016“
Иван Николов и Мариана Пенчева с председателя
на Европейския парламент Мартин Шулиц

СЪДЪРЖАНИЕ:

- *Бъдещето – на Брюксел или на Ньой* стр. 3-4
- *За превода на (антибългарските) сръбски учебници на български език* стр. 5-6
- *Обучението на майчин език – повишаване на нивото на образованието* стр. 7
- *Стига лицемерие и цинизъм* стр. 8
- *Резервите и ветото за еврочленството* стр. 9
- *Съобщение за медите* стр. 9-10
- *Какво бъдеще ни коват „Босил-метал“ и „Минеко“* стр. 11
- *„Калинел“ – първата българска инвестиция в Босилеград?* стр. 12
- *Сърбия – заложник на неопределението си* стр. 12-14
- *Ще видим ли скоро Сърбия в ЕС?* стр. 15
- *Десен лабиринт в изборната мътилка* стр. 16-17
- *Президентските избори: крачка по близко или по-далеч от ЕС?* стр. 17-20
- *За Балканските задачи на Президента Румен Радев* стр. 20
- *Русия опита преврат в Черна Гора* стр. 21
- *Иван Николов – европейски гражданин 2016* стр. 22
- *Западните покрайнини да станат европейско място за живот* стр. 22
- *За помирението на победители и победени* стр. 23-24
- *Германското малцинство в Румъния* стр. 25
- *Трансилвания – един регион се възражда* стр. 26
- *За сръбското влизане в ЕС през задния двор* стр. 27-28
- *Сърби и албанци* стр. 29
- *Антибългарските провокации в Македония* стр. 30
- *Плочата в каймакчалан и дестабилизацията на Балканите* стр. 31
- *Обръщение* стр. 32
- *Призив* стр. 33
- *„Ньойския договор - пред съда на времето, Европа и хуманността в началото на XXI век“* стр. 34-35
- *„Ньойският договор“ – международно криминално деяние, което няма давност* стр. 36-39
- *Ньойски договор и неговите метастази 98 години по-късно* стр. 40
- *Ратифициран ли е Ньойския договор?* стр. 41
- *Какъв е правният статут на Западните български покрайнини в Сърбия?* стр. 42
- *97 години от Ньойския договор - последствията днес* стр. 43-44
- *Нашите депутати в Народното събрание преди един век* стр. 45-47
- *Стига с подмяна на историческата истина!* стр. 47-50
- *Духовната връзка между волжките и дунавските българи...* стр. 51-52
- *ДОСИЕ - Югославия срещу душата на Македония* стр. 53
- *За Ботев, Левски, Стамболов и други харамии на борбата* стр. 54-62
- *Сърбия и нашето освободително движение* стр. 63
- *Да си спомним за революционера Тодор Петров* стр. 64-66
- *Чалгата като социално-културен феномен* стр. 66
- *КИЦ дейности* стр. 67-68
- *Млади поети* стр. 69
- *Зимата на Баба Перуника* стр. 70

БЮЛЕТИН

Основател и издател: гражданско сдружение Културно-информационен център “БОСИЛЕГРАД”, Босилеград, ул. “Маршал Тито” №15

Web: www.kicbos.org

Жиро сметка: 205-115077-80

IBAN/ RS35205001766666500085

Телефон/факс: (00381) 017-878-254

e-mail: kicbos@gmail.com

Редакция: Иван Николов, Александър Димитров, Радко Стоянчов

Постоянни сътрудници: Ангел Джонев, Валентин Янев, Александра Димитрова, Тодор Димитров, Новица Станков, Димитър Димитров-Треперски, Димитър Стефанов Димитров, Лозан Митев, Драголюб Иванчов

Главен и отговорен редактор: Иван Николов

Печат: Графично предприятие “СВЕН”, Ниш, ул. “Стоян Новакович” №10, тел.: (018) 248-142

ISSN 2217-7647

CIP – Каталогизирано в публикация на Народната библиотека на Сърбия, Белград. 32+659(497.11)

COBIS.SR-ID 187911692

На кориците:

стр. 1 – Европейски граждани на годината и тържествено отбелязване на 19 години КИЦ.

стр. 71 – Отбелязване на Деня на Западните покрайнини

стр. 72 – Коледна програма за малките и Олимпийски клуб Босилеград в НСА

Бъдещето – на Брюксел или на Ньой?

2016 година си отиде оставяйки купища проблеми за себе си. Вероятно и 2017 няма да бъде по-добра. В световен, европейски и регионален план протичат странни процеси с неизвестен изход които няма как да не се отразят и върху нас. Кризата в ЕС, засиленото руско влияние на Балканите и бежанската криза са новите моменти в близкото ни обкръжение които ще повлияят и върху множеството специфични наши проблеми.

Наближаващата 100 годишнина от Ньойския договор е закъснял повод България, Европа, Сърбия и особено ние, българите в Западните покрайнини да си направим равностойна и коренно да преосмислим поведението си.

Европейските държави отдавна осъзнаха грешките си и върху развалините на Версайското устройство на Европа създадоха Европейския съюз, който, въпреки кризиите и недостатъците си успя да превъзмогне проблемите от миналото и да осигури дългогодишен мир и невиждан досега икономически напредък на континента. Сръбско-хърватско-словенското кралство, след всичките му метаморфози се разпадна в кръвопролитна гражданска война. Върху неговите останки поникнаха нови държави, които, с изключение на Сърбия, успешно се реформират и присъединяват към евросъюза. Кризата в Македония и Западните покрайнини отново постави на дневен ред нерешените и усложнили се във времето български проблеми. Сърбия все още не може да се примири с пропастта на великосръбските си блянове и се опитва да лавира между Брюксел, Москва и Вашингтон за да спечели време, очаквайки Европейския съюз да се разпадне и да започне ново прекрояване на границите с надежда отново да си върне Косово, да се обедини с Република Сръбска и Черна гора и изобщо да реализира идеята си за Велика Сърбия. Референдумът в Република Сръбска, опитът за преврат в Черна гора, антиалбанските и антибългарските повокации на Косово и в Македония – са опасни индикатори за изострящата се ситуация на Балканите.

Въпреки че колелото на историята няма как да се завърти назад, всичко това доведе до тълчене на място и забавяне на преговорния процес за членството на Сърбия в ЕС. След Брексит, евроскептицизмът в Сърбия се засили. И Европа е наясно, че Сърбия няма как да стане членка на ЕС, докато не си оправи държавата и не реши проблемите със съседите си. А това, освен поминение със всички свои съседи, означава да признае и Косово.

Будните граждани в Сърбия гледат на Запад, политиките – на Изток. Но духът на съпротивата и промените който бе обхванал Сърбия по време и след падането на режима на Милошевич вече го няма. В сръбския парламент днес преобладават националистически, антиевропейски и проруски партии които са уж „опозиция“ на и без това колебливата проевропейска ориентация на управляващата партия на Александър Вучич. Въпреки че си играят на управляващи и опозиция, програмите

на повечето сръбски партии почиват върху една и съща идеологическа матрица – тази на великосръбската националистическа идеология, според която окупацията на чужди територии и асимилацията на чужди народи и малцинства е легитимен начин за създаване на Велика Сърбия и решаване на сръбският национален въпрос.

Опозиционно настроените сръбски граждани вече са уморени и отвратени от тази идеология и от партиите които я проповядват. На президентските избори през април, освен старите националистически играчи, се очерта безпартийната кандидатура на Омбудсмана на Р Сърбия Саша Янкович. Това предизвика яростна съпротива, но и пробуди надеждата, че ако той спечели, това може да пробуди от летаргията демократичните и прозападни сили в Сърбия. Нещо, което на този етап е трудно или почти непостижимо.

Странно е, как уж „най-образованото“ българско малцинство, въпреки катастрофалните резултати от едновековното си участие в югославския експеримент и въпреки интернет-революцията която изнесе на показ

цялата истина, все още не може да осъзнае целите на великосръбската политика – да сръбизира и обезлуги територията пригледана към Сърбия с Ньойския договор. Това трябваше да ни накара да заемем поне отбранителна, ако не настъпателна позиция. Невероятно е, как ние, българите в уж „демократична“ Сърбия, все още продължаваме да пилеем гласовете си по сръбските националистически партии които са първопричината на всичките наши проблеми, но не и част от решението им. Защото, ако в условия на „свобода и демокрация“ ние наистина имаме право на избор, но на практика се идентифицираме с партиите които в исторически план са виновници за нашата грама, тогава нещо не е наред с демокрацията, но и със самите нас.

След като сръбските телевизии показаха кмета и зам. кмета и председателя и зам. председателя Владимир Захариев и Стефан Стойков на приема по повод Деня на БИА през октомври, става ясно кой контролира демократичния процес и защо въпреки корупцията и престъпността местната власт е непоклаима, а правата на българското национално малцинство се спазват точно по мярката на сръбските „национални“ интереси. Това разбиране може да доведе до разпадане на държавата, но не и до спазване на правата на човека.

И все пак, не може да се отрече, че на чисто идеен план, българското малцинство създаде своята програма и идеология. Но нейното реализиране зависи само от това дали Сърбия наистина иска да стане членка на ЕС. Ако се окаже, че ЕС нее външнополитическата ориентация на Сърбия тогава и нашата проевропейска програма и идеология не струва пукната пара. Проблемите засягащи националната идентичност и екзистенцията на малцинството малко или повече присъстват в Резолюциите на Европейския парламент за напредъка на Сърбия

за членство в ЕС. Признанието „Европейски гражданин за 2016“ което Европейският парламент присъди на автора на тия редове, легитимират като проевропейски идеите и становищата които се появиха на страниците на „Бюлетина“ и особено в Платформата за защита на правата на българите в Сърбия. Това признание категорично показва, че бъдещето не принадлежи на Ньой и нанесе тежък удар върху активните мероприятия на сръбското разузнаване което чрез добре платените си агенти от български произход, провежда пропагандна кампания в София с цел да компрометира и закрие КИЦ „Босилеград“.

Въпреки че досега не успяха да се справят с тази задача, усилията в тази насока не престават. Странно е, че едни и същи лица са еднакво добре приети на приемите по повод Деня на БИА в Белград и по повод 125-та годишнина на Военно-медицинска академия в София?! Все пак, лекарите във ВМА имат и офицерски звания, хора са на дългът и честта и би трябвало да имат становище към дължностните лица от Босилеград които всеки ден хленчат във ВМА, но в Босилеград публично се обявиха против възстановяването на надгробията на петимата престъпно разстреляни на 28 юни 1913г. от сръбската армия български офицери! Българските медици преподаваха едни нелепи сцени в които виждаме как кмета на Босилеград играе хоро в хола на ВМА и раздава зеленици и квасено мляко на лекарите в знак на благодарност за медицинските услуги оказани на босилеградчани! Да, българите в Босилеград се нуждаят от специализирана медицинска помощ и чест прави на ВМА, че продължава да я оказва. Но българският данъкоплатец и българските лекари трябва да знаят, че тази тяхна високоетична и хуманна дейност се злоупотребява за политически цели – за избирането и легитимизирането на една власт която обслужва целите на великосръбската националистическа идеология която има за цел да обезбългарява и обезлюди Западните покрайнини и Македония. Самият факт, че те са принудени да търсят специализирана медицинска помощ в София, а не в медицинските центрове в Сърбия за където си плащат медицинските застраховки, ясно показва какво е положението на българското малцинство.

Странно е също така, че никой в България не си задава въпросът защо местната власт в Босилеград буквално отне от софийските партньори на КИЦ „Босилеград“ провеждането на културната политика която България е заложила за работа с българските общности в чужбина? Вместо да развие елитна национална и европейска култура каквато се преподаваше чрез КИЦ-а, Босилеград с всяка изминала година се утвърждава като център на чалгаджийски буламач от сръбски, черногорски, босненски и македонски изпълнения със байраци, шайкачи и други атрибути които вместо съвременни културни, изпращат съвсем други послания?

В същият дух протече и честването на (спорната) 75-та годишнина от откриването на Гимназията в Босилеград. Това леко замъгли проблемите с образованието на майчин български език. Преведените от сръбски на български и отпечатани в символичен тираж учебници, засега се използват повече за да се впечатляват с тях българските евродепутати, министри и посланици отколкото да се приложат за преподаване на майчин български език. Тая практика вбеси Хърватия и тя за кратко наложи вето по преговорната глава за образованието. България отново заигра с бели ръкавици и запази въздържана позиция. Въпреки това, сръбският външен министър Дачич, вместо решаване на проблемите на

малцинствата в Сърбия, навлезе в обяснителен режим с Хърватия и България прехвърляйки топката в техния двор и сменяйки темата с положението на сръбското малцинство в Хърватия и упреквайки България, че по Конституция не признавала малцинства?! С това си изказване, той даде ясно да се разбере, че не споделя европейските изисквания и директиви и предпочита да продължи със сегашния хаос в образованието, докато всички малцинства в Сърбия надлежно се превъзпитат в духът на сръбската история, култура и език и не забравят напълно родовете си корени. В същият дух прозвуча и разкайването му за признаването на независимостта на Македония. Въпреки че Македония никога не е била по-зависима от инсталациите на сръбските тайни служби и никога не е имала по-мрачно и неизвестно бъдеще.

Всичко това показва, че в Сърбия няма политическа воля за европеизация и решаване на ония проблеми които доведоха до разпадане на Югославия а сега сериозно подкопават и основите на Сърбия. Сръбските политици не искат да изминат пътя на преосмисляне на партизански натъкмената си история и да се помирят със себе си и със съседите. Рехабилитацията на историческите личности осъдени за фашизъм след Втората световна война, никак не работи в полза на членството на Сърбия в ЕС. Даже не работи и за приятелските отношения с Русия която в която борбата срещу фашизма (колкото и парадоксално да звучи) е залегнала дълбоко в съзнанието на всички руснаци.

В такъв дух предстои да се проведе поредната „Международна научна среща – Топлишкото въстание 1917 – 100 години по-късно“. Организатори са Института за стратегически изследвания към Министерството на отбраната на Р Сърбия, Народният музей Топлица в Прокупле и Историческият архив „Топлица“ от Прокупле. От предварително зададените теми се вижда, че няма нито нови факти, нито нов подход към историята. Вместо да търси корените на съвременните проблеми в историческите събития и техните малко или повече пристрастни интерпретации, сръбските историци се окопават все по-дълбоко в окопите от Първата световна война. А от това няма да се подобри нито положението на българското малцинство, нито състоянието на българо-сръбските отношения нито пък Сърбия ще направи стъпка в правилната посока.

За разлика от Топлица, с изключение на някои добросъвестни историци, никой в България (за Босилеград да не говорим) не се сети да отбележи макар с една паметна плоча Босилеградският погром от 15-16 май 1917 когато една побесняла паравоенна чета на четническия комендант Коста Милованович Печанац опожарява Босилеград и околността му избивайки 35 мирни граждани и нанасяйки щети за 2,5 милиона лева. Европейският опит подсказва, че националното помирение между гържави и народи може да се случи само когато историята правилно се прочете и когато се поставят и се честват паметниците на жертвите. Странно е, че с всичките му условности, този процес протича във Войводина – между унгарците и сръбите. Между българи и сърби това все още е немислимо. От грехът до покаянието и прошката пътят е мъчителен и дълъг. А от това най-много пострадахме ние – жертвите на сръбско-българските войни и сражения, които платихме жестока цена на несправедливият Версайски мир и на собственото си бездействие.

За превода на (антибългарските) сръбски учебници на български език

Трийсет години след решението на Съюза на комунистите на Сърбия и на сателитните му тогавашни местни организации в Босилеград: Общински комитет на съюза на комунистите, Социалистически съюз на трудовия народ, Съюз на социалистическата младеж, Съюз на бойците и Съюз на синдикатите да премахне образованието на български език в Босилеградските училища за което беше спретнат и единственият в историята на националното предателство „референдум“, бяхме осенени от новината, че външния министър на Р Сърбия

Ивица Дачич е предал на българският посланик в Белград Радко Влайков трийсетина преведени от сръбски на български език учебници за основните училища в Босилеград. След това същите тия учебници Националният съвет на българското национално малцинство със всичките му там церемониални салтанати и приклякането на репортери и камермани бяха тържествено донесени и предадени на директорите на училищата в Босилеград и показно заснети в полуразните училищни стаи с по пет-шест деца, претенциозно наречени „Български паралелки“. Това разбира се, беше оценено като голям дипломатически успех, нов дух в сръбско-българските отношения, напредък в преговорите на Сърбия за членството в ЕС, отваряне и затваряне на преговорна глава 23 и 24 и т.н.

Всичко това щеше да е прекалено хубаво ако да беше вярно. Но преди да се даде цялостна оценка на нещата, те трябва внимателно да се огледат от всички страни.

По времето на югославския самоуправителен социализъм няхаме граждански, но имахме национални права – българите в Западните покрайнини се обучаваха на майчин език. Друг е въпросът на какво ни обучаваха. С повампирясването на великосръбския националистически курс сред сръбските комунисти започна „борбата срещу национализма“ и българският език до 1987 година поетапно бе премахнат от нашите училища под формата на тнр. „двуезичен модел“. В следващите години „борбата срещу национализма“ в Съюза на югославските комунисти прерасна в кър-

вава гражданска война която изправи целият свят на нокти. Всички народи и малцинства в бивша Югославия пожелаха свободата и независимостта си и общо взето, с огромни жертви, разорения и страдания си я извоюваха.

В югославският концлагер наречен „Западни покрайнини“ започнахме с надежда да попогледаме към България, но българските политици и държавници няхаха никаква идея какво да правят с нас. Не че някога са имали. Българската външна политика към

Западните покрайнини се отличава с много остри завои и непоследователност. Помощта на България в областта на културата, образованието, българското гражданство и здравеопазването наистина поспря асимилационния процес, но пък засили миграцията към България и Западна Европа. Официалните държав-

ни представители в Белград и София продължиха да се преръщат и тупат по гърба ограничавайки се да си говорят в рамките на утвърдените дипломатически клишета за „малцинството като мост на сътрудничество между двете държави“, „липса на териториални претенции“, „отлични добросъседски отношения“ и изчакване на членството на Сърбия в ЕС, когато България щеше да поиска спазването на правата на българското малцинство.

Дојде и този ден. Надеждите ни бяха попарени с „безусловната и безрезервна подкрепа за членството на Сърбия в ЕС“, а ние продължихме да битуваме в ролята на „мост на сътрудничество“ която още 1946 година на спирката на Царибродската гара на път за Белград ни даде най-известният български комунистически национален предател Георги Димитров. Комунизмът в България падна. България стана член на ЕС. „Мостът на сътрудничеството“ вече е прогнил и прояден от времето – българското малцинство според сръбската статистика от 62 000 души през 1962, намалая на само 18 500 през 2011 година а от тях само 13 000 смятат българският език за майчин. Общините Босилеград и Цариброд са сред икономически най-изостаналите в Сърбия. Със застаряващо население, висока смъртност, много ниска раждаемост и засилена

миграция. Безработица, беззаконие и жестока местна партокрация на сръбските националистически партии умело командвани от кадрите на бившата югославска УДБА.

През учебната 2006/7 година в Босилеградското основно училище една група национално осъзнати родители рискуваха и поискаха децата им да учат на български език. Законова база имаше. Кадри също. Нямахме учебници. Не можеха да се внесат от България защото сръбската образователна програма е една и задължителна за всички. Появи се проблемът с превеждането на български език на сръбските учебници. Учениците учеха под невъзможни условия – сръбските учебници се превеждаха по време на ученическите занимания, правеха си ксерокопии и някакви хвърчащи листчета. Българчетата се разделяха на „българи“ и „сърби“ и почнаха да се бият в междучасията. Въпреки всичко в продължение на осем години се откриваше по една нова паралелка на български език. В Босилеград броят на учениците в българските паралелки достигна около 80. След като тия ученици завършиха основното си образование, следваше да се открият паралелки на български език и в Гимназията в Босилеград. Българската гимназия „Княгиня Мария Луиза“ в Босилеград днес отбелязва 75 години от откриването си без име и със съвсем малко часове по български език. В Цариброд нещата тръгнаха по обратния начин - паралелките на български език се откриха най-напред в Гимназията. Но учебници пак нямаше. Превеждането на сръбските учебници се проточи във времето – нямаше кадри, желание, пари. Изговори колкото щеш. Междуременно обучението в българските паралелки до значителна степен бе компрометирано, повечето паралелки се разпаднаха, родители и ученици покрусено отидоха в „двуезичните паралелки“ в които условията за обучението са по-нормални. Родителите постепенно загубиха интерес да записват децата си в българските паралелки, въпреки че всички които излизаха от Гимназията отиваха да следват в България.

Сърбия все пак започна преговорите за членство в ЕС и се нуждае от българската политическа подкрепа. Българското общество изостри чувствителността си по проблемите на българите в Западните покрайнини и в Белград все пак решиха да направят нещо с което да впечатлят българските тържавници и да се сдобият с българската подкрепа за членството на Сърбия в ЕС. Така се стигна до символната бройка от преведените трийсетина комплекта български учебници които бяха тържествено връчени на българския посланик и училищата. Малко по-късно сръбската посланичка в Брюксел занесе тия учебници и на българския евродепутат в Европейския парламент г-н Андрей Ковачев който иначе е един от най-активните в защитата на правата на българите в Сърбия и Македония.

Но кому вече са нужни те? В Босилеградското основно училище има още три „паралелки“ с по-малко от десетина ученици в които обучението все още се влечи на български език. На фона на демографската катастрофа и егзистенциалните нужди на хората, въпросът с образованието като че ли остава някъде на заден план.

И все пак, възможно ли е отново да се задвижи процеса на откриването на български паралелки след като учебниците са преведени или се превеждат? Трудно. Или почти невъзможно. Защото надеждите и доверието вече са проиграни. Защото на родителите им писна някой непрекъснато да експериментира с децата им. И да ги упреква в предателство и патриотизъм. Защото на всички нас ни е съвършено ясно, че интересът на Сърбия никога не е бил как да осигури правата на своите лоялни граждани от български произход, а как да прецака българските управници за да си осигури подкрепата на България за еврочленството си. И наистина, сръбската дипломация играе на коз – българите имат всички права по закон и конституция, ето им сега и учебници. А това, че не искат да учат в българските паралелки – това си е тяхно право! Това, че масово напускат Босилеград и Цариброд, също си е тяхно право. Това, че бягат от безработицата, беззаконието, корупцията – също не е нищо ново. Така е и в останалата част на Сърбия. И в България. И в Македония. Дал бог оправдания колкото щеш.

След трийсет години борба на българските организации в Западните покрайнини, на българската дипломация и международните организации по правата на човека и правата на малцинствата от ООН до Европейската комисия, Сърбия преведе трийсет учебника на български език! Триумф! Браво на българската външна политика, на „европейски“ преобладаващите сръбски националисти които само преди десетина години, посред бял ден, на входа на Правителството разстреляха единственият европейски премиер на Сърбия Зоран Джинджич и граснаха клечката на американското посолство в Белград. Браво на новия дух на сръбско-българските отношения, виж какви хубави учебници на български език направихме!

Само че... в началото на тази учебна година в Босилеградска община тръгнаха 64 първолачета. Дай Боже здраве, след осем години в Босилеград ще си имаме 64 ученици в 8 клас, а от 8 до първи, все по-малко и по-малко. Само че и тая сметка може да се окаже крива с оглед на скоростта с която младите се изнасят от Босилеград към България и Западна Европа.

В изтеклите двайсетина години се изясниха всички аспекти от драмата наречена Западни покрайнини. Вече няма никакво съмнение за намеренията и целите на сръбската политика към българите в Западните покрайнини. Тя най-добре си личи не само в образованието, но и в яростта с която се преследват „НАТО предателите и чуждестранните агенти“ в българските организации и сдружения и особено българският бизнес в Западните покрайнини който можеше да даде глътка въздух на това изстрадало население. Всичко е ясно. Обидното е само, че все още ни правят на балъци и ни приспиват с детски приказки – с подбрани снимки на сръбски учебници преведени на български които ще бъдат показани пред камерите и после вероятно забутани в някой училищен шкаф на вече разпадналите се и обраснали в бурян Босилеградски училища.

Иван Николов

Обучението на майчин език - повишаване на нивото на образованието

Изучаването на майчин език е право, заложено в сръбската конституция и в Рамковата конвенция за защита на националните малцинства. Това право е европейски стандарт и европейска практика. И тъй като Сърбия заяви желанието си и води преговори за членство в Европейския съюз, въпросът с (не)образованието на майчин български език, от прищевка на сръбските националисти и комунисти, изведнъж се превърна в пречка за членството на Сърбия в ЕС. Национален интерес на Сърбия е час по-скоро да стане членка на ЕС, въпреки националистическото бръцолеване на проруските партии в сръбския парламент когото със злорадство чакат разпадането му за да се хвърлят в обятията на матушка Русия.

Неприлагането на това природно и човешко право, освен че е законово съмнително, е нелогично и непрактично. Абсурдно е да оспорваш на някой нещо, което искаш за себе си и никой не ти го оспорва. Нестествено е на едно българче да отказваш правото на обучение на майчин български език, и същевременно да искаш обучение на майчин сръбски език за сръбските деца които живеят извън Сърбия. Тази практика е от времето на „Югославия“ експеримент когато всичките югославски народи и малцинства трябваше да се смесят и слезат в една „свърхнация“ която „случайно“ имаше всички сръбски национални белези – език, история, култура и пр.

Да владееш добре езика на който се говори вкъщи, е пред условие за грамотност и интелигентност. Знанието на повече езици е богатство, а не заплаха. Да говориш и разбираш служебния език и езика на съседите си е полезно и необходимо. А ако знаеш и някой световен език, шансовете ти за успех са значително по-големи в днешния мобилен свят в който географските разстояния вече почти нямат значение.

Странна е съпротивата и мрънкането на преподаватели и родители срещу възстановяването на българския език в нашите училища. На какво се дължи тази съпротива? Много е просто – на неграмотността.

Майчиният български език беше премахнат от нашите училища в едно друго време и с други политически цели. Това беше времето на „Югославия“, „братството и единството“ и на „Тито – Революция – Мир“. Това кошмарно време отмина оставяйки тежки духовни травми, материални разорения и кървави следи. Днес идват на дневен ред други цели и задачи. Вместо създаването на нова „свърхнация“ със сръбски национални белези в името на утопията за Велика Сърбия, днес, във времето на свърхмодерните технологии и комуникации се налага усвояването на друг културен модел с нови принципи и ценности. Те може и да не ни се харесват, но никой не е спрял колелото на времето. Спазването на правата на човека и правата на малцинствата днес е общоевропейска и универсална човешка ценност. Тя не е цел сама по себе си, тя е първо и основно условие за уважението на човешката личност и пред условие за качествено образование и напредък на гражданите, обществото и държавата. В крайна сметка, никой не иска нищо повече от това, което ни принадлежи по законите на природата и обществото.

Истерията около майчиния български език, освен че е безсмислена и антицивилизационна, отклонява вниманието ни от нещата, за които би трябвало да се тревожим много повече – съдържанието и качеството на образованието. Никой не се замисля защо във времето на интернет-технологии учениците вече не владеят общообразователния минимум и във всеки следващ етап от образованието влизат все по-неподготвени и по-неграмотни. Знанията на голяма част от учениците са неустойчиви и с недопустими пропуски. Учениците от „копи-пейст“ поколението силно се затрудняват, когато трябва да изразят собствено мнение или да решат логическа задача. Без Гугъл те стават безпомощни и мълкват. Тази мултиплицираща се неграмотност изпростишава населението и

увеличава проблемите в обществото, особено безработицата и крайната бедност. Така или иначе грамотните хора с някаква професия или висшистите все пак си намират работа и се реализират. Изследванията показват, че при хората с основно образование заетите са около 30%, а при хората с начално или никакво образование – само 15%.

Именно в тази трагедия на нашето образование са причините на социалния, интелектуалния и ценностен разпад, който ни превърна в безпросветна, обладана от преграждателна маса, която може лесно да се манипулира и управлява. Отказването или отнемането на майчиният български език се случи след като нашата (дипломирана) интелигенция бе национално убита и отровена с утопията на югославянството, самоуправителния социализъм и презрението към майката родина - България. Така бъдещето ни стана крайно проблематично.

Без усвояването на майчиният български, децата не могат да научат и официалния сръбски език. И по-нататък, без добри езикови познания, те не могат да усвоят и другите учебни съдържания. В крайна сметка, мислите и критично настроени граждани са все по-малко и по-малко. Все по-малко са хората които креират и водят обществото напред. Така възпитаната и произведена в системата на образованието посредственост много скоро се завърна като бумеранг и силно удари държавата която я допусна и създаде. Посредствените кадри заседнаха на държавни постове и се опълчиха срещу знаещите и можещите. В крайна сметка кадрите хора използваха българското си гражданство, и се разпиляха в европейското пространство – там където някои други преди тях са се преборили за по-нормални условия за живот.

Държавата не се интересува от това дали в нашите училища се изучава майчин език и така „произвежда“ неграмотни граждани. В такава среда няма успеваемост и в обучението на самият сръбски език - и при него резултатите катастрофално спадат.

Световната практика сочи, че там, където майчиният език се изучава наравно с официалния, общото равнище на грамотност се увеличава и обратно, там където не се изучава, грамотността намалява. Ние го знаем и от собствения си пример. Нивото на образованието в Босилеград е достигнало разцвета си точно по времето когато в училищата ни се е преподавало на майчин език. От тогава датираят най-добрите високо образовани и реализирани кадри в цяла бивша Югославия. Упадък на нашето образование започва със суматохата която настана с премахването на обучението на български език. Без добро познаване на майчиният език, който се говори в семейството, не може да се стигне до познаване и пълноценно ползване на официалния сръбски и на чуждите езици.

Така стигаме до общо западане на успеваемостта и по останалите предмети, което на свой ред води до прогресивна функционална неграмотност и всеобщо съвременно оглупяване и бездуховност. Което няма нищо общо с простопията от миналите векове. Тогава дори и неграмотните хора са изповядвали една висока за времето си житейска философия и са имали способност и познания за оцеляване в много по-трудните тогавашни условия. Да не говорим за въпросите на културата, морала, честта и дългът към семейство, род, родина, природа и особено към земята която ги е хранила. Нещото, което днес дълбокоумно наричаме „опазване на околната среда“. Сякаш ние не сме част от нея и не живеем по законите на природата.

Ето защо, възстановяването на обучението на майчин български език в нашите училища е не само път към модернизацията на сръбското общество и пълноправното ѝ членство в Европейския съюз, но и начин за оздравяване и повишаване на нивото на образованието в училищата на българите в Сърбия.

Иван Николов

Стига лицемерие и цинизъм

Някак си приглушено и страхливо мина първият и единствен (а вероятно и последен) 75-годишен юбилей от откриването на Гимназията „Княгиня Мария Луиза“ в Босилеград. Казвам последен, защото не виждам как гимназията ще дочака своя 100-годишен юбилей.

Първо, на транспаранта който носеха прекрасните босилеградски ученици на чело на шествието срамежливо бе премълчано първото име „Княгиня Мария Луиза“ и годината на откриването – 1941!? Също така, бе премълчан въпросът защо е било сменено името на гимназията на „Иван Караиванов“ и защо, след разпадането на Югославия, гимназията и до днес няма име? Освен това, най-отгоре стоеше текстът на сръбски „75 година од оснивања гимназије у Босилеграду“ а

отдолу буквално преведено на български: „75 години от основаването на гимназията в Босилеград“. Специалистите по български език ще кажат дали превода на български е точен, но лично на мен нещо не ми прозвуча на правилен български.

Второ, организаторът умислено не беше поканил директорката на Царибродската гимназия „Св.св. Кирил и Методий“ г-жа Снежана Симеонова и представителите на българските организации: КИЦ „Босилеград“, Гражданско сдружение ГЛАС, Демократичния съюз на българите и другите две български партии от Цариброд. Това показва може би личната предубеденост на организатора на юбилея към организациите и сдруженията чиято дейност е свързана с националните проблеми на българите в Западните покрайнини, но на практика това е демонстрация на презрение към институциите и хората които се борят за образование на български език, национални и европейски ценности и пр. и имат някакви резултати зад себе си.

Вместо това, във в-к „Ново братство“ прочетохме как Националният съвет на българите в Сърбия ще прави реформи в образованието, ще превежда учебници на български и пр., но услужливо бе премълчано, че българските паралелки в Основното училище се разпадат, а в детската градинка на децата от 2 до 6 годинки, вместо на майчин, им се преподава на сръбски език! По повод 75 годишния юбилей се изчетеха всички супер постижения на Гимназията (повечето са от времето когато в нея се преподаваше на майчин български език), но беше премълчан най-големият ѝ срам – нито един от известните преподаватели на Гимназията навремето не застанаха в защита на българския език когато Общинският комитет на Съюза на комунистите в Босилеград въвеждаше „двуезичния модел“.

Като човек който доброволно се старая за поддържането на паметника на Левски в Босилеград и почти всеки ден съм около него, знам, че изминаха цели осем години от откриването му, докато ръководството на Гимназията се претраши да положи венци и цветя пред паметника а само от две години насам Гимназията започна да чества 24 май. Тъй като общината направи детската площадка до паметникът на Левски всеки ден слушам как децата „причат“ на сръбски докато си играят по катерушките. Все по-често и продавачките по магазините ме посрещат на сръбски. Извън натъкмените юбиларни изказвания,

смятам, че именно това е истинският показател за целите и качеството на образованието на български език в Босилеград. И всичко това се случва в 21 век в община в която населението е почти 99% от български произход, а държавата Сърбия се е запътила да става членка на ЕС! Смятам, че това не бива да се премълчава по повод 75 годишния юбилей.

Има и още парадокси. Гимназията „Княгиня Мария Луиза“ била открита на 04. 11. 1941г (въпреки че тая дата също е спорна) в онази тогавашна България за която „ветераните“ от СУБНОР и пенсионерската организация в Босилеград твърдят, че е била „фашистка“ и от която те са ни „освободили“ на 08.09.1944г?! За тази цел, кмета

им построи и паметна чешма през 2006 година на три крачка вдясно от паметникът на Левски и на която те всяка година на 8 септември отбелязват „освобождението на Босилеград от българската фашистка окупация“?! Покрай другите бойци, там идваше и директорът на гимназията Антон Тончев, за което ви изпращам и снимка. Много ми е чудно как една такава „фашистка“ и „окупаторска“ държава е могла да открие гимназия

която все още съществува и с която всички се гордеят!?

Парадоксите не спират дотук. Когато по повод 100 години от Балканската война решихме да възстановим почупените надгробни паметници на престъпно разстреляните на 28 юни 1913г петима български офицери в Босилеградското гробище, като общински съветник от листата на Социалистическата партия на Сърбия директорът Антон Тончев на 14 заседание на Общинска скупщина Босилеград на 08. 12. 2014г заяви на сръбски език следното по този повод: „... Друго, сви ви знате ову ситуацију да је некое дозвољено, нечу да му спомињем име зато што не говорим с њиме, да он без општине и без институције које су задужене за то, да одређује и да каже овде су или српска гробља или бугарска, појест тамо су сахрањени или бугарски или српски војници пре неznam колико година и тако гаље, да он самостално уређује и да ставља плоче и неznam шта. То је срамота. Зна се начин на који се обележавају таква гробна места и како се подижу такви споменици и надгробне плоче. Ово је стварно срамота! Значи некое је, не кажем да му је то дозвољено, ал чим нико не реагује, значи да неко може да ради шта хоће. То је стварно срамота. Хвала.“

Ето защо смятам, че 75 годишния юбилей на босилеградската гимназия мина цинично, лицемерно, рогоотстъпнически и подло. Именно заради това поведението на Босилеград днес е фактически мъртъв град. Сигурен съм, че ако имахме достойни и национално отговорни кметове, учители, журналисти, професори, доктори на науките (с които често се хвалим) Босилеград нямаше да претърпи такава мащабна национална, икономическа и духовна катастрофа. С други думи, сегашната национална катастрофа на Босилеград е именно заради тях и благодарение на тях.

(Този материал не бе публикуван във в-к „Ново Братство“)

Димитър Димитров

Резервите и ветоето за еврочленството

По повод атаките на сръбският външен министър Ивица Дачич срещу България за повдигането на въпроса за положението на българското малцинство в предприетите преговори с ЕС по глава 26, КИЦ „Босилеград“ приветства усилията на България в преговорния процес да поправи положението на българското малцинство в Р Сърбия и същевременно изразява разочарование от липсата на готовност от сръбска страна да се говори по същество и да се предложат решения които да осигурят неговото все-странно културно, материално и политическо развитие.

Българското малцинство в Р Сърбия за половин век се е стопило от 62 000 жители през 1962 година на 18 500 през 2011, от които, според сръбската статистика, само 13 500 говорят майчин български език. Няма видим напредък в обучението на майчин български език в училищата което доведе до криза на идентичността на българите. Положителните сигнали с превода на учебниците от сръбски на български език макар и с минимален тираж от само 30 екземпляра, бяха анулирани с разпадането на паралелките на български език. Общините Босилеград и Цариброд са сред икономически най-изостаналите в Сърбия. Липсата на работеща икономика, на инфраструктура и на свободно движение на стоки, услуги, идеи и капитали през границата обрече българските общини на изолация което доведе до икономическа миграция и обезлюдяване на района. Всичко това е достатъчно България да изрази тревога и безпокойство и да повдигне въпроса както в двустранните отношения така и на международен план

Членството на Сърбия в ЕС е свързано с вътрешни реформи и изпълняване на критерии които са задължителни за всички кандидат-членки. Сърбия не е и не може да бъде никакво изключение от този процес. Неуважителното и цинично отношение към Хърватия и България които отдавна са изпълнили критериите си за членство в ЕС и са част от европейските институции, опитите да се настрои Брюксел да „повлияе на България и Хърватия“ да се откажат от защитата на своите малцинства в Сърбия, както и обвиненията срещу България, че по Конституция не признавала малцинствата си показва, че Р Сърбия все още искрено не споделя европейските принципи за правата на малцинствата и няма готовност да води разговори по същество.

Спазването на европейските критерии за малцинствата, е част от европеизацията на Сърбия и изграждане на трайни и стабилни отношения със съседните държави. Членството на Сърбия в ЕС трябва да бъде шанс за оцеляването и напредъка на българското малцинство, а не повод забиваги да се запечати неговата съдба. В този дух трябва да се води диалог и да се търсят конкретни решения за натрупаните в миналото проблеми с цел преодоляване на историческите наслагвания и насърчаване на процеса на национално помирение между българи и сърби.

КИЦ „Босилеград“

Съобщение за медиите

Драголюб Иванков

Демократичния съюз на българите изразява разочарование от циничният, презрителен и обиден тон в изказването на сръбският външен министър Ивица Дачич срещу Хърватска и България, по повод повдигнатите от тях въпроси и изразени резерви при отварянето на глава 26 в преговорите за сръбското еврочленство, в частта отнасяща се за образованието на малцинствата. Този тон недвусмислено показва, че Сърбия, освен че не държи сметка

за правата и интересите на своите лоялни граждани от малцинствен произход, няма политическа воля да изпълнява критериите за членство в ЕС и не държи сметка за положението на малцинствата като фактор за добросъседските отношения и мира и сигурността на Балканите.

Преговорите за членството на Сърбия в ЕС, са исторически шанс Р Сърбия да се реформира и модернизира, а българското малцинство в Западните покрайнини да оцелее и да получи по-нормални условия за живот и развитие. Като държава майка и членка на ЕС, България има не само право, но и дължност и отговорност да настоява пред Сърбия и европейските институции да се спазват нормите, принципите и ценностите които да гарантират не само националната идентичност, но и качеството на живот на българите в Сърбия. Настояването за спазването на европейските принципи и ценности не е израз на „антисръбска атмосфера в ЕС“, както твърди външният министър на Сърбия Ивица Дачич, а конструктивен опит за решаване на натрупаните проблеми от миналото с цел модернизирани и европеизирани на самата Сърбия в интерес на всички нейни граждани и на всички страни от ЕС. За това е необходимо да се изпълняват европейските изисквания за членство в ЕС, а не да се влиза в обяснителен режим със съседните държави които отдавна са изпълнили същите тия критерии и са равноправни членки.

Демократичния съюз на българите повече от две десетилетия алармира българската, сръбската и европейската общественост за това, че българското малцинство е застрашено национално, икономически и демографски и че са необходими спешни общи усилия от страна на България, Сърбия и международната общност то да бъде спасено и да му бъдат създадени нормални условия за живот.

През юли 2013г. Националният съвет на българите, българските малцинствени партии и сдружения в Република Сърбия, след всеотрашен анализ на положението на малцинството се обединихме в оценките си и подписахме Платформа за защита на правата на българското национално малцинство с ясни искания към правителствата на Р Сърбия, Р България и европейските институции. Призовахме правителствата на двете държави, в дух на добросъседство и разбирателство да подпишат договор за приятелство с който да се насърчи сътрудничеството между двете страни за подобряване на положението на българското малцинство. Покрай всичко останало, призовахме за създаване на двустранна комисия която да излезе със съвместна

инициатива за преодоляване на социално-икономическите проблеми и реализация на проекти които да подпомогнат икономическото, инфраструктурно, регионално и културно сътрудничество между държавите което благоприятно да се отрази на българското малцинство.

На последвалите срещи на високо равнище между двете държави бяха обсъждани проблемите на българското малцинство и от сръбска страна бяха дадени уверения, че Р Сърбия ще посвети особено внимание за икономическото развитие на общините в които живее българското малцинство, за образованието на български език и възстановяването на българските войнишки паметници на територията на Сърбия.

За съжаление, въпреки положителните сигнали, след три години нищо от обещаното не е реализирано. Социално-икономическото положение на българите, особено в Босилеградската част, драматично се влоши и доведе до засилване на миграционният поток и обезлюдване на района. В областта на образованието започнало превеждане и отпечатване на учебници на български език бе обезсмислено с ускорено разпадане на паралелките в които обучението се провеждаше на български език. Външните инвеститори които изразиха желание да инвестират и да откриват нови работни места в Босилеград бяха посрещнати с подозрение и съпротива. Опитите на местния бизнес да приватизира и да дава работа на хората бе посрещнат с жестока съпротива от страна на местната управа, което доведе до протести и засилено полицейско присъствие в Босилеград. Правосъдието на Р Сърбия се оказва безсилно пред политическият произвол и корупцията в местната власт. Социалната политика направи гражданите зависими от управляващите и ги принуди на местните избори да избират между социалните помощи и глуда. Местните избори се проведоха под натиск на управляващата партия, с фалшификация на документи, купуване на гласове, търговия с вляание, социална зависимост, неравноправни за опозицията условия и без свободен достъп до медиите. Следствените органи и прокуратурата проявиха пълна незаинтересованост въпреки очевидните закононарушения. Природните ресурси на общината бяха разграбени по непрозрачен начин и без видими за общината икономически резултати. Престъпният начин на провеждане на изборите, доведе до престъпен и безотговорен начин на управление който превърна Босилеград в гето в което няма демократично избрано и отговорно управление и правова държава.

На политически план, малцинствените партии които още през 90-те години на миналия век разпознаха проблемите и предложиха решения за тях, бяха изолирани не само от политическата система, но и от изборния процес. Официалните меди оплоха и сатанизираха тогавашния интелектуален елит на малцинството като дезинтегриращ и опасен за държавата фактор. Създадоха се дублиращи, контролирани от службите „малцинствени“ структури които направиха пълен хаос в политическото пространство в българските общини и блокаха започналите процеси на демократизация. На мястото на партиите които трябваше да изразяват политическата воля на българското малцинство и да поемат управлението му, дойдоха сръбските националистически партии с програми наследени от сръбската националистическа идеология от края на 19 век. Парадоксално е, че именно тия партии, с ясно изразен антибългарски профил, нанесли непоправима вреда върху българщината в Западните покрайнини и Македония, днес имат най-много последователи в Босилеград и Цариград?! Това поведение на местните „управляващи“ и „опозиционни“ политици, независимо от всички обективни трудности и строго охраняваното медийно и политическо пространство, ние оценяваме като самоубийствено и безотговорно. Голяма част от отговорността

за драмата на българското малцинство се крие именно в малодушието и „линията на по-малката съпротива“ на местните управляващи и опозиционни политици и „интелектуалци“. Те допуснаха да бъдат хванати в заложените капани на контролираните от Белград консервативни и националистически партии, вместо да обединят силите си върху собствена политическа платформа имайки предвид нуждите на малцинството и използвайки добрата практика между развитите европейски държави.

Вместо Правителството на Р Сърбия да се заеме с консолидиране на администрацията, правосъдието и решаването на тежките социално-икономически, образователни, информационни и културни проблеми в общините в които все още живеят българи, да гарантира свободата на словото и свободата на политическото действие, ние от най-високо ниво чуваме изказвания чийто тон напомня на времето на режима на Милошевич в 90-те години на миналия век. Вследствие на безвластието, беззаконието, безработицата и липсата на перспектива, огромна част от младите, образовани и трудоспособни граждани се принудиха да напуснат родните си краища и да потърсят препитание в държавите от ЕС.

Странно е също така, че именно по време на отварянето на преговорните глави за членството на Сърбия в ЕС, когато е приоритетно решаването на проблемите които възпроизвеждат напрежение и изострят отношенията между балканските държави, в Р Сърбия се провеждат „научни конференции“ които затвърждават историческите фалшификации от преди един век и задълбочават пропастта между българи и сърби. По същият начин, в Р Македония се снимат филми с антибългарски послания. Вместо критически да се преосмисля историческото наследство и да се насърчават проявите и процесите на национално помирение между българи и сърби, каквито има във Войводина между сърби и унгарци, ние сме свидетели на пропагандни „научно-исторически“ и „художествени“ похвати които отново възпроизвеждат националната омраза и нетърпимостта между българи и сърби от времето на Балканските и Първата световна война.

Демократичния съюз на българите счита, че в такава атмосфера, няма нито политическа воля, нито възможност за решаване на проблемите на българското малцинство в Сърбия. Напротив, неговото положение се влошава с всеки изминал ден по всички икономически, културни и демографски показатели. През последните две десетилетия бяха изчерпани всички политически средства и възможности за решаване на проблемите и предотвратяване на сегашната катастрофа. Въпреки разпадането на бивша Югославия, въпреки непрекъснатото горорене в публичното пространство, българските управници не намериха кураж да използват благоприятният исторически момент и да поставят въпроса за малцинството в процеса на решаването на югославската криза. Така българското малцинство, без никакво юридическо основание, се озова в ръцете на най-големия си враг – великосръбският национал-шовинизъм. Лишено от намесата и подкрепата от страна на България, резултатите не можеха да бъдат другоячни.

Днес българското малцинство се задушава в смъртната хватка на сръбският национал-шовинизъм и е обречено да изчезне пред безучастния поглед на българските управници и пред очите на съвременна Европа. Историята ще осъди това като акт на предателство на всички политици които управляваха България от началото на прехода до днес, но няма да спести и отговорността на европейските политици, дипломати и парламентаристи които непрекъснато говорят за някакви абстрактни европейски принципи и ценности, но никога не дойде на място да види какви са резултатите от границата прокарана с решението в Нюй 1919г, и да предложи конкретна помощ и подкрепа на изстрадалото българско население.

Какво бъдеще ни коват „Босил-метал“ и „Минеко“?

В началото на 2016 година в сръбските медиуми се появи информация, че британската компания „Минеко“ щяла да открива мина за олово и цинк в село Караманица край Босилеград. Селото се намира на границата тримеждието България – Македония – Сърбия. Мината е работила за кратко по времето на бивша Югославия и е закрыта поради нерентабилност и липса на добри пътища.

От 2010 година „Минеко“ провежда изследователска работа заедно с партньорската фирма „Босил-метал“ която специално бе регистрирана за тази цел. Появиха се информации, че първоначалните изследвания са показали, че има достатъчно количество рудни залежи за откриване на мина „Босил-метал“ която щяла да стане една от водещите мини за олово и цинк в Сърбия. Досега в „Босил-метал“ били инвестирани 11 милиона и трябвало да се инвестират още 12-15 милиона щатски долара. Откриването на мината било планирано за 2018 година и щяла да осигури работа за 400-500 души.

В такъв тон се изказваше и кмета на Босилеград Владимир Захариев. Същевременно, по коритото на рекичката която изтича от този район и се влива в река Драговищица при ГПП „Рибарци – Олтоманци“, неизвестно как, почнаха да никнат една след друга малки водоцентрални. Това донесе промени във флората, фауната и селското стопанство от селата Караманица, Горно и Долно Тлъмино, Бистър, Рикачево и Бранковци и местните жители почнаха да негодуват. И до днес не е ясно по каква процедура и на базата на каква експертиза е допуснато тяхното изграждане и каква е ползата от тях за общината. Вероятно по същия начин се е стигнало и до „пилотния“ проект за флотация.

От две години местните жители сигнализират, че в реката се изливат отпадъчни води от „пилотните“ съоръжения за технологично изследване на флотационната преработка на олово и цинк в местността „Подвирове“ и „Поповица“. Бистрата планинска рекичка от време на време започна да получава млечно-бяла боя. Най-напред излезна планинската пътека. След това местните селяни се заплакаха, че добитъкът им вече не иска да пие вода от реката. През 2012 година селяните започнаха да изпращат писма с оплаквания в сръбското министерство за защита на околната среда. Оттам дойдоха сухи чиновнически отговори, че рударските, екологичните и хидрогеоложните инспекции следят положението и че не е регистрирано присъствие на тежки метали в реката. С оглед на това, че става дума за гранична зона и че отпадъчните води от „пилотната“ флотация се изливат в река Драговищица а от нея в Струма, за проекта на „Минеко“, освен сръбското Министерство на земеделието и защита на околната среда, трябва да се произнесе и Министерството за защита на околната среда и водите на Р България и Министерството на околната среда и просторно планиране на Р Македония.

Към края на юли, „Босил-метал“ г.о.о. подава иск до Министерството на земеделието и защита на околната среда за екологична оценка на „пилотното“ съоръжение за флотация. С решение № 353-02-1477/2016-16 от 27.09.2016 подписано от зам.министър Александър Весич, Министерството взема решение, че на базата на предоставените документи НЕ Е НУЖНО да се прави Студия за оценка на рискове за околната среда, ако се спазват „предписаните изисквания“?! Каквото и да означава това. По-нататък, в образложението на решението се твърди, че съгласно изискванията от Конвенцията за оценка на влиянието на проекти на околната среда в транграничен контекст, е „...задвижена процедурата за осведомяване на Министерството на околната среда и водите на Република

България и Министерството на околната среда и просторно планиране на Р Македония, с описание на планираният проект и възможните трансгранични влияния. В процеса на разглеждането на иска не са предоставени коментари и мнения на заинтересованите органи и организации и на заинтересованата общественост, включително мнения и коментари от Р България и Р Македония“.

Въпреки че, както се твърди, не са предоставени „коментари и мнения“ на заинтересованите страни, Сръбското министерство счита, че предвиденият „пилотен“ проект е с ограничен капацитет (3 t/h) и времетраене (2-3 години) и трябва да послужи за определяне на оптималните параметри и съоръжения за бъдещите флотационни съоръжения които, според плана, трябва да се реализират през следващите години. По нататък се изброява, че „пилотния“ проект няма значително влияние на рудните залежи, почвата, растителния и животински свят, културните, жилищните и инфраструктурни обекти и че може да окаже незначително „временно“ влияние на качеството на въздуха и водата от „Безименния поток“?

От пръв поглед си личи, че Решението на сръбското министерство има един огромен недостатък – липсва му експертиза. Не е ясно защо точно там трябва да се прави флотационно съоръжение, какви флотационни реагенти ще се използват, с какъв капацитет ще бъде то, кой ще понесе отговорността за евентуалните щети, колко пари ще инвестира „Минеко“

в инфраструктурата и защита на околната среда в Босилеград, какви са икономическите ползи от този проект за развитието на общината и пр. Дори и да се окаже, че вредата от „пилотния“ проект не е чак толкова голяма, кой може да гарантира, че превръщането му във „водеца“ мина за олово и цинк в Сърбия през 2018г., няма да предизвика екологична катастрофа която да засегне трите държави? Няма ли това да бъде твърде късно за реагиране? Това допълнително обезпокоява орделите местни селскостопански производители и животновъди които доскоро поне се радваха на здрава околна среда. Те се страхуват, че техният интерес да живеят в здрава околна среда не представлява нищо пред печалбите на международните компании за производство на тежки метали. Не могат да разчитат и на подкрепата на община Босилеград, известна с безотговорното си, корумпирано и некомпетентно управление.

Единствената им надежда е евентуалната реакция на Министерството на околната среда и водите на Република България и може би, съответните реакции на екологичните сдружения в България и на българската общественост. Все пак, отпадъчните води ще се изливат в Драговищица и Струма които напояват Кюстендилската котловина. Въпросът е, истинската информация да стигне час по-скоро до тях. Сръбската страна твърди, че е доставила такава информация на българското и македонското министерство и на обществеността и не е получила никакви „мнения и коментари“.

Най-неосведомена в случая е именно най-засегнатата – Босилеградската общественост и особено жителите от селата по слива на Бранковска река, Драговищица и Струма. Информацията за строежа на оловно-цинковата мина „Караманица“ е едностранчива и селективно подобрена. Дават се огромни цифри за инвестиции, обещания за стоотици работни места дълбоко под земята, производство на стоотици хиляди тонове концентрирана руда олово и цинк, но не и за вредните последствия на тежките метали за здравето на миньорите, жителите на околните села, животните, питейната вода и околната среда в Сърбия, България и Македония.

Иван Николов

„Калинел“ – първата българска инвестиция в Босилеград?

Собственикът на „Калинел“ Марин Радевски, държавният секретар за стопанство Драган Стеванович и българският посланик Радко Влайков при подписването на споразумението за приватизацията на шивашкият завод „Кобос“ в Босилеград.

Сръбските медици предадоха, че в понеделник, на 24 октомври т.г. в сградата на Областната управа във Враня е подписан договор между Стопанското министерство на Р Сърбия и собственика на българската компания „Калинел“ Марин Радевски за нови инвестиции във Вранска баня и Босилеград. Според този договор във Вранска баня ще се строи нова производствена хала, а в Босилеград ще се адаптира съществуваща хала на бившият шивашки завод „Кобос“, и в следващите две години ще се открият около 250 нови работни места от които първите 100 до края на тази година.

„Калинел“ произвежда готови текстилни продукти и през 2012г. е приватизирала една производствена хала във Вранска баня където работят 52 работници.

Българският посланик Радко Влайков в Р Сърбия припомни, че България и Сърбия до 2020 година трябва да усвоят 29 милиона евра за проекти между България и Сърбия по програмата за развитие на трансграничното сътрудничество. Общата оценка е, че тези инвестиции и трансграничното сътрудничество са от изключително значение за развитие на крайграничните райони и общини като Босилеград.

С това на практика приключи борбата за приватизация на „Кобос“. Процедурата продължи повече от една година поради съпротивата на община Босилеград която оспорваше собствеността на „Кобос“.

Иван Николов

Сърбия –

Соня Бисерко

Наситените събития на Балканите напълно разголиха позицията на Сърбия относно нейното неопределено и откъсване да си избере път към бъдещето. В общата суматоха на международната сцена, Балканите не са чак толкова във фокуса на международните фактори, особено на Запада, (изборите в САЩ, Брексит, Сирия, мигрантите и пр.) което остава простор за разрушителната роля на Русия.

Събитията свързани с изборите в Черна Гора и отваряне на въпроса за собствеността на комбинатът Трепча на Косово показват, че се прави опит отново да се отворят статусните въпроси между тези две държави. Референдумът в Република Сърбска остана без съответна реакция в западната международна общност и създаде, както се тълкува в сръбските националистически среди, важни предпоставки за следващи референдуми – го отцепление. Този относително успешен маньовър, според анализаторите, беше във функция на местните избори, а на символично ниво послужи като възможност подобни сценарии да се разиграят и в други съседни страни.

И американският институт Стратфор в прогнозите си за четвъртия квартал на 2016г., изтъква, че след спорният референдум в Република Сърбска, подготовките за следващите ходове на сърбите в Босна и Херцеговина с цел укрепване на тяхната автономия за сметка на федералните институции, ще доведат до напрежение между етническите групи.

Някои анализатори в Сърбия преценяват, че референдумът в Република Сърбска е показал, че „американското всемогъщество на Балканите престава“. Главния фактор за ограничаването на американската сила на Балканите те виждат във все по-силното влияние на Русия на нашите пространства. Без оглед на това, че Русия загуби Черна Гора, счита се, че сръбската победа в Босна и Херцеговина остава, а американците са получили „утешителна награда“ в Черна Гора.

Зад тия илюзии и проекции сега Русия която се представя като застъпник на сръбските интереси. Жълтите вестници близки до Правителството изтъкват, че „за Путин Сърбия е въпрос на чест, но и един от най-важните стратегически въпроси извън границите на Русия“. И затова той ще направи всичко възможно да помогне на приятелите си в Белград и Баня Лука. Бившият шеф на дипломацията Живадин Йованович (по времето на Милошевич) изтъкна, че няма никакво съмнение, че Сърбия и Русия са стратегически партньори още от времето на Първото сръбско въстание, т.е. още от началото на 19 век. Русия има значителни интереси на Балканите и това е една от причините за напредъка на нашето икономическо, културно и военно сътрудничество.

Ако Западът се ограничи само да критикува Додик (и другите актьори в региона), Путин ще продължи да го въздига (и всеки който обяви непослушание за САЩ), като алтернатива на „умереният Вучич“. В такъв случай, премиерът Александър Вучич ще бъде под натиск, което по същество показва и неговите ограничения. Това ще открие място за неговите съперници които ще имат подкрепата на Русия. Засега един от кандидатите е Ивица Дачич.

Премиерът Вучич чрез наклоненият му жълт „Информер“ разпространи информацията, че е подложен на едновременно натиск от Запад, Русия и неговата партия (СНС). Натискът от Русия е все по-видим, а няколко последни хода на Москва показват, че той ще се засилва: посещението на

Заложник на неопределението си

премиера Димитрий Медведев беше оповестено няколко пъти и отново отложено за неопределено време, има постоянен натиск за подписание на споразумение за статута на Хуманитарния център в Ниш, както и настояване Сърбия да се присъедини към руската, за сега все още хуманитарна акция в Алепо.

Въпреки че Вучич постоянно изтъква, че Сърбия няма да се откаже от европейската интеграция, но и от приятелските си отношения с Русия, все по-видим е неговият разкол с президента Томислав Николич по този въпрос. Черногорските избори също показваха, че той няма контрол над опитите да се пренасят победата на Мило Джуканович. Все по-видима е съпротивата към евроатлантическите интеграции в неговото най-близко обкръжение, както и във влиятелните, сега парламентарно представени опозиционни партии (идеологически близките Сръбска радикална партия, Демократична партия на Сърбия, Двери), консервативните кръгове като Сръбската православна църква и групи силови центрове които се съпротивляват на каквито и да е реформи, особено на ония които предвещават правова държава. Премиерът Вучич осъзнава, че Сърбия не може да оцелее без подкрепата на Запада. Той заяви, че: „85% от пазарите на Сърбия са в ЕС, 95% от инвестициите идват от ЕС и най-голямата подкрепа получихме от ЕС. Нека да бъдем честни и да не пловаме по парите на техните данъкоплатци. Получихме стотици милиони евро само за наводненията, а ги похарчихме така, че никои нямаше нито една забележка“.

Доколкото ЕС по-значително не се ангажира с интегрирането на Сърбия и на Западните Балкани (което в сегашните условия е почти невъзможно), премиерът Вучич ще бъде принуден да направи избор който няма да е в полза на евроинтеграцията. Не влизайки в искреността му около европейската ориентация (авторитарност, нетолерантност), алтернативата може да бъде още по-радикална с оглед на това, че на сръбската политическа сцена няма политици които да предлагат ясна визия за бъдещето на Сърбия.

Изборите в Черна гора

Изборната победа на Мило Джуканович, е победа на прозападната ориентация и то въпреки огромната подкрепа на опозицията която трябваше да тласне Черна Гора в руската орбита. Тази победа е толкова по-значителна защото срещу себе си имаше много организиран блок, включително и нахлуване на паравойска от Сърбия чиято цел е провокиране на безредици и евентуален арест на Джуканович ако той победи.

Главният специален прокурор на Черна Гора Милюойе Катанч съобщи, че Специалната прокуратура има доказателства, че престъпната група на 16 октомври е планирала да проведе терористични действия в Черна гора. На ТВ „Вийести“ в емисията „На чисто“ той каза, че списъка на заподозрените не е окончателен. Той каза, че те „са имали цел да подкрепят хората пред Скупщината, да влезнат маскирани в нея в униформи на специалните части от Управлението на полицията, за да представят това като стрелба на полицията срещу събралите се граждани. Тази терористична група, проливайки невинна кръв е искала да завземе Скупщината, да арестува премиера и да командва“.

Черногорският писател Андрей Николаидис смята, че тия избори бяха историческо „не“ на Русия и изтъква, че от 1948 година в Черна Гора не е водена такава антируска кампания. Той твърди, че ако Черна Гора се откаже от НАТО, това ще означава „не“ и на влизането в ЕС. Това би бил драматичен завои и Черна Гора би била на крачка от края на съществуването си като част от западната цивилизация и че се връща във византийския мрак.

Од момента на разписването на изборите черногорската опозиция започна с античерногорски дейности. С оглед

на това, че тя контролира значителна част от медийният спектър, нейната кампания беше насочена да дискредитира властващата партия и нейният лидер заради евроатлантическата интеграция.

Русия беше един от главните инвеститори в Черна гора. Нейните инвестиции значително намаляха поради икономическата ситуация в самата Русия, но и заради обръщането на Джуканович към ЕС и НАТО. Инвестициите бяха главен механизъм за изнудване на Черна Гора. След санкциите на Запада, Русия потърси нови канали за влияние - предимно медийни. Счита се, че последните месеци в Черна Гора са вкарани огромни финансови средства за кампания срещу ЕС и НАТО. Главната подкрепа получиха дневните вестници „Вийести“, „Дан“ и групи медии (около 15) които бяха носители на тази кампания.

Опозиционните партии и коалиции не признават резултатите от изборите заради, както се споменава, това че изборния процес е проведен с такива злоупотреби „които по брой и съдържание надвишават всички изборни процеси в историята на парламентаризма в Черна Гора“.

Освен това, мисията за мониторинг при Канцеларията за демократични институции и човешки права на Организацията за европейско сътрудничество и сигурност (OSCE/ODIHR) оцени, че парламентарните избори са проведени в конкурентно обкръжение и се отличават с общо уважение на основните свободи, както и че забелязаните позитивни промени показват истинска воля за напредък на този процес.

Ръководителите на Европейската комисия Федерика Могерини и Йоханес Ханс след изборите заявиха, че Черна Гора значително е напреднала в процеса на присъединяването в Европейския съюз и следващите месеци трябва да се използват за задълбочаване и ускоряване на политическите и икономическите реформи, особено в областта на правата държава.

В официално съобщение Русия изтъкна, че резултатите от изборите в Черна Гора „показват дълбок разкол в черногорското общество по редица въпроси, най-напред за външната политика на тази балканска държава и нейните перспективи за присъединяване към НАТО“. Също така се изразява очакване новото правителство да уважи мнението на народа на Черна гора: практически половината от избирателите дадоха гласовете си за партиите които се залагат за провеждане на референдум за членство в НАТО“.

Медийната кампания в Сърбия след изборите в Черна Гора, както от страна на официалните, така и от страна на тнр. независими медии, бе на страна на черногорската опозиция. Според народният представител Жарко Корач, бе направен опит ситуацията в Черна Гора да се представи по друг начин поставяйки фокуса върху „манипулациите“ на черногорската власт. Корач изтъква, че опита за преврат в Черна Гора е опасно събитие и че според следствието, не е опит за манипулация от страна на черногорските власти и че е ясно намерението да се спре НАТО, но дори и европейската интеграция.

Изборите в Черна, според авторският текст на депутатката Наташа Мичич винаги са били лакмус за състоянието в Сърбия. Тя изтъква, че по правило винаги се случва едно и също – изтриват се тънките линии между двете Сърбии, които уж съществуват. Нейното заключение е, че части от „гражданската“ Сърбия по време на изборите в Черна Гора ненадейно са се приобцили идеологически към сръбските радикали или някои други десни. Това показва че Вучич засега няма сериозна алтернатива.

Президентът Николич отдавна изтъква, че Черна Гора през последните няколко години е направила няколко грешки, особено с въвеждането на санкции срещу Русия и подчертава, че „и към сръбите не се държи както трябва, страху-

вайки се от нова победа на сръбският елемент, защото още не е утвърдила съзнанието за съществуването на черногорски език или черква“.

Николич - все по-открит подгръжник на руските интереси

Все по-ясна е линията на разделението между премиера Вучич и президента Николич когато се касае за руските интереси и натисците срещу Сърбия. При откриването на сръбско консулство в Санкт-Петербург Николич не пропусна да благодари на Русия, преди всичко на президента Путин, за „искрената подкрепа за опазването на териториалната цялост и защитата на сръбските национални интереси на международен план“. Русия директно подкрепя антиевропейските становища на президента на Сърбия Томислав Николич, защото в него вижда партньор за обструкция на процеса на европейската интеграция на Сърбия. Николич отдавна е в стълкновение с прокламираната политика на Правителството на Сърбия и директно подгръжда интересите на Русия, както в Сърбия, така и в региона. Николич все по-често застъпва становището, че Сърбия никога няма да стане членка на ЕС ако в замяна на това трябва да признае независимостта на Косово и Метохия. Също така, постоянно изтъква, че Сърбия никога няма да бъде член на НАТО, защото това е воненен съюз: „Това не ни трябва. Ние се подчиняваме на техните стандарти когато става дума за правата на малцинствата и бежанците“. Той изтъква, че е време по-друг начин да се говори с Брюксел, тоест „дали ще има ултиматум да приемем независимостта на Косово за да станем членка на ЕС и какво мисли Брюксел за отнетото имущество“.

Николич разчита на още един президентски мандат и смята, че ще получи подкрепата на Вучич която е решаваща за който и да е избор. Имайки предвид подкрепата на Русия, както и малкото пространство за маневриране на Вучич, Николич още сега заявява „Ако се кандитирам, никога няма да е достатъчно силен да застраши моето избиране“.

Косово: опит отново да се отвори въпроса със статута на Косово

Гласуването на закона за Треча в Скупщината на Косово, предизвика редица реакции в Сърбия, което по същество е опит отново да се отвори въпроса за статуса на Косово. Най-напред реагираха министрите и други представители на властта. Министър Александър Вулин охарактеризира това като опит за „дестабилизация“, и че оня „който работи за дестабилизацията не мисли само за имуществото, а за да направи такава ситуация която трудно може да се контролира“. Подчерта и че: „нашето обкръжение стана крехко – ситуацията в Босна не стихва и след изборите.. в Черна Гора е немирно, както и в Македония а сега и на Косово и Метохия.“

Марко Джурич, шеф на Канцеларията за Косово дори предизвестя, че Правителството на Сърбия ще иска спешно заседание на Съвета за сигурност за „отнемането“ на Треча и нарушение на Резолюцията 1244. Милован Дреун, депутат от СНС изтъкна, че решението на прищипската власт за Треча е опит да се довърши етническото прочистване на сърбите от Косово и Метохия, и добави че това е удар върху правото на народа да съществува на една територия, защото Треча е основата на нашето съществуване на КиМ. Сръбската народна партия чийто председател Ненад Попович е проруски настроен, предупреди, че Сърбия е направила много вредни отстъпки към ЕС по въпроса за Косово и Метохия и призова официален Белград да настоява за последователно спазване на международното право и да приложи Резолюцията 1244 опирайки се върху подкрепата на помощта която може да получи от приятелска Русия и нейният лидер Владимир Путин.

Текстовете по медиите внушават, че американците след референдума в Република Сръбска са тръгнали срещу Сърбия и че сега е „силен натиск“ чрез Косово. Америка смята, че

Русия има влияние върху Сърбия и че за тях е решаващо да накарат Сърбия да признае независимостта на Косово, защото мислят че така автоматично ще намалят руското политическо влияние не само в Сърбия но и в целият регион. Никола Връзич, журналист на „Печат“ счита, че ако Сърбия приеме ултиматума във връзка с телекомуникациите, много бързо ще последва и второ брѳкселско споразумение в което от Сърбия ще се поиска да позволи влизането на КиМ в международните организации, преди всичко в ООН-е.

Всичките посочени искания вече са договорени в Брѳксел, но сега се пласират като уж някакво намерение на САЩ напълно да пречупят Сърбия. При това се изтъква, че Брѳксел е изтласкан от това уравнение на влиянието и се споменава почти формално. Изтъква се, че САЩ и без това „не са доволни от бавното и безуспешно действие на ЕС“.

Руските коментатори, като Ана Флаимоновна, председателка на Фонда за стратегическа култура изтъкват, че „интеграцията на сърбите от Косово и Метохия в „Република Косово“ е една от най-важните цели на политиката на САЩ на Балканите“. Тя предупреждава, че НАТО води стратегия на „контролиран хаос от среден интензитет“: „оранжевите революции“ в Македония и Република Сръбска; излизане на улиците на „цивилното общество“ в Сърбия, на които успяват да изкарат до 30 00 души (което е недостатъчно за повтаряне на сценария на преврата от 5 октомври 2000 година, но е съвсем достатъчно за дестабилизация на политическия режим в страната). Ускореното включване в НАТО на балканските страни които все още не са негов членове; създаване на армия от албански елементи с диверсантски и наказателен характер, способна да изпълни задачата „предотвратяване в дълбочина“ на съпротивата в случай на въоръжен конфликт на НАТО с Русия.

Заклѳчения и препорѳки

Сърбия стигна до точка на неустойчив неутрален статус и балансиране между две страни. Тѳй като тя официално се определи за европейска интеграция, нейната политика трябва се съобрази с ЕС и в такѳв смисъл върху нея да се упражнява натиск.

Руското присѳствие в региона става все по-интензивно и агресивно, което частично е следствие от забавянето на интеграционния процес в страните от Западните Балкани. Руското разширение в медийната сфера е все по-значително благодарение и на непрозрачната приватизация и комерсиализация на медиите.

Сръбското общество е раздвоено от една страна от очакванията, че с влизането в ЕС ще си осигури по-добър живот и от друга страна от фрустрациите които подхранва Русия, както и от неспособността на политическия елит да задвижи икономическото оздравяване на страната.

Русия много изкусно насажда чувството на унижение във всички медийни съдържания, особено в жѳлтите медии където Путин се представя като клѳч на решението. За да се предотврати потенциалната дезинтеграция на Западните Балкани, необходимо е ЕС да ускори европейската интеграция с един по-еластичен подход и да се ангажира за стопанско оздравяване на региона.

За да се профилира действителна алтернатива в Сърбия, необходимо е да се направи военна равностметка на политиката на Милошевич; докато това не се случи опозицията и властта ще си оспорват становищата по всички критични точки касаещи близкото минало (Сараево, войната в Хърватия, Черна Гора, Косово и пр.) Оцеляването върху национализма, като единствена легишна политика трайно осакатява демократичните потенциали на Сърбия.

ЕС трябва по-енергично да настоява за провеждането на Брѳкселското споразумение в преговорите които се водят под нейна закрила. В противен случай, нормализацията на отношенията между Белград и Прищина непрекъснато ще бѳдат обструирани от едната или другата страна, което през последните месеци особено се отнася за Белград (споразумението за телекомуникациите, реакциите на Завина за Треча в Прищина и пр.)

Ще видим ли Сърбия скоро в ЕС?

Преговорите за сръбското еврочленство започнаха. Никой обаче не знае кога Сърбия действително ще влезе в ЕС. Безработицата там е висока, заплатите - ниски, корупцията е навсякъде. А и Косовският въпрос е все още нерешен.

От гледна точка на Сърбия преговорите за присъединяване към ЕС са единственият правилен път. «Това е стратегическата цел на страната. Сърбия има бъдеще само в ЕС», неуморно повтаря премиерът Александър Вучич от поне две години насам.

„Белград спешно ще въведе реформите“, уверява той. Според Вучич, Сърбия ще изпълни изискванията на ЕС до края на 2019 и тогава присъединяването ѝ ще зависи само от готовността на Брюксел да я приеме. Това обяви той след разговорите си с комисаря по европейското разширяване Йоханес Хан, провели се в Белград.

За Белград се знае, че много гържи на приятелството с Москва. От началото на украинската криза обаче Сърбия стана интересна и за САЩ, а сръбският премиер внезапно заговори за партньорство с „нашите американски приятели“.

Безработица, корупция и зависими медии

Кандидатката за еврочленство Сърбия спешно се нуждае от инвестиции. Безработицата в страната е 22 %, а сред младите сърби процентът е още по-висок – всеки втори младеж е без работа. След нулевия икономически растеж през миналата година, тази година той ще е едва 0,5%. Същевременно средният месечен доход е не повече от около 380 евро нето. Много млади и добре квалифицирани сърби напускат родината си и търсят по-добър живот в западноевропейските страни или в Америка. В индекса на «Репортери без граници» за свободата на печата през 2015 Сърбия е на 67-мо място от общо 180 държави, а «Фрийдъм хаус» със седалище във Вашингтон оценява сръбските медии като «само частично свободни». В рамките на допитване на фондация «Конрад Аденауер», проведено през септември 2014, девет от десет сръбски журналисти споделят, че цензурата и автоцензурата са широко разпространени в страната им.

Същевременно корупцията е пуснала пипала навсякъде. В корупционния индекс на «Трансперънси интернешънъл» Сърбия заема 78-място от общо 174. Около нея се нареждат Черна Гора и Тунис. Сръбският вестник «Блиц» помести наскоро «ценоразпис на корупцията», според който срещу 300 евро всеки ученик може да премине в по-горен клас. Докторска титла пък може да се получи срещу 3000 евро, а разрешение за строителство – срещу 1000 евро. Толкова струва и гаранцията за добро медицинско обслужване при раждане.

Преди пет години в Сърбия бе създадена агенция за борба с корупцията, успехите ѝ обаче са твърде оскъдни. «Най-големият ни проблем е, че разкритите случаи в крайна сметка не биват наказвани нито по съдебен път, нито с други санкции», подчертава зам.- директорът на

агенцията Владан Йоксимович. Онзи, който е обвинен в корупция, плаща незначителна глоба и с това случаят е приключен. През 2015 са подадени 11 жалби срещу корупционни практики на по-високо политическо и управленско ниво. В съда обаче е разгледан само един от тези случаи.

Нерешен остава и сложният въпрос с Косово. Преди осем години Косово се отдели от Сърбия и обяви своята независимост, която Белград обаче и досега не иска да признае. В сръбската конституция Косово негвуемислено е дефинирано като част

от Сърбия. Пет от общо 28-те страни от ЕС също все още не са признали Република Косово. Такава е и позицията на Русия и Китай. Признаването на Косово засега не е официална предпоставка за сръбското еврочленство. Не е тайна обаче, че някои страни от Общността, включително Германия, поставят това като условие. Директорката на сръбското Бюро за европейска интеграция в Белград Ксения Миленкович е категорична, че дефинирането на Косово като част от Сърбия съвсем не е просто реторика. «Ако признаването на независимото Косово стане официално условие за присъединяването на Сърбия към ЕС, нашият отговор ще бъде отрицателен», казва тя в абсолютно съгласие с позицията на премиера Вучич.

ЕС не храни илюзии в това отношение. Вместо «признаване на Косово» комисарят по европейското разширяване Хан предпочита в разговор да използва друг израз – той говори за «процес на нормализиране на отношенията между Сърбия и Косово», като същевременно пропуска да уточни откога всъщност тези отношения действително могат да се смятат за «нормални».

Именно нерешеният косовски въпрос е и причината преговорите за присъединяването на Сърбия да бъдат открити с отварянето на главите «Финансов контрол» и «Други въпроси», вместо с обичайните теми като правостъбие и сигурност. Заг неутралното название «други въпроси» се крие всъщност темата за нормализирането на отношенията с Косово. Германският Бундестаг настоява преговорите с балканската страна да започнат с нея, както и тя да бъде определяща за окончателното решение. Никой обаче не знае колко време ще отнеме намирането на това решение.

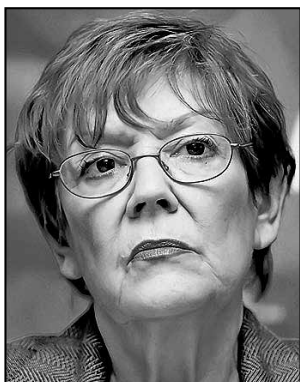
Докато сръбският премиер очаква присъединяването на страната му към ЕС да се случи в най-близко бъдеще, Ксения Миленкович от Бюрото за европейска интеграция е значително по-скепична. «Не си правим илюзии, наясно сме, че европейското разширяване в момента не е приоритет на ЕС», казва тя в разговор с Дойче Веле. «Поне не в мандата на тази Европейска комисия», добавя тя.

При встъпването си в длъжност председателят на ЕК Жан-Клод Юнкер заяви, че до края на неговия мандат през 2019 разширение на ЕС не се предвижда.

Дойче-Веле

Десен лабиринт в изборната мътилка

Весна Пешич

Повечето сърби от диаспората гласуват за десницата, тоест за профашистките кандидати, което им препоръчват и властващите партии от Сърбия. Драган Маркович Палма прекара известно време в Австрия и самият той казва, че там е агитирал сърбите да гласуват за Хофер, екстремен десничар и антиевропеец от когото се страхуваше и Ангела Меркел. Олекна ѝ когато той загуби на изборите. Така беше и с Тръмп, а така ще бъде и на пролет когато тръгне френската предизборна кампания - тогава задължително ще се агитира за Ле Пен. И така нататък, както се редуват изборите в ЕС. Доколкото навсякъде победи крайната десница, която е против разширението, изгледите за бъдещето и цялостната ситуация в Сърбия значително ще се влошат във финансовото и в демократичното развитие както и в перспективата за регионалните отношения и стабилност.

Съвсем непремислено и вредно, нашия десен „интернационализъм“ за сега не се отказва. Той не произтича само от някаква любов към чуждите екстремистки партии. Сърбите имат определени очаквания от тях. Те някак си вярват, че именно тия ще проработят за сръбската кауза. Твърде неудобно и непохвално е предположението, че именно профашистките и антидемократичните партии най-добре ще разберат и ще решат сръбският национален въпрос. Не е трудно да се разбере откъде идва това уверение. В Хага тъкмо сега се чете присъдата на Радко Младич за геноцида в Сребреница и престъпленията срещу човечеството. Него все още го защитават в Сърбия и тука най-много през историята се орезилихме. И затова десните популисти и фашисти са нашата голяма надежда: те са някак си наши. Това е така защото ние все още не можем да преодолеем нашето лошо минало, нито сме тръгнали по този път. Този път се загуби защото ние не сме дораснали за него, пък и света се промени. Колко са безсловесни нашите очаквания, се вижда и по това, че още не е стихнало въодушевлението от победата на Тръмп, а вече срамежливо се промъкна новината че той ще реши проблема с Косово като го ترامпи с руснаците за Крим.

Както хубаво каза Надежда Миленкович, ние сме предтеча на всички катаклизми в днешния свят; ние вече си имаме на власт такива популисти от които Европа се страхува, но от нашите вече май никой не се бои. Споменава се унгарският Виктор Орбан, полският Ярослав Качински, турският Ердоган, а Александър Вучич вече никой не го споменава като „десен популист“, а го хвалят, че провежда някакви много добри реформи, напредва към ЕС и води диалог с албанците. Очевидно е, че ние много сме загазили и когато някой си върши домашните работи – намалява дефицита с помощта на ММФ, крета към ЕС и вече не воюва, всички казват – остави ги, добре

е и така, стига да не правят някакъв голям хаос. Особено откакто се върна Шешел и възстанови сръбските радикали та Вучич може и него да посочи. А тук е и новият ултрадесен възход на Двери, които се хвалят, че това е техният час защото те сега са в световния популистки тренд. На много наши съграждани това учебно занятие им дотегна и се разбягаха кой накъдето види.

В такава двойна блокада и отвън и отвътре, не може да се профилира онова което се нарича гражданска или проевропейска опозиция и не може да се намери отговор за ситуацията в която се намираме. Това се вижда преди президентските избори чийто срок е през пролетта. Бе направена аналогия с две предишни ситуации в които победата на президентските избори изгони Слободан Милошевич така че той загуби правителството, а същото се случи и на последните избори на които Тадић загуби президентските избори а бившите радикали се докопаха до Правителството по същия начин – чрез президента. Сега опозицията се надява, че и по трет път може да се случи същото. Само трябва да се намери добър кандидат: той да победи и чрез него опозицията да превземе правителството и да свали авторитарната власт на Александър Вучич. Такива аналогии не са изключени но могат и да залъжат. Ето и защо. И първият и вторият път когато по този начин се промени властта в Сърбия опозицията беше много по-силна от сегашната. Всички гласове на опозицията да се съберат на куп, така че никой да не се загуби, плюс независимите гласове за президент, пак няма да се наберат почти два милиона гласа колкото е необходимо да се избере нов президент.

Да не споменавам, че няма демократични условия за избори. Това съществено се промени. Всички условия определя Вучич според собствените си интереси. Кандидатите на опозицията няма къде нито да се появят, нито да кажат какви са им идеите и плановете, освен може би по социалните мрежи, но в Сърбия около 50% от хората не ползват интернет. При самото споменаване на възможните кандидати, държавната пропаганда ги разкъсва по жълтите вестници и ТВ канали. Саша Янкович който заслужено си спечели рейтинг защитавайки правата държава честно вършейки си работа на Правозащитник на гражданите, бе подложен на такива нападки от страна на властта, че дори се промъкнаха и такива лъжи че той бил убил най-добрия си другар! Вук Йеремич, още един кандидат който се самопредлага, а никой нито го е поканил, нито му се чуваше гласът през последните няколко години, като бивш външен министър по времето на Тадић, спечели някакъв капитал като велик сърбин и борец за Косово. Въпреки че и той не е фаворит на гражданската Сърбия, режимът жестоко го атакува. Той не пречи на Вучич защото той няма добър и сигурен кандидат, освен той да се кандидатира (което може да се случи, защото той не иска да рискува и по всяка цена иска абсолютна власт) – а Йеремич като националист добре се котира сред своите избиратели но и в Социалистическата партия и някои „граждански партии“. И за него режимът измисли как да го унищожи – бил свързан с убийството на двамата войници в Топчигер.

на Сърбия

Така Вучич успя да окаля възможните кандидати още преди да се кандидатират, подлагайки ги дори под съмнение за убийства. И на някой трет би се случило същото. Единственото смислено нещо което ми идва наум е опозицията да отговори с пълно мълчание и да изчака последният момент. Затова трябва сериозност и тайни договори, а нашата опозиция не е способна за това. Или поне не показва солидарност и отдаденост на целта да се прекрати тоталитарното управление на Вучич. В контекста на негативното развитие на събитията в ЕС става ясно колко е важно това.

За да разколебае напълно опозицията, Вучич пусна новината че са възможни извънредни парламентарни избори (въпреки че тъкмо завърхихме тазгодишните извънредни избори), може би белградските, което означава, че той иска тоталитарно да се осигури). Вече всички общини освен Шабац са негов и така няма да има място където той да не е господар.

Опозицията засега няма истински отговор, освен с въодушевление радостно да отговори – едва чакаме. По някакво неписано правило, опозиционните партии приемат всички подмятания и манипулации на режима, дори и изборите на всеки два месеца, защото Боже мой, и това влиза в срок на службата. Питат ме, как да кажем че не искаме избори? А защо да ги искаме, когато бяха само преди две години? Това е харчене на пари които нямате, народни пари, защото част от кампанията е от бюджета а изборите са твърде скъпи. И всичко заради омайването на гражданите, и загуба на още шест месеца докато той прави правителство. И така ще ви мотае следващите десетина години.

Ако Вучич окончателно иска да се пресметне с опозицията, имайки предвид възможните промени в ЕС тогава трябва сериозно да се замисли и да даде най-добрият възможен отговор на това предизвикателство. Какво може да бъде това? Това което някога знаехме да направим а сега забравяме. Без оглед на различията, а те все пак не са прекалено големи, за истинските опозиционни партии които не приемат такова мрачно бъдеще и собствена си гибел или пълно маргинализиране – единственият изход е обща листа, отлична, най-добрата възможна и справедлива за да я приемат всички. Не е нужно да се подчертава, че симпатизантите на Вучич отпадат, защото знаем кои са те. Значи, всички заедно, всички които гишат опозиционно трябва да се активира, от къща до къща, от човек, до човек, да се мобилизират гражданите и да се опита големият пробив с добър кандидат за президент.

Ако ситуацията напролет бъде толкова драматична във форма или-или, имайки предвид възможната европейска тъма (американската вече е тука), ако опозицията изобщо има някакъв костюм и сериозни хора, трябва да се раздвижи, обедини и да тръгне да се обединява и извън границите си да свърши сериозна и жертвоготовна работа, за да спаси Сърбия и нашите животи. Финансите ще осигурим всички заедно, всички ще работим, за никого няма да има сянка. Или така – или спускаме завесата.

Президентските избори: крачка по-близко или по-далеч от ЕС?

Победата на Доналд Тръмп на американските президентски избори допълнително насърчи и засили възхода на десните и догматично-популистките партии и движения в света, включително и в Сърбия. Желанието за победата на Тръмп беше очевидно по време на неговата предизборна кампания, но самата победа беше дочакана с ефория от страна на десният блок, съставен от значителна а може би и най-голяма част от избирателната маса на премиерът Александър Вучич.

Реалните политически последици от този „суверенистичен“, по същество антиевропейски, широко разпространен в публичното пространство ентусиазъм, скоро ще бъде подложен на тест. Става дума за президентските избори в Сърбия в началото на 2017г. Заради тяхната потенциална важност, те ще бъдат във фокуса и на западната международна общност. Европейският комисар за политиката между съседите и разширение Йоханес Хан изрази опасение, че предстоящите избори могат да спрат реформаторските усилия, тоест „да бъдат придружени с националистическа риторика“.

Победата на Доналд Тръмп, аутсайдер и консервативец, шокира света, особено неговата либерална част. В многото анализи и коментари на американските избори и напускането на Британия на Европейския съюз, по значене и възможните глобални последици се сравнява с падането на Берлинската стена 1989г. 2016 година се отъждествява като край на събудената надежда с която бяха надъхнати събитията от почти три десетилетия насам.

Метафората за „Берлинската стена“ е близка и на някои местни анализатори, но напълно в друг контекст. Според тях, падането на Берлинската стена е началото на създаването на „чудовищното евроатлантическо устройство“. Това устройство обаче сега се срива, защото на Запад тече „мека революция“ срещу отчужденият „мондиалистски елит“ който „гази наследството на

Европа и нейните прекоморски издънки“. Някои последиствия – Брексит, след това Тръмп в Белия дом – вече са тук. Възможно е да си отиде и Меркел, след това триумф на националистическата идея в Австрия, промени във Франция... Това според сръбския националистически и консервативен блок (който е болшинство), както се изтъква, представлява шанс Сърбия „да се освободи от хватката на вътрешната анационална окупация и пълно обръщане към сръбските интереси и наследство“, както и за „точно определяне на геополитическите ориентации“.

Помирителните изявления по време на кампанията на Тръмп към президента Путин, пробуди вярата в бъдещето стратегическо партньорство между Вашингтон и Москва, което цяло да промени сезашната международна обстановка. Сръбският десен елит който и без това се обляга на Русия смята, че в новите обстоятелства може да постигне „националните сънища“, тоест да доведе до разделение на Косово и да присъедини Република Сърбска към Сърбия.

Освен становището към Путин, за по-голяма част от общественото мнение и елита в Сърбия е най-важно да бъде победена Хилари Клинтон. Бяха използвани стереотипите като онази за омразните Клинтонови, бомбардировките от 1999, „отнемането на Косово“... Сръбският „тръмпизъм“, изтъква колунистът на „Време“ Теофил Панчич, не е свързан с бомбардировките, а „само с разбирането на света който още от 1989 не може да се осъзнае и примири с новите глобални или поне европейските реалности. Той непогрешимо е на погрешната страна, но това не значи, че той греша от незнание, не, той просто верно следва своят дълбок антилиберален импулс“.

Премерването на политическите сили което предстои следващите месеци в рамките на предизборната президентска кампания, неминуемо ще отрази цялата дезориентация на актуалната международна позиция на Сърбия. Неподготвена да се реши между „двата стола“, тя сама се изложи на натиск от двете страни които стават все по-открити и по-агресивни. Няма нито едно съмнение, че на въланата на победата на Тръмп, натискът от Москва ще се засили отвътре чрез проруските партии, движения, сдружения, влиятелни лица. Драголюб Живкович, главен редактор на „Време“ представя атмосферата по следния начин: „В този момент като че ли изглежда, че със своето проевропейство Александър Вучич някак си остана самотен на главната сръбска политическа сцена“.

За значението което се придава на следващите президентски избори свидетелства и това, че те вече месеци наред са медийна „тема на деня“. Обаче, досега никой нито от властта, нито от опозицията не се записа за президентската надпревара. Единственият известен президентски кандидат е председателят на Сръбската радикална партия, Воислав Шешел. Той заяви участието си на президентските избори още миналата пролет, а влизането на Тръмп в Белия дом доживя като личен триумф и като предтектст на собствената си победа“.

Потенциални кандидати за власт

Томислав Николч бе избран за президент на Сърбия през май 2012, и неговият президентски мандат изтича през пролетта на 2017. Въпреки че се очакваше (вероятно самият той най-много), че Николч сигурно ще се кандидатира и за втор мандат, това засега не е известно. Неговата партия (от която той се отдръпна от лидерската позиция когато

стана президент на Републиката), Сръбската прогресивна партия още не е излязла с името на своя кандидат. Миналата пролет президентът Николч каза, че ще се включи в следващата президентска надпревара, но после стана по-внимателен, оправдавайки се, че още не е взел решение за това („not yet“, така отговори той на журналистически въпрос). Обаче скоро отново дискретно даде да се разбере, че би желал да възобнови президентския си мандат, но Сръбската прогресивна партия и Александър Вучич – мълчат.

Решението на СНС, тоест на Александър Вучич чакат и другите от властващата коалиция. Сред първите е Ивица Дачич, който пред своята Социалистическа партия няколко пъти участва на президентски избори. Той скоро заяви, че неговото окончателно определение зависи от това дали властващата коалиция ще има един общ кандидат в който случай той ще се откаже.

Подобно расъждава и вицепремиера на Правителството Расим Ляич, който в президентската надпревара би влязъл само като водеща личност на двете партии: Социалдемократичната партия на Сърбия и нейната „посестрима“ в Санджак. Както казва, неговата партия се готви за избори, но съществуват и някои предусловия. Най-важното е това което се отнася за коалиционните партньори във властта, преди всичко от СНС. Напомня „да видим дали ще имаме един кандидат или партиите сами ще могат да участват...“

Както и по много други въпроси и на този се очаква да отговори Александър Вучич. Премиерът обаче, засега не иска да се изяснява (твърди че още е рано) и няколко пъти пред журналисти демантира възможността самият той да се кандидатира. В кръговете на политическите анализатори витаят спекулации, че именно Вучич, като най-силен политик в Сърбия гържи в ръцете си и най-силните президентски козове. Решението ще зависи от обстоятелствата когато се разпишат изборите, частично и в светлината на промените на американската политическа сцена.

Възможни кандидати на опозицията

Победата на опозиционен кандидат на предстоящите избори ще представлява „край на началото“ на свалянето на Вучич от власт. Досегашните опити да се намери общ кандидат на опозицията се оказаха безплодни. Слабата, разединена и обременена с лична суета на водачите – опозицията трудно ще се обедини около идеята да излъчи общ кандидат който да излезе срещу Вучич(евият).

За такова обединение пречат и идеологическите различия между партиите.

Докато на единият пол се намират ясно профилирани проевропейски, либерални партии като Либерално-демократичната, Демократичната и Лигата на Социалдемократите на Войводина, на другият пол са крайно десните, открито проруски като Сръбската радикална партия. Наустина, Сръбската радикална партия и не желае никакво опозиционно „събиране“, защото Воислав Шешел счита себе си за самодостатъчен. Но в евроскептичният, проруски блок има още две парламентарни партии - Демократична партия на Сърбия и Двери, чийто лидер Бошко Обрадович тия дни се самопредложи за общ кандидат.

В разговорите за възможен общ кандидат се мисли и за извънпартийна разпознаваема в обществото личност. В този контекст през последните месеци най-често фигурираше името на омбудсмана Саша Янкович. Освен него и за бившият шеф на дипломатията Вук Йеремич

който тази година участваше в надпреварата за мястото на генерален секретар на Обединените нации.

Въпреки че нито един от двамата още не се е изяснил по темата (Саша Янкович на директните журналистически въпроси дава „питийски“ отговори, а Вук Йеремич никакви), компрометирането и на двамата в жълтите вестници близки до премиера (особено на Янкович) води до заключението, че властта не е равнодушна към тия съперници.

По всичко личи, че опозицията ще излезе на изборите в „повече редици“. Засега дори принципните проблеми каквито са осигуряване на честни условия в предизборната кампания не могат да ги съберат на една маса и е трудно да се очаква съгласие около каквото и да било. С оглед на идеологическото поляризиране между тях, отговорът е почти неизвестен.

И в двата случая опозицията трябваше вече да излезе с имената на конкретни кандидати, защото, както твърдят и властта и опозицията, Воислав Шешел вече дълбоко е навлязъл в кампанията. Изхождайки от несъгласието на опозицията от една страна, и от въздържането на властта да подкрепи актуалният президент от друга, съветникът на бившият президент на Сърбия Небойша Кръстич, не без цинизъм твърди, че най-добър кандидат на опозицията би бил именно Томислав Николич и изтъква, че ако се анализира работата му на мястото на президент, ще се стигне до заключението, че той на изборите 2017 ще е най-силният кандидат на обединената опозиция“.

Александър Вучич до сега не се е изказвал и само може да се гадае какви са намеренията му. С голяма доза сигурност може да се каже, че върху неговото решение повече ще повлияе международният контекст отколкото вътрешно политическата сцена.

Международен контекст

Изборът на Тръмп за следващ президент на Америка като че ли закръгля една изключително турбулентна година на европейската и глобалната сцена. Нейните достижения за времето което идва – освен неизвестността която носи – не могат да се предчувстват. Излизането на Велика Британия тласна Европейския съюз в още по-дълбока криза; мигрантската вълна все още залива Медитерантските брегове и рефлексно заплашва бялата християнска Европа която се обръща към своите автентични десни и ксенофоби. Безуспешният държавен преврат в Турция засили авторитарните инстинкти на президента Таип Ердоган; разпарчетосването на Украйна, анексията на Крим и интервенцията в Сирия не можа да задоволи растящите апетити на Русия. Нейното фокусиране върху Балканите е все по-интензивно. Руската намеса в черногорските избори беше зловеща и още не е приключила. На тъкмо завършилите избори в Молдова и България победиха кандидатите които се считат за проруски.

Въпреки че формално е в процес на присъединяване към Европейския съюз, Сърбия всъщност още не е направила окончателен стратегически избор. Може да се случи предстоящите президентски избори да бъдат

преломна точка. Някои анализатори като Душан Спасо-Йевич от Факултета по политически науки, забелязват, че ако Вучич наистина иска да продължи по европейския път трябва „влезне в сериозен конфликт с (Ивица) Дачич и (Томислав) Николич“. Тоест ще стане конфликт във властващата коалиция (СНС-СПС) и ще се изостри и вътре в управляващата партия (Вучич-Николич).

Просторът за маневриране на премиера (ако е искрено неговото проевропейско настроение), отвсякъде се стеснява. Под предположение, че когато следващата година в президентското кресло седне Тръмп и се разбере с Путин за подобрене на взаимоотношенията и като знак на „добра воля“ приеме руската анексия на Крим, според американският експерт за Балканите Даниел Сървер, това би могло да предизвика поредица от сецесионистки

опити и изходи (?) от Украйна през Грузия и Молдова до Босна, Косово и Македония. Точно такъв сценарий желае Белград.

Докато представителите на Европейския съюз внимателно изпращат послания със своите очаквания (споменатият Йоханес Хан), Москва официално мълчи за предстоящите президентски избори в Сърбия. Това, разбира се, никак не означава, че не е заинтересована и че по публичните и тайните канали – от

медиите до тайните служби – няма да подкрепи своите фаворити (като такъв най-напред може да се разпознае шефът на дипломацията Ивица Дачич който през последните седмици дава изразително проруски изявления).

Трябва също така да се има предвид, че Александър Вучич не е галеник на Кремъл. Без оглед че временно отстъпва под натиск (многодневни военни упражнения „Славянско братство“ в края на октомври), на някои натисци устоява. По всички личи, че Москва най-много се гразни от статуса на руския хуманитарен център в Ниш чиито служители още нямат дипломатически имунитет като служителите на НАТО. Също така, въпреки някои предизвестия, Правителството все още не е „институционализирано“ сътрудничеството си с Русия с откриването на отделна канцелария което бе обявено още през лятото.

Актуалната власт през последните няколко години относително успешно балансира между Брюксел и Вашингтон от една, и Москва от друга страна. Жицата по която ходи изглежда става все по-тънка. От тази гледна точка идващите президентски избори получават все по-голямо значение.

Заключения и препоръки

Изхождайки от актуалното духовно състояние на обществото малки са шансовете в Сърбия за победи проевропейски президентски кандидат. Това допълнително ще затрудни европеизацията на Сърбия.

Актуалният премиер има голяма отговорност какъв избор ще направи и кой кандидат ще подкрепи.

Поради обективни стратегически и държавни интереси евроинтеграциите са обективно най-добър избор за Сърбия. Премиерът би трябвало да използва всички разполагаеми средства (медиите и проевропейското настроение в една част от обществото), за да създаде атмосфера за избиране на адекватен президент.

За Балканските задачи на Президента Румен Радев

Всяка война е резултат от лошият мир и предпоставка за нова война

На изборите за Президент на Р България през ноември, придобили българско гражданство българи от Западните покрайнини със своите скромни сили дадоха доверието си на Румен Радев. Очевидно са гласували за нещо ново, по-различно от досегашната затънала в десетилетни клишета външна политика на Р България. Правомощията на президента са основно в областта на външната политика. От него се очаква максимално да използва удобната външно-политическа позиция на България като пълноправен член на Европейския съюз и категорично да защити правата и интересите на своите сънародници в Македония и Западните покрайнини.

Става дума за отношението на България към заявеното желание на Република Македония и на Република Сърбия за членство в Европейския съюз. България не бива да стои безучастна в спора за името между Република Македония и Гърция което продължава почти три десетилетия. Стратегията за забавяне на евро-атлантическата интеграция на Република Македония е насочена срещу България, но и срещу геополитическата линия по Коридор № 8, в която Македония е най-слабото звено. Стратегическата цел на старите кръгове е Македония да не влезне в ЕС и НАТО, поне докато Сърбия не я догони и не я „опакова“ заедно с другите Югославии в общ интеграционен пакет. До тогава Македония ще остане в орбитата на старите и чужди политически и икономически влияния. Българският национален интерес изисква незабавно членство на Македония в НАТО и ЕС. Това е единствения начин Македония да се изчисти от чуждите структури и антибългарски влияния и дори да запази териториалната си цялост от албанският сепаратизъм.

Активните мероприятия на старите структури, антибългарските медийни, културни и исторически кампании срещу България идват от останките на Югославските инсталации на службите за сигурност. Това не е политическата воля на обикновените македонски граждани които, с малки изключения, са приятелски настроени и желаят по-интензивни контакти в политическата, стопанската и културната сфери.

Езикът на омразата и подемането на коварно подхвърлените исторически спорове изместя фокуса от истинските проблеми и създава атмосфера на взаимно недоверие което забавя интеграционните процеси на Балканите. Грешката на България и Македония и особено на общественомнението в двете държави е, че се поддават на провокациите и така отношенията им зацкляват без всякаква стратегия и перспектива.

Подходът към Сърбия трябва да бъде коренно различен.

България призна независимостта на всички отцепили се от „опеката“ на Белград бивши Югославии. Тя първа призна независимостта на Скопие, но и на Любляна, Загреб, Сараево и Подгорица. Първа призна и независимостта на Прищина, след подаден ясен геополитически сигнал, тъй като акцията по признаването беше съгласувана с другите съседи на Сърбия – Унгария и Хърватска. Белград трябва да си вземе поука от всичко това.

Трябва също така сериозно да обмисли и това, че във Войводина и Санджак има искания за по-голяма автономия и те могат да направят проблеми на властите в Белград. Ясно е, че Европа ще настоява Белград да реши вътрешните си етнически, политически и регионални проблеми и едва след това да поеме пътя си към Брюксел.

От тази гледна точка България трябва да излезе от изхабените външно-политически клишета от времето на социализма и категорично да постави въпроса за Западните Покрайнини.

Парадоксално е, че в процеса на разпадането на бивша Югославия България призна правото на независимост на всички Югославии, само за собственото си малцинство не направи нищо! Като част от вече несъществуващата държава (Сръбско-Хърватско-Словенското Кралство), без юридически основания да останат в нея и при това напълно изоставени като регион от централната власт в Сърбия. Покрайнините трябва да са обект на активна политика от българска страна. Крайно време е България да се освободи от пораженческия дух от времето на националните катастрофи и да заживее със самочувствието на достойна европейска държава като прояви сериозно държавническо поведение

по въпроса за Западните Покрайнини. Включително да предложи решения, които да доведат до коренна промяна в статута на българската общност в Сърбия. Официалната статистика за българите в Сърбия нарочно занижава техният брой за да се минимизира проблема. Белград насърчава сръбманските настроения сред малцинството, а София се задоволява с приетината преведени комплекта учебници на български език!?

Плахата българска политика през десетилетията и изместването на националните интереси за сметка на идеологемите за „братство“, „славянство“ и „мост на сътрудничество“ води до разочарование и огорчение не само българското малцинство, но и превръща България в незначителен и слаб фактор в региона, който не разсъждава стратегически, отслабва позицията си като стабилен европейски партньор и отслабва позициите на самият Европейски съюз. Защото ЕС не е само един голям евро-чувал в който всеки може да бръкне и да си вземе колкото си поиска. Трябва да се поеме и риск и отговорност за собственото си бъдеще, за бъдещето на Западните Балкани и за ЕС. Трябва да се свикне с мисълта, че днешното време има своите изисквания които не могат да се решават с прийоми от времето на Студената война. Нещо, за което българските политици трябва изцяло да поемат отговорността си.

Българщината в Западните Покрайнини трябва да се поддържа на всяка цена, защото Балканите са динамичен регион и не се знае как могат да се развият политическите събития в следващите няколко години. Нека не забравяме, че едва за няколко години от Белград се отделиха Черна Гора и Косово, а Войводина и Санджак все по-активно настояват за политическа автономия.

Нелепо е, че опитите за европейска интеграция на Сърбия и Македония се посрещат без да се държи сметка за българските национални интереси и стратегически цели. „Поставянето на условия“ затваря Македония в сегашните зависимости от сръбските (проруски) служби. Освобождането от тия зависимости може да стане само в евро-атлантическите структури. С други думи, сближаването на София и Скопие може да стане само през Брюксел. Или, промени в българо-македонските отношения могат да настъпят само чрез колкото е възможно по-бърза евроатлантическа интеграция и излизане на Република Македония от старата политическа орбита. Класически пример за това е малката Черна гора, която в културно и историческо отношение е далеч по-близо до Сърбия от изтерзаната от сръбското влияние Македония. И въпреки това, тя не се подава и е на път с членството си в НАТО напълно да се освободи от сръбско-руските зависимости.

За съжаление, България подхожда с „безусловната подкрепа“ съвсем погрешно прилага към Сърбия вместо към Македония! „Поставянето на условия“ на Македония и „безусловната подкрепа“ на Сърбия (която е първопричината за всички сегашни българо-македонски спорове) е нещо, което безусловно обслужва сръбско-руското влияние на Балканите. Въпреки отвореният, но заметен под килима въпрос с правоприемството на Западните покрайнини след окончателното разпадане и на последното Югославско формирование и въпреки откровеното потъпкване правата на българите в Западните покрайнини и очевидната асимилаторска политика! Странен парадокс, изцяло на услуга на небългарски интереси. Опагането и губенето на време, само насърчава старите структури които в продължение на политиката си от 90-те години, мечтаят за домино-ефект и така мечтаното прекрояване на граници с цел постигане на всяка цена на „националния идеал“ за велики и етнически чисти държави.

И нека да обобщим. България не бива да допусне поредното „пакетиране на Македония и Сърбия“ за членство в Европейския съюз. Основната стратегическа цел трябва да бъде спешна евро-атлантическа интеграция на Република Македония, което между впрочем, единствено може да запази нейната териториална цялост от нашествието на албанският сепаратизъм. Ако вече не е късно. Към Сърбия трябва да бъде прилаган перманентен натиск за спазване правата на българското малцинство и изсяняване на въпроса за правоприемството на Западните покрайнини. Това е стратегически императив за България и дано встъпващият в длъжността си президент на европейска България Румен Радев най-после го осъзнае.

Иван Николов

Русия опита преврат в Черна гора

Имало е заговор за убийството на Мило Джуканович, потвърди Сърбия. Русия и сръбските националисти играят активна роля в организацията на антиправителствените действия в Черна гора от последните седмици, които имат за цел да сменят властта и политическия курс на държавата, заяви в края на октомври досегашният черногорски премиер Мило Джуканович. Това стана в същия ден, когато той разкри, че няма да е премиер в новото правителство, а постът ще бъде зает от заместника му Душко Маркович, бивш шеф на черногорските тайни служби. Всъщност, за да се разбере трилърът с предотвратения опит за преврат, за организатор на който черногорските власти сочат Русия, трябва да се проследят хронологията на събитията. В деня на парламентарните избори в Черна гора - 16 октомври, черногорските спецслужби арестуваха 20 граждани на Сърбия по подозрение, че са гот-

вели атаки на различни държавни институции след обявяването на предварителните резултати. Сред задържаните е и Братислав Дикич - бивш генерал и ръководител на сръбската жандармерия между 2009 и 2013 г. В началото Сърбия реагира на информацията почти с пренебрежение. Премиерът Александър Вучич поиска да му бъдат представени доказателства. Още повече че много представители на черногорската опозиция, състояща се основно от хора от сръбското етническо малцинство, твърдят, че Джуканович сам е измислил заговора, за да укрепи победата си. Два дни по-късно обаче черногорският спецпрокурор Миливое Катанич представи резултатите от разследването и обяви, че е предотвратена "безпрецедентна касапница". Според плана няколко души в униформи на черногорските спецчасти трябвало да проникнат в сградата на парламента и да неутрализират охраната вътре. След това да открият огън по невъоръжените привърженици на опозицията, събрани пред зданието в очакване на резултатите от вота. Така щял да бъде предизвикан шурм на парламента от разярената тълпа. Други заговорници шели да отвлекат премиера Джуканович и да го накарат да подаде оставка, както и да блокират базата на черногорските спецчасти. Историята можеше да свърши готук, но не стана така. На 24 октомври премиерът на Сърбия Александър Вучич потвърди на пресконференция, че е имало заговор за убийството на Джуканович и на сръбска територия също е имало арести. "Иззехме униформи, 125 хиляди евро и други неща и информирахме специализираната прокуратура в Черна гора за това, което знаем", обясни Вучич. Той добави загадъчно, че нито сръбски, нито черногорски политици са замесени в заговора, но за сметка на това заловените "са имали връзка с трета страна". Полиции в Подгорица водят един от арестуваните сърби, които трябвало да участват в опита за преврат. Последва най-голямата бомба: белградският всекидневник "Данас", цитирайки източници в правителството, съобщи, че Сърбия тайно е депортирала няколко руски граждани във връзка с черногорския заговор. Изданието посочи още, че при арестите в Сърбия са били открити устройства за шифрована връзка и високотехнологично оборудване, за да бъде следен Джуканович във всеки момент. Стана ясно, че някои от задържаните сърби са воювали в Донбас на страната на проруските сили. Русия веднага реагира остро и нарече пълна глупост и измислица новината за депортирани руснаци. Няма никакви депортирани, каза и сръбският вътрешен министър Небойша Стефанович. Но пък точно в този момент в Сърбия пристигна бившият шеф на руската Федерална служба за сигурност Николай Патрушев. Официално той бе в Белград, за да обсъжда кризата с мигрантите в Европа и борбата с тероризма. Според руския вестник "Комерсант" обаче визитата му е била свързана именно с черногорския случай и с предотвратяване на международен скандал. За това говорели напълно засе-

кретените срещи както с вътрешния министър Стефанович, така и с премиера Вучич и с президента Томислав Николч. Според изданието мисията за успокояване на отношенията с Белград се оказала успешна, но в същото време Вучич, който се стреми към добри отношения и с ЕС, ясно показал, че няма да толерира авантюри като опит за преврат в съседна Черна гора. Мило Джуканович бе превърнал изборите в референдум за безпроблемно ратифициране на договора за членство в НАТО. В случай на победа на проруската опозиция този процес би зациклил. Премиерът многократно обвиняваше по време на кампанията съперниците си, че са финансирани от Москва и прокарват интересите ѝ. Два дни преди вота той каза: "Русия ангажираше сериозни финансови средства, които - предполагам, са активирани чрез нейните олигарси и канализирани чрез тайни пътища през Сърбия и Република Сръбска." Самата новина през май, че Черна гора е поканена за членство в НАТО, подейства на Москва като червен плац на бик. Тя обяви тогава, че решението на Подгорица е откровено конфронтационна стъпка. Пресекретарят на Путин Дмитрий Песков бе дори по-заплашителен, като не скри, че разширяването на военните структури на алианса на изток ще доведе до ответни действия на Москва. Русия винаги е смятала Балканите за своя сфера на влияние. След членството на Хърватия и Албания

едно влизане и на Черна гора в НАТО би ѝ отнело и последната възможност за излаз на Адриатическо море. В медиите, и то не само руските, битуват и други теории за опита за преврат. Те обясняват станалото с машиниците на самия Джуканович. Черногорският политик не е ниска властта от 1991 г. Бивш комунист и дружка на Милошевич, днес той е рагел №1 за проевропейска ориентация на страната си. Оттеглял се е два пъти, но само за да се върне отново на бял кон или като премиер, или като президент. За бозаството му се носят легенди, а името му непрестанно се свързва с корупционни скандали, контрабанда и връзки с мафията. Въпреки голямото недоволство в страната той досега винаги е излизал сух от водата. Критиците му твърдят, че инсцениране на преврат би му дало възможност при загуба да обяви извънредно положение. Това също така би оправдало по-твърд подход за туширане на евентуални протести след изборите. Застъпниците на тази теория твърдят, че ако Русия наистина е искала да го свали, тя би прапила "вежливи хора". Оттеглянето му от властта също се тълкува като маневра, за да може да бъде съставена по-лесно коалиция и той да прогължи да гърпа конциите в сянка. Като капак към екипна се добави и новината за откритото оръжие - гранатомет и патрони за "Калашников", край дома на сръбския премиер Александър Вучич, както и за мистериозното му изчезване от работа в понеделник, 31 октомври. Щом отново се появи в офиса си, Вучич забрани да се говори каквото и да било по повод разследването за скривалищата с оръжия. Така въпросът възможно ли е това да има някаква връзка и каква с черногорския случай увисна във въздуха. Николай Патрушев пристигна на изненадваща визита в Белград, когато медиите съобщиха за депортиране на руски граждани. Последният рунд от тази сага се изрази в две паралелни учения - на НАТО в Черна гора и на Русия и Беларус - в Сърбия. В първите дни на ноември в Черна гора 32 държави членки и партньори тренираха борба с природни бедствия и химически атаки, докато в същото време в Сърбия пристигнаха 212 руски парашутисти. Учението на НАТО бе най-красноречивият отговор на Подгорица на руските заплахи. На Балканите теориите на заговорите са предостатъчно, сочи "Дер Щандарт". Според австрийския вестник само едно е сигурно - там тече огромна борба за надмощие между Москва и Запада, а какви измерения ще придобие тя, тепърва ще се види.

Иван Николов – европейски гражданин на 2016

Андрей Ковачев: Тази награда е и сигнал към Сърбия, че европейското ѝ бъдеще минава през спазване на правата на българите и добросъседските отношения.

На 30 септември, в Народното събрание на Република България евродепутатът Андрей Ковачев връчи наградата на Европейския парламент за 2016 година на Иван Николов, поет, писател, обещственник, журналист и председател на КИЦ „Босилеград“. Европейският парламент присъжда наградата на граждани и организации, които са допринесли за насърчаване на по-доброто взаимно разбиране и по-тясната интеграция между гражданите на ЕС или за улесняването на трансграничното и транснационално сътрудничество в ЕС.

Иван Николов бе номиниран от евродепутата от ЕНП/ГЕРБ Андрей Ковачев. В мотивите си за номинацията Андрей Ковачев посочва, че с дейността Иван Николов, отстоява свободата на мисълта, съвестта и религията, както и свободата на информираност и изразяване на мнение.

„Днес, съм изключително радостен, че един съвременен народен будител и общественик, излязъл като от книгите на Симеон Радев, и в същото време толкова скромен човек, получава това признание от Европейския парламент с мотивацията за създаване на по-тясна интеграция през международните граници, като същевременно не губи фокуса върху опазването и популяризирането на богатото българско културно многообразие. Който познава Иван Николов, знае че това е един човек, който не се плаши от трудностите и гори за каузите, в които вярва. Той е от тези хора, със свободен дух, за които знаеш, че няма начин да бъдат пречупени. Доказателство за тези думи е фактът, че при идеята за номинирането му, всички български евродепутати, с които говорих, приеха идеята много положително и подкрепиха кандидатурата му, за което искам да изкажа благодарност“ – допълни евродепутатът Андрей Ковачев.

Г-н Ковачев завърши с това, че тази награда е и сигнал към Република Сърбия, че европейското ѝ бъдеще минава през спазване на правата на българите и уважение на човешкото достойнство, културното многообразие и добросъседските отношения. Тя е и морална победа за усилията на хора, като Иван Николов, които са посветили живота си на тази кауза.

Западните покрайнини да станат европейско място за живот

*Уважаеми дами и господа народни представители,
Уважаеми дами и господа представители в Европейския парламент,*

Уважаеми г-н Ковачев,

Благодаря Ви за високото отличие с което ме удостоихте днес. Искам да го споделя с всички вас с които в продължение на 25 години всеотдайно и безкористно сме работили за каузата на българите от Западните по-

крайнини.

С това отличие вие дадохте национална и европейска легитимност на всичко онова което през годините сме говорили, писали и правили за правата и интересите на българите в Западните български покрайнини, за опазването и развитието на българската култура, за изследването на историческата истина, за преодоляване на тежкото историческо наследство, за националното помирение между българи и сърби и за афирмирането на съвременните европейски принципи и ценности като начин на мислене и поведение в Западните български покрайнини.

Надявам се, че това европейско признание ще ангажира не само България и европейските институции, но и преди всичко Р Сърбия за трайно и справедливо решаване на тежките проблеми от миналото и създаване на нормални условия за живот на нашите изстрадали сънародници.

Надявам се също така, че и нашите сънародници в Босилеград и Цариброд ще осъзнаят истината и с много по голямо внимание и интерес ще се отнасят към всичко което в продължение на повече от две десетилетия последователно говорим и пишем.

Позволете ми все пак да припомня, че когато на срещите на високо равнище в Белград и София безусловно и безрезервно подкрепяме членството на Сърбия в Европейския съюз, винаги трябва да имаме предвид тежкото положение на българите в Западните покрайнини. Да не забравяме, че само за половин век от 62 000 българи останали само 18 500 а от тях само 13 000 знаят майчиният си език. Да не забравяме че българските общини са сред икономическите най-изостаналите в Р Сърбия, че има сериозни проблеми с правата на човека, свободата на словото, демокрацията, комуникациите и икономиката. И че това което се случи с българите в Западните български покрайнини и Македония е престъпление срещу човечеството.

Европейският проект настана върху преосмислянето на резултатите от Първата и Втората световна война и необходимостта от омиротворяване и разрешаване на всички междудържавни, етнически и всякакви други спорове които са източник на напрежение и конфликти между държавите. Ако Европейския съюз е шанс за развитието на континента в бъдещето, то един от проблемите с които трябва да се ангажира е и нашият проблем. Не за да се върнем в миналото а да се преборим за по-нормални условия за живот които да гарантират нашето материално, културно и политическо развитие в бъдеще.

И за да има смисъл от това което правим днес, крайната цел винаги трябва да бъде Западните покрайнини да станат европейско място за живот.

Призът „Европейски гражданин за 2016“ бе връчен в Брюксел

На тържествена церемония бяха връчени наградите „Европейски граждани 2016“. Сред 50-те лауреати от целия Европейски съюз е и Иван Николов, председател на КИЦ „Босилеград“, поет, писател, журналист и публицист. Той беше номиниран от евродепутата от ЕНП/ГЕРБ Андрей Ковачев заради безкомпромисната му борба за мир, свобода, демокрация и опазване на културата на българите в Сърбия. Иван Николов участва в създаването и ръководството на двете най-активни организации на българите в Сърбия – Демократичен съюз на българите и Културно-информационен център „Босилеград“. Редактор е и на списанието „Бюлетин“. Настоява чрез диалог и сътрудничество между двете държави и членството на Сърбия в ЕС да се подобрят условията за живот на българското население край границата. Наградата е под форма на почетен медал и има символично значение. Селекцията на 50 лауреати от целия Европейски съюз се извършва от национални журита и от жури на Европейския парламент.

Приемайки наградата Иван Николов изрази благодарност и каза, че тя дава европейска легитимация на всичко което е говорил, писал и правил през годините в интерес на българите в Сърбия и че именно европейските принципи и ценности и особено европейското законодателство са пътят за преодоляване на тежкото историческо наследство, национално помирение между българи и сърби и създаване на по-нормални условия за живот на това изстрадало население. След церемонията се проведе среща в офиса на г-н Андрей Ковачев на която бяха обсъдени тревожните процеси на демографско стопяване и начините проблемите на българското малцинство отново да се актуализират пред европейските институции и да се потърсят трайни и ефективни решения в рамките на преговорния процес за членството на Сърбия в ЕС.

Другият носител на наградата „Европейски гражданин 2016“ от България е Мариана Пенчева от Велико Търново за работа с деца с нисък социален статус.

По време на пътуването си в Брюксел Иван Николов бе придружен от председателя на сдружение „ГЛАС“ Александър Димитров.

За помирението на победители и победени

Европа създаде културата за отбелязване на кръглите годишни от важни исторически събития. На 11 ноември 1984 г. бившият германски канцлер Хелмут Кол и покойният днес френски президент Франсоа Митеран «погпечатаха» френско-германското помирение с паметно ръкостискане пред гробищата на Вердюн. А там през 1916 година се води най-голямото сражение между французи и германци - загинали са над 250 000 души.

Едва ли има континент с толкова стари държави, пролели в продължение на едно хилядолетие помежду си реки от кръв. След Втората световна война, когато започна създаването на Европейския съюз, наистина трябваше да си прекалено далновиден и смел политик, за да се опиташ да сложиш край на трупаната с векове омраза след двете световни войни. Направиха го двама велики европейци - Шарл дьо Гол и Конрад Аденауер чиято презръдка в Кьолн през 1961 г. попресе французи и немци. На 8 юли 1962 година те присъстват на „литургията на помирението“, а половин година по-късно подписват Споразумение за приятелство между двете държави.

От това символично събитие измина повече от половин век. Израснаха нови поколения европейци, на които не им идва и наум да воюват помежду си, но никой не забравя историята, дори с риск да разчопли стари рани. През 1986 г. Маргарет Тачър откри паметник на маршал Артър Харис, командир на Кралската бомбардировъчна авиация, чиито самолети през Втората световна война сринаха до основи Хамбург, Дрезден и Кьолн. Въпреки вълната от протести в тогавашната Западна Германия. В наши дни по цяла Франция пък се провеждат масови тържества, отбелязващи 100-годишнината от Първата световна война и битката при Марна, а градината на Уиндзорския дворец бе засята с червени макове в памет на загиналите преди век «томита» в боеве срещу германците.

Изводът е ясен - помирение и толерантност не означава да забравиш историята. Коректното представяне на историята не е пречка за създаване на дух на толерантност особено когато фактите се интерпретират спокойно и многостранно. Но не и когато се премълчават и изкривяват. Какво страшно националистическо и ксенофобско има в това да кажеш, че цар Симеон е разгромил всичките тогавашни врагове на България? Днес няма нито Византия, нито печенези. Ама гърците можело да се разсърдят. Ами да се сърдят - ние не им се сърдим, че един от централните булеварди на Атина се нарича «Василий Втори Българоубиец».

Ето тук опираме до въпрос за реципрочното тълкуване на историята с другите европейски народи, и най-вече с нашите балкански съседи. Там учебниците като дух не са мръднали отпреди Втората световна война. Пълни с митове, преекспонирана национална слава и зле прикрита ненавист към нас. И не само в Македония,

където антибългарската истерия вече е добила патологични размери.

Който забравя миналото, рискува да го преживее отново. Фалшивото представяне на историята е първата крачка по този опасен път. А историята, според Висоцки, «остава такава, каквато е - в нея не може да излъжеш нито дума, ни дори половин дума».

Чувството за национална памет, национална принадлежност и национално самосъхранение ще ни бъде нужно и необходимо. Защото новият век явно ще се развива не според либералната илюзия на Фукуяма, а според мрачните геополитически пророчества на Хънтингтън.

Драмата на Украйна и възкръсналият от Средновековието Халифат са достатъчно злобещи знаци.

„Голямата война“, както продължават да я наричат във Франция и Великобритания, е безпрецедентен за времето си 4-годишен ожесточен сблъсък на милионни армии, които взема 8 и половина милиона жертви. Загиват милион и половина французи, 2 милиона германци, милион и 700 хиляди руснаци, близо милион британци, над милион граждани на Австро-унгарската империя. Сред жертвите на войната са и близо 50 хиляди българи.

С чествания в Лондон и Верджън Великобритания и Франция 2008 година отбелязват 90-годишнината от сключването на примирието през 1918г между Антантата и Германия, с което завършва Първата световна война. Точно в 11 часа присъстващите на церемонията в Лондон, както и всички британци навсякъде в страната отбелязаха с двуминутно мълчание моментът, в който преди 90 години - в 11-тия час на 11-тия ден на 11-тия месец на 1918-та – завършва войната. Присъства и тогавашният британски министър-председател Гордън Браун

Пред паметника на загиналите в двете световни войни бяха поднесени традиционните за този ден венци от червени макове. Традицията води началото си от 1921 година, когато по идея на американската учителка Мойна Майкъл започват да се продават червени макове и със събраните средства да се подпомагат вдовиците и ветераните от войната. Рекорден брой от 37 милиона макове бяха купени във Великобритания през 2006 година.

Така че нека представяме на децата историята си такава, каквато е. Без да псуваме другите, но и без да

се срамуваме, че хан Крум е отсякъл главата на император Никифор или пък, че Калоян е разбил предците на днешните ни френски и белгийски съюзници при Огрин, а генерал Вазов е смаял английските дивизии при Дойран. Него са го почели дори въпросните англичани и ще е повече от странно, ако бъде пренебрегван в българските учебници по история.

Нищо не бива да остане скрито. Помирението между народите може да се гради само върху историческата истина. Тя е достатъчно жестока и няма нужда да я правим още по-жестока. Няма нужда да живеем с чувството на жертви или с чувството на вина и срам. Историята трябва да се изчисти от фалшификации и идеологическите тълкувания и да се приеме такава каквато се е случила. Не такава каквато са я написали добре платените дворцови историци и учени. Изкривеното минало изкривява съзнанието на днешните и бъдещите поколения и те продължават да водят войните

Френският президент Митеран и германският канцлер Хелмут Кол на паметното помирение на Верджън

от миналия век. И то без никакъв шанс да спечелят каквото и да било. За да се излезе от този омагьосан кръг просто трябва да се направи решителната крачка и да се разбере, че историята трябва да се научи не за друго, а за да се освободим завинаги от нея.

Европейската практика показва, че преди политиките да си погадат ръка и да се прегърнат, историците, и не само те, трябва да разчистят пътят пред тях. Историята която възпитаваше войниците и насъскваше народите едни срещу други трябва да бъде не пренаписана отново, а препрочетена и преосмислена по начин по който да накараме потомците на някогашните врагове да се отнесат с почит и уважение един към друг. Паметниците на жертвите на войните вместо да възпитават омраза, вина или срам, да предупреждават и да ни накарат да се замислим за безсмислието на войната като средство за постигане на политически цели. И да разберем завинаги, че културата и величието на всеки един народ се постига не с първичната животинска война за чужди територии и блага, а с просвещение и съзидателен творчески труд в мир и спокойствие.

На Балканите имаме достатъчно горчив опит в тази насока. Крайно време е да разберем, че трябва да опитаме нещо друго.

Иван Николов

Германското малцинство в Румъния

Изненадващата победа на етническият германец Клаус Йоханис на румънските президентски избори привлича вниманието към германската етническа общност в Румъния. Какви са тези хора, разказва Роберт Шварц.

Сибю /Херманциат/ през 1916 година

„Германски румънци“ е общото название за малцинствата от германски произход, живеещи на територията на днешна Румъния. При последното преброяване на населението от 2012 година, като представители на тази етническа общност се самоопределиха около 40 000 румънски граждани. Сред тях най-многобройни са трансилванските саксонци, населяващи Централна Румъния, както и банатските шваби в западната част на страната.

Първите германски изселници пристигат в днешна Трансилвания през 12 век, когато областта е още част от унгарското кралство. Тези заселници идват от области по поречието на Рейн и Мозел, от Люксембург, Лотарингия, от Кьолнската и Трирската епархии.

Носии на трансилвански саксонци

Унгарските крале разрешават на германските изселници, наречани тогава «саксонци», да се заселят по източните граници на кралството, за да служат като буфер срещу набезите на войнстващите племена от Мала Азия. Заселването им се извършва на няколко вълни, а новодошлите са се радвали на различни привилегии, вкл. признаването им за самостоятелна нация.

От времената на Реформацията преобладаващата част от трансилванските саксонци са протестантско-лютеранци. През вековете те изграждат свои собствени градове, като Сибю, Брашов или Сигишоара, чийто средновековни сгради са запазени и до днес. Освен новобранения президент на Румъния Клаус Йоханис, с трансилванско-саксонски корени са и редица други известни

личности като германският депутат Бернд Фабрициус, който е президент на Съюза на прокудентите, Понтер Бош - бивш треньор на тенис-звездата Борис Бекер или Хасо Платнер - съосновател на световноизвестния софтуерен концерн SAP.

От края на 17 век започва усиленото заселване и на т.нар. банатски шваби - изселници от Южна Германия, които се установяват в областта Банат, принадлежала тогава към Хабсбургската империя. Повечето изселници са от бедни селски семейства, които по времето на австрийската императрица Мария Терезия получават солидна финансова подкрепа и значителни данъчни облекчения. Банатските шваби са предимно католици.

Те са концентрирани около градове като Тимишоара, Арад и Лугош. Най-известните представители на банатските шваби са нобеловите лауреати Херта Мюлер - за литература, Шефан Хел - за химия, както и актьорът Джони Вайсмюлер. След Първата световна война и по силата на Трианонския договор, Трансилвания и областта Банат стават част от Румъния. Непосредствено преди избухването на Втората световна война, германското малцинство в Румъния наброява 800 000 души.

В резултат на принудителни изселвания по нацистко време и изпращането в съветски трудови лагери след нахлуването на Червената армия, броят на етническите германци намалява драстично. По времето на комунистическия режим в Румъния, правителството на ФРГ «откупва» легално няколко десетки хиляди румънски германци - по програма за събиране на разделените семейства.

Масов отлив на етнически германци

Средновековният център на Сибю е добре запазен и до днес

До масово изселване на етнически германци от Румъния обаче се стига след свалянето на диктатора Николае Чаушеску в края на 1989 година: през първите години след промените близо 200 000 етнически германци напускат своята румънска родина.

Благоустройство на различните групи етнически германци, в Румъния възниква мрежа от германски училища, чийто корени водят чак до Средновековието. Румънската държава интегрира тези малцинствени училища в своята образователна система.

Дори и по времето на комунистическата диктатура в тях се преподаваше на немски език. Днес в Румъния има общо 61 основни училища, както и 21 гимназии с частично или цялостно преподаване на немски език. В тях учат около 17 хиляди ученици, като 90% от тях представители на румънското мнозинство.

Трансилвания - един регион се възражда

Областта Трансилвания, в северозападната част на Румъния, днес преживява ренесанс. Културните и социални проекти на трансилванските саксонци са пример за това как се съживява един регион, прибързано обявен за мъртъв.

За мнозина Трансилвания е родина на вампирите. Областта се прочува по цял свят благодарение на литературния герой на Брам Стокър - граф Дракула. Малцина са обаче онези, които знаят, че още от 12-и век областта е родина и за малцинството на трансилванските саксонци. Преди Втората световна война в Трансилвания живеят около 300 000 саксонци. Днес са останали едва 15 000. Голяма част от тях се преселват в Западна Германия по време на диктатурата на Чаушеску, както и след падането на режима през 1989 година.

Ангажимент към старата родина

Много от изселниците редовно пътуват до Трансилвания, посещават останалите там роднини, стари приятели и празнуват традиционните празници. Някои от трансилванските саксонци се ангажират в хуманитарни и културни проекти. Един от най-известните сред тях е германската рок-звезда Петер Мафай.

Със средства на създадената от него фондация, той санира основно старата протестантска енория в трансилванското село Роадеш, превръщайки я в лагер за отпочиване на травмирани деца. На същото място са изградени пансион, ферма за биопродукти и една занаятчийска работилница. Фондацията на Петер Мафай е финансирала също изграждането на здравен пункт и на нова канализационна мрежа. Местните жители – румънци и роми - се радват на тези придобивки.

Петер Мафай стана почетен гражданин на Брашов

Заедно с предприемача Михаел Шмит, чиито корени също са трансилвански, Петер Мафай организира и традиционната вече седмица на културата в региона около Брашов. Всяко лято там си дават среща хиляди трансилвански саксонци, унгарци, румънци и роми и празнуват заедно. Целта на проявата е да се съхрани културното наследство, да се възродят обичаите и да се даде на хората нова перс-

пектива. Михаел Шмит, който се е изселил в Германия през 1983 година, се завръща в Трансилвания след промените и възстановява съборната къща на енорийския свещеник в родното си село.

Запазване на културното наследство и традициите

Днес бившата енория е пансион, който много често се използва за социални проекти и културни изяви. В друго село от региона – Вискри - действа фондацията Mihai Eminescu Trust, която е под патронажа на британския престолонаследник. Принц Чарлз всяка година посещава Румъния, където е закупил стара селска къща и подкрепя множество социални проекти. Тази година президентът Йоханис, който е трансилвански саксонец, изпрати поздравителна телеграма до участниците в седмицата на културата.

Празник на трансилванските саксонци, живеещи в Германия

Голяма част от останалите 130 средновековни укрепени църкви на трансилванските саксонци са занемарени и застрашени от срутване. Протестантската църква в Румъния се опитва да ги възстанови с пари на ЕС, на румънското правителство и с дарения от изселили се трансилвански саксонци. Вече са възстановени 20 от укрепените църкви, които са служели и за защита на населението. Някои от тях са обявени от ЮНЕСКО за част от световното културно наследство.

Ако не бяха усилията на старите и нови местни жители, човек би могъл да повярва на скептиците, които предупреждават за заника на трансилванските саксонци. За щастие винаги има и хора, които опровергават всички скептици. Хора, които със своята инициативност вдъхват нов живот на региони, прибързано обявени за мъртъви. Реставрирани църкви и модерни селскостопански дворове, развиващи биологично земеделие, както и екологичен туризъм - такава е рецептата за успеха на днешна Трансилвания. Успех, който засенчва дори граф Дракула.

За сръбското влизане в ЕС през задния двор

За разлика от българското национално малцинство в Сърбия, във Войводина решаването на проблемите на унгарското малцинство на пръв поглед като че ли се движи по друга линия. Но дали наистина е така? Няма никакво съмнение, че причината за дискусия на малцинствените въпроси е предстоящото отваряне на 23 преговорна глава в преговорите с Европейския съюз. Нека да не си правим илюзии. Малцинствената политика в Сърбия все още не се определя от осъзнатите и споделени ценности и принципи на съвременните демократични граждански общества, а от чисто прагматични външно-политически цели – членството на Сърбия в ЕС. И с оглед на това, че членството зависи от добрите двустранни отношения със страните майки на националните малцинства които вече са членки на ЕС (и всички имат право на вето), Сърбия волно-неволно трябва да се съобразява с тях, не за друго, а просто за да спечели благоволенieto им да подкрепят сръбското еврочленство. Съвсем ненадейно въпросите с положението на националните малцинства в Сърбия, се превърнаха в част от двустранните външно-политически отношения със съседите. Вместо искрено да приеме и сподели европейското законодателство и европейските принципи и ценности за правата на човека и особено за правата на малцинствата, Сърбия отново се опитва да лабира между интересите на съседите си, за да ги противопостави и използва за целите на своята политика

която трудно може да се нарече проевропейска.

Да не забравяме, че кандидатурата на Сърбия за членство в ЕС беше получена в последния момент благодарение на подписването на Протокол с румънското правителство с който Сърбия пое определени ангажименти към румънското/влашкото малцинство в Сърбия. Хърватска също даде да се разбере, че отварянето на 23 преговорна глава ще зависи от политическото представителство на хърватското национално малцинство в Народната скупщина на Сърбия. След това Хърватия и България изразиха и резервите си по 26 преговорна глава касаеща образованието на малцинствата. Сръбският премиер реагира с демонстративно напускане на преговорите, което ясно показва липсата на готовност за реформи и изпълняване на критерии по начина по който ги изпълняваха другите кандидати за членство в ЕС.

Според Центъра за развитие на гражданското общество – НПО регистрирана във Войводина, претендираща да бъде „мозъчен тръст“ и да съветва държавните органи, местната власт, националните съвети на националните малцинства и пр: „... от решаващо влияние е стратегическото външно-политическо сътрудничество на Сърбия с Унгария. То дава възможност на Сърбия (частично и чрез интервенциите от Брюксел и Берлин) да се противопостави на Хърватска и Румъния за изпълнението на техните искания и да предотврати подобни искания на България своевременно изразени от вицепрезидентката на Република България за недоволството на

София от положението на българското малцинство“?! Странно становище за една НПО с претенции за „мозъчен тръст“ която иска да инструментализира стратегическото партньорство с Унгария за да предотврати легитимните искания на Хърватска и България да защитят правата и интересите на своите малцинства в Сърбия! Вместо да се ръководи от изискванията за еврочленството и от правата и интересите на своите лоялни граждани от малцинствен произход, Сърбия иска да използва стратегическото си партньорство с Унгария за да повлияе на положението на другите малцинства? „Тъй като политическите въпроси са взаимно свързани, това стратегическо сътрудничество на Сърбия с Унгария ще остави последици и ще се отрази и на положението на редица други национални малцинства. Съюзът с Унгария ефективно не дава възможност на Румъния да засили натиска за осъществяване на правата на влашкото национално малцинство и особено на признаването на Румънската православна църква в източна Сърбия. Този съюз съществено затруднява усилията на Хърватска да обуслови отварянето на 23 преговорна глава с получава-

не на представителство на хърватското малцинство в Народната скупщина както е предвидено с междудържавното споразумение от 2004г. И не на последно място, и покрай тъкмо постигнатите изборни резултати в община Босилеград, няма вероятност българското национално малцинство да успее да получи пълно образование на майчин език, нито пък вече узасеният единствен вестник на български език отново да бъде възстановен“. (<http://cdcs.org.rs/sr/manjinska-politika-srbije-usvetlu-strateskog-saveza-srbije-i-madarske/>)

Ако се загълбочим в анализа на споменатия Център за развитие на гражданското общество, ще стигнем до заключението, че така както Сърбия иска да използва Унгария за предотвратяване на легитимните искания на съседните Хърватска, Румъния и България за подобрене на положението на техните малцинства в Сърбия, по същият начин може да се постави въпросът дали тя не се опитва да прецака и исканията на Унгария за подобрене на положението на унгарското малцинство във Войводина? Защото, пак според този център: „Въпросът с малцинствата в Сърбия вече не е въпрос на изпълнение на международни стандарти, а въпрос на външна политика, която, когато става дума за националните малцинства в Сърбия, съществено се определя от стратегическият съюз на Сърбия с Унгария“?!

От тук нататък, неизбежно се поставя въпросът за искреността на сръбско-унгарските отношения, дори и за искреността на проявите на тнр. „национално помирение“ на сърби и унгарци които през последните десетина години на определени исторически дати се провеждат съвместно с отдаване на почит на унгарските цивилни жертви след Втората световна война и рехабилитацията на хонведите на Хорти. В същият анализ по-нататък пише: „Огромната донация на Унгария на стойност

от почти двеста милиона евро, превърна тази страна, гържава майка на най-многочисленото национално малцинство в Сърбия, в ключов фактор за осъществяване на малцинствените права в Сърбия. Може да се каже, че с избирането на Унгария като стратегически партньор по пътя на евроинтеграциите и победенето на правителството в Будапеща, Виктор Орбан стана министър за правата на малцинствата в Правителството на Сърбия. Най-новото решение на Сръбската прогресивна партия и Съюза на унгарците от Войводина, шефът на войводинските унгарци Иштван Пастор отново да бъде избран за председател на Скубщината на Войводина, е пряко обусловено от споразумението на Унгария и Сърбия“?!)

Изглежда, че „огромната донация от двеста милиона евро“ е съвсем достатъчна Виктор Орбан да си купи мястото на министър на националните малцинства в сръбското правителство, а Иштван Пастор да бъде назначен благодарение на споразумение между Унгария и Сърбия?! Що за демократично поведение е това? Нима председателят на Скубщината на Войводина не трябва да бъде избран на свободни и демократични избори, или просто може да бъде назначен от някого в името на „висши“ държавни интереси?! Няма никакво съмнение, че Сърбия така разбира членството в ЕС – с византийски дипломатически номера да се промъкне в елитният европейски клуб, без да полага усилия да усвои правилата на клуба. Да видим какви са резултатите.

Пак според Центъра за развитие на гражданското общество: „...сърдечният политически съюз между Сръбската прогресивна партия и Съюза на унгарците във Войводина, на основите на твърде близките отношения на правителствата в Будапеща и Белград, значи последователно прилагане на малцинствените права в краищата където унгарското малцинство е мнозинство и ускорена асимилация на унгарското малцинство там където мнозинството е съставено от етнически чисто сръбско население. Такова поведение на правителствата в Белград и Будапеща, както и Съюза на унгарците във Войводина и Сръбската прогресивна партия, е път за постигане на босненски сценарий за разрушаване на модерната гражданска гържава по етническите нашивки.(?!)

На пръв поглед положението на унгарското малцинство във Войводина е относително добро. Главно поради числеността му. Съюзът на унгарците от Войводина има пет държавни секретари в правителството на Сърбия, лидерът Иштван Пастор, както вече споменахме, е председател на Скупщината във Войводина а управляващата партия на Вучич склучи споразумение за сътрудничество със Съюза на унгарците във Войводина.

Почти 80% от унгарците в основните училища учат на майчин език в градовете където унгарците са мнозинство – в северна Бачка и северен Банат. Унгарците в южната част са пренеснати на ускорена асимилация. В Сомбор, където обучението на майчин език се провежда в четири средни училища, тази година не е записано нито едно дете в училищата в които обучението се провежда на майчин унгарски език. Същевременно в сомборските села са съкратени десет библиотекарски места, половината от които в селищата където унгарците са мнозинство. Председателят на Унгарският национален съвет не отреагира достатъчно остро в случая. Съкращаването на селските читалища както и липсата на обучение на майчин език застрашава идентичността и вогу

до стопяване на унгарската национална идентичност в Сомбор и цялата Западно-Бачка административна област. Да припомним само, че Сомбор се управлява от коалиция на Сръбската прогресивна партия, радикалите на Шешел и Съюза на унгарците от Войводина.

Въпреки трудностите, вероятно пак поради „стратегическото партньорство“ с Унгария, във Войводина се насърчава процес на „национално помирение между сърби и унгарци“ с полагане на паметни знаци, венци и цветя и провеждане на възпоменателни тържества на годишнините от страданията на унгарските цивилни жертви 1944/45 и на сръбските от 1942г. на които участват роднините на пострадалите, представителите на местната, покрайнинската и републиканската власт, представи-

тели на Националния съвет на унгарското малцинство, но и на държавните представители на Унгария. (http://www.rtv.rs/sr_ci/vojvodina/obelezena-godisnjica-stradanjanadjara-u-curugu_281348.html)

Това разбира се, е стъпка в правилната посока за преодоляване на тежкото историческо минало и европеизация на отношенията между Сърбия и Унгария. Въпреки че този проблем съществува в отношенията с почти всички съседи на Сърбия, досега няма други подобни сигнали този процес на преосмисляне на тежкото историческо минало да се насърчава в отношенията с Хърватска, Босна, Македония или България. 100 годишнината от Балканските и Първата световна война показва, че Сърбия все още се намира в окопите от преди един век и продължава войната с научно-исторически средства. Докато във Войводина се провеждат възпоменателни срещи на които сърби и унгарци отдават почит на жертвите и в знак на помирение и си подават ръце и се прегръщат над техните гробове, в Южна Сърбия се провеждат „научно-исторически“ конференции на които се притоплят историческите фалшификати за десетките хиляди избити от българската армия по време на Първата световна война сърби.

Иван Николов

Сърби и албанци

В Сърбия е общоприето, да не се говори за военно-подстрекателското минало на сегашните високи преставители на властта – Томислав Николич, Александър Вучич и Ивица Дачич с оглед на сегашните им ангажменти в процеса на нормализирането на отношенията с Косово в рамките на продължаващият Брокселски диалог. Обаче именно заради начина и методите които те използват за решаването на Косовският проблем, е необходимо непрекъснато да се припомня за техните политически действия през деветдесетте години. Същността на проблема произлиза от факта, че Социалистическата партия на Сърбия и Сръбската радикална партия не минаха през лустрация след 5 октомври 2000 година. В първите години това и не беше възможно, защото знаем, че тогавашният премиер Зоран Джинджич беше изправен пред остатъците на пропагандния режим във всяка една пора в обществото. След неговото убийство Демократичната партия и Демократичната партия на Сърбия дойдоха на власт с политика наподобяваща на тази на Милошевич, но приспособена към обстоятелствата в които вече не беше възможно да се реагира с оръжие и да се правят проблеми на Косово.

Това създаде условия за продължение на расизма към албанците като обществено приет образец и създаване на илюзията, че се е случила „световна несправедливост“ в която Косово без причина и без никаква нейна отговорност, е отнето от Сърбия. Настаналият политически климат бе благоприятен за носителите на политиката към Косово през деветдесетте, защото вместо да бъдат разобличени като отговорни за развързката и изхода с косовската независимост, или поне с начина по който това се случи, те се позиционираха като бойци съпротивляващи се на световните сили и неправди към гражданите на Сърбия. Тази позиция на жертва с елементи на расизъм към „враговете“ които, за разлика от „нас“, се ползват с подкрепата на западните страни, бе създадена и внимателно развивана през изминалите години с потенциал във всеки един момент да мобилизират определени обществени групи с цел да предизвикат криза в собствената си държава, за да се запази концепцията която противоречи на обществения интерес, но е полезна за носителите на властта.

Така стана възможно процеса на нормализирането на отношенията между двете държави да се провежда в атмосфера на нетърпимост и омраза към албанците, която с пълен интензитет всеки момент може да изплува на повърхността и да разбие възможностите за създаване на благоприятен обществен климат за постигане на крайната цел. Нездравите основи за помирието на двата народа, поставени върху пропагандата на лъжи и прехвърляне на отговорността върху гражданите на Сърбия, които също са жертва на военно-подстрекателската пропаганда, грижливо се изграждат през цялото време, защото в противен случай елементарната логика ще ги изхвърли на повърхността и ще подведе под въпрос това което носителите на властта вече 15 години представят като истина.

Само през последните две години, колкото продължава и процеса на нормализацията на отношенията между двете държави, с малки изключения, почти всички медии безброй пъти на първите страници и в ударните часове пропагандираха крайно расистко отношение към албанците. Също така, в публичните си обръщения на преставителите на властта, почти няма пример за нерасистко отношение към албанците. Къде в повече, къде в по-слабо изразена форма. За албанците се говори като за провокатори, неспособни да създадат собствена държава, онези които нямат култура за живеене, вековни и непроменени врагове на Сърбия, онези

които искат да отнемат още половин Сърбия, които няма да спрат с независимостта на Косово, които се „размножават“, на които същността на живота, културата и образованието е да се разпространяват върху чужди територии и така напатък.

В това отношение особено се изтъкват институциите на президента на Сърбия, Министерството на външните работи, Канцеларията за Косово и Метохия, Съветът за Косово в Скупщината на Сърбия, Сръбската православна църква, Сръбската академия на науките и изкуствата... Всъщност, всички ключови лостове на системата които имат допирни точки с решаването на косовският проблем. Дори и поканата на председателя на САНУ Владимир Костич беше в такъв тон - той дори призова представителите на така наречената Втора Сърбия да застанат в негово защита. Тази покана нямаше в себе си признаване на отговорност за развързката на събитията, а съдба която Сърбия вече не може да избегне. Може би е най-проблематично становището на председателя на САНУ който всъщност ясно прозира съдържанието на мненията и отношенията към „териториалните проблеми“ на държавата Сърбия които още не са дошли на дневен ред и призовава отделно да се разгледат - отнася се за неговата покана към държавният връх да се посвети на сърбите в Република Сръбска и по-силно да се свърже с тази част на Босна и Херцеговина.

От друга страна, за разлика от посочените институции, позицията на премиера на Сърбия е малко по-мека и често не влиза в установените рамки. Обаче и той често пъти, ако не е в страни и не осъжда характерните публични изказвания на другите представители на властта, открито настъпва към албанците като към неприятен факт към който сърбите трябва да се приспособят. В контекста на „отбраната на Косово“ голяма роля играе и зависимото отношение на Сърбия към Русия. Всъщност, Русия очаква от Сърбия именно такова, ако не и по-лошо отношение, за да може заедно със Сърбия в региона да се позиционира срещу Европейския съюз и НАТО. Нормализацията на отношенията, създаване на добросъседски отношения със страните от НАТО, ЕС или които са на път до пълноправното членство, показва в редица очевидни случаи, че не отговаря на геополитическите интереси на Русия. Често, дори и без ясни доказателства, отделни представители на властта видимо говорят като представители на руските интереси, а не на интересите на своите граждани. Заканите които Руската федерация отправя към съседна Черна Гора и готовността да се предизвика сериозна криза в държавата заради поканата за членство в НАТО, само показва какво може да й се случи на Сърбия ако забележат, че и тя тръгва по този път.

В заключение неизбежно се налага отново да споменем миналото. Ако Сърбия беше лустрирала всички участници във военно-престъпната политика, включително и към Косово през деветдесетте години, може би днес щеше да има право да говори за това, че евентуално е нарушено международното устройство с независимостта на Косово, ако вече има потребност от това. Вместо това, по стечение на обстоятелствата, Сърбия реши да върне пропагандистите на политиката на Милошевич, като Ивица Дачич, и дори и по-радикалните версии на самият Милошевич – Александър Вучич и Томислав Николич и с това отне правото си да говори за някаква световна несправедливост. Това че сега, след 15 години, преките виновници и съучастници във военната пропаганда към Косово призовават за международна справедливост, е срам за гражданите. И нищо повече.

Антибългарските провокации в Македония

КИЦ „Босилеград“ остро осъжда поругаването на паметната плоча на загиналите български войници на връх Каймакчалан. Унищожаването и поругаването на българските паметни знаци в Р Македония и Р Сърбия систематично се прилага десетилетия наред с цел подмяна на националното самосъзнание и създаване на нови „нации“. Времето и мястото на това провокативно действие внимателно са подбрани и очевидно целят да предизвикат бурни реакции сред българите в Р България и Р Македония, да попречат на членството на Р Македония в Европейския съюз и на трайното омилотворяване на Балканите.

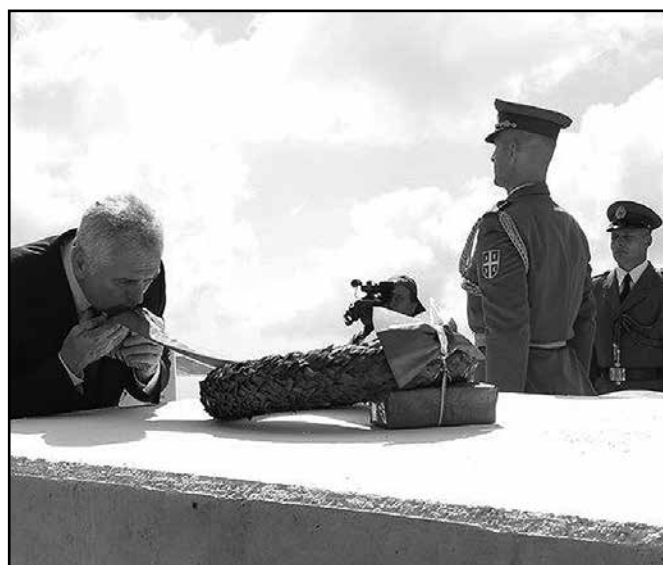

Българите в Западните покрайнини са сред най-по-търпевшите от подобни методи и ние много добре знаем какви увреждания в съзнанието и самочувствието на младите поколения могат да се нанесат по този начин. Подмяната на историята и културата не само ни лишава от българско национално самосъзнание, но както в случая с Миленко Неделковски, ни превръща в еничери срещу всичко българско и родно.

Фалшификациите на българската история и култура, системата на възпитанието и образованието и дългогодишното антибългарско говорене в Р Македония и Р Сърбия успяха да очертаят нови разделителни линии и да насъскат хората едни срещу други в името на отживели великодържавически идеи.

Поругаването на паметната плоча на загиналите български войници на Каймакчалан е проява на вандалски антибългарски национализъм който не спазва дори елементарните цивилизационни норми за уважение на паметта на жертвите от войните. Това показва, че Първата световна война продължава в съзнанието на

определени хора и институции, и се води чрез говора на омразата, фалшифициране на историята и културата и насаждане на национална омраза и нетърпимост чрез системата на възпитание и образование, медиите, науката и културата. Сатанизирането на българите като врагове и „окупатори“ е изключително опасно за добросъседските отношения и мира и стабилността на Балканите. Ударите по паметната плоча на българските войници на Каймакчалан са удари не само срещу България, но преди всичко срещу самата Македония, срещу добросъседските отношения, срещу цивилизационните и европейски ценности върху които почиват съвремен-

ните отношения между народите и държавите.

Установяването на историческата истина изчистена от всякакви идеологически и политически внушения от миналото и издигането и подържането на паметници на жертвите от войните, е не само цивилизационен акт но и единственият начин да се затворят страниците на историята и да се даде път на бъдещето.

Новият прочит и преосмислянето на историческата истина изчистена от идеологически и политически внушения, съвместното отдаване на почит на трагичните гати от общата ни история, преосмислянето на учебните програми възпитаващи презрение и омраза към съседите, са начините да се преодолее миналото и да започне процес на национално помирение и нови добросъседски отношения на Балканите. Днешните и бъдещи поколения не бива да бъдат заложници на миналото а творчески строители на настоящето и бъдещето.

КИЦ „Босилеград“ призовава правителствата на България, Македония и Сърбия да осъдят вандалския акт на поругаването на българската паметна плоча на Каймакчалан и да се въздържат от говора на омразата.

България, като страна членка на Европейския съюз споделяща европейските принципи и ценности, не бива никога вече да живее с пораженческият дух от националните катастрофи, а трябва достойно да реагира срещу всякакви подобни оскърбления и посегателства върху българската история и култура унижаващи честта и достойнството на българската нация.

КИЦ „Босилеград“

Плочата в Каймакчалан и дестабилизацията на балканите

На 23 септември тази година македонският журналист Миленко Неделкоски разпространи снимки как с огромен чук строшава българска възпоменателна плоча на загиналите през ПСВ за обединението на България български войници на връх Каймакчалан. Тази символична постъпка, меко казано, разбуни духовете в регионален мащаб и извади старите скелети от гардероба. Освен целия създаден хаос, хилядите коментари на журналисти, политици и всякакви

общественици от гвете страни на границата, а и в другите съседни държави, се стигна и до изявления на премиерите на гвете държави. Никола Груевски не погнесе извинения и в стар убашки маниер извъртя отвратителната случка така, че вината за нея да бъде поета от българската страна, защото плочата била поставена незаконно. Ако българите били пробвали по институционален път, то никой не би ги спрял. Само че Груевски премълчава факта, че писма до отговорните органи в Република Македония относно възстановяване на българските военни паметници в страната институционално са пращани десетки пъти. Отговор обаче никога не се получава. На срещи тет-а-тет между министри на външните работи и отбраната на гвете държави се поставя всеки път въпросът за възстановяването на военните ни гробища, като винаги ответната страна дава обещание, че още утре едва ли не ще ги възстанови, но после пак всичко потъва. По-конкретно, каквато и да бъде интерпретацията на въпроса за „законността“ на поставената паметна плоча, която впоследствие бе разрушена, нека не забравяме, че нейното поставяне бе инициатива на група български граждани, а не акт на нашето правителство. Следователно Груевски за пореден път ни баламосва. За сравнение – преди година в град Щип сръбският министър на труда и социалната политика Александър Вулин откри мемориална плоча на падналите сръбски войници в Брегалничката битка, в която се говори за „българи фашисти“. Целият скан-

дал относно плочата на Каймакчалан зае сериозна порция от медийното пространство, а и бе надлъжно отразяван в Гърция, Албания, Сърбия, Косово и РМакедония.

Два дни по-късно – на 25 септември, в Република Сръбска, едн от трите ентитета в състава на Босна и Херцеговина, се проведе скандален референдум, който за първи път от 20 години нажежи до крайност напрежението между босненските мюсюлмани и хър-

ватати, от една страна, и сръбското население, от друга. Твърдо подкрепени от Русия, която окачестви референдума като акт на демокрация, сръбите се самоопитаха гали отпук насетне искат да честват националния си празник на 9 януари – датата, на която преди 20 години сръбският национализъм започна своя път към една безсмислена и кървава война, която даде над 100 000 жертви. Конституционният съд на БиХ обяви референдума за недействителен, но това не попречи на сръбите да гласуват с 99% за приемане на датата. Според хърватите и босненските мюсюлмани референдумът, който е незаконен, е подготовка за едн друг бъдещ референдум, в който сръбите биха се самоопитали гали да се отцепят от БиХ, което би довело най-малкото до гражданска война, насилие, а защо не и военни сблъсъци. САЩ и западният свят

твърдо осъдиха т.нар. акт на демокрация, като дипломатическият сблъсък излезе от границите на малките балкански държави, за да доведе до напрежение между Вашингтон и Москва.

Активните мероприятия на оста Белград-Москва целят възпрепятстването на европейската интеграция в региона.

Да се върнем на 23 септември. Едн наглед случаен и елементарен по своята същност хулигански акт на случаен журналист? Не – добре подготвено активно мероприятие от службите за сигурност на оста Москва – Белград. Мероприятие, което наводни медийното пространство в регионален мащаб за седмица и

Корица на известното френско списание „Le Petit Journal“ от 1908 година във връзка с обявяването на независимостта на Княжество България и прекрояване границите на Балканските държави

заглуши отгласа от референдума, който представлява първа стъпка на една стратегия за дестабилизация на целия Балкански регион.

Втората стъпка бе опитът за преврат отпреди две седмици в Черна гора. Пенсиониран сръбски генерал и още 20 сърби бяха арестувани от черногорските служби за сигурност по подозрение за подготовка на безредици, насилие и атака върху висши черногорски политици с цел промяна на изборния резултат. През последните години правителствата на Мило Джуканович дадоха и защитиха ясна заявка и твърда позиция за членство на адриатическата държава в НАТО, което явно не остави Руската федерация безучастна. След осуетяването на сръбско-руския план за дестабилизация на Черна гора председателят на Съвета за сигурност на Русия Николай Патрушев посети Белград и проведе срещи с президента, премиера и външния министър на Сърбия.

Какво следва?

Ясно е, че оста Белград-Москва работи по средносрочна стратегия, която цели дестабилизацията на региона и откъсването на всяка цена на страните в него от евроатлантическия им път. Страни като Република Македония, БиХ и Черна гора са само един плацдарм за активни мероприятия, където сътресенията тепърва предстоят. Въпреки че оста работи в унисон и прави съгласувани удари, то Белград има и своята отделна агресивна микростратегия за региона. В интервю преди дни президентът Николич каза, че ако ЕС поиска от Сърбия да признае независимостта на Косово, страната никога няма да бъде член на ЕС. Една от целите на регионалната микрополитиката на Белград е връщането на Северно Косово. Друга цел в ход е „културното“ облъчване на страните от бивша Югославия със сръбска култура – музици, концерти, дори кухня. Република Македония изцяло е в културната хватка на Белград, където в повече от една трета от телевизите в страната звучи сръбска реч. Честите концерти на сръбски поп и попфолк звезди в България също са част от тази стратегия. Например на една Нова година Горан Брегович на площада „Александър Батенберг“ призоваваше публиката да припява и повтаря след него сръбски военни песни – тънък и ироничен шамар за припяващите ги, чиито дявовци са гинали във войните за национално обединение срещу хора, които наистина в настъпление са пели същите тези военни песни. Всичките сръбски ресторанти и многобройните сръбски скари, които бавно се превърнаха в естествената междуградска пауза, когато българинът е на път, са друг едва забележим пример.

Политическият елит на България и службите за сигурност трябва да се подготвят за бъдещи сътресения и редица провокации, които тепърва през идните години ще идват от Западните Балкани, като основна наша цел трябва да бъде гарантиране на евроатлантическия път на страните от региона, който път е единствената застраховка Барутният погреб на Европа да не бъде запален отново.

ОБРЪЩЕНИЕ

Уважаеми сънародници в България и чужбина!

На 27 ноември навършват 97 години от подписването на престъпния Ньойски договор - част от системата на Версайските договори върху които бе изградено устройството на Европа след Първата световна война. Насилственото откъсване на територии и народи от едни и придаването им към други държави доведе до Втората световна война с незапомнени дотогава материални разрушения и милиони невинни жертви.

Европейският съюз бе създаден върху преосмислянето и поуците от грешките на тази политика. Версайското наследство бе отречено и осъдено. В Европа настъпи дългогодишен мир в резултат на големите културни промени, новите демократични държавни устройства и новите отношения между европейските държави.

За съжаление днес, в сърцето на Европа, върху анахроните остатъци на юридически несъстоятелния вече Ньойски договор, в Западните български покрайнини все още се провежда жестока политика на национална асимилация, обезлюдване на районите населени с българи и грубо погазване на човешките права. Това пречи на европеизацията на Сърбия и трайно омиротворяване на Западните Балкани.

КИЦ „Босилеград“ протестира против политиката на изолационизъм на Западните български покрайнини и против бездействието на българските и сръбските правителства които не успяха да намерят решения за нормален живот и развитие на българите в новите условия след разпадането на бивша Югославия и появата на европейските интеграционни процеси.

Обръщаме се към всички български културно-просветни организации и сдружения в България и по света, към всички български родолюбци, към всички хора на културата, изкуството и спорта, на 27 ноември да се солидаризират с борбата на българските организации в Западните покрайнини и навсякъде където се намират по света да изразят протест и да осъдят престъпният Ньойски договор който обрече българите в Западните покрайнини на гибел – за по-малко от един век загубихме четири пети от населението а останалите сме на доизживяване в условията на хуманитарна катастрофа и изолация.

**КИЦ „Босилеград“
Иван Николов**

Призив

за спасяването на Българите от Западните покрайнини съгласно международните стандарти в областта на човешките права и започване на процедура от страна на България за възможността Ньойският договор да бъде преразгледан съобразно международното право.

На 27 ноември 2016 г., по повод 97 години от Ньойския диктат, по инициатива на Обществено движение „Западни покрайнини“ и КИЦ Босилеград, в Столичната библиотека се проведе кръгла маса в присъствието на общественици, учени, представители на българите от Западните покрайнини и граждани. На този форум бяха разгледани значението и последиците от Ньойския диктат върху българското общество от 1919 г. до наши дни. Бяха представени различни идеи свързани с решаването на проблемите на нашите сънародници в Западните покрайнини, произлизащи от дискриминационните клаузи и политика, които почти 100 години по-късно ни поставят пред демографска катастрофа в Босилеградско и Царибродско.

Участниците в кръглата маса решиха да направят обръщение към представителите на държавните институции, обществени организации, медици, образователни власти, Българската православна църква и всички наши сънародници от двете страни на границата, което състоящо се в следното:

Да се приложат незабавни мерки, както в национален така и в международен план за спасяване на българите в Западните покрайнини от разразяващата се социално-икономическа и демографска катастрофа.

С оглед на желанието на Сърбия да стане член на Европейския Съюз, България да инициира международен мониторинг в изпълнение на Копенхагенските критерии за членство на страната в ЕС относно спазването на човешките права на българите от Западните покрайнини, съобразно приетите международни стандарти и договори с привличане на международни наблюдатели.

Българската държава едновременно да сформира екип от компетентни специалисти, включително и от чужбина, който да започне проучване на възможността за ревизиране и обезсилване действието на Ньойския договор съобразно международното право.

Призоваваме българските медици да проявяват постоянно заинтересованост и да информират общественото ни за положението и проблемите на българите от Западните покрайнини, като го правят обществено достояние.

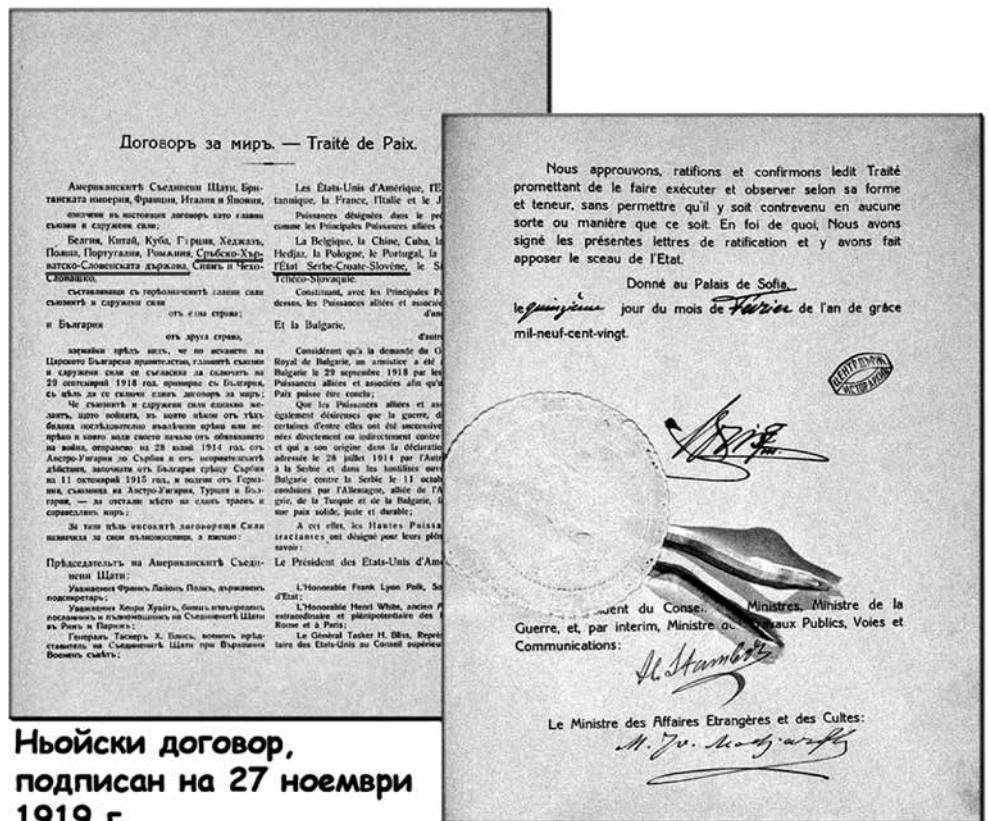
Обръщаме се и към Българската православна църква, която макар и да е отделена от държавата, има като отговорност грижата за духовните потребности на обществото. Очакваме висшият клир на БПЦ, без да нарушава православните канони, да предприеме нужните действия за да възстанови мисията си на Църква-майка към българите от Западните покрайнини, които са помощници на пасоми от нейния диоцез.

Във връзка със 100 годишнината на няколко трагични събития за българите от Западните покрайнини, а именно: погромът в Босилеградско (15 и 16 май 1917 г); подписването на Ньойския диктат (27 ноември 1919)

и окупацията на Западните покрайнини (6 и 8 ноември 1920 г.)

призоваваме българското общество да прояви солидарност и окаже подкрепа на нашите сънародници от Западните покрайнини, за да може възпоменанието на тези събития да изиграе важна роля в обединението ни като сънародници от двете страни на границата. Това е възможност не само да се припомни и знае миналото, но е и важен повод за изграждане на единна и силна гражданска позиция, която да бъде гарант за решаване на изборените по-горе проблеми в политическата дейност на държавните институции.

- Александър Боянов
- Ангел Джонев
- Ангел Пелтеков
- г-р Валентин Янев
- Георги Гичев
- Горан Благоев, Ph.D.
- Зденка Тодорова
- Иван Николов
- проф. Лозан Митев
- Никола Григоров
- Сокола Алексиев

Ньойски договор, подписан на 27 ноември 1919 г.

„Ньойския договор - пред съда на времето, Европа и хуманността в началото на ХХІ век“.

Днес навършват 97 години от подписването на чудовищния по своята престъпност Ньойски мирен договор наложен на България като акт на наказание и унижение. Освен широко дискутираната му вече юридическа несъстоятелност която произлиза от субектите и формалните недостатъци по неговото правоприменение, неговите разпоредби почиват върху измами и фалшифицирани документи и спокойно би могъл да се окачестви като престъпление срещу човечеството без дабност. Този договор и до днес се използва като основание за провеждане на една престъпна полумтика на изтребление на българите в Западните покрайнини.

След един век от неговото подписване и тежките страдания и последици които понесе българският народ, ние днес, в новите геополитически обстоятелства, вече като гравивна част от Обединена Европа имаме правото и длъжността да поускаме неговото преразглеждане. Не защото искаме да се върнем в миналото, а защото именно този договор пречи на бъдещето, на принципите и ценностите върху които почива съвременна Европа. Не веднъж съм подчертавал, че ако бъдещето на Европа ще

почива върху разделението на поробени и господари, на потисници и потиснати, то аз имам всички основания да се съмнявам в такова бъдеще. И именно заради това считам, че решаването на проблемите настанали с Ньойския договор и създаване на нормални условия за живот и развитие на българите в Западните покрайнини е негелума част от европеизацията на България, на Сърбия и на самата Европа. Българските политици имат отговорността да поставят този въпрос както пред сръбските си колеги, така и пред европейските институции и да настояват за неговото решаване сега вече не само като български а и като европейски проблем.

Победителите в Първата световна война отнемат 11 278 кв. километра вековна българска земя от Босилеградско, Царбродско, части от Кулско и Трънско, Струмишката котловина, Южна Добруджа и Беломорска Тракия и ги присъждяват съответно към новосъздадената Държава на сърби, хървати и словенци, Румъния и Гърция. Наложени са тежки финансови репарации: 2 250 милиона златни франка със срок на плащане 37 години, 250 хиляди тона въглища и 70 хиляди глави добитък. Въведени са грастични ограничения на числеността на българската армията, поставена е забрана за развитие на определени родове войски, страната практически е разоръжена. Само в Западните покрайнини Ньойската граница разсича 25 села, като разделя къщи, дворове, ниви, извори, кладенци, гробища, пътища, семейства, роднини и приятели. Дори международната разграничителна комисия почти една година не може да трасира границата по начин който населението да може свободно да се движи и да работи. Около 30 000 души от крайграничните села напускат родните си домове и емигрират в България. Около 5 000 от тях по-късно се разселват в Западна Европа и САЩ.

Ньойският договор е пример за незначитане правата на народите, за пълно несъобразяване с етнически, териториални, хуманни и исторически фактори, на брутално налагане на волята на Великите сили и на техните балкански съюзници над България която не само е лишена от възможността да се защити, но дори и да изрази собственото си мнение. Ньойският договор нанася тежък удар върху българските национални интереси в териториално, демографско, стопанско, международно, политическо, социално и психологическо отношение. Застрашено е самото съществуване на България в условията на изключи-

телно враждебно и агресивно обкръжение от държави победителки.

Договорът дава обещания, но не и реални гаранции за българските малцинства останали в съседните държави. Клаузите за размяна на малцинства с Гърция, са използвани за етническо прочистване на Южна Македония и Беломорска Тракия от българи. Компактни маси българско население са изправени пред жестокия избор – да загубят своята идентичност, оставайки под чужда власт, или да напуснат завинаги родните си места и да се преселят в България.

Управляващи, политическа класа, интелигенция и обществото като цяло възприемат «Ньой» като символ на чудовищна неправда. Ньой слага край на националните стремежи за обединение на българите в техните етнически граници. Управляващи и народ се оказват измамени с всички решения, произтичащи от договора. Българското общество е разколебано в принципите на международното право и в справедливостта на световното устройство. Чувството на недоволство, безперспективност и отчаяние, подхранва радикални представи за промени в политическата система. И става важен елемент от пропагандата и на левицата, и на крайната десница срещу управляващите и срещу международния ред. Ньой трасира българския път към Тристранния пакт и предопределя поведението на България в навечерието на Втората световна война.

Историческата обективност налага да изтъкнем, че все пак една част от политиките и обществените от САЩ и неутралните държави, и даже отделни политици и интелектуалци от страните победителки с времето разбират, че стореното в Ньой е несправедливо наказание за България, но те нямат нито кураж, нито политическа воля за отмяна на несправедливите клаузи.

От днешната историческа дистанция и ние самите осъзнаваме, че за Ньойският погром допринасят и нашите обективни слабости и грешки: липсата на активно обществено мнение, стремително хвърляне към висока цел при сравнително ниска политическа култура, слаби демократични механизми в обществото, неспособна и ограничена дипломация, отсъствие на обществен контрол над политическите решения и силната ръководна роля на царя в българската дипломация.

След време, значителна част от военните, военноморските, военновъздушните и финансовите клаузи на Ньойския договор включително и част от териториалните в Северна Добруджа са променени. Но най-болезнената част от Ньойския договор Западните български покрайнини си остава нерешена и до днес обрчайки българското население на асимилация и обезлюдяване на районите населени с българи.

Анализът на историческите събития по време и в края на Първата световна война, текста на Ньойския договор и другите документи от подписаните Версайски договори, откриват безспорни юридически нередности и фалшификации, които не само поставят под съмнение законността на съществуващото политическо положение на определени малцинства и региони на Балканите, но и ги превръщат в потенциален източник на напрежение и конфликти. Ньойският договор е акт, който не успява да реши нито един от посочените в него проблеми, а поражда нови, създавайки междубалканско напрежение и обрчайки на страдания хората, като ги лишава от идентичност или ги гони далеч от родните им места.

Държавата на сръбите, хърватите и словенците и нейни-

те приемственици: Кралство на Сърби, хървати и словенци, Кралство Югославия, Федеративна Народна Република Югославия, Социалистическа Федеративна Република Югославия, Съюзна Република Югославия, Държавна общност Сърбия и Черна гора и днешна Република Сърбия провеждат последователна политика към българите в Западните покрайнини – асимилация и обезлюдване на района. За тази цел те прилагат един добре разработен механизъм на френските колонисти от репресивни, възпитателно-образователни, икономически, административни и други мерки. В исторически и геополитически план, тази стратегия на великосръбската политика се оказва неуспешна и доведе до разпадането на Югославия в днешни дни. Насилствено обединените югославски народи и малцинства поискаха своята свобода и независимост и в крайна сметка си я получиха. Само Западните български покрайнини, изтощени, обезлюдени и изоставени, неизвестно защо останаха в границите на Р Сърбия подложени на същата асимилационна политика която в днешни дни ги изправи пред реална опасност от икономическа и демографска катастрофа. Западните покрайнини не бяха поставени за решаване като част от югославската криза и отговорността за това е изцяло на българските политици. Мълчанието по нашия въпрос един български политик го нарече „инвестиция в бъдещето“!

Непоследователната българска външна политика, не прояви достатъчно интерес и не успя да защити правата и интересите на българите в Западните покрайнини. През последните 97 години тя извървя пътя от опитите на „тихия фронт“ за ревизия на Ньойския договор и връщането на Западните покрайнини, през идеологическата им употреба за „мост на сътрудничество“ (което често се чува и днес на срещите на високо равнище между Сърбия и България), до общоизвестните клишетата за „спазване на правата на човека и на правата на малцинствата“ и едва от 1997 година даване на малка помощ на културно-просветен план от страна на България.

Равносметката от тази политика от двете страни на границата е ужасяваща по резултатите си. От 64 000 българи в бивша Югославия през 1962г. са останали само 18 500 през 2012г., а от тях, според сръбската статистика, само 13 000 говорят майчин български език. Българските общини са икономически най-изостаналите в Р Сърбия. Висока възрастова структура на населението, висока смъртност, ниска раждаемост и непреставащ миграционен поток. Един забатачен политически проблем който с всеки изминал ден се превръща в чисто социален и хуманитарен.

Версайските договори върху които бе изградено устройството на Европа след Първата световна война с насилственото откъсване на територии и народи от едни и придаването им към други държави доведе до Втората световна война с незапомнени дотогава материални разрушения и милиони невинни жертви. Останките от Версайското устройство доведоха до нова кръвопролитна война в Югославия но и след нея останаха много нерешени проблеми които продължават да застрашават мира и сигурността в региона.

Европейският съюз на Шарл де Гол, Агенауер и Робер Шуман бе създаден именно върху преосмислянето и поуките от грешките на Версай и Втората световна война. В Европа настъпи дългогодишен мир в резултат на големите културни промени, новите демократични държавни устройства и новите отношения между европейските държави.

За съжаление, тия промени не стигнаха до нас и върху анахроните остатъци на юридически несъстоятелния вече Ньойски договор, в Западните български покрайнини все още се провежда жестока политика на национална асимилация, обезлюдване на районите населени с българи и грубо погазване на човешките права. Това застрашава не само нашето оцеляване и развитие, но и европеизацията на Сърбия и трайното омилотворяване на Западните Балкани.

Надеждите, че българската подкрепа за кандидатурата и преговорите на Сърбия за членство в ЕС ще бъде обусловена със спазването на правата на българите в Сърбия, бяха попарени с „безусловната и безрезервна“ подкрепа за сръбското еврочленство. Това бе посрещнато като отстъпление и примирение от българска страна. Сърбия не промени политиката си нито към Западните покрайнини, нито към Македония нито риториката си към България и към българската история. 100 годишнината от Балканските и Първата световна война не бяха използвани за преосмисляне на миналото и национално помирение, а напротив, за продължаване на войната на „научния“ фронт.

Методите и средствата с които европейските държави преодоляха историческите си спорове и противоречия и до

днес не сработиха в българо-сръбските отношения. Отношението към българското малцинство, спекулативните „научни“ исторически конференции на които периодично се притоплят историческите фалшификации от времето на Първата световна война и от времето на Студената война, не са предпоставки за преодоляване на историческите наслагвания, национално помирение между българи и сърби и ползотворен междудържавен диалог. А без това е невъзможна европеизацията на Сърбия, решаването на проблемите и омилотворяване на Западните Балкани.

Европейските програми за якнене на трансгранично сътрудничество между България и Сърбия не бяха използвани по предназначение и за пореден път прескочиха Западните покрайнини и отидоха във вътрешността на Сърбия и България. Едно силно средство за смежчаване и европеизиране на българо-сръбската граница бе проиграно и не даде резултатите каквито например на времето е давало на границите между Германия и Франция или Германия и Полша. Европейските механизми за малцинствата също се оказаха неефективни както от недостатъчната активност от българска страна, така и от конфузната външно-политическа ориентация на Сърбия която все още се люшка между Белград и Москва. Кризата в ЕС предизвикана с Брексит, кризата на либерализма и победата на Тръмп на изборите в САЩ, доведе до засилване на евроскептичните настроения в Р Сърбия и съответно до референдума в Република Сърбска, опит за преврат в Черна Гора и предотвратен опит за атентат срещу сръбският премиер Александър Вучич. Появиха се надеждите, че Путин и Тръмп ще се разберат около анексията на Крим което ще създаде прецедент за връщането на Косово на Сърбия, присъдиняване на Република Сърбска и пр.

В такава атмосфера след няколко месеца в Сърбия предстоят президентски избори. Един от най-често спряните кандидати е лидерът на Радикалната партия г-р Воислав Шешел което в условията на евроскептичното обществено мнение, национализъм и популизъм в Р Сърбия и при видимо засилената информационно-пропагандна дейност на Русия на Балканите, отново се подгаряват надеждите за Косово и мечтите на сръбските националисти за ново прекрояване на границите на Балканите. Проевропейските партии и проевропейските кандидати в Р Сърбия мълчат и се ослушват със страх, защото всички европейски ориентирани държавници от Обреновичите до Зоран Джинджич имат една и съща съдба.

В това обкръжение перспективата на Западните български покрайнини никак не е добра. Общините в които живеят българите стават все по-бедни, демократизацията на обществения живот е строго контролирана, границата с България не прегражда свободно икономическо развитие. По инициатива на КИЦ „Бойслеград“ българските организации и сдружения през юли 2013 година подписаха Платформа за защита на правата и интересите на българското малцинство. От тогава изминаха три години. Исканията от тази платформа бяха разисквани на срещите на високо равнище между България и Сърбия. Досега никой не се обяви против тази Платформа но и никой не се зае исканията от нея да бъдат удовлетворени. Защото спекулациите с превода и печатенето на учебници и същевременно закриване на българските паралелки е само игра за наивници с цел печелене на време и ние не можем да приемем това като сериозна стъпка напред.

И така, 97 години след Ньой българите в Западните покрайнини стиснати между сръбският национал-шовинизъм от една, и българският национал-нихилизъм от друга страна се стопяват, емигрират и остават все по-малко. Нашата все по-голяма обективна слабост, при липсата на ясно изразена политическа воля и поета отговорност от двете страни на границата, ни обрича на зебел пред очите на България, на Европа и на Сърбия. Това е не само предумишлено убийство на едно българско малцинство върху собствената му територия. Това е престъпление срещу всички цивилизационни норми и договорности върху които почиват отношенията между държавите и особено срещу принципите и ценностите върху които почива Европейския съюз. Може би единствената надежда е проблемът Западни покрайнини, да се постави на дневния ред на българското общество и държава и час по-скоро да дойде до съзнанието на повечето европейски политици и дипломати. В този смисъл апелирам към българското общество, българските медиуми, българските граждански организации в страната и чужбина да се солидаризират с борбата ни за спасение и създаване на по-нормални, по-човешки условия за живот. За повече, не че не знаем какво трябва да кажем и да направим, но просто нямаме сили.

Иван Николов

„Ньойският договор“ – международно криминално деяние, което няма давност

проф. Лозан Митев

Няма съмнение, че Първата световна война е едно от най-големите престъпления срещу човечеството породено от стремежите на големите империалистически държави за преразпределение и господство над народи, държави и територии. Но ще бъде илюзия, ако в анализите и оценките на тези събития се изпуснат обстоятелствата и причините, които принудиха по най-брутален начин да участват възможно повече народи в тази небивала в човешката история касаещина, в чийто кървав водовъртеж бе потопен и Българския народ.

Редно е да се подчертае, че първите военни „изпитателни“ действия, които дадоха начало на войната започнаха не 1914 г. в Сараево, а през 1912 г., когато подстрекавани и ръководени от Руската империя, Австро-Унгария и при мъчаливото съгласие и изчаквателна позиция на Франция и Англия, Балканските държави и техните армии изиграха своята роля в злобещ експеримент да се манипулира света чрез средствата на дипломацията и войната. Така наричаните немотно велики сили (по-точното определение е да бъдат наречени мракобесни сили) умело бяха конструирали с дипломатически средства силни зависимости и крайни противоречия между Балканските държави, довели ги до състояние на невъзможност за развитие на националния им потенциал, което бе умелата примамка вкарала всички тях в заглушените интриги на войните.

Балканските държави, обладани от стремежите за утвърждаване на своята национална кауза, нямаха възможността да видят по-големите перспективи на геополитическите интереси на империите. Те не си даваха сметка за това, че са превърнати в инструментариум, а народите в пушечно месо и за това те бавно, но сигурно бяха направлявани към съюзи и зависимости за използване на човешкия им ресурс за осъществяването на войната. Създадените антагонизми между тези държави чрез несправедливото решаване на националните въпроси още от 19 век беше най-ефикасното дипломатическо средство за тяхното въвлечане във войните.

Това, че Първата световна война бе западена на Балканите, е най-ярко доказателство за това, колко важно за империалистическите държави е установяването на контрол и влияние над Балканските народи и територии, където борбата помежду им за надмощие в преразпределението на Османското наследство е имала съдбовна роля, така както и днес Цариград, Пролитите и Балканите отново събират като във фокус геостратегическите интереси за влияние и господство на същите играчи.

В борбата да извоюва обединение на Българския народ, България, основавайки се на наивната вяра в авторитета и закрилата на Руската империя спрямо страната ни, както и на идеята за православно единство между балканските християни от Гърция, Сърбия и Румъния, бе измамена и въвлечена най-напред в Балканския съюз, който ѝ определяше най-опасната задача – мащабната война срещу Османската империя, за чийто изход може би е имало и съвсем други намерения, нагласи и очаквани резултати предвиждащи поражението на страната ни. Но геният на Българската войска успя да победи и това създаде съвсем нов, може би напълно неочакван и нежелан развой на събитията за нашите съюзници и техните покровители. Косвено доказателство за подобен тип разсъждения ни дават сведенията за радикалната смяна на победението и действителността на нашите съюзници, които на основата на предварително минирания план за следвоенното регулиране на отношенията започват взаимните си договаряния срещу България под покровителството на Руската империя и системно провокиране на

инциденти както с насилия срещу населението, така и с въоръжени провокации срещу армията ни за създаване на повод и основание за Вариант Б на Балканската война – Междусъюзническата война. Както е известно, алтернативният Вариант Б при победа на България над Турция влиза в действие и България попада в клопката, която е била старателно готвена с години – нейното пълно военно, политическо и национално поражение, което бе наложено със силата на Лондонския договор. Не случайно, в разглеждането на доктрините на държавите, които имат интереси на Балканите, ярко се виждат стратегическите им за елиминирание на Българската държавност, като основна пречка за тяхната експанзия и разпределение на Османското наследство.

В тези на пръв поглед несвързани събития с осъждането на България в Ньой, се коренят злините на онзи свят и онази Европа преди повече от 100 години, които боравеха с нехуманния диктат срещу народите и насърчаваха взаимните жестокости и омразата, която намериха най-голяма ескалация именно по време на Първата световна война.

Всички тези аргументи нямаха значение на Парижката конференция, защото тя имаше друга мисия – да осъди не причинителите на злото, а да извърши саморазправа, която да придобие благовидна форма на „Мирен договор“.

Преди 97 години на масата на дипломатическите преговори в Париж, съюзените сили на Антантата, под маската на справедливостта и хуманността за бъдещото устройство в света извършват мащабно престъпление от международен характер срещу България, чиито последици предизвикват трайна дестабилизация и международна дискриминация на страната ни, което и до днес оказва пагубно влияние в нашия обществен и международен живот.

Процедурите по подготовка и провеждане на преговорите, както и подписването на документа в Ньой по-скоро може да се сравнят с дейността на извънреден съд по подобие на инквизицията или феодалните сатрапии, където принципите и правилата на съдене, разследването, обвинението, защитата и съдебното решение се определят от един и същи субект – политическите ръководители на Антантата и техните подгласници на Балканите. В работата на Парижката конференция след Първата световна война няма нито един елемент, който да включва, дори и елементарните норми на Римското право, камо ли за принципите, нормите и механизмите на договаряне.

За да се легитимира този престъпен и напълно недопустим механизъм на международното право, диктаторите на преговорите издигат 14-те принципа за справедливо и мирно уреждане на света след войната, представени от Угроу Уилсън още през войната като основна стратегия за постигане на примирие и съгласие от страна на победените за провеждането на международен процес представен като система от мирни договори, за да ги изопачат до пълната им противоположност:

1. Мирни съглашения, сключени открито: дипломацията да работи искрено и публично.
2. Неограничена свобода на корабоплаването в мирно и воено време.
3. Премахване, доколкото е възможно, на всички стопански прегради и уреждане на еднакви търговски условия за всички народи, които са за мира.
4. Намаляване на въоръженията до крайност съобразно вътрешната безопасност на всяка страна.
5. Свободно и справедливо уреждане на всички колониални въпроси.
6. Изтегляне на войските от всички руски земи и подпомагане на руския народ да се устрой свободно и без диктатура: да се гарантира добър прием на новата руска държава в обществото на свободните народи под правителство, което руският народ избере свободно.
7. Освобождение и възстановяване на Белгия.
8. Възвръщане на Елзас и Лотарингия на Франция, понеже тези провинции несправедливо са ѝ били отнети през 1871 го-

гуна.

9. Поправка на италианската граница в съответствие с националната принадлежност на населението.

10. Предоставяне на народите в Австро-Унгария на възможност за автономно развитие.

11. Възстановяване на Румъния, Сърбия и Черна гора. На Сърбия да се даде свободен излаз на море и отношенията между балканските държави да се определят приятелски под влиянието на силите, като им се създават условия за политическа и национална независимост и териториална цялост.

12. Земите, населени с турци, да се ползват със суверенитет и сигурност, а на другите народности в Османската империя да се осигури свобода.

13. Възстановяване на полската държава със свободен излаз на море.

14. Образуване на общество на народите (ОН) с цел да се дават взаимни гаранции за политическата независимост и териториална цялост, както на големите, така и на малките народи.

Но след капитулацията на Централните сили тези принципи остават само на хартия, а конструкцията на присъдите-договори се изгражда въз основа на ожесточени политически пазарлъци и машинации за налагане на националните интереси на страните победители, където Франция и Англия, както и техните сателити, налагат своята воля и интереси. Този „пир“ на победителите не съответства на разбиранята единствено на Американската делегация, която се противопоставя на това пъклено дело. Особено важна е намесата на Американската делегация по отхвърлянето на Сръбските искания за сключване на договора с България, на които, ако бе дадена воля, нашата страна щеше да бъде едно напълно неспособно държавно образувание.

Съдържанието на „договорите“ по същество представлява кодекс от наказателни постановления приложени идентично към всички държави, но с особена жестокост към България. Във всеки „договор“ се прилага отнемане на територии, въвеждане на контролна комисия имаща повече пълномощия от правителството, унищожаване на армията и военната индустрия, налагане на жестоки репарации в непоносими и невъзможни за изплащане размери, въвеждане на контрибуции и контрол върху икономиката за да бъде доведена до банкрут, въвеждане на международна политическа изолация. Тази „технология“ на „мирните“ присъди справедливо е наречена план за убийство на победените народи от първия демократично избран канцлер на следвоенна Германия Филип Шайдеман.

България подписва своята присъда в Ньой след като ѝ е отказано правото да се защитава и да изложи своите позиции, а отказа на министър председателя Теодор Теодоров да подпише документа на заседанието през септември 1919 г., довежда до шантажа за окупация на България от нейните съседи – Гърция, Сърбо-Хърватско-Словенската държава и Румъния, ако тя откаже подписването му и предизвикване на оставка на правителството на Теодоров.

Колкото и да се пркрива, свалянето на Теодор Теодоров от министърпредседателския пост разкрива мащабите на натиск върху България, които победителите налагат след безусловната капитулация, което по същество е брутална намеса във вътрешните работи на страната. За да се гарантира съгласието с присъдата в Ньой, на министърпредседателското място е поставен на власт послушния за Франция Александър Стамболийски от БЗНС, който още преди войната като национален прател участва в шпионската Деклозиерова афера за изкупуване на зърнените резерв на страната в полза на Франция, Англия и Русия чрез организиране на подкупи и борсови спекулации, за да остане нашата армия без прехрана при евентуални военни действия. (Неговото поведение се окачествява като национално предателство, защото трябва да се вземе под внимание, че по време на заговора за изкупуване на житния резерв той е народен представител и е давал клетва за вярност към държавата. Именно нарушението на тази клетва е акт на на-

ционално предателство.)

Подписването на Ньойския диктат става без никаква възможност за държавен протест или несъгласие срещу чудовишните обвинения и наказания, каквато е практиката в другите победени държави. Нещо повече, под външен натиск, много от правителствата в България преследват мощните обществени протести, които Българската студентска младеж и бежанските организации у нас организират по този повод. Нечути са протестите и на Българите живеещи в отнетите по договора територии, още преди окупаторите да ги завладеят, а впоследствие техния глас е задушен чрез насилия.

Ньойската присъда е известна, макар че постепенно тя се изтрива от общественото съзнание на младото поколение през последните десетилетия, налагайки забравата като формула за изкореняване на способността на един народ да осмисля и оценява собствената си съдба в съвременния обркан свят.

Отнемането на Беломорието и Западните покрайнини, погребването на Македония, ограбването чрез репарации от 2 милиарда и 230 млн. франка, международната изолация, практическото унищожение на армията – това не са най-страшните беди на присъдата в Ньой. Най-страшното е свързано с предвидената силна уязвимост на страната от външни фактори довели до пряка и тайна намеса в държавното устройство, инфилтрирането на престъпни антидържавни идеологии и организации имащи за цел унищожаването на държавността. Най-страшното са масовите страдания на Българското население, което е доведено до нечувани унижения и тормоз в завладените от Сърбия, Румъния и Гърция територии, на глогодишна материална нищета. Страшни са пораженията в моралния крах сред обществото и изкуственото му тласкане към гражданска война през 1923 г. чиито рани и днес не дават възможност нашето общество да живее единно.

Само интелектуалния елит успя да намери сили да изрази гласно своя протест, какъвто бе примера с Иван Вазов, Данаил Крапчев, Славейко Василев, Стоян Михайловски и др., като е редно да изтъкнем личността на забравения днес Димитър Мишев, който издигна мощен глас на обвинение към „миротворците“ на странниците на своя „Демократичен прелед“, а впоследствие с непознатото днес издание – „Истината за Македония“ за да разобличи мащабната пропагандна война срещу България целяща тя да бъде представена като организатор на масови

Българската делегация в Ньой

престъпления по време на военните действия.

Държавата, политиките, партиите бяха принудени чрез насилията и политическото раболепие да мълчат и тази политика на „смишаване“ се запазва и до днес като характерна черта на страхливост, недостойнство и нихилизъм сред обществените елити. Не случайно големия Български мислител Стоян Михайловски по повод на нашата безидейна политическа класа написа:

„Нарисувайте един храбрец, два метра висок, един гигант-мечоносец. Това е българският войник. До него, нарисуйте едно нищожно джудже, един запъртък, две педи чияк. Това е българският държавник и дипломат... И ето ви най-новата българска история... Да, нашата държавна дипломация обезпечи дървото – плодоносното и живоносно дърво на българското всенародно поборничество...“ (в статията „Българизмът в извънбългарските сфери“, в.Напред 1919 г.)

А всъщност присъдата в Ньой е напълно несправедлива и престъпна не само заради нарушението на 14-те принципи върху, които бе подписано примирието на Добро поле. Този диктат е правно и морално несъразмерен, защото се основава на една тежко криминално деяние-мащабна иззма основана на изфабрикуване на чудовишни престъпления на България. Преставени в един „систематичен“ план и легиимирани чрез последващи машинации и нарушения на елементарните норми на право.

Наказанието срещу България бе подготвено и представено в Париж под формата на „Синя книга“ в три тома, която трябва да убеди всички членове на конференцията в „необходимостта“ и „нуждата“ от особено жестоки мерки спрямо Бъл-

гария, защото според събраните „материали“ в Синята книга само един силно рестриктивен договор с тази държава може да гарантира човечеството и граничещите с България държави, от каквито и да било бъдещи възможности за проявления на нейния варваризъм. И тези „документи“ изфабрикувани в щаба на Сръбската армия, всъщност очертават апогея на ожесточението и омразата към България – изразен най-пълноценно в доклада на т.н. Международна анкетна комисия за проучвания на зверствата и нарушенията на законите на войната от България и Мемоара на Сръбското правителство до Международната конференция в Париж, в които са формулирани исканията спрямо България. Неслучайно и до днес комплекта от тези „обвинителни“ материали срещу България остава необнародвани, защото всеки който се запознае с тяхното съдържание и обстоятелствата по съставянето им днес, отдалечен от времето и нескопосаната пропаганда, основан само на чисто научните и правно-регламентирани механизми на анализи, ще бъде потресен от мащабните манипулации и измами извършени в онези бурни години на хаос и произвол.

Според горепосочените документи, обвиненията към България по време на Първата световна война свързани с престъпленията към човечеството са систематизирани по следния начин:

1. Обвинения за престъпления свързани с унищожаване на имуществото и убийствата на сърби в Македония. В този раздел главно се описват случаи на разрушаване на сгради, собственост, грабежи, изнасилвания и убийства в Битоля, Скопие, Шип, Радовиш. (след 1913 г. Сърбия полага огромни усилия за налагане на тезата, че областта Македония е Южна Сърбия, а населението нам са старосърби). Обвинения в създаване на концлагери и депортиране на сръбско население в размер над 100 000 души от Сърбия (вкл. Южна Сърбия-Македония) в България.

2. Обвинения в целенасочено и системно унищожение на сръбския елит-учители, свещеници, търговци, висши държавни администратори и др. Място на престъплението е малкото градче Сурдулица – което е център за депортация, където според сръбската теза са избити 2000 а в някои пропагандни публикации до 30000 души по криминален начин.

3. Обвинения в забрана на сръбския език, религиозната дейност на сръбски език, изземване и унищожение на сръбски книги, библиотеки.

4. Обвинения в масово клане при потушаване на Топличкото въстание през февруари септември 1917 г. в района на Куршумля, Прокупље, където се говори за избиване на 20-30 000 жители, унищожението на цели села, от които изгорени се посочват около 30 000 къщи.

5. Масови убийства в Ниш-център на Моравска военно инспекционна област-неуточнен брой

6. Масови убийства във Вранье-неуточнен брой

7. Масови убийства в Бела Паланка-неуточнен брой

8. Масови убийства във Владичин хан и др. – над 400

9. Депортиране на 8000 девойки от Моравско в Турция, които са били дадени на турските бейове в дар за сътрудничеството по време на Първата световна война.

10. Масов глад, вследствие на Българските реквизиции, от които са измрели 8000 души.

11. Измиране на 8000 деца от глад.

12. Системната употреба на мъчения, изнасилвания, палене на живи хора, убийства на деца от Българските военни и административни власти.

13. Изземване на огромни количества едър и гребен добитък за нуждите на Българската армия.

14. Масови убийства на сръбски военнопленници в концентрационни лагери.

И до днес поддържането на тези обвинения в Сърбия се основават на един основен доказателствен първоизточник – докладите на Рудолф Райс-германец и Уилям Драйтън-американец. Именно на техните „изследвания“ се опира „обективността, безпристрастността и компетентността“ в събирането на доказателства срещу Българския геноцид в Сърбия. Това, обаче, което умишлено се пропуска от пропагандата, а така също и от „съдиите в Ной“, е обстоятелството, че става дума за двама доброволци в Сръбската армия, воювали срещу България и изпълнени с огромна омраза към нея. Не случайно, при едно от първите изречения, които Уилям Драйтън научава на Сръбски език в края на 1918 г. изразът е „Я мрзим Бугаре – I hate Bulgars“.

Крие се, че тези хора не са познавали местния език и основните данни получават от местни жители въз основа на сътрудничество с „преводчици“ и съдействието на местните кметове. Това, което още се крие, е че именно тези хора се счи-

тат за участниците в т.н. Международна анкетна комисия, която би трябвало да бъде съставена от хора, които имат независим статут, имат необходимия инструментариум и прилагат надеждна технология и процедура по провеждане на разследвания – протоколи, измервания, заснемания по работата на терена. До днес нито Франция, нито Сърбия са публикували теренните документи на тези двама „независими“ анкетьори.

И още нещо интересно, както става известно днес, „Международната анкетна комисия“ изработила доклад-обвинение срещу България се оказва, че има два състава

Официалният: Председател на комисията: А. Стоянович, бивш министър председател на Сърбия, Членове: А. Бонасие (Vonnassieux), делегат на Френското правителство, П. Гаврилович-министър, Х. Мейн, ген.лейтенант-делегат на Британското правителство, Слободан Иванович, професор от университета в Белград. Тези хора никога не са посещавали и/или не са провеждали разследвания на място в земите по време на Българската окупация.

Докладът на горната комисия всъщност е отново манипулиран, като съдържанието му представлява една зле стилизирана версия от доклад, който е изготвен по поръчка и в съответствие с намеренията на Сръбското правителство. Именно то, още в края на 1918 г. упълномощава три лица, които нарича Анкетна комисия да съберат теренни сведения от Куманово до Топлице за да се формира обвинение в геноцид срещу България.

Комисия, която действително е преминала през окупираниите области всъщност е назначена и финансирана от Правителството на Сърбия. Тя е в състав сръбският офицер Уилям Драйтън, Коста Комануди и Милета Новакович. Алюзията за „международен“ характер на тази група са Уилям Драйтън-доброволец офицер от Сръбската армия и Коста Комануди-представян за грък, но в действителност сръбски-важна политическа фигура в Белград – кмет на града, министър на финансите в Сърбия и др., чийто род се преселва в Белград през 1811-14 г. от Беломорието и в действителност неговия дядо е имал гръцка фамилия. Не е без значение и третият член на комисията – сина на Стоян Новакович – идеолога на борбата с Българщината в Македония – автора на македонизма като теория за самоличността на населението там.

Единствените автентични документи от работата на тази „комисия“ на място са бележките в дневника на Уилям Драйтън. Трябва да се подчертае, че той все още не е публикуван и при представянето на сведенията в него още по-ярко ще се разкрият мащабите на фалшификациите при монтирането на обвиненията срещу България.

Освен това, и до днес сръбските историци или нямат или крият протоколите, ако такива въобще са съставяни, по време на обиколката на тримата членове на сръбската комисия. По-голяма е вероятността такива протоколи да няма, защото по данните от дневника на Драйтън, както и анализа на изготвените от него доклад, след обиколката на комисията, се установява, че основните сведения и описания на престъпленията и жестокости, които Драйтън прилага в официалния си доклад, не са неговите записки при посещението му на терена, а преумишлено са систематично подготвени сведения, които вече са публикувани от Сръбското министерство на вътрешните работи по повод заседанието на Сръбската скупщина през пролетта на 1918 г. в Корфу и материалите, които са отпечатани от Рудолф Райс, служител в Генералния щаб на Сръбската армия за Сурдулица, рапорт представен в Главния Щаб на сръбската армия 1919 г. дълбоко засекретен за публикуване документ, който неизвестно защо Сръбските историци, а и техните приятели от Историческия факултет в София, нямат сили да открият и обстойно да публикуват за да изпълнят с етично съдържание техните научни претенции. Както и официален доклад на Кралство Сърбия, Нарушения на международните норми за водене на война извършени от Австро-Унгария-България и Германия в Сърбия 1914-1918, 1919 г.

Най-шокиращото в разследванията на Райс и на комисията Драйтън, Комануди, Новакович е отсъствието на всякакви стандарти и технология за провеждане на разследвания, които са видни от информацията в дневника на Драйтън и записките на Райс на терена в Сурдулица, за разлика от работите му свързани с Австро-Унгарските жестокости.

Елементарните норми на правно-следователската работа изискват процедура по провеждане както на анкетите (разпитите) на свидетелите, така и по провеждането на теренна работа свързана с воденето на дневници, взимането на показания, заснемания, които са атрибут на кримнологичното раз-

следване. До момента не са представени никакви доказателства за такава систематична работа на т.н. Анкетна комисия, тоест събирането на сведенията по обвиненията срещу България са извършени в нарушение на правните процедури и норми, с което се елиминира тяхната доказателствена сила. Именно заради това Сръбските власти и до днес искат от България информация по тези въпроси, защото явно работата и на Драйтън и на Райс е била не само непрофесионална, но и неплодотворна по отношение на исканата и нужна информация за Български престъпления и жестокости.

Ако престъпленията и жестокостите, които са описани в официалния доклад на Парижката конференция през 1919 г. бяха истина, Сръбските власти трябваше да имат копие от конкретните случаи описани от Драйтън и Райс или можеха в продължение на поне 10 години след войната чрез теренно проучване, като на основата на показания, да получат такава информация от собственото си население, но странно е, че такива изследвания няма и за това те искат сведения от Българските архиви днес. И за да подчертаем значението на истината като основа на историческото изследване, най-добре е да дадем сравнението с Батак 1876 г., където бе извършено проучване няколко десетилетия по-късно от изследователи като Захари Стоянов, Димитър Страшимиров и Йордан Венедиков и ние до днес знаем имената на всеки, който е бил убит по време на Баташкото клане от местните помашки военизирани формирования.

И така, първата машинация, се състои в това, че членовете на официалната анкетна комисия никога не са провеждали проучвания. Тази комисия изготвя и предоставя официални обвинителни материали срещу България, които всъщност са поръчани и изготвени от друга комисия – създадена от Сръбското правителство – Комисията Драйтън, Комануди, Новакович. Поради недостатъчните събрани сведения от комисията – описано в дневника и доклада на Драйтън, източниците на информация за тази комисия се основават на Речта на Сръбския министър на вътрешните работи Любомир Йованович в Сръбската скупщина на 15 април 1918 г. в Корфу и на Пропагандните издания на Рудолф Райс, изготвени чрез Разузнавателния отдел на Генералния щаб на армията и сръбската пропаганда работеща против България от началото на войната.

Машинациите са толкова мащабни, че са подходящи за сценарий на злобещ филм.

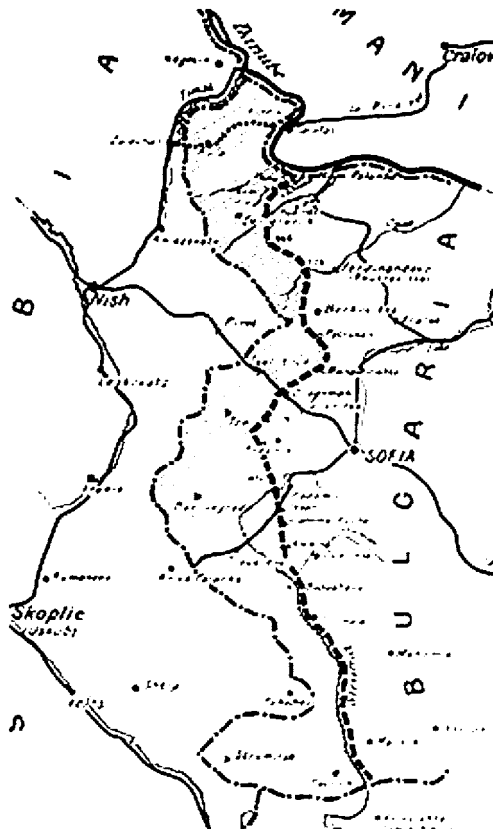
Тези и още много други ярки нарушения, скриват истината и изиграват важна роля при осъждането на България в Ньой по един криминален начин основан на фалшификации.

Какво е трябвало да прикрият и фалшифицират докладите на Парижката конференция през 1919 г.? Например, взаимните убийства и преследвания между Сръбските чети на Пеканъц, Воинович, Димитриевич и др., свързани с множество убийства, изнасилвания, грабежи и палежи срещу местното население в областта Топлице. Само по сведенията открити от Българската армия при залавяне дневника на войводата поп Мита Димитриевич, се разкриват повсеместните практики на насилия, грабежи и палежи извършвани от Сръбските чети. Ако Коста Пеканъц само за месец май 1917 г. извършва печално известните убийства и палежи на села в Босилеградско, то колко подобни деяния има той в други села, за които сведенията за неговия героизъм са унищожени или скрити? И дали неговите подвизи след това не са описани като зверства на Българите от т.н. Международна комисия? Или да вземем друг пример – с изтеглянето на Сръбската армия от Македония през 1915 г., когато са извършени множество насилия, убийства, палежи и разрушения на населени места. Тези престъпления, които се описват от Рудолф Райс, на кого са приписани в неговите „доклади“, при положение, че и той не е знаел езика на местното население и е работел с преводач.

Ако човек не знае тези умело скривани „детайли“ на историческата истина и направя преглед на „авторитетно и компетентно“ изготвения доклад за престъпленията и жестокостите на България по време на Първата световна война в Сърбия, естествено е да приеме за справедлива присъдата, с която България е наказана, нещо повече, несведущият човек, би обвинил в кощунство и античужденност, всеки който би искал ревизия не само на присъдата в Ньой, но и на по-важното – да се усъмни в почтеността и правната достоверност на нейните основания и аргументи, криещи се в скритите от публиката и до днес документи – Синята книга и Докладът на Международната анкетна комисия.

Но от всичко най-укриваният от поредицата документи довели до Българската голгота в Ньой е Мемоарът на Сръб-

ското правителство до мирната конференция. Неговото съдържание е най-яркото обяснение за нуждата от целия спектър от нарушения, фалшификации и прикриване на истината за Българската окупация. След един многословен исторически етюд на обвинения и запоставяне на всичко Българско, изтъкване на благородството и превъзходството на Сръбския народ и държавност, съвсем накратко и деликатно се въвежда един кратък раздел – искания за „несъществени изправяния на границата между Сърбия и България“ за да може да се гарантира, че никога тази варварска държава България няма да може да нападне и да заплаши Сърбия. За да бъде по-ясно на комисията, сръбските разбирания за незначителни изменения на границата, се прилага карта, която има следния вид.

В тази карта, най-сетне историческата истина се поставя нагоре с главата като се разкрива смисъла и предназначението на всичките сложно оплетени перипетии по създаване на обвиненията срещу България в престъпления и жестокости.

Това е истината. Но по законите на пропагандата многократното повтаряне на фалшивите обвинения, след десетилетия се превръщат в безкритична аксиома на мисленето, която вече и очевидните логически доказателства не са в сила да изменят моделраната психологическа нагаса – точно както е в технологията за промиване на мозъка, само че в един значително голям социален порядък.

Днес, почти 100 години след премълчаването и страха от повдигането на въпроса за истината, в условията на информационното общество опазването на подобен тип тайни става все по-трудно, но и разбиването на идеологемите изграждани 100 години е също така еднакво неуспешно. Появата на нови масиви от информация, които частично разбулиха действителността по съставянето на Синята книга, провеждането на „анкетните проучвания“ от „Международната“ анкетна комисия, както и документи свързани с дейността на Сръбското правителство в тази насока разкриват една съвсем друга реалност, която дава основание да се отчете цялата процедура – от подготовката, до подписването на Ньойската присъда срещу България като криминално престъпление по международното право, което трябва да се класифицира като фалшификация или измама с цел осъществяване на политика насочена към унищожението на България.

Тъй като по същество това е престъпление срещу огромна група хора от Българския народ, то се квалифицира като престъпление към човечността и по тази причина няма давност. Поне в морално и хуманно отношение.

Проф. Лозан Митев

Ньойски договор и неговите метастази 98 години по-късно

Д-р Валентин Янев

Ньойският договор отвори на Сърбия вратите за постоянни претенции спрямо населението живеещо от двете страни на западната ни граница.

Аз го наричам това население „голям шоплук“. То нарича себе си различно според региона в който живее. На север това са турлаците. По на юг в района на Трън са „трънчане“. Около Брезник са „граовци“. При Радомир ги наричат „мърката“.

Още по на юг към Кюстендилско се определят като Чекавци за разлика от Кекавците живеещи на юг към Осоговската планина. Този масив от българи по западното ни землище безспорно има общност в диалекта, народните обичаи, народните носии, песенното творчество, хората/танците/ и прочие. Откъсвайки от България райони около Кулско, цялото Царибродско, Босилеградско, части от Трънско, че и Струмица, Сърбия видимо увеличава апетита си към целия този народностен масив. Целенасочено и постоянно се разработва тезата, че това всъщност са „пошопени сърби“. Това е нов вариант на прокарвания вече македонизъм във Вардарска Македония. Само че сега са взети на прицел не македонските българи но населението от двете страни на западната ни граница.

През 1992г в Цариброд се поставя на самодейна сцена пиесата на Стефан Л. Костов- Женско царство. Същата се „превежда на шопски език“ и се правят няколко вяли опита така да се играе на сцена. Категоричните протести на българските интелектуалци в Цариброд прекратяват тази ненормалност.

На различни международни фестивали и такива във вътрешността на Сърбия танцовите ансамбли от Цариброд и Босилеград се представят като изпълняващи хора и ръченици от източна Сърбия.

Преди години сръбски етнографи получават разрешение да проучват обичаите, песните, носии, народното творчество и прочие сред турлаците живеещи в северни-

те части на Стара планина. Уредничката на Чипровския музей получава срещу гостолобивото посрещане на тези сръбски „етнографи“ една лицемерна дейност изразяваща се в една своегo рода анкета с един едностранен въпрос- „А вие какви се чувствувате-българи или сърби?“

През 2013година сръбският премиер Ивица Дачич заявява, че в България имало сръбско малцинство. Нещо повече, той щял да запознае върховния комисар за националните малцинства в Европейския Съюз и ще търси защита на правата им.

Същата тази Сърбия, която кандидатства за членство в Европейския Съюз вече има претенции към нас опитвайки се да си присвои този „голям шоплук“ като сроден и сходен със сръбския етнос. А какво ли ще стане ако западният ни съсед все пак стане част от Европейския Съюз. Ще трябва и тук присъстващите родени в София и Софийско да доказваме, че сме българи!

Така се убеждаваме, че този Ньойски диктат заченат преди 97 години продължава да генерира проблеми и в съвременното, а не само в миналото. Подобно метастаза на туморен процес той пуска разсеяните си един век по-късно. Ето защо е толкова важно да се намери политическо, и юридическо решение на проблема Ньойски диктат и неговата неправомерност в морален, юридически и чисто общочовешки план. Дошло е време България да направи всичко възможно за да се обезсилят клаузите на договора и да се постигне естественото състояние на нещата, а именно българите и териториите на които те живеят вече почти сто години да станат част от истинската им родина за да се постигне една морална, човешка справедливост премахваща и последните останки от злобещата Версайлска система на мирни договори.

Обединена Европа е длъжна да изправи тази несправедливост за да може отношенията ни със съседите да се поставят на здрави, морални начала и оттук нататък да се мисли за свободно движение на хора, идеи и стоки.

Длъжни сме да направим това за да избегнем както все видя по-горе предпоставките за появата на нови конфликтни отношения между Сърбия и България.

Призовавам да не спираме да говорим за това юридическо „недоносче“ наречено Ньойски договор навсякъде, по всяко време и пред всички.

КИЦ „Босилеград“ остро осъжда поругаването на паметната плоча на загиналите български войници на връх Каймакчалан. Унищожаването и поругаването на българските паметни знаци в Р Македония и Р Сърбия систематично се прилага десетилетия наред с цел подмяна на националното самосъзнание и създаване на нови „нации“. Времето и мястото на това провокативно действие внимателно са подбрани и очевидно целят да предизвикат бурни реакции сред българите в Р България и Р Македония, да попречат на членството на Р Македония в Европейския съюз и на трайното омиротворяване на Балканите.

Българите в Западните покрайнини са сред най-потърпевшите от подобни методи и ние много добре знаем какви увреждания в съзнанието и самочувствието на младите поколения могат да се нанесат по този начин. Подмяната на историята и културата не само ни лишава от българско национално самосъзнание, но както в случая с Миленко Неделковски, ни превръща в еничери срещу всичко българско и родно.

Фалшификациите на българската история и култура, системата на възпитанието и образованието и дългогодишното антибългарско говорене в Р Македония и Р Сърбия успяха да очертаят нови разделителни линии и да насъкат хората едни срещу други в името на отживели великодержавически идеи.

Поругаването на паметната плоча на загиналите български войници на Каймакчалан е проява на вандалски антибългарски национализъм който не спазва дори елементарните цивилизационни норми за уважение на паметта

Ратифициран ли е Ньойския договор?

97 години след подписването на Ньойския договор, който осъди българите в Западните покрайнини на робство, сърбизация и емиграция и след разпадането и на последното югославско формирание откриваме подробности, които ни ужасяват с юридическа несъстоятелност и безхабеурето на българските правителства да отреагират правилно и навременно след окончателното разпадане на Югославия. Оказа се, че Ньойският договор не е издържан в юридическо отношение.

Има нещо изключително важно, което поставя под съмнение основанието за влизането в сила на Ньойския договор.

След последния член 296 от Ньойския договор е записано, че той ПОДЛЕЖИ НА РАТИФИКАЦИЯ. Ратификацията е условие, за да влезе Ньойският договор в сила и е записана като задължение. „Този договор на френски, на английски и на италиански езици ще бъде ратифициран.“ От тук следват и доста проблемни текстове в Ньойския договор. В следващия абзац четем, че депозирването на ратификацията трябва да стане в Париж възможно най-скоро:

„Депозирването на ратификационните документи ще се извърши в Париж колкото е възможно по-скоро.“

Допуснато е и ВЕРБАЛНО уведомяване на ратификациите, но за НЕЕВРОПЕЙСКИТЕ страни. Ето какво е записано

„Силите, чиито представители са във Европа, ще могат да съобщят, чрез своите дипломатически представителства в Париж, на правителството на Френската република, че тяхната ратификация е направена и в този случай трябва да предадат документа, щом това е възможно.“

Точно с този ВЕРБАЛЕН ПРОЦЕС е станало възможно унищожаването на България от Антантата.

Записано е следното: „Първият вербален процес за депозирването на ратификациите ще бъде изготвен веднага щом договорът бъде РАТИФИЦИРАН от...“

И са поставени три условия за безусловна ратификация:

1. България. Това условие е изпълнено и България е представила ратификацията си;
2. Три от Основните Съюзнически сили. Както знаем Основните съюзнически сили са пет – САЩ, Англия, Франция, Италия и Япония. Изисква се поне три от тях да ратифицират договора.

3. Сдружените сили. Това са всички останали сили, които са субекти по Ньойския договор, като републиканската структура и съснователка на Обществото на Народите /ОН/ Сръбско Хърватско Словенска Държава /включваща САМО Хърватска и Словенска/, Гърция, Румъния и др.

В допълнение следващият текст казва, че който не ратифицира Договора, ТОЙ НЕ ВЛИЗА В СИЛА САМО ЗА НЕГО!

„От датата на ПЪРВИЯ ВЕРБАЛЕН процес договорът ще влезе в сила между високодоговарящите страни, които са го ратифицирали.“

„Във всяко друго отношение, договорът ще влезе в сила за всяка държава от датата на предаването на РАТИФИКАЦИЯТА.“

Републиканската структура Сръбско Хърватско Словенската Държава /СрХСД/ е образувана на 9 ноември 1918 г. с Женевската декларация.

Всички държави победителки и победени през Първата Световна война признават тази държава и сключват всички Версайски договори, в това число и Ньойския точно нея.

България е ЗАДЪЛЖЕНА по член 36 и 37 от Ньойския договор да признае съществуването на републиканската структура Сръбско Хърватско Словенска Държава /СрХСД/ и да предаде Западните покрайнини точно на нея.

СрХС Държава е съсновател и член на Обществото на Народите /ОН/ и се представява от министерства и Голямата скупщина /Конституанта/. До 1921 г. има собствена валута – крона.

В Женевската декларация четем:

„Голямата Скупщина на обединените сърби, хървати и словенци (Конституанта) избрана с общо, еднакво, непосредствено и тайно гласуване на всички граждани, по конституция е разписала дефинитивното устройство на държавата. Тази конституция ще бъде основа на целия държавен живот, извор и опора на властта и правото, и по него в демократичен дух, ще се урежда целия държавен живот.“

Сръбско Хърватско Словенска Държава е образувана от днешните Република Хърватска и Република Словения. Сърбия също подписва Женевската декларация. Кралят на Сърбия обаче, разбира, че властта му е застрашена от върховната власт на Голямата скупщина, която определя републиканско устройство на Държавата и не допуска ратификация на декларацията. Тогава подписали за Кралство Сърбия Никола Пашич си навлича знеба на Краля. Уволнен е от поста Министър Председател и в резултата подписва всички договори от Версайската система в качеството си на „Бивш Министър Председател“.

Тук ще припомним, че Иван Золгер подписва Версайския договор в Париж в качеството си на Доктор по право, но на 31 август 1919г., става «Професор по право» в новосъздадения «Правен факултет» в Люблина. Подписва три месеца по-късно Ньойския договор в качеството си на Доктор по право, т.е. с фалшива самоличност. А неговото желание е да бъде погребан във Виена. Нима Професорът по право не е знаел как да се легитимира?

Само три седмици по-късно, Кралство Сърбия абдикуира от подписа си в Женевската декларация и създава на 1 декември 1918 г. заедно с Черна гора монархията Сръбско Хърватско Словенско Кралство /СХСК/. СХС Кралство НЕ Е ЧЛЕН НА Обществото на Народите.

Поради конфликта на учредителите, в новата държава никога не е са правени избори за Голямата скупщина /Конституанта, според Женевската декларация/ и държавно правителство.

И съответно Ньойският договор не е ратифициран от тази държава, което е условие за влизането му в сила.

Историята ни показва, че Ратификацията би трябвало да се е случила до 9 август 1920 г., когато Ньойският договор влиза в сила. А до тази дата не е НЯМАЛА КОНСТИТУЦИЯ И НЕ СА ПРАВЕНИ ИЗБОРИ ЗА СКУПЩИНА И ПРАВИТЕЛСТВО.

Кой и как е ратифицирал Ньойския договор без да са правени избори, без Конституция, без да съществува Великата Скупщина /Конституанта/?

Отговор намираме в един подставен текст на член 296 в Ньойския договор, който и до сега остава НЕДООГЛЕДАН от политици, историци и юристи.

Забележете как е написано - „Силите, чиито представители са във Европа, ще могат да съобщят, чрез своите дипломатически представителства в Париж, на правителството на Френската република, че тяхната ратификация.“

Допуснат е вербален процес на ратификация и за Сръбско Хърватско Словенската Държава, която е европейска държава.

Действителност има протоколи, които са издадени на страните, субекти по Ньойския договор. В тях действително е посочено в писмен вид, че Сръбско Хърватско Словенската Държава /СрХСД/ е ратифицирала ВЕРБАЛНО Ньойския договор. Но оригинали от ратификационния документ – няма и няма как да има, защото Сръбско Хърватско Словенската Държава, никога не е създава своя държавна структура, която да ратифицира Договора въпреки, че за последно е подписала международен договор в Лозана на 24 юли 1923г.

Няма съмнения, че България е ограбена въпреки, че е подписала надлежно Ньойския договор.

А Ньойският договор никога не е влизал в сила за несъществуващата република Сръбско Хърватско Словенска Държава.

Какъв е правният статут на Западните български покрайнини в Сърбия?

Ангел Пелтеков

Настъпилният дългогодишен мир в Европа е резултат от големите културни промени, от новите демократични държавни устройства и новите отношенията между европейските държави.

ЗАПАДНИТЕ БЪЛГАРСКИ ПОКРАЙНИНИ са част от несправедливата Версайска система. Тази система на Балканите се разпадна след десетгодишна кръвопролитна война с „бившата победителка“ Сърбия. Всички народи и малцинства извоюваха свободата и независимостта си и получиха международно признаване. Останаха нерешени проблемите с положението на унгарците във Войводина, на българите в Западните покрайнини, на албанците в Прешево и Буяновац и на мюсюлманите в Санджак, териториални спорове на Сърбия и Хърватия за Вуковарската и Шаренградската ада и пр. .

За да се омилотворят и европеизират Западните Балкани е необходимо трайно решаване на правния статут и създаване на нормални условия за живот на българското население в Западните покрайнини.

След окончателното разпадане на остатъчна Югославия през 2006г. е необходимо да се изясни коя държава субект по Ньойския договор е ПРАВОПРИЕМНИК на Западните покрайнини?

Имайки предвид, че СРЪБСКО ХЪРВАТСКО СЛОВЕНСКА ДЪРЖАВА е създадена с Женевската декларация от 9 ноември 1918г. от представители на сръбското кралско правителство и Националния съвет в Загреб /Народното вече/ като е предвидена Републиканска форма на управление с Голяма Скупщина (Конституантата) на обединените сърби, хървати и словенци която да приеме Конституция и определи дефинитивното устройство на държавата;

Имайки предвид, че Кралство Сърбия по собствена воля напусна Сръбско Хърватско Словенската Държава и с Черна гора на 1 декември 1918г. образува монархия – Сръбско Хърватско Словенско Кралство и всички договори от Версайската система от сръбска страна са подписани от „Бивши Министър Председател“;

Имайки предвид, че Иван Золгер подписва Версайския договор в Париж с фалшива самоличност като «Доктор по право» въпреки че е станал «Професор по право» на 31 август 1919г. в новосъздадения «Правен факултет» в Любляна;

Имайки предвид, че етнически сърбин не е подписал Ньойския договор;

Имайки предвид, че за разлика от монархията Сръбско Хърватско Словенското Кралство, Републиката

Сръбско Хърватско Словенска държава е съосновател и член на Обществото на Народите;

Имайки предвид, че Републиката Сръбско Хърватско Словенска Държава /СрХСД/ е държавата, субект по Ньойския договор, а монархията Сръбско Хърватско Словенско Кралство не е спомената в нито един от Версайските договори;

Имайки предвид, че Царство България е задължено да признае съгласно член 36 и член 37 от Ньойския договор, Сръбско Хърватско Словенската Държава /СрХСД/ и да предаде Западните покрайнини точно нея;

Имайки предвид, че на 12 ноември 1920г. Сръбско Хърватско Словенското Кралство /СХСК/ подписва договора в Рапало с Кралство Италия, а субект по договора от Лозана от 24 юли 1923г. е Сръбско Хърватско Словенската Държава /СрХСД/, въпреки приетата Вигоденска конституция от 28 юни 1921г.;

Имайки предвид, че Сръбско Хърватско Словенското Кралство /СХСК/ след Военен преврат през 1929г. се преименува в Кралство Югославия;

Имайки предвид, че Парижкия мирен договор от 10 февруари 1947г., без да променя правоприменника на Западните покрайнини, запазва същите граници на Кралство Югославия, но променя името на Федерална народна република Югославия /ФНРЮ/;

Имайки предвид, че шест месеца по-късно на 1 август 1947 в Блед, бе подписана Спогодба между България и Югославия за връщане на Западните български покрайнини /термин, въведен в Блед/;

Имайки предвид, че през 1975г. Скупщината на ФНРЮ променя името на Федерацията във Социалистическа федеративна република Югославия /СФРЮ/, като Правоприменника на Западните Български покрайнини, остава в тази социалистическа държава;

Имайки предвид, че в 1991г. в Югославия възникна Гражданска война в резултат на която държавата се разпадна като държавно правен субект и съгласно международното право, всички подписани от нея договори губят правна сила и стават невалидни;

Трябва да се отговори на следният въпрос:

1. Коя държава, субект по Ньойския договор е ПРАВОПРИЕМНИК на Западните български покрайнини?

Имайки предвид, че Ньойският договор, както и всеки друг международен договор трябва да се РАТИФИЦИРА, за да влезе в сила, но Голямата Скупщина /Конституантата/ никога не е била учредена защото СХС Кралство/ не признава тази държава;

Имайки предвид, че член 296 от Ньойския договор, допуска и вербална ратификация за неевропейските държави, но се изисква и представяне на писмения документ „възможно най-скоро“ - до 9 август 1920г., когато Ньойският договор влиза в сила;

Трябва да се отговори и на въпросите:

2. Ратифициран ли е Ньойския договор от държавата Правоприменник на Западните покрайнини и легитимно избрани ли са органите на държавата, подписала ратификацията?

3. Юридически законосъобразно ли е владението на Западните покрайнини от Република Сърбия и БЮРМ след окончателния разпад на Югославия?

Изясняване на тези въпроси е от изключителна важност за оцеляването на българите в Западните покрайнини, изграждане на трайни и стабилни сръбско-български отношения и членството на Сърбия в ЕС.

97 години от Ньойския договор - последствията днес

Кой какво направи за сънародниците ни от другата страна на границата в териториите, откъснати от България по силата на Ньойския договор от 1919 г. Защо тези райони и до момента продължават да са слабо развити и в икономическо отношение и като права на човека? Докъде е българската държава в защитата на етническите българи в тези територии и прави ли достатъчно? Продължават ли народите на Балканите да живеят с бремето на миналото?

97 години след подписването на Ньойския договор, наложен на България от Великите сили дискусията по тези теми трябва да е жива и в крачка с новите реалиности. Предлагаме Ви да се включите в нея на страницата на обществената телевизия.

Започваме с трудностите в Западните покрайнини и с основния въпрос за прошката - възможна ли е тя между балканските народи към момента след мъките и страданията, които сме си причинили един на друг през XIX и XX век?

Весела Смилец потърси отговора с проф. Лозан Митев, председател на Обществено движение "Западни покрайнини" и д-р Ангел Джонев, историк.

БНТ: Близко 100 години по-късно, няколко поколения са минали, а датата 27 ноември 1919 г. продължава да ни вълнува. Защо?

Лозан Митев, председател на Обществено движение "Западни покрайнини":

Защото Парижката конференция, разглеждаща съдбините на България и света през 1919 г. е един несправедлив акт, за който особено откритите в последно време документи показват, че обвиненията, отправени към България превръщат сключените споразумения не в мирен договор, а в един съдебен произвол, процес срещу нашата страна, в който са й наложени тежки обвинения. За жалост се оказва, че в голяма степен те са огромна фалшификация. Именно необходимостта да се изясни истината и усещането за едно наказание, лишено от всякаква форма на провеждане по законите на международните правила за съд и процес – в случая съдията, обвинителят, следователят и изпънителят на присъдата е една и съща страна, ни аргументират да не приемаме клаузите на мирната конференция в Париж първо за действителни, а след това за справедливи. Договорът от Ньой е един акт на огромна нехуманност срещу нашата страна.

БНТ: В днешно време - съвсем различен свят, с друга ценностна система, която вероятно и в момента се променя, различен тип държави. Има ли място за ревизия на междудържавни договори от рода на Ньойския. Турският президент Ердоган заговори за преосмисляне на Лозанската спогодба от 1923 г. - редно ли е да се обсъждат изобщо подобни неща?

Лозан Митев: Виждате, разсъжденията на Ердоган отразяват една политическа философия, която е от 20 век. Второ тя не отразява европейските възгледи и ценности, свързани с разрешаването на противоречията и конфликтите на отделните държави на базата на преговори и сключването на споразумения. Ето защо считам, че понятието

ревизия, което е било и част от българската политика през дълъг период от време от нашата история, сега не стои на дневен ред като дипломатическа позиция от една страна и на второ място - в 21 в., когато България вече е членка на ЕС и споделя, а също така и носи в себе си принципите на международните взаимоотношения. Но ние разглеждаме случилото се през 19-та година като един акт на насилие и несправедливост към българския народ и това, което ние поставяме като позиция 100 години по-късно е всъщност възстановяването на справедливостта и хуманността. Ние не можем да се съгласим с едно престъпление. А политическите реалиности днес, 100 години по-късно са толкова различни, че ние много трудно можем да се върнем на 1919 г. и да поставяме за решаване задачи, които вече 100 години са оставили друго наследство и друга конфигурация. Нека да не забравяме само обстоятелството, че през 1947 г. се подписва нов мирен договор, това е Парижкят мирен договор от 47-ма година, който вече поставя началото на едно устойчиво състояние на Европа и на света, благодарение на което равновесие се крепи и съвременният мир. Така че мирът е основна ценност и ние не можем да отстъпим от нея. Затова ние гледаме на случилото се през 1919 г. само като един прецедент за това, че всъщност Ньойският диктат, тъй като не можем да употребим думата «договор», представлява не акт на мир, а акт на война и това е причината ние да го отхвърляме.

БНТ: На датата 27 ноември какво можем да си кажем за българската дипломация? Тя тогава пропусна ли нещо или просто по силата на победените и по степените на обстоятелствата се случи тази национална катастрофа, от която не можахме да излезем струва ми се, в чисто духовен план?

Лозан Митев: На този въпрос най-добър отговор е дал по-голям мъдрец от мен, аз нямам силата да дам оценка на българската дипломация. Но Стоян Михайловски в своята статия във в. «Напред» от 8 декември 1919 г. ярко изобличава българската политика като неспособна независимо от изключително тежките дипломатически условия, в които сме се намирали през 1919 г. Той обвинява българските политици като неспособни да се опитат да извоюват дори и елементарни позиции, които да защитават българската национална кауза. Дори цитира в своята статия едно мнение на френската дипломация, в което тя изказва своето пренебрежение към хора, които подхождат към преговорите като унижени, като потиснати, като смачкани. Французите са очаквали на преговорите срещу тях да застанат техни достойни опоненти. И мисля, че проблемът на българската дипломация след 1919 г. е, че тя няма самочувствието да се държи като равностоен партньор в международните отношения. Такъв проблем, разбира се, ние сме видели многократно и в решаването на сложните проблеми, свързани със Западните покрайнини. Българската дипломация според мене има един дефицит на идеи и има страх от активност, а в съвременния свят никои не уважава такива хора.

БНТ: 100 години по-късно готови ли сме да си простим ние балканските народи и по какъв начин би могло да стане това?

Лозан Митев: Прошката е християнско понятие. Аз като всеки нормален християнин се чувствам грешник и това е основното разбиране в християнството - човек

да знае своите грешки. И в проишката първото и най-важно нещо това е изявлението и споделянето, изповедта на греха. Втората стъпка е покаянието и третата - изкуплението. И след тези три духовни акта настъпва опрощението. Когато балканските народи успеят да намерят духовната сила най-напред да изявят своите прегрешения, след което да потърсят формула, с която да се покаят за тях и да изкупят греховете си, тогава опрощението ще дойде от само себе си като взаимен акт, нека да го кажем на човеколюбие и братолюбие. Така че да отговорям пряко - мисля, че балканските народи не са готови. Те имат много дълъг духовен път за развитие, за да осъществят това, което вие искате - взаимно опрощение. А събитията, които ние виждаме и на Западните Балкани и по нашата южна граница подчертават, че ние още нямаме това духовно просветление.

БНТ: *Защо продължава да ни вълнува тази безспорно трагична за България дата 27 ноември 1919 г. близо 100 г. по-късно?*

Ангел Джонев: Защото е национална травма. За разлика от един друг договор Сан Стефанския, който както е известно е подписан на 19 февруари 1878 г., по новия календар ние го честваме на 3 март като национален празник - в него е съсредоточена цялата позитивна енергия, която имаме. В Ньойския договор е съсредоточена нашата национална травма. България през този период - от Освобождението до днес, има множество договори, които визират нейното териториално статукво, които са нанесли много сериозни проблеми върху националната ни снага. Такъв е един Букурещки договор от 1913 г., с не по-малко звучене е и сега действащият договор - Парижкия от 1947 г. Но малцина знаят дори техните дати и не обръщат голямо внимание на пораженията, които са нанесли върху държавата и върху националната ни общност. При Ньойския договор не е така. Ньойският договор откъсна образно казано крилете на България, до голяма степен волята ѝ да реализира националния си идеал - да събере всички българи в една държава, под една държавна стряха. И затова тази енергия, която е насочена към него е точно в този план. Тя е трагична дата за българската следосвобожденска история и 100 години по-късно все още се помни и все още ние берем плодовете на този диктат.

БНТ: *В днешно време - съвсем различен свят, с друга ценностната система, която вероятно и в момента се променя, различен тип държави. Има ли място за ревизия на междудържавни договори от рода на Ньойския. Турският президент Ердоган заговори за преосмисляне на Лозанската спогодба от 1923 г. - редно ли е да се обсъждат изобщо подобни неща?*

Ангел Джонев: Безспорно подобни договори стават част от националната митология, стават част от националната воля за промяна, за реализиране на нещо, което в миналото е било важно за тази национална общност. Общо взето народите се хранят и с илюзии. Стремещът на много днешни политици е да мислят и да действат в този план - къде конюнктурно, но в някои случаи много откровено, брутално и целенасочено.

България изживява един дълъг период на промяна на споменатия Ньойски договор с няколко фази и етапи. Но

като цяло само в периода на Втората световна война, в най-гибелния конфликт в историята на човечеството може да го ревизира, успява да го ревизира. За съжаление за тогавашните поколения това е за много къс период от време, само за 3 години и половина. Не се оказва устойчиво нашето съюзничество по това време, въпреки че преди този конфликт и след него се действа през идеята за мирната ревизия на диктата от Ньой и тази мирна ревизия дава своите плодове. Това е решаването на въпроса с Южна Добруджа. И тук на кантара на историята е отговорът, че по един мирен начин успяхме да възстановим суверенитет върху една цяла българска област. Интересното е, че независимо от идеологии, независимо от държавни доктрини идеята за възстановяване на българския суверенитет върху Западните български покрайнини битувала. Така е и в Царство България, в съзвучие с тенденциите и с международните споразумения именно на този договор го ревизира по мирен начин и принуди Кралство Югославия да направи отстъпки. Но всичко остава на вербално ниво. И в социалистическа България го има този момент. Това е така известното споразумение, което в народната митология е известно като «Замяната на кон за кокошка». Обаче е много по-неприятно за българската нация. В Бледското споразумение /1947 г./ е оказано, че България ще получи Западните български покрайнини като отстъпки Пиринска Македония. Резултатът не може да се каже, че е равен - една българска земя се заменя за друга българска земя. Но в крайна сметка границите остават такива каквито са начертани от победителите и до днес и за съжаление тази национална травма в една част от българското общество не е изживяна. А българската общност, която оцелява от другата страна на границата още съпреживява. Такъв е случаят особено със суверенните предели на Царството отнети по Ньойския договор - това са Западните български покрайнини. И да си ги спомним - Босилеградско, Трънско, Царибродско и част от Видинско и Кулско.

БНТ: *Много наслоения има на Балканите. От възрастни хора съм го чувала, че казват - ние тук живеем исторически. Дойде ли времето да си простим балканските народи и по какъв начин би могло да стане това?*

Ангел Джонев: Аз си мисля, че ако е време за промяна между българския и сръбския народ трябва да се мине през Босилеград - през погрома от 16 май 1917 г., когато населените места там са запалени от една паравоенна формация на Коста Печанац, когато са избути над 30 души, буквално клани, къщите са палени и че трябва да се изгради едно място на памет, където поколенията да се срещат и да отдават почит и да не правят нови погроми.

БНТ: *Чувствате ли готовност за това от наша страна, от тяхна страна?*

Ангел Джонев: Върху готовността трябва да се работи. Може би никой не е вярвал, че германците и французите ще отдават колективно почит. Интересното е, че в Ньойския договор има един казус, който говори за почитането на гробищата на загиналите в Първата световна война. Ако тръгнем по тези бойни полета, на много места ще видим места за памет, надгробия, гробища на нашите противници добре и солидно поддържани. Българските, които са стотици почти отсъстват. Една част от тях са оставени просто на волята на времето и една много малка част се поддържа и в момента. Това е отношението на победителите към победена тогава България. Трагично е, но на Балканите победителите си отмъщават и на умрелите.

Нашите депутати в Народното събрание преди един век

Преди 97 години, само две-три седмици преди подписването на Ньойския договор, в Народното събрание се водят тежки дискусии. Страната е принудена да подпише договора и управляващи и опозиция взаимно се обвиняват за тежката и безизходна ситуация. Всички обаче са съгласни, че отнемането на български територии населени с българско население е жестока несправедливост и наказание за стремежа на българския народ да постигне легитимния си идеал за национално обединение.

От днешната дистанция от време е интересно да видим тогавашните народни представители от Босилеградско, Царибродско, Трънско и Струмичко как са расъждавали и какво са говорили в Народното събрание за бъдещето на родните си краища под сръбска власт. Всичките осъждават Ньойския договор въпреки че са наясно, че нищо не могат да променят. Тяхната оценка е била, че българите нямат шанс в новата държава и че единствената перспектива е емиграция в България – каквото и да ги очаква там.

Един век по-късно, виждаме колко прозорливи са били нашите предци. Днес сме свидетели именно на това което те са предвиждали още тогава – че Босилеградско и Царибродско не могат нормално да функционират откъснати от България. И са предлагали в България да се намери земя и те всичките вкупом да бъдат изселени. Предаваме части от тия драматични изказвания.

ДНЕВНИК (СТЕНОГРАФСКИ) НА XVIII ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

2-РО ЗАСЕДАНИЕ, НЕДЕЛЯ, 9 НОЕМВРИ 1919 Г.

(Открито от подпредседателя г. Н. Атанасов, в 10 ч. 20 м. пред пладне)

Председателстващ Н. Атанасов: (Звъни) От 235 народни представители, присъствуват 179.

В бюрото на камарата се получи следната телеграма от Цариброд: (Чете)

„Научихме се за окончателното решение на конференцията в Париж, с което се откъсва нашият край от България. С това конференцията доуби надеждата ни във всякаква справедливост. Държейки на нашите чувства на добри българи и досегашни граждани, обречени на тежка и неизвестна бъднина, апелираме да не бъде приет и санкциониран с чийто и да било подпис един такъв жесток мир, който не може да бъде дело на демократична Европа. Нека цивилизована Франция го приложи със сила, мимо вашето съгласие.

„За граждански комитет, Председател Ст. Аначков.“

От записаните да говорят има думата пръв г. Ангел Янев.

А. Янев: (От трибуната) Г. г. народни представители! Ида да изкажа тъгата на нашия Босилеградски край, за който нашият делегат на конференцията не спомена нищо, като че ли този беден Босилеградски край не заслужаваше вашето внимание, да се каже нещо по него. Босилеградският планинец, който живее от своя труд, не от спекула, не от доходи на капитала, той повече ценя своята свобода. Онзи, който живее от спекула, от търговия, той може да се приспособи, защото капиталът не признава отечество, но онзи, който живее сред високите балкани, който диша балканския въздух, който пие от бистрите струи на планинските води, той не може да забрави своята свобода и да превие врат, да му се наложи такъв мир и да служи като монета, с която се изплаща грехът на България за една крива народна политика, на която жертва да стане този край. Мерките, които г. председателат на делегацията подчерта, т. е. търпение и трудолюбие, за да постигнем своето спасение, вярвам, не ще се възприемат от този планинец. Свободите на човечеството, свободите на нацията са изкупени с планини от кости, с реки от кърви, тъй те са изникнали и не така лесно босилеградският планинец ще забрави своята свобода, изкупена с толкова жертви от неговите прадеди. Ако дипломатията не

е силна, за да запази неговата свобода, то гордите балкани, високите скали ще устояват неговата свобода. Ето защо, като представител на този край, аз издигам глас против този насилнически мир, а издигам глас и протест и против подписването на този мир от страна на правителството.

Ако правителството, по силата на насочената пушка, по силата и на насочения нож, бъде принудено да подпише един такъв позорен мир за България, един такъв унищожителен мир за нашия планинец, за нашия босилеградчанин, то предварително трябва се обмисли да се създаде друг Босилеград, други ниви, други ливади за този човек; иначе той ще бъде принуден да понесе защитата на своята свобода нейде към стените на София, Радомир и пр. Босилеградчани са готови да дадат жертви за своята свобода; босилеградчани не щат робство; това те подчертаха в своята манифестация тук, в София – вие сте свидетели на това: тия знамена, на които беше подписано „босилеградчанинът не ще робство“, вие ги видяхте. Босилеградчанинът е по-добре ще понесе смъртта, отколкото позора и робството. Ето защо апелирам към вас да дадете подкрепа и съдействие, за да бъде изваден този Босилеградски край. Ако вие не желаете неговата свобода, то дайте поне да бъде заставено правителството да даде всички нужни мерки, за да бъде той изселен, настанен на друго място, ако не искате чрез Босилеградския край да се подпалва цялото отечество. (Ръкоплескания от управляющия блок.)

Председателстващ Н. Атанасов: Има думата царибродският народен представител г. Васил Костов.

В. Костов (От трибуната) Г. г. народни представители! С болка на сърцето ида при вас от името на един от краищата, които днес се оставят да останат под сръбско владение, именно от Царибродската околия. С болка на сърцето, казвам, затова, защото, ако бяха казали да откъснат нашата Царибродска околия от българския народ, да бяха откъснали поне цялата околия, а те разделиха общини на две, разделиха села на две, а половината от околията е принудена да остане под Сърбия, а половината под България. Ето защо, г. г. народни представители, с моя мир нито, се е гонило цялта, че има някакви други народности, някакви сърби в тая околия, да се отделят от България, защото в тая околия от единия до другия край всички носят червени пояси, всички шопски говорят, всички еднакво говорят. Значи, ако са сърби, всички трябваше да бъдат пак сърби, или ако са българи, трябваше да останат там, дето бяха досега. Мене ми се чини, че и самите сръбски властници, с които често сме се срещали, и те са недоволни от това, и те казват: “Това не е дело на Пашича, това не е дело на сръбската дипломатия, а това е дело на коварната Гърция и на ония Велики сили, които искат да има вечно вражда между България и Сърбия”. Ето защо, моят протест, г. г. народни представители, е двоиен. Той е двоиен затуй, защото късат околията на две, не я оставиха на едно: или да я бяха оставили цялата на Сърбия, или да бяха оставили цялата на България, но това е враждата, това е злото, което кара да не можем да се спогодим никога ние българи и сърби. (...) Г. г. народни представители! Какво трябва да направим ние сега? Ако има човек в България, ако има човек между народното представителство, това съм единствено аз и двама, трима мои другари – който трябва да каже, че България не трябва да подпише този мир, че България не трябва да го подпише, макар да загине всецяло; обаче, макар, че моето поселище остана в чужда територия, мене ми е жал за тая България, в която живеея от 40 години и едва ли бих могъл да кажа нещо за неподписването на този мир. Г. Теодоров излезе тук и ви каза, че за вас са казали: „Или на 13-то число ще се явите да подпишете мира, или ще отворим нова война.“ Дали ще можем да водим нова война или не, г. г. народни представители? Мене ми се чини, че българ-

ският народ не може да води война. Обаче, той в гъното на душата си има сърце и трябва да протестира против моя мир. Той трябва да нарече този мир тъй, както го нарекоха преждеговорившите - мир на насилие, мир на безумие, мир на безчовечие. Но, г. г. народни представители, ние не трябва да правим упреци на този ни пълномощник, който ще остане да подпише във Версайл нашия договор. Кажете, кой от вас може да не подпише този мир и кой ще направи по-добро за България - ние сега ще го изпратим да направи това. Но, г. г. народни представители, ние сме притиснати до края, до кюшето и ние по неволя ще трябва да отидем да подпишем мира. Ето защо, аз апелирам към народното представителство и правителство – нека погледне, нека се вслуша в гласа на българския народ, на трезвото българско общество, на работната българска класа, на работния български народ, то е, че България не трябва вече да си служи с авантюри, с войни, а трябва да влезе в мирния пакт, в мирното развитие и само в разбирателство със своите съседи да може тя да постигне онова, което са постигнали по-големи и по-културни народи от нас.

Това е съветът, който ние можем да отправим към народното представителство и правителството, а същевременно да помолим представителството и правителството да се погрижат за онези бежанци, които, по една или друга причина, не можаха да останат под чуждо иго, а отидоха да се скитат немилу-недраги по България. И правителството, и вие, г. г. народни представители, да им се притечете на помощ, защото те обичаха тази България и за туй оставиха своите огнища и гождоха в нея. (Ръкопляскане от управляващия блок.)

Председателстващ А. Оббов: Има гумата струмишкият народен представител г. Георги Юрданов.

Г. Юрданов: (От трибуната) Г. г. народни представители! Разискваме тая вечер, говорим върху договора за мир с България, един договор страшен, един договор, който терзае, който измъчва всяка българска душа. Страшен е, г-га, той затова, защото е непоносим за българския народ, страшен е затова, защото той ще измъчва българският народ за дълги и дълги години. Осъждаме договора, види ни се страшен, но нека се знае, г-га, че това е един край на едно дело, вършено за известно време. И днес, каквото щем да говорим, колкото щем да окайваме положението, колкото щем да се чудим, ние сме свързани, ние сме осъдени, ние сме незащитени затова, защото сме слаби, и присъдата ще бъде нанесена над нас. Г-га! Тогава, когато ние ще осъждаме и осъждаме, и имаме право да осъждаме, европейската дипломация, оная дипломация, която толкова време проповядваше ред, говореше за правда, а днес ни доказва, че всичко това е било лъжа, че всичко това е било заблуджение, че всичко това е било приспиване, и вместо правда, вместо ред, вместо удовлетворение, тя държи здраво ножа в ръката си и реже български краища, реже част от българската земя. И с каквито и надежди да живеем, каквото щем да говорим, да смятаме дори, че и социализмът някак ще ни помогне, в гъното на душата на всеки българин е тежко тогава, когато той чете, когато види че тук се е извадил ножът на оператори и реже чисто български краища: реже Трънско, Босилеградско, Кулско, Струмица и т. н., просто чисто българско население, с хора, които живяха в България и които заедно с нас дадоха всичко за своята политическа свобода. И аз не мога да не чувствавам, не може да не ме боли душата, като избраник от Струмишко, макар че не съм от Струмишко, когато лично в своите обиколки, като агитатор, аз съм имал случай да беседвам с българите и да видя, колко мило те са жертвували пред олтаря на отечеството за своята свобода. И аз знаа, как сега ги терзае много повече от нас тоя непоносим, тоя тежък мир.

Г-га! Изказаха се тук много хора против тоя мир, казаха всички, че е несправедлив, но мене се чини, че ние трябва да си спомним, трябва да осъдим и себе си, и нека ми бъде позволено да кажа без забележка: и сега ли ще си забелязваме, г-га, и сега ли ще се сърдим, и сега ли ще се упрекваме, когато сме пред присъдата на България? Вие, г-га, големи политически

величини в България, вие, които от толкова години сте в тоя парламент, вие които толкова години защитавахте интересите на българския народ, но, какво направихте, какво направихте да отклоните в началото това дело? „Ние, казвате, направихме много нещо: ние говорихме, ние протестирахме“. Позволете ми да ви кажа, да кажа на почитаемия парламент, че много малко направиха величините политически в България да отклонят това дело. Ние, щадихме живота си, ние щадихме влакната по главата си, ние не излязохме с риск на живота си, и делото дойде. И мене се чини, че много малко имаме право да се чудим и да се възмуцаваме, защото това е дело наше, това е дело на нашата дипломация, която дипломация служеше на Фердинанда, а останалите, много малко, казаха думи, обаче, толкова ги казаха, колкото да не ги докосне. Но, въпреки това, г-га, аз осъждам даже и социалистите и месните: и те не направиха нищо, за да отклонят това дело, не направиха нищо, за да отклонят това дело (...) Но г. г. народни представители, мирът за България е несправедлив, мирът за България е тежък, но какво можем да направим? Да го подпишем, или да го не подпишем? Ние сме с вързани ръце, ние сме пред операцията: и да го подпишем, и да не го подпишем, присъдата пак ще се излее над нашите глави; ние ще бъдем разпънати на кръст. Нас ни казват: “Подпишете на 13-ти мира задължавате се да плащате, и нищо повече; ако не подпишете мира, вие сте във война и тогава ще подпишете много по-грозен, по-тежък мир.”

Г. г. народни представители! Мирът за нас е тежък и затова, защото тогава, когато ще дойдат да търсят волове, да търсят овце, да търсят богатства за гълъговете, те ще посегнат пак в кошарата и хамбара на земеделеца. Затуй мирът за нас е тежък и затуй най-много имаме право да се възмуцаваме, да се възмуцаваме и затуй, защото ние направихме онова, което можахме да направим, за да се отклоним от този мир. Но нека кажа това, че българският народ с този мир няма да се погребее, българския народ няма да умре, българският народ няма да изчезне. Мирът за България е бил много пъти страшен, но ако България намери в себе си мощ, намери в себе си сила да излезе от 500-годишното турско робство, ако България намери в себе си сили да води толкова велика борба, българският работен народ, който днес пори полетата и създава богатствата, който цели 15 часа полага трудовете, той, който работи и бди над своето имение, макар и малък, той ще намери мощ и сила в себе си не чрез война, да изведе България из това положение. (Ръкопляскане от земеделците) Оная селянка, която пореше полетата и ореше и вършеше мъжка работа, връзваше снопи, правеше купи, отиваше на воденица, отиваше на пазар и успя да храни и да поддържа войската, тая селянка с тоя селянин ще намерят сила, ще намерят мощ да изведат България от това тежко, положение, в което днес я поставя договорът във Версайл, в което положение я постави Рагославов и Фердинанд, на което вие гума не казахте тогава. (Ръкопляскания от земеделците)

Г-га! Аз не мога, както ви казах сега, да осъждам, че мирът ще бъде подписан, не мога да осъдя човека, който ще хване перото да го подпише – даже би трябвало да го подпише – но аз протестирам против българските политици, ...които само демагогствуваха, които само лъжеха, но които не положили никаква борба да се отклонят България, от този път. Протестирам против неправдата, която се върши във Версайл над българския народ, с надежда, твърда надежда, че българският народ ще намери пак казвам, мощ в себе си и ще може един ден да заживее пак така, както е живял. Но нека ми бъде позволено да кажа, че това няма да бъдат мечтите на социализма, на този михловски социализъм, който нашите месници проповядват. (Ръкопляскане от земеделците) Това може да бъдат основните принципи, ако щете, на съзнаването, ако щете, на християнството, че няма да има роби, но че всички ще бъдат свободни; това може да се постигне чрез труд и честност, но не чрез михловски и площадни говорения, а пък да се бяга от работа. Защото, колкото ги има тук от месните социалисти, никой няма с ожулен врат от

работа, както е моят; те са адвокати, предприемачи, търговци, те са наемници на трудящите се. (Ръкопляскане от земеделците) Не е ли пред вас картината на Русия, една страна повалена, която се мачка и с хиляди жертви дава. Тогава, когато всякъде в света се свири отбой и почиват, там пак продължават борбата. По-голяма диващина, лицемерие и демагогия няма, от тесняшката и по-вредно, по-лошо, позибелно учение няма да има за България от учението на тесняците. Не затуй, че не би трябвало работниците да вдигаш, но затуй, защото в редовете на това движение има търговци и милионери, които ги експлоатират и водят към зло. (...) Г-га! Къса се от живота тяло на България. Ние сега сме се събрали на заседание да осъдим тази политика, за да заживеем с надеждата, че България ще излезе от това неловко положение, в което е поставена. И сега ще бъде виновен не този, който ще подпише, но виновниците са ония, които викаха чужди хора в България да говорят за войната, като насъскваха България да отиде да помага на Централните сили. Свърших.

3-ТО ЗАСЕДАНИЕ, ПОНЕДЕЛНИК, 10 НОЕМВРИ 1919 Г.
(Открито от подпредседателя г. Н. Атанасов, в 4 ч. след пладне.)

Председателствующ Н. Атанасов: Обявявам заседанието за открито.

Постъпило е до бюрото на камарата от Трънския граждански комитет следното: (Чете) „До г. председателя на XVIII обикновено Народно събрание, София.

Г. председателю, г. г. народни представители!

Ударът и нещастие, нанесени с договора на България, се отрази най-силно върху нас, българите от Западните покрайнини, дето населението е кристално българско и дето няма никакъв инороден или иноверен елемент.

Родните огнища на героите, що покриха със слава Кочане, Булаир, Калуманица, Криволак, Дренова глава, Пуста река, Калугерене, Кобадин, 1050 и Битоля, днес се отдават на черноробство и на тежка участ.

Дали толкова кръв за България, претърпели най-много щети през всичките войни като пограничен край, свързани с вас неразривно по кръв, по език и по съдба, ние за нищо в света не можем да се отделим от майка България. Не можем, па и не желаем, утре, като сръбски войници, да ни карат да се бием срещу родните си братья.

Много хиляди от нас загинаха за родината, други хиляди са още заложници и пленници, но и техните жени и деца, макар безпомощни, простират ръце към България и молят да бъдат прибрани под нейно крило.

Оплаквайки своите родни чукари и долини, напускайки гробовете на своите близки и проклинайки причинителите на нещастие им, днес знеполците и дереколци масово бягат към вас, защото виждат, че няма вече тук живот за тях: нито те могат да останат, нито пък сръбите ще ги задържат там. Освен национални причини и географическа невъзможност не ни позволяват да останем тук: ние ще бъдем заградени от изток и север с новата граница, която ще отреже естествените ни пътища и пазари, а от запад и юг – с непроходими (1600-2000 м. над морето) планини, та ще трябва или да измрем тук, или да се изселим.

Ето защо, угълномощени от цялото население, ние братски молим народното представителство:

1) Да не остава стохилядно население под ново робство, а всячески да помогне за изселването му. В България има земя за още много население.

2) Да ни се съдействува за настаняване на места, пригодни за нас, по възможност без голямо разпръскване.

3) Да се помогне на вдовиците от войната, на семействата на заложниците и пленниците и на бедните с материални средства, за да не остават в робство, въпреки волята им.

За Трънски граждански комитет: Любичев, Христо Стефанов, Спасов и А. Величков.”

Г. г. народни представители! Поканват се членовете на прошетарната комисия още утре да се съберат, за да се занимаят с тая молба на жителите от Трънския край.

Стига с подмяна на историческата истина!

Згенка Тодорова

През последните двайсет години в Сърбия бяха издадени голям брой книги, в които открито се подменяше, даже и фалшифицираше българската история, българското културно-историческо наследство, българските традиции. През 1994 г. в Цариброд беше направен опит за издаване на „Шопски речник“ не от някой да рече заблуден краевед а от председателя на Социалистическата партия на Милошевич, Драган Колев. Предхождаше му „превода“ на „Женско царство“ на българския класик

Стефан Костов, като пиесата беше поставена на сцената на Самодейния театър носещ името на „Христо Ботев“. От страна на изявени сръбски академици, от типа на Никола Самарджич се правеха опити посредством гържавните медии на хората да бъде внушавано, че в Царибродско живеят не българи а шопи, които били по-близки до сръбите отколкото до българите. Благодарение протестните действия на ДСБЮ, единствената българска организация в Западните покрайнини в началото на 90-те години, в лабораториите на на сръбските тайни служби беше замразен проекта за създаването на „Шопски речник“, но „шопския въпрос“ продължаваше да се провлча в различни сфери на обществената и политически живот в Цариброд, даже и в Пирот. Българските научни среди и обществеността като цяло гледаше на този въпрос с насмешка, подигравки и политическо безразличие. Писателските среди даже не защитиха Стефан Костов от гаврата на която беше подложено неговото чудестно произведение „Женско царство“. Прествямте ли си какво щешен да се случи ако някой в Западните покрайнини се беше опитал да преведе на „шопски“, сръбският сатирик Бранислав Нушич!

Тези дни останах изненадана когато видях в една книжарница в Пирот, как пиротските краеведи и изследователи на пиротските обичаи и традиции, продължават да издават книги бълващи неточности и открити фалшификации по отношение на този район, в който освен римляни и сърби, други народи не са живеели. Томислав Панайотович, известен пиротски краевед е увеличил творческия си опус с още две луксозни и доста скъпи книги, в които етническата принадлежност на населението в Пиротско приобщава към шопите, които естествено били по-близки до сръбите. Но аз не можах да си купя всичките новоизлезли книги за историята на този край и за етническата им принадлежност и затова за начало се спрях върху три заглавия които ще се опитам в рамките на допустимото време да се спря.

Прави ми впечатление, че от българска страна няма реакция, така както нямаше реакция и когато на Царибродската сцена се поставяше „шопският превод“ на Стефан Костов. Това някак си много ми напомня на апела на Поморавския народно-просветен комитет от 1917г., в който се казва: ”В 1878 г. ние не сторихме нищо да защитим своите права в Поморавия на Берлинския конгрес. За онова време беше извинително, защото не бяхме подготвени, и главно, защото сами не водехме работите си” /ЦДА, ф. 1546 к, оп. 1, а.е. 1067, л. 1/. И след като от Берлинския конгрес до днес са изминали 135 години няма как да не си признаем, че българ-

ското-културно-историческо наследство в Поморавието отдавна е заличено и подменено с фалшификати в полза на великосръбската идея. На ред са сега Западните покрайнини.

ПОДМЯНА НА ИСТОРИЧЕСКАТА ИСТИНА

в исторически земи на запад от София, не е нещо ново. Официален Белград с помощта на своите министерства, Академията на науките, църквата, общинските кметства, регионалните библиотеки, медиите, местните краеведи, писатели и историци е успял да сърбизира голяма част от българското население а на път е това да го направи и в Западните покрайнини. Сто пъти споменаваната лъжа може да се окаже един ген истина. Докато четох книгите за културно-историческото наследство на Пиротския край, разбрах че нещата са загубени безвъзвратно, защото никой от българска страна, с малки изключения за които ще стане дума, не си направи опита да опровергае научно, аргументирано и статистически всички лъжи и фалшификати, които особено силно се изливаха на хартия през последните двайсет и три години. Книгите „Торлак“/1994/ на Витомир Живкович, „Прилог етнегонезесиа торлака“/1995/ на посърбеният българин от с. Славиня, Коста Костич, или книгата на г-р Борислава Лилич „Пирот и околна у списима савременика од 15 до почетка 20 века“/1994/ са само част от поредицата появили се на книжния пазар книги издани с цел да фалшифицират българската история в Пирот и Западните покрайнини. Всички те разчитат най-вече на българското безразличие. Но, аз съм длъжна да отбележа и следното: единственият български учен, който зашлеви шамар с конкретни аргументи и факти на сръбските фалшификатори по отношение на „сръбската история“ в Пиротско е проф. арх. Николай Тулешков, с неговата книга „Славинските първомайстори“/2007г./ От нея заблудените пиротски „учени“ и краеведи могат да научат, че българските майстори строители от с.Славиня, Царибродско, са създали своя „строителна школа“, строейки църкви и манастири не само в Западните покрайнини и Северозападна България, но и в Пиротско, та даже някъде и из Поморавието. Държа да подчертая, че книгата „Нишавските българи“/2004/ на Стоян Райчевски, също дава голям принос в популяризирането на историческата истина на българите от Понишавието – в Нишко, Пиротско, Царибродско.

През 2010г в град Сурдулица, в който живее преобладаващо българско население, макар че част от него отдавна е сърбизирана, бе осветена Костница „в памет на избитите няколко хиляди сърби от българският окупатор по време на Първата световна война“. От българска страна не последва нито протест, нито питане за недоказаните сръбски обвинения. За целта беше издана и книга „Спомен костурница у Сурдулици 1924-2010“/2010г./с автор Райко Дойчинович и „благословена“ от владиката Врански, Пахомий. Същият този владика, разследван за блудство с непълнолетни момчета, не позволи осветяването на българската църква „Св. Иван Рилски Чудотворец“ в село Паралово, Босилеградск. В резултат на всичко това и най-вече на българското безразличие, през 2012г храмът, спонсориран със средства на българската държава по линия на Дирекцията по вероизповедения към МС, беше преименуван в „Преподобни Йован Рилски“.

В Суковския и Погановския манастир попаднах на двете книги. Едната е „Манастир „Св. Јована Богослова код Поганова“/Ниш, 2008/ с автор Петар Матински, друзата е „Нишка епархија–кратак историјски преглед“/Ниш, 2011/ с автор Владимир Вучкович. Направи ми впечатление, че и двете са издани „с благословията“ на владиката Нишки Иринеј, относно настоящият сръбски патриарх. И в двете книги гъмжи от исторически неистини и великосръбски претенции които си присвояват правото Погановският манастир да определят за „изконно сръбски манастир“ включително с град Трън и Знеполе, които според Владимир Вучкович били „сръбски земи дадени по Берлинския конгрес от страна на руснаците на България, с което била оцетена Нишката епархия“/стр.39/. В дупляните които сръбските свещеници раздават в Суковския манастир за историята на

манастира, на входа на който все още стои надпис за обраропоисеца ”Васил поп Христов от Самоков от 1869 лето”, българите са представени като крадци и узурпатори, които „през 1915г изнесли от манастира и занесли в София някои предмети използвани за богослужение“. Нищо че в документите от 1019г Суково е част от Средешката епархия на Охридската архиепископия. Освен образопоисците, от върагените строителни надписи се вижда, че манастирската сграда е построена от местните майстори Минчо и Гога през 1858г. Премълчава се факта, че върху тавана в прегдверието на манастира е изобразено гървено слънце, подобно на тревненските и копривченските слънца. А в магерницата даже с колежата Иво Андоровски заснехме хурка с множество вдгълбани върху нея старобългарски символи с разновидности на слънчевата розета и гървото на живота. В двора на манастира дскоро стоеха десетки стари оброчни кръстове, характерни за гинската каменогелска школа. От известно време, тези стари оброчни паметници ги няма. Обяснението на суковските попове беше, че се „извършвали строителни работи в двора на манастира“ и те били съхранени, оказа се, незнайно къде.

НЕЩАТА ОБАЧЕ НЕ СПИРАТ ДО ТУК

Книгите които предлагат на широката общественост пиротските историци, краеведи и журналисти са пробити с бели петна и гъмжат от неистини разбира се от антибългарска риторика. Нищо че обичаите, носииите, народните песни и умотворенията в Пиротско са идентични на тези в Царибродско и в Западна България. Премълчават се пиротските възрожденци до Берлинския конгрес, както и видните пиротски търговци които със семейства са след 1878г са избягали в Цариброд и София защото са се чувствали българи. Премълчава се факта, че по време на Сръбско-българската война, българската войска е посрещната с хляб и сол върху поднесени от пиротските първенци. За назидание, шестима от тях по нареждане на крал Милан са били обесени в центъра на Пирот. Премълчава се и факта откъде идва култа към оброчните кръстове и свещените гървета, което го няма при сръбите и за което пише етнографа Тихомир Джорджевич в края на по-миналия век в своите трудове „Наш народни живот“. Оброчните кръстове са характерни както за Пиротско и Белопаланашко, така и за Царибродско, Годечко, Драгоманско, Видинско, Михайловградско и Софийско. Могат да се срещнат и в Тимошко и в Поморавието. След като пиротчаници са толкова големи „сърби“, защо е толкова силен култа към оброчните места в Пиротско!?! В с. Завой заради паднал от старост голям клон на „миросан“ гърб, Дирекцията за пътища в общината била принудена да измести трасето на селския път след като никой от хората не искал да мести и осквернява свещеното гърво. Нещо, което при сръбите го няма.

В КОНКРЕТНИЯ СЛУЧАЙ

нека да се спрем върху три книги, издани през 2012г в Пирот. И трите са издани в приличен вид, на хубава хартия и с още по-хубаво техническо оформление. И зад трите стоят определени институции – Министерство на културата на Сърбия, Музея на Понишавието и Народната библиотека на Пирот. Книзата на Радмила Влашкович „Защитено споменичко наследје Пирота“/2012/ /Защитеното културно-историческо наследство в Пирот/ е издана със съдействието на Министерството на културата на Сърбия. От историческия увод на град Пирот и неговата „петхилядна история“ научаваме че се намира между Европа и Близкия Изток, че имало римляните по тези земи и че първоначалното му име било Турес. Споменава се византийското присъствие в началото на ХІV, завладяването му от турците и легендата за „войводата Момчил“ който бил „вуйчо на Крали Марко“ и живял в Пирот като „намесник на цар Душан“ /стр17/, но се премълчава, че българският войвода Момчил Юнак е според преданието български феодален владетел в Родопите и Беломорска Тракия, живял през ХІVв. Популярността му е възнята в много български народни юнашки песни, които сръбите определят като „бугарщице“.

Според авторката, освен римското, византийско и турско присъствие в Пиротско има и сръбско, и това са днешните пиротчаници. Що се касае до българите – за тях или нищо или лошо!

Авторката се позовава и на Феликс Каниц който през 1889г. посетил Пирот. Но, не го цитира в онази част, в която той казва за пиротчаници следното: „Тогава и не подозираха, че 6 години по-късно ще дойде краят на често проклинаното турско владичество, а още по-малко, тъй като винаги са се чувствали българи, че ще принадлежат на Княжество Сърбия” /”Srbija, zemlja i stanovništvo”, Beograd, 1986, str.215/. Къщите на старите пиротски търговци, макар и с архитектура и в типично български стил според авторката са също сръбски, макар че всеки архитект ще каже, че четирикатните импокриви и архитектура от началото на ХХв. изглеждат български почерк. Даже и къщата на семейство Христови, в която днес се намира Музея на Понишавието е представена като „къщата на семейство Христови” построена през 1848г. Тогава няма как хаджи Христо Йованов, известен като „Мали Риста” да е бил Христов. Същата къща я отличава почерка на Славинските майстори строители а дърворезбованията таван в една от стаите на къщата ни напомня на тревненските и копривиченските тавани нямащи нищо общо със сръбските традиции. Подобна българска архитектура е характерна и за останалите изброени къщи в книгата, само че имената на собствениците им са посърбени. За къщата на Христо Йованов пише проф. Николай Тулешков в книгата „Славинските първомайстори”, С.2007.

Прави впечатление факта, че в книгата са включени и двата цариградски манастира – Погановският и Планишкият, както и прочутата Славинската църква. Това е направено с цел след време и тези някогашни български средища на култура и писменост да бъдат посърбени като част от „културното наследство” на Пиротски окръг Погановският манастир е представен като манастир „характерен за сръбската средновековна строителство”/стр.78/, докато Планишкият манастир е представен като стар манастир от 16в. чиито стенописите са „характерни за византийските традиции”/стр.90/. Що се касае до Славинската църква „Св. Георги”, дело на прочутият славински първомайстор Лило Лазаров, построил Лопушанския манастир в Монтанско и десетки други в Северозападна България, Царибродско и Пиротско, авторката е по-въздържава - премълчава имената на строителите които явно не се вписват в схемата на великосръбската идея. Премълчава и факта, че повечето стари църкви и манастири в Пиротско са свързани с имената на български майстори строители и зографи включително с църквата „Успение на Пресвета Богородица” в Пирот. Странно защо авторката за тази църква не пише нищо. И още един парадокс – след като всичко е сръбско в Пиротско, какво прави там средновековната българска църква „Св.Никола” днес „св.Петка” в с. Станичене, построена в началото на XIVв. от местен български управител на Нишко-Пиротската област и при царуването на цар Иван Александър /1331-1371/, който е представен в Западните области от своя чичо Бела Ур.

Но, затова научаваме как „българските фашисти през 1941г. ступили паметника на сръбските освободители” в Тия Бара/стр.68/ и как в местността „Каца камен” през 1944г. пак „българските фашисти” извършили престъпления „избивайки 11 селяни в селата на Горен Висок” /стр.142/.

Що се касае до книгата „Прошlost мог завичаја”/2012/, издание на Музея на Понишавието, с автор Снежана Бранкович, тук нещата отиват още по-далече. Местната пиротска учителка, авторка на няколко краеведчески книги за Пирот и Пиротско, подчертава, че книгите е написана ”с цел да покаже на идните поколения миналото на нашите предци”. Само че кое минало и кои предци!? И как го представя!? Като подменя историята която или не знае, или не иска да я знае. Но, ние сме тук да ѝ припомним някои факти. Когато говори за историята на пиротските села на базата на митове и легенди, хубаво е да каже нещо повече за топо-

нимията на селата в Пиротско, които са в пълна дисхармония със сръбската топонимия и именна система. Рудине, Топли дол/до/, Дойкинци, Добри дол, Държина, Темско, Станичене, Църноклише, Церовик, Вишница или Каменица не звучат много сръбски. Както и имената на местностите: Марина Ливада, Златни бунари, Йованов зебник, Викалище, Пладнище. Макар че авторката иска всичко в тях да е сръбско - от църкви и манастири, през обичаи и песни, спомени и житейски грами до гумната, които са непознати за сръбите. Няма да е лошо авторката да прочете книгата на проф. Иван Венедиков „Златния стожер и медното гумно”. Даже и народната песен, която сочи авторката не звучи сръбски: ”Редом гледай убава невесто, редом гледай редом да даруйеш, да даруйеш кума и кумицуор покрай свекра и свеървицу”. Подобно е и с имената на хората: Мита Гага, Коста, Мара, хаигут Ранча, Стоян Ореовачки, Иза, поп Мана, дега Кола и дега Нацко, страница Воца.

Но, когато става дума за българското и българите, тук нещата са крайни – българите през 1942г. откраднали „орела” от паметника на сръбските освободители на Пирот по време на руско-турската война. Откраднали го, „защото бил бакърен, ако беше бронзов нямаше да го откраднат”/152/. Българите били жестоки и защото убили „любимият” на сръбите, крал Александър. Оттам и песента възпяваща убийството на крал Александър, която завършила с думите „Петар влада, Бугарин напада”/166/. Българите според авторката са безчувствени, защото на бедната Мирка от село Извор, българските войници през 1940г. завели мъжа като трудовак „да строи техните пътища”/168/. Българите са и жестоки, защото през 1942г. „откраднали сеното и воловете на дядо Йованчо от село Засковци, след което той от мъка починал” /172/. За разлика от българите, сръбите са представени в идеална светлина, след тях е и Коста Печанац, посетил с.Сопот през 1913г. и опожарил Босилеград и село Горна Любата през 1917г.

В книгата няма нищо дума за българите участвали в двете Пиротски въстания срещу турците - през 1835 и 1838г. като част от освободителните движения в западните български земи. Авторката когато пише за развитието на Пиротския край хвърля акцент върху периода след 1878г. и пренебрезва периода до Освобождението, включително със стремежите на пиротчани да бъдат част от свободна и обединена България. С помощта на България в Пиротско са отворени училища, учителят Христо Писарев от Пещера през 1870/71г. е създал първото читалище в града „Просвещение” а по-късно и първото девическо училище. Премълчава се и факта, че през 1878г., 2 000 пиротските граждани са изпратили писмо до руския император Александър Втори за оставането на града в рамките на българската държава. През 1942г. пиротчани отиват на среща при цар Борис Трети, като за целта му носят специално изтъкан пиротски килим с образа на цар Фердинанд.

Вместо историческа истина, авторката ни занимава с фалшиви истории, как през 1913г. пиротчани се борили срещу българите, как даже и децата от Пиротско участвали в борбите срещу българите и как всички били „щастливи” от посещението на крал Петър Карагеоргиевич в село Сопот. Авторката с умиление пише за писателят Бранислав Нушич, който като сръбски офицер участвал в Сръбско-българската война, забравяйки да напише как пиротчани с хляб и сол посрещали българските войници. Да не забравим и факта, че няколко стотин пиротски семейства след 1878г. са се изселили от Пирот намирайки убежище в Цариброд и София. Защо не са заминали в царството на крал Милан да речем!?! Така че авторката след като е казала „а” е трябвало да каже и „б”.

ТРЕТИЯТ БИСЕР

е книгата „Стари занати”/2012/ / „Старите занаяти в Пирот и околностите му”/ с автор Борисав Йованович – журналист, публицист, краевед, събирач на народно творчество в Пиротско, член на Съюза на писателите на Сърбия. Издател на книгата е Народната библиотека на Пирот. В книгата на Йованович научаваме много неща за пиротско

занаятчийство създадено в различни исторически периоди, като в тези периоди за българското или няма нищо или има само лоши неща. Всичко в пиротските занаяти е сръбско – от килимарството през грънчарството, дюлгерството, казанджийството до каменоделството. Български почерк няма нито в каменоделството, нито сред търговския еснаф, нито в килимарството. Споменават се цигани, евреи, албанци /които всъщност са българи горани от Косово/, чехи, сърби, но не и българи.

Според автора, през 1896г в Пирот е имало 1998 къщи с 10 000 жители. Но, авторът не казва какво е било положението преди това, когато Пирот и околната му до Освобождението са неразделна част от българското историческо землище. В своето развитие до 1878г Пирот е бил в тясна връзка с градовете Ниш, Вудин и София. През 1862г в града е било основана първата Българска земеделска взаимоспомагателна каса. По време на възраждането градът е един от централните на българската църковно-просветна борба. Съгласно чл.10 на фермана за учредяване на Българската екзархия от 1870г, Пиротско влиза в нейния диоцез. Тук възниква Нишавската българска екзархия. Създадени са доста български училища, най-старото от което през 1852г и българско читалище „Просвещение”. Един от най-известните пиротски търговци е механджията Риста Хаджипавлов, бащата на известният български възрожденец и революционер Симеон Христов.

Стига се до безумието даже и името на един от самоковските зографи на Суковския манастир да бъде представено като „Василий Христич”/96/. Макар че над входа на църквата в Суковския манастир е изписано „Образописец Васил поп Христов от Самоков от 1869 лето”. И още е дно безумие, за стенописец на Царибродската църква „Успение на Пресвета Богородица”, Йованович определя никому неизвестния Джордже Маринкович, вместо Пимен Зографски. И не знае че иконостасът в църквата е дело на самоковските майстори, както и че през XIXв. някои от най-значимите зографи от Самоковската художествена школа работят на територията на днешна Сърбия и че Йоан Николов Иконописец е изписал през 1843г иконите на църквата „Рождество Христово” в Пирот.

Следващата бисер касае каменоделството в Пирот. Авторът споменава село Темско за център на каменоделството в Пирот/102/, но изпуска от предвид факта, че темското каменоделство е продукт на Гинската каменоделска школа за което говори почерка на оброчните и гробищни кръстове в селото и съседните нему села. Както и кръстовете в двора на Темския манастир, включителното с чешмата с чучурите украсени с български розети. И още нещо, от книгата научаваме, че през 1930 г в с.Бърлог /колко сръбски звучи името!/ някой си „майстор Боне”/127/ направил „гусле” с образа на крал Александър с двуглав орел и корона на Югославското Кралство. Въпросните „гусли” майстора изпратил на погавания сръбски министър председател, но каква била по-нантатъшната им съдба, никой не знае. За онези които не знаят, нека да поясня, чу гуслите са струнен музикален инструмент характерен за Черна гора и Източна Херцеговина, на който черногорците и босненските сърби свирят и пеят своите хайдушки песни. В Поморавието, Пиротско, Тимошко и Западните покрайнини такъв инструмент няма. Има го в главите само на някои посърбени поротчани.

Нека давидим какво казва авторът за пиротските търговци, кръчми и хотели. След 1878 г пиротските дюкяни и кръчми носели следните имена – „Кнез Михайло”, „Српска круна”, „Сръбска кралица”, „Чрна гора”, „Девет Юговича”, „Босна”, „Стара Сърбия”, „Ягран”, „Сарайево”, „Синджелч”/104/ и т.н. Търговците са със сръбски фамилии имена, макар че личните им имена не съответстват на сръбската именна система – Ваца Манчич, Алилко Стефанович, Йованче Джажич, Ваца Наумович /193/ и т.н. Тук липсва обаче мето на механджи Риста Хаджипавлов, бащата на Симеон Христов, както и имената на 200-те пиротски търговци, които със семействата си след 1878г избягали в Цариброд и

София. Пиротските първенци – търговци, учители, свещеници, на 18 април 1878г подписали Протеста /2000 души/ до император Александър Втори със съкровено им желание „да бъдат оставени към своето отечество България, за да не оплакват до гроб своя живот под сръбско иго”/в-к „Западни покрайнини”, бр.239 от 1930г/. На 27 май 1878г отправил втори апел до руския княз Дондуков-Корсаков. Техния зов за помощ се оказал глас в пустиня. Авторът не споменава братята Банкови, спомоществатели на читалище „Просвещение” в Пирот /1872/, нито Хаджи Вуден в чиято воденица Левски написал писмото до Централния комитет, не споменава и Велко Вацив, устабашията на Бакалския еснаф, бащата на Спас Вацов, не споменава и свещениците Пенчо и Петър Георгиеви или търговеца Коте Кръстев, бащата на проф. Кръстьо Кръстев. Споменава имената на пиротските фотографи през 30-те години на м.в. но не и името на първия пиротски фотограф Иван Карастоянов, който през 1875г направил снимката на Тодор Каблешков и Симеон Христов в Пирот по случай създаването на Революционен комитет за общо въстание и освобождение на България от турско иго.

Има тук и още една небивалица. Авторът твърди, че пиротските килими, съдържали „сръбски, турски и гръцки елементи”. Сигурно не знае, че Иречек през 1884г участва в „тайна мисия” за преселването на няколко пиротски килимджийски семейства в Габрово с цел да се „възобнови тази индустрия в Княжеството” /виж:К.Иречек., Български дневник 1879-1884г, т. I/. Тъкването на килими по българските земи е стара традиция която прабългарите донесли от изток като една високо развита цивилизация с развито тъкачество. Неслучайно в пиротските и чипровските килими фигурират древни знаци и символи – двата триъгълника, канатицата, вписаните един в друг ромбове, оцата – божественото око и т.н.

Историческата истина явно не е по силите на пиротските „историци”. Те като че ли се страхуват да кажат, че в Пирот през 1885г по време на Сръбско-българската война, пиротчани посрещнали българската войска в Тия бара с погача и сол а после носили на ръце княз Александър Батенберг цели 200 метра. Като назидание след края на войната 40 пиротски семейства били интернирани от режима на крал Милан в град Чачак и Горни Милановац /ЦДИА, ф.108,оп.2, а.е.1642/. През 1913г, двама пиротчани се включват като доброволци в Македоно-Одринското опълчение. Странно защо авторът не споменава нищо за избягалите от терора на сръбските режими видни поротчани, получили своята реализация по-късно в България. Това са Божицар Здравков /1884-1959/, известен български юрист и политик, кмет на Пловдив, Елисей Манов, български обществен деятел, г-р Кръстьо Кръстев, Петър Зъбов, юристи и общественик, Петър Шишков, който в София се среща с княз Дондуков и го моли да се застъпи за българското население. От Пирот са и генерал Кръстьо Бахчеванов, участник в Сръбско-Българската война, генерал Константин Михайлов, полковник Георги Мечконов, както и двамата опълченци Георги Пенев и Иван Стефанов. И разбира се Спас Вацов/1856-1928/, известен български климатолог и метеоролог. И още много други известни и неизвестни пиротски българи, за които трябва да се припомня на пиротските бедни откъм знания и обективност историци и краеведи. Те трябва да знаят, че освен в Пиротския Музей на Понишавето има още много други музеи и институции, в които могат да намерят информация за Пиротския край. Книгите които излизат в Пирот се сътворяват с една единствена цел – да формират общественото мнение на място, да фалшифицират българската история в Пиротско и отчасти в Царибродско, както и да насаждат антибългарски настроения, макар официалните власти в Белград да твърдят противното.

С тази статия призовавам всички българи, които са попадали на подобни фалшифициращи българската история книги, да реагират. Истината трябва да се казва, защото когато разполагаме с факти и си знаем историята, няма от какво да се страхуваме.

Духовната връзка между волжките и дунавските българи...

На 20 май 2016г. в София се проведе Общобългарска кръгла маса „Волжка България – история и цивилизация“ като част от гревния празника на волжките българи „Сабантуй“. Вече втора поредна година „Сабантуй“ се провежда в Южния парк в столицата, само че тази година той се проведе под патронажа на ЮНЕСКО и по видео стена беше приветстван лично от председателката на ЮНЕСКО, г-жа Ирина Бокова.

В конференцията взеха участие представители на волжките българи от Република Татарстан, волжки българи живеещи в чужбина, както и българи от България съпричастни към темата волжки българи. Конференцията започна с откриването на изложба посветена на традициите на волжките българи и на изцялата архитектура на градовете Булгар, Сувар и Казан. Участниците бяха приветствани от заместник-председателката на Държавния съвет на Република Татарстан, Римма Ратникова.

Беше удоволствие да чуем изпълнение на народни песни от Волжка България на двете слънчеви момичета, Фанше Шамилова и Айгул Хадри. Облечени в красиви народни носии те почерпиха всеки участник и гост в конференцията с традиционното ястие „чак-чак“, поднесено на блюдо, което по стара рецепта, както ни беше казано, се приготвя от тесто и мед. Легендата свързана с това ястие е, че то символизира свещената планина Сумеру, от която произлиза човечеството и на която някога живеели боговете. Илнур Хайруллин от Уфа, столицата на Башкортостан, музикантът-лауреат на множество международни конкурси, изпълни старинна мелодия за „сардукан“/славеи/ на гревен инструмент „курай“, който, както той подчерта, води началото си от доислямския период, което означава, че „става дума за гревен инструмент на гревен народ, както е българският“. „Курай“ е направен от тръстика с пет дупки и донякъде прилича на нашия кавал. Произхожда от думата „кураган“, което означава „изсушен.“ Красивата Алсу от Уфа, Башкортостан, беше донесла в България уникалните си шалове, нейно ръчно производство, изплетени от натурална вълна от специална порода козе. Каза ни, че тя и нейното семейство отглеждат тази порода кози за да се издържат от продажбата на шалове, които вече имат клиенти по цял свят. Само за няколко часа те бяха разграбени от гостите и участниците в конференцията.

БЕЗСПОРНО

конференцията беше едно успешно начинание, първото от този ранг в което взеха участие много българи живеещи в различни части на света. Повечето от тях са утвърдени изследователи на Волжка България, но и такива които изучават и популяризират духовната връзка между Волжка и Дунавска България, единствената България оцеляла с това име до днес.

В конференцията бяха разглеждани допирните точки между материалното, историческото и културното наследство на дунавските и волжките българи; античните и средновековните извори за двете България; допирните точки между каменните артефакти в Западна България и Алтай; традициите, обичаите, празниците на волжките и дунавските българи; езика на кубратовите българи и пр.

В рамките на тази статия нека все пак да направим кратко изложение за историята на Волжка България на която беше посветена конференцията и празникът „Сабантуй“. Към него все повече българи по света проявяват интерес. В днешна Република Татарстан в която живеят потомци на волжките българи, подтикнати от засилващото се самосъзнание сред голяма част от населението, все повече се говори за българското начало във формирането на българската народностна група. От тази гледна точка, конференцията, както каза живеещата в България, волжка българка, Татяна Ярулина „От сега нататък започваме заедно да създаваме една обща българска исто-

рия“. Колко време трябваше да мине за да се стигне до този извог!

Ако направим бегла историческа справка, ще видим, че според официалната историография на европейската геополитическа карта, Волжка България е съществувала от VIII до средата на XVI в. За неин основател се смята един от синовете на кан Кубрат – Комраг по името на когото волжките българи са известни и като Комраговите българи. Подобно на тях, днешните българи в Дунавска България са известни като Аспаруховите българи. Сред най-ценните източници на сведения за волжките българи са пътниците и хрониките на арабските пътешественици. От тях научаваме, че през втората половина на X в., волжките българи са контролирали голяма част от пътята по суша между Европа и Азия. Тогава град Буляр (Болгар) става оживено търговско средище, в което процъфтяват някои стари занаяти, като ковачеството и изработ-

ването на накит. Според проф. А.Х.Халиков, Буляр е наричан още „Великият град“, заемал площ от 600 хектара земя. Париж тогава е бил 430 хектара, Самарканд – 218, Багдад – 750, Киев – 150, а Константинопол – 1 600 хектара. В централната част на Волжка България са открити над 200 града и около 2000 селища. В средновековния източен свят, волжките българи са се слабели като образовани, толерантни и изключително заможни хора. Те приемат исляма от арабите през 922 г., различитайки на тяхната помощ срещу хазарите. Или както пише акад. Владимир Цонев в кн.3. от „Тайните на човешкия и българския род“ (С.,2008) „Двете Българияи поразително силно си приличат по своята историческа съдба. По едно и също време те се разделят с тангрзма, като Дунавска България приема християнството, а Волжка България – исляма. Пет века по-късно, когато през 1396 г. България пада под османско иго, в същата 1396 г. ордата на монголския завоевател Тамерлан опустошава Волжка България и тя вече не може да се съвземе“.

През 1552г. цар Иван Грозни завладява Волжка България обявявайки се за цар на „руси и българи“. Тогава войските му избиват над 400 000 българи и унищожават 40 великолепни български градове. През 1552 г. българската столица Казан е била превърната в гробищен град, а Казанското ханство по-късно е присъединено към Московска Русия. До първото по-голямо икономическо въздигане на Казанското ханство, населено с волжки българи, се стига по времето на Екатерина Втора, когато тя издава декрет за равенство между руските и българските поданици. Тук е важно да подчертаем, че волжките българи не са познавали крепостното право.

В Средновековието, Волжка България се е славила като „страна на градовете“. Градската култура е процъфтявала благодарение на извънредно развитата търговия, както и на добре развитите производства – кожарство, металургия, гърнчарство и селско стопанство. Волжките българи са били и едни от най-добрите майстори строители. В гена на българите това е останало и до днес. Днешният московски Кремъл е архитектурно копие на Казанският Кермен, което ясно проличава отбройните литографии и снимки на Казан и неговата архитектура.

В ИСТОРИЧЕСКАТА ПАМЕТ

на волжките българи силно се е запазил споменът за старата държава и нейните традиции. През началото на XIX в. и през целия XX в. се зараждат движения за възраждане на българското самосъзнание и българската държавност. През 90-те години на XIX в. са депортирани няколко хиляди волжки българи в Сибир. На 9 януари 1918 г. дейци на национално-освободителното движение на волжките българи, обявяват създаването на Република Идел-Урал. В нейния състав се включвали изцяло Казанската, Уфимската и Оребургската губернии, както и части от Симбирската, Пермската, Самарската и Вятската губернии. Установилата се по-късно съветска власт, чрез терор

и насилуе задушават младата република на волжките българи. А през 1919-1920 г. болшевишките спецслужби избиват и най-изявените водачи на волжките българи. На 2 май 1920 г., на територията на някогашна Волжка България болшевишкото ръководство начело в Владимир Улянов-Ленин създават "Република Татарстан" като в личните паспорти на българите в графата националност е записано "татарин". По времето на Сталин над 500 000 волжки българи са били репресирани, много от тях и убити. А когато на една научна сесия на Академията на науките на СССР в Москва, свикана по инициатива на казанските учени през 1946 г., преименуването на българите в "татари" било определено като "историческа грешка", Сталин отвърнал с репресии срещу академиците. Тук е важно да добавим още нещо и то е свързано с празника „Сабантуй“.

От една статия на Раул Булгар, историк от Казан, публикувана във в-к „Новое поколение“ 2.07.1994 г., научаваме че съветските власти през 1925 г. забранили празника сменяйки името му в „празник на социалистическия труд“. Едвам през 1994 г., с Решение на правителството на Република Татарстан, празникът „Сабантуй“, като традиционен празник пак започнал да се отбелязва през месец юни, с идеологемата „празник на труда, дружба и братство между народите, населяващи Република Татарстан“. Едвам през последните няколко години „Сабантуй“ се празнува като празник на пролетта, скотовъдството и полската работа, с всички съпътстващи го атрибутни на някогашния автентичния празник.

МАКАР И БАВНО

историческата истината започва да възтържествува. И никакви фалшификации, цензури и исторически манипулации не могат да я спрат. Това беше казано от участниците в конференцията и подчертано в техните доклади. Специално за конференцията и празника „Сабантуй“ бяха дошли Шаукат Бозданов от град Уляновск, който е председател на Уляновската обществена организация „Българско Възраждане“. Той приветства присъстващите с думите, че „това е важно събитие за волжките и дунавските българи, благодарение на което се е пропукал леда в нашите взаимоотношения“. Беше донесъл последната си книга „Нека света на истината да озари Вашия разум – аргументи и факти за българите в Поволжието и Приуралието“. Шаукат Бозданов многократно е посрещан гост от България и с основание беше награден с Грамота за принос в развитието на сътрудничеството между волжките и дунавските българи, която му връчиха организаторите на конференцията и сдружението „Волжки Булгари“. Изказването на Тагир ал-Булгар, волжки българин който живее в Унгария и там издава списанието „The Bulgar Times“, беше много впечатляващо, защото засегна доста убедително историческите несправедливости и факти сполетяли през вековете волжките българи, както и вечната им борба за оцеляване. Той се спря и върху особено силната, братска връзка между българи и унгарци. Беше показан и неговия документален филм за волжките българи. Посланието му беше знаково: „Надявам се нашето бъдещо, ползотворно сътрудничество да се разрастне във всички области!“ Каза и че „където са минавали българите след себе си са оставяли следи“. Академик Алберт Бурханов от Казан изнесе доклад за „нашите предци, които са създали Дунавска и Волжка България“ с кратък документален филм „По пътя на Ибн-Фадлан след 1000 години“.

От докладите на участниците от България – страната домакин на конференцията, стана ясно, че много исторически факти касаещи волжките и дунавските българи вече са достояние на широката общественост и че табута вече няма и не може да има в ерата на интернет обществото и на все по-засилващите се контакти между двата клона на българите. Бяха засегнати теми като: „Волжка България: население, териториален обхват, характерни особености - истории и съвременност/акад. Сергей Иванов/; „Традициите на Волжка България, пренесени в Италия от кан Алцек“ /проф. Дамян Ппопхристов/; „Александър Македонски и волжките българи“/Димитър Димитров/; „Сведения за българските племена в древността“/д-р Лиля Райчева/; „Принципите на българската държавност и алгоритъм за нейното възстановяване“/Господин Господинов/; „Духовната връзка между оброчищата в За-

падните покрайнини и каменните баби във Волжка България“/Зденка Тодорова/; „Митовите за Златната Орда и казанското ханство“/Иво Андоровски/; „Антични и средновековни български извори, спасени от Ибрахим Нигматуллин и публикувани от Фархат Нурутдинов“/Пламен Анакиев/; „Езика на Кубратовите българи“/Иван Даракчиев/. Със своя доклад „Цивилизация Волжка България“, главният организатор на конференцията, доц.Татяна Ярулина, автор на десетки книги за Волжка България, обрвна специално внимание върху приносът на Волжка България в световната цивилизация. Високата и материалната култура на волжките българи всъщност опровергава твърдението, че древните българи били номади. Номади не могат да създават държави, култура, военна структура, градове.

Гостите и организаторите на конференцията бяха приети от представители на парламента на Република България където проведоха срещи и разговори с представители на всички парламентарни групи, като най-много време за тях отделиха народните представители от ПГ на „Патриотичния фронт“. След срещата в Парламента те дадоха прес-конференция в БТА. Конференцията беше отразена в голям брой български печатни и електронни медии. Бяха присъдени благодарствени грамоти на българи популяризирали темата Волжка България в продължение на изминалите години.

И НА КРАЯ

нека да кажем нещо и за самия празник „Сабантуй“, благодарение на който се състоя тази среща между волжките и дунавските българи. Празникът е уникален по своята същност, защото се празнува, както беше казано „от незапомнени времена“. С него се отбелязва края на пролетните земеделски дейности и началото на усилената работа по прибиране на реколтата. В рамките на празника, се пее, играе, организират се състезания като надбягване с коне, надбягване с чували и конски впрягове, вдигане на ковашки наковални, борба с пояси „куреш“, хвърляне на пръчка, сечене на монети, разбиване на гърне с вързани очи и пр. В него участват всички, възрастни, деца, мъже и жени. За целта жените приготвят по стара традиционна рецепта ястието „чак-чак“. Другото ястие което се предлага на Сабантуй е „лаф“, ориз с овнешко месо, което се приготвя в голям казан, след което се раздава на участниците в празника. Поредната прилика с гергьовденския курбан известен в западните краища на България като „молитва“, също приготвян в специални съдове или казани с варено обчо месо и други съставки за здраве и плодородие. После се раздава за здраве на участващите в гергьовденския събор.

Празникът „Сабантуй“ вече втора година се провежда в Южния парк в София, организиран от сдружение „Волжки Булгари“. 2016 г. година, той се проведе под патронажа на ЮНЕСКО. Започна с носене на знамето на „Сабантуй“, което представлява 7 разноцветни кърпи вързани за гърбен прът. От организаторите научаваме, че знамето винаги се носи от момче в народна носия, край което върви жена носеща блюдо с традиционното ястие „чак-чак“, също облечена в традиционни дрехи. За целта имаше песни, танци, състезания, борба с пояси. От Пламен Анакиев, издател на книги за Волжка България научавам, че до турското робство по нашите земи също е била разпространена борбата с колани. С навлизането на турските поробители, тази борба се превърнала в пехливанска.

Запознаваме се с Ремис Алгало, председател на Федерацията по борба от Република Татарстан. Пристигнал е в София, в Дунавска България, както казва, специално за „Сабантуй“. Казва ни след края на борбата „куреш“, че тази борба е стара над 5000 години и че за него е чест, че е сред своите братя, дунавските българи. На победителя, софиянец, присъжда награда – коч, около който се е насъбрало голямо мнозинство от хора. Празникът свърши с приповдигнато настроение и с надежда догодина пак да се срещнем на същото място. Сетих се за думите на Шаукат Бозданов, казани предишния ден: „Волга потече!“ Наистина потече и спирание няма. Българите започнаха своето духовно обединение, което не беше лесно. А когато един такъв процес се завърти, спирание няма. Като реките, когато тръгнат, няма кой да ги спре! Особено ако са пълноводни като Дунав и Волга.

Зденка Тодорова

ДОСИЕ - Югославия срещу душата на Македония”

Стройно подредените представи на средностатистическия българин се обръкват. Той ще си каже: «Какво пък толкова, темата с досиетата, май, започва да ни госаждат...» И може би да е прав... Но. Голямото «но» в случая е, че това досие не е измъкнато от архивите на Българските тайни комунистически служби, а от архива на УДБА, т.е. от архива на всемогъщата Държавна сигурност на бивша Югославия.

Интригата е налице, защото, в Македония след Втората световна война се извърши един антропологично-идеологически експеримент, целящ подмяна на националното самосъзнание и историческата памет на българите там. Цялата държавна мощ на Титова Югославия беше съсредоточена в новата югославска република. Службите на Държавна сигурност, партийният пропаганден апарат, пресата, радиото, съдебната система, училището, университетите - всички трябваше да втъпяват новото самосъзнание, а цяла кохорта от фанатизирани служители имаха за задача да дебнат, да слухтят, да бдят и там, където доловят, че някой на глас или под сурдинка определя себе си като българин, или говори за самостоятелна Македония извън Титовата федерация, веднага се превръщаше в обект за преследване, за насилие и поемаше по трънливия път от арестите, скалпените съдебни процеси, безмилостните присъди, и средновековните мъчения – до затворите и лагерите.

Книгата „Темелко Нешков – ДОСИЕ – Югославия срещу душата на Македония” е анатомичен разрез на невидимия, дълбоко законспириран и скрит механизъм за мъчения и прекъриване на волюте, с абревиатура – УДБА. В Сърбия и на територията на бивша Югославия няма разсекретяване на досиетата.

За първи път досие, водено от тази всемогъща структура става достояние на хиляди, за първи път на бял свят излизат тайните методи за въздействие, които засягат дълбоко човешката същност – смелостта, достойнството и волята, от една страна и страхът, подлостта и предателството – от друга. И точно в тези крайности, Темелко Нешков се изявява чрез доносите на подлещите и тяхната оценка за него – като безкомпромисен, зор и неподдаващ се на заплахи и обещания за облаги човек. Една негова реплика, по повод на предложение да сътрудничи на затворническата управа, го извисява като свеж силен филиз на подложения на неустови манипулации народ. Неговите думи са категорично отрицание на целия порякък не само в затвора, но и на цялата система за смиане на волюте и съвестите. Без каквото и да е колебание Темелко Нешков заявява: „Аз не мога да трупам актив на гърба на жертвите на тази власт. Един осъден не може да работи срещу други осъдени, много от които вече не са между живите....”

Извън пронизаното открай до край с политика Досие на Темелко Нешков, то е един суров, но обмен словесен материал, подказващ много граматургични идеи, които попаднали в ползрението на талантилив автор, би се превърнал в значимо произведение на изкуството.

Събраните в книга доноси, разпореждания, донесения, клевети и оценки за затворника Темелко Нешков са предиз-

викателно и шокиращо четиво за днешния читател, инжектиран със серума на масово внушаваните хедонистични представи за живота. Но тези доноси са и отрезвяваща напътка за политиците и в София, и в Скопие, защото те като вихрушка помитат смокиновия лист, прикриващ трагичната истина за широката, съзнателна и волева съпротива срещу могъщата Титова държавна машина, поставила си за цел да изтръгне душата на Македония и да я замени с някакъв измислен идеологически сурогат.

Синът на Темелко Нешков – Любчо Нешков – разказа повече за книгата и за своя баща.

Книгата показва жестокостта, продължителността и разврата на режима на югудиктатора Тито – от самото му начало 45-а година до пълния разпад на федерацията и последствията, които е имала върху отделните републики.

Досието на баща ми започва с ареста му, когато неговата група, начело с Ангел Мишев, е задържана през 47-а година и са осъдени – баща ми на 12 години, а лидерите на организацията, като Ангел Мишев и Живко Гелев, са осъдени на смърт. И са осъдени от кого – от бъдещия външен министър на Тито – Лазар Мойсов.

След това втората част се отнася за този малък период, когато баща ми излиза от затвора, но не се отказва – продължава, срещи из цяла Македония с приятелите си, с другарите си от затвора, помагат си взаимно, те му помагат, защото е без работа. Жени се за майка ми Даница, ражда се Славица и след два месеца отново го прибират, когато тя е на два месеца, и го осъждат на осем години затвор и след това излиза 62-ра година. Това е втората част на досието. Третата се отнася за периода, когато той е «на свобода» – от 62-ра до 77 година, и всички тези преследвания по един

или по друг начин, никове и спогове, и той се налага да избяга. Първо със Славица, сестра ми, в началото на 77 година, получава закрилата и укриваното ООН в Западна Европа. Година и половина по-късно се събира семейството и там вече, не че не съм вярвал, не че не сме знаели какво прави УДБА, тази зловеца, както скоро един я нарече, международна терористична организация, защото тя действа не само в бивша Югославия, но извън границите ѝ. Какво са правили в Западна Европа, просто е чудовищно.

Когато България е с вдигната глава и върви напред, не може да има проблеми за нито един българин, където и да се намира, и в каквито и условия и страдания да е бил. Когато България е била подчинена, унижена, както е било 1945-а, страданията са еднакви и от двете страни на границата.

За да има помирение, трябва да се знае истината. За да има чисти отношения, трябва да знаем миналото, каза Нешков и допълни, че е убеден, че книгата и документите, които тя разкрива, ще помогне на политиците и в Македония, и в България да осмислят бъдещето, настоящето и да изградят едни наистина истински близки отношения, а да не попадат в капана на сътворени от външни сили провокации, които водят до конфронтация между България и Македония.

Любчо Нешков

За Ботев, Левски, Стамболов и други харамии на борбата

За Ботев, Левски, Стамболов и други харамии на борбата. Ако Васил Левски е „Боз“ на българската революция, то Христо Ботев е нейния „Сатана“. Общото между двамата е отдадеността им на борбата за национално освобождение. Дватама вървят към тази цел всеки по своя път. Единият потайно, тихо и търпелива подобно на паяк плетящ паяжината на своята тайна организация. Другият буино и гръмогласно подобно на пенещо спускащата се от Джендема към Калофер Бяла река. Краят на двамата обаче е еднакъв саможертва в името на народа и неговото освобождение. И двамата силно са желали освобождението на България от турско робство и са виждали бъдещето и не като царство, а като република. И двамата са ненавиждали българските чорбаджии. Разпознавали са ги като първи поддръжници на турците и хора, които се облагодетелствували от турското управление. Нагаждачи и лицемери с покорство и послушание те упражняват различни занаяти носещи им големи доходи и привелигировано положение в империята. Пазарите и са са били отворени за тях. Някои от тях са изкупували правото да събират данъците към султана от българското население и са свалили по две кожи от гърбовете на българските селяни. Такива са били братята Евлози и Христо Георгиеви, едни от найбогатите българи по онова време. Ето защо чорбаджиите не са имали голям интерес България да се освободи. Те не са се сложили в услуга на освободителното дело нито с пари, нито с дейност. С крайно нежелание и единствено под натиск и заплахи са се разделяли с някой и друг грош събиран за борбата. Е имало е и изключения разбира се, но само изключения. И двамата не са обичали поповеите, /и особено поглавното духовенство/, защото са виждали тяхното лицемерие. Разпознавали са ги, че те служат не толкова на Бога, колкото на мамона /парите/. Сребролюбие и користолюбие е владеело не малка част от духовенството. Левски го е усетил на гърба си докато е бил послушник в манастира и слуга на вуйчо си. До тук свършват приликите между Левски и Ботев и оттук започват различията между тях. Христо Ботев е бил човек роден и създаден за ЛИДЕР. Това му е било вродено, дадено Свине. И като малък, и като голям той винаги е бил все водач на окръжаващите го деца, съселяни, хъшове и четници накрая.

Той е имал неотразимо излъчване. Физически едър, силен, мъжествен и красив. Душевно богат, налагащ се, емоционален, талантлив. Непредвидим в поведението си, но решителен при гонене на вече взето решение, той е омагьосвал всички, които са се допирали до него. Впечатлявал е със своята смелост, емоционалност, откритост и безкористност. Всичко що е било негово, е било и на приятелите му. Без значение дали става дума за пари, храна, постеля или покрив над главата. При него дребнавостта не е имало. С една дума Христо Ботев е бил харизматична личност. Характерът си той е унаследил от баща си, учителя Ботйо Петков. И баща му е бил със силен характер, строг, умен, отличаващ се ярко сред калоферци. Занимавал се с литература и история. Скоро станал диктатор /в добрия смисъл на думата/ в Калофер. Тези водачески способности е унаследил от него любимия му син Христо. Христо Ботйов заминува да учи класическа гимназия в Одеса през 1863 година на 17 годишна възраст. Характерът му скоро се проявява и там отличавайки го рязко от останалите ученици. Никаква дисциплина, послушание и приличност. Напротив буино поведение, свободолубие, неподчинение на училищния ред, протести срещу учителската управа. За това си поведение е наказван многократно. Тук и по това време започва да се оформя полекалека мировглед на младия Ботйов. Кое влияе на младата му и буйна натура и полекалека съзижда ценностната му система? По онова време в Русия стават значими социални промени. Дава се свобода /на първо време формално/ на руските крестияни /робя/.

Руската интелигенция в лицето на Чернишевски, Добролюбов, Херцен, Тургенев, Белински се раздвижва. Всички те търсят по големи права за руския народ, ограничаване на тиранцията на която е подложен той от помещиците, духовенството фабрикантите и самия Цар. Исква се и поголяма свобода

за волеизлияние на руската интелигенция. Все неща, които са постигнати вече в западноевропейските държави. Ботйов категорично се определя на страната на демократичната руска интелигенция. Чете всичката периодика издавана от тях плюс литература от Пушкин, Лермонтов и Тургенев.

По тази причина започва да дружи с буината руска младеж. Участва в демонстрации против царската тиранция. Презръща идеалите на предшествениците на руските социалисти за един социално посправедлив свят. Но много важно е да се знае, че той нито за момент не забравя кой е и от къде е. Не забравя, че е българин и българските идеали за национално освобождение от турско робство. Личи това найдобре от написаното в Одеса стихотворение „Хайдути“. Необяснимо е, че на такава млада възраст написва толкова силно стихотворение за хайдушството сякаш сам той е бродил вече из Балкана, развявал байрак и гърмал с пищови срещу турците. Рано, много рано се избистря в него и разбираше за социална справедливост и решимост за освободителна борба. Мирогледът му се повлиява и от драматичните събитията ставащи в Полша по онова време. Страната се вдига на въстание срещу поробителя си, мъгщата руска империя. Младия Ботйов без колебание подкрепя полските патриоти в борбата им срещу Руското господство. Виждал е той сходство в съдбата на двата поробени народополския и българския.

Ето как обкръжаващата го среда в смисъла на политически събития, материални потребности и приятелски мисленци го оформят като човек със социалдемократическо мислене, който е за: републиканска форма на управление, за социална справедливост в човешкото общество и против икономическата робия в която вижда съвременниците си, на били те и в развитите по онова време европейски държави. Той застава против класата на богатите било то чорбаджии, фабриканти или едри помещици. Против духовенството, заможните занаятчии, лихварите, въобще аристократите заради грабежа, който извършвали ежедневно, ежесечно на изнемогващото население без значение дали става дума за френските комунари, полските патриоти или българските селяни. Но същевременно не изоставя и идеята за национално освобождение.

Националната свобода той поставя като предшествуваща последващото уреждане на едно посправедливо /в социален смисъл/ човешко общество. Тоест интернационалния момент бил подчинен на националния, патриотичния елемент в убежденията му. Тук той се разминава с руските интелигентни, които въпреки демократичната си същност застават практически на страната на същия този царесном, козато става дума за съдбата на поробенния полски народ. Одеският период от живота му приключва с неговото изгонване от гимназията и прекъсване на издръжката му. Очаквано и нормално при бунтовния и неподчинителен начин на живот, който водил през цялото време на обучението в гимназията. Удържа ли се див кон в паянтова конюшна? Скъсал поводите, изхвърлил седло и ето го на воля в степта без ездачи въху си, но и без ясла със сено. Следващият му период било учителствуването в едно българско село в Бесарабия Задунайка. В него той водил живот освободен от всякакви забрани, отговорности и задължения. Живот бурен и хаотичен! След ограниченията в Одеската гимназия душата му се отдала на буйства, веселби и всякакви авантюри, както ще видим понататък. Учителствувал, пие, яде и пее по кръчмите, гост е на всички сватби и тържества. Краде момичета от селенки и бащини домове. Бори се като пехливан по мездани и панаири. Не му е чуждо и любовчийството с местни момичета, които лудеели по него заради мъжествената му външност и държане. За кратко време служи като доброволец в казашки конен полк квартируващ извечно време в селото. Колкото той е впечатлен от казашкия начин на живот, толкова са впечатлени и казаците от неговата буина и свободолюбива натура. И тук пиянства, веселби, конекрадства, занятия, маневри.

Въобще низ от авантюри и приключения. Като че ли душата му иска да навакса заубеното по време на строгия режим в Одеската гимназия. Тук се случва нещо важно в живота му, а именно среща с Георги Саба Раковски, който се опитва

да насочи вниманието и енергията му към борбата за национално освобождение. И Раковски като впечатляваща личност привлича вниманието на неконтролируемия до момента Ботйов. Семената, които посява в душата на Ботйов неотразимия Раковски попадат на подготвена почва. Та той вече е написал стихотворението „Хайдути“ и съдбата му е била предначертана. Човек не може да избяга от онова, което му е писано.

След като една дузина учители и още толкова чорбаджии не успяват да му повлияят, то само един човек като Раковски дава друго направление на живота му. Следва връщане в Калофер, в родния дом и сред така дълго жадувания хайдушки Балкан. Животът в градеца си тече в същото лениво русло. Робия и ниско сведени глави както пред турците, така и пред местните, калоферски чорбаджии. Верен на природата си Ботйов се сдушава с беднотията, хъшлаците и хайдуците в градеца. Не крие неприязънта си към чорбаджиите и това започва да му създава неприятности. Дните му са низ от бабаитлъци, ругатни срещу турците и подтикване хората да се освънят като народ достоен за свободен живот подобно останалите съседни народи, които с нищо не го превъзхождат. Това покачва градус на напрежението в града и разбунва духовете на хората. Едни му се възторжават, други се уплашват от приказките му, а трети направо го намразват. Сецатите се кои са тия послед-

ните. Скоро се започва натиск върху него и баща да кротне и да не мъти повече водата в градеца. Това разбира се е безполезно и даже напротив още повече амбицира младия Ботйов да стъпче продажните чорбаджии и да даде криле на обикновения народец. Даже и баща му е вече слаб да му въздействува. Ботйов е вечния отрицател, рушител, бунтар, революционер за народна свобода. Той дава да се разбере, че за нищо на света няма да се разбере, че за нищо на света няма да слугува на чорбаджии и да забиси от техните пари. За него единствено важни са човешкото достоинство и човешките убеждения, които трябва да се отстояват с постоянство, а убежденията са му: свобода, свобода и пак свобода за българския народ сега, тук и без забавяне. Това не може да продължава дълго в такова малко селище, каквото е било по онова време Калофер И Ботйов разбира, че тук вече е тясно за душата му, пък и става опасно да се живее, защото турците вече са го забелязали и започват да го държат под око не без „помоща“ на калоферските чорбаджии.

И ето, че Ботйов наново търси промяна в живота си, поредната или последната, сега това никой не знае. Горкият му баща използва той това състояние на духа у сина си за да го убеди отново да се върне и учи в Русия, този път в Москва. Напразни били надеждите му, че Христо ще се подлъже да замине там, пък понататък ще се укроти и ще получи подобаващо образование. Стария учител не познавал вече сина си. След толкова време на раздяла във важни години от живота му, когато се формира неговия мироглед той вече нямал влияние върху постъпките на твърдоглавото си момче. Ботйов тръгва с дадените му пари за Русия и Москва, но пътят спира в Румъния за види как живеят така интересните му хъшове, за които бил чувал какви ли не работи. И тук свършва неговия хаотичен и пълен с обрати безгрижен и авантюристичен живот.

Съдбата подрежда с неотразима предначертаност всичко. Не Цариград, а Влашко да е пътя към Русия. Не българската колония в Цариград, а хъшовете в Порзево да са неговите първи посрещачи на чужда земя. И за да е посигурна работата още в началото попада на легендарния войвода Хаджи Димитър. Атмосферата тук е пропита с романтиката и героизъм. Хъшове, бивши четници и войводи, байрактари и главатарии престоляващи във Влашко само колкото да заздравеят раните им и наново поемащи през Дунава към Балкана за да водят героични сражения с душманите. Това докарва Ботйов до екстаз и бла-

гозовение пред тези митични личности като Хаджи Димитър, Желю Войвода, Филип Тотю и прочие. Ето това жадува душата и иска сърцето му. Москва безвъзвратно е загърбена, изоставена и забравена. Не университет там, а университет тук истински, житейски започва да учи младия Христо. Той остава без колебание във Влашко и запознавайки се с все повече и повече хъшове полекалека навлиза и заживява в тяхната среда.

Другари му стават логе като Панайот Хитов и Тотю войвода, Хаджи Димитър и дядо Желю. Той започва да им подражава във всичко следвайки ги навсякъде. Пие вода от извора и се стреми да заживее и заприлича досущ на тях. Свободата обаче си върви и с някои нелицеприятни работи като безпаричие, бездомност, несигурност в бъдещето и живеене ден за ден. Всичко това съпътствува пълната свобода на тялото и духа и избягането от турската тирания. Започва да обикаля румънските градове където има българи, хъшове, все бегълци от България, дошли да си дият късмета във Влашко. Завърта той из Порзево, Букурещ, Браила.

Сближава се много с Хаджи Димитър и Желю войвода. Общителния му характер, жизнеността, склоността към веселия и бабаитлък и не на последно място многото пари с които разполага все още /това са парите дадени му за Москва/ го сближили бързо с хъшовете в Порзево и Браила. Но за около

месеци време Ботйов похарчва всичко с което е дошъл от България и започва да го натиска беднотията от която не успява да се отърве до края. Животът му минава под знака на мизерията и глада. Някои от сподвижниците му решават проблема като се записват в легиона на Раковски в Белград. Поне са сигурни за храната и покрива над главата си. Възникналата възможност да се запише в легиона на Раковски в Белград Ботйов пропуска вероятно поради неприязънта която храни по начало към всичко, що е свързано с войнишкия ред и дисциплина. Интересен период от живота му е сполучливото участие в театрални пиеси на известния български драматург Добри Войников. И за това е имал талант нашия Христо! С въдъхновена игра започнал да се прочува сред българската емиграция във Влашко.

През този период, около 1868 година той написва някои от гениалните си стихотворения. Въобще найхубавите си стихове създава в началния период от хъшовския си живот, тоест в съвсем младите си години и то, когато е живеел в крайна немотия и мизерия. Както живеел, така ги и пишел, на коляно в някоя кръчма сред шума и глъчавата на пурващи хъшове, които са и първите му слушатели и оценители на ознената му поезия. Представете си го с искрящ поглед, дълбок силен глас да декламира стиховете си сред притихналите, онемели и едва сдържачи съзлите си десетки хъшове. Няма звън на чаши и викове, а всички попиват ознените му думи и на свършека избухват възторжени викове, свирят с уста и гърмят в тавана на потъналата в тютюнев дим кръчма. Които можел е записвал, други са запомняли, та и по други места да ги изрецитират тез стихове, които са можели и умрелия да накарат да стане. Интересен факт е, че близки роднини са му били Евлози и Христо Георгиев, едни от найбогатите българи по онова време. Ако се беше кротнал Ботйов при тях, спокойно би намерил сигурен покрив, добри пари и престижно занятие, било счетоводство и въобще писарство някакво там.

И нямаше да има глад и немотия. Малко са били грамотните хора по онова време, та щяха да го лапнат като топъл хляб тогавашните чорбаджии, търговци или фабриканти. Хем щеше жив да си остане и да дочака спокойно в някое къше освобождението на страната. Пък след това положително би се добрал до някоя престижна длъжност в държавата както напавиха много други образовани синчета дошли кой от Австрия

и Франция, кой от Санкт Петербург. Но това би значело отказ от революционните борби, от хъшовството и хайдутлука. Това не би бил Ботйов тогава, а някой съвсем друг невзрачен човечец.

Пред материалното обезпечение, но и зависимост спрямо чорбаджиите той си избира сиромашията но пълната незабисимост да живее според убежденията си. В периодъ 1868/1869 година Ботйов преживява найтрудните си времена. Живее в покрайнините на Букурещ в една запустяла воденица в студ, мизерия и глад до степен на осакатяване. Не е сам ами глед воденицата с други изпаднали като него хъшове. Заедно гладуват, заедно мизеруват и от време на време пооткрадват нещо гребно за да оцелеят.

Тук Ботйов среща Левски. Ето я отново Съдбата изпраща му в найтрудния период от живота му един великан на духа, какъвто е бил Левски. Само човек като Апостола би могъл да повлияе на Христо Ботйов в тези трудни времена да не се отчайва, ами да продължи борбата до край. С позволения си житейски и революционен опит, с духа си, с невероятния си характер той прави голямо впечатление на Ботйов. Това е един от малкото случаи в живота му, когато е склонен да приеме съвети в случая дадени му от Апостола, а те са да не пилее талант и енергия в такъв скотски живот. Да впрегне големите си способности, дарство и образованост за приобщаване на стотици, па и хиляди българи към свещенното дело за освобождение на България. Че Ботйов го е послушал личи от понататъшния му живот. Общо взето разбира, че не може да се работи на парче, ами нещата трябва да се подхванат поорганизирано. Захваща се тогава той със журналистиката, списване на вестници, организиране на Централен революционен комитет и найнакрая събиране на пари за четничество и подпомагане въстанието в България.

Нищо особено не сторил Левски само показал Ботйову силата му къде е и как да я използва. Месеците прекарани заедно в мразовитата зима на 1868/1869 година са оставили отпечатък и у двамата и затуй след време Левски настойчиво питал при едно от идванията си в Букурещ като как така Букурещкото ръководство не протяга ръка към Ботйов да го извади от затвора, където междувременно той се е намирал и заедно да работят по народните дела! Искан е да говори и да се разговори с него, защото много добре е осъзнавал какъв човек и талант има насреща си. Неотложните дела, които са притискали Левски не му позволяват да го дочака и той отпътува за България. Но съветите му са изпълнени и за Ботйов е поръчителствувало той да излезе от затвора. Все пак истина е, че Ботйов не успява да дорасне до идеята на Левски за необходимостта от Вътрешна организация. За него четничеството и хайдутлукът по Стара планина си оставали средство / романтично-героично / за повеждане на народа на борба срещу турците. За разлика от него Апостолът разбира, че много важно е да се наблезе сред хората и отвътре да бъде подготвен народа за предстоящата кървава и тежка борба срещу мозъщата турска империя.

Че трябва търпеливо, последователно и продължително да се изражда съзнание на нетърпимост срещу робията и да променя робската психика на населението. За това и тръбва да създава Левски мрежата от революционни комитети върху които да стъпи едно по сетне едно въстание. Ботйов, както и останалите войводи и водачи на българската емиграция във Влашко и Сърбия недооценява тази гениална идея у Левски. Пък и натурата му е такава, че той не би изгържал да се занимава с такава организационна работа изискваща голяма конспиративност, търпение, и потайност. Не бил създаден Ботйов да рие търпеливо като къртица в основите на отоманската империя. Не можел подоно паяк бавно и последователно да изплита мрежа в която след време да падне душманина. Искан той да свети като слънце над изстрадалата земя, да гърми, и трещи като поразяваща гръмотевица, сломяваща вековни гърбове. Тъй и той ускал да пребори Турската империя мълчиеносно и гръмогласно, та цяла Европа да види какви чедра ражда българската земя достойни да се борят и умрат за нейната свобода. Така че, всеки си тежал на мястото, Левски с търпелива си работа по градове и села в условия на конспирация и прикритост а Ботйов като тръбач на освобождението и социалната революция от страниците на списваните в емиграция вестници. Роден бил за знаменосец на революцията Ботйов, за факел, който да

осветява пътя на робите изгаряйки напълно в тъмнината на робството. През лятото на 1870г той заживява на един остров на Дунава заедно с Иван Иванич руснак, с който месеци наред били като волни птици. Там сред природата, в лов и риболов, под открито небе в пълна свобода той се почувствувал истински щастлив. Без чорбаджи, без турци, далеч от очите на румънската полиция оставен на нагона си за просъществувание живял той месеци наред. Това било свобода на тялото и свобода на духа. Като че предвиждайки тежките години и трагичната му участ, която му предстояла, Господ му дал възможността да опита за последно плодоевете на абсолютната свобода и щастие. Следва един период на учителствуване в Измаил и ето, че отново нашият герой се връща към хъшовския си начин на живот в Браила. Борбата продължава. Найпосле Ботйов започва системно да се извява като журналист. Той напишва вече истинското си призвание. Да пише ознени статии разбунващи духа, както на българите в емиграция, така също и на тези в Родината. Да сочи що е социална справедливост и как да се постигне тя. Духовно той застава при парижките барикади на страната на народа, на страната на бедните, онеправданите и бунтарите. Да беше там знеминуемо с тях би воювал той против богатите и цялото кралско войнство. Но съдбата друго му е била отредила, найпърво да се бори за национално освобождение на собствения си народ.

С една реч Ботйов решава да се занимава с публицистика и да издава свой политически вестник „Дума на българските емигранти“. За програмата на вестника може да се съди по знаменателните изречения на първата му страница: „Истината е свята“ и „Свободата е мила“. На досегашните вестници на българската емиграцията е гледал като на чорбаджийски недоносчета. В своя си вестник, той е иска да проповядва единствено и само идеята за освобождение от петвековното турско робство и разобличаване гвуличето на българските чорбаджи.

Хем предаващи на всяка крачка каузата за освобождение, хем готови да скочат във властта, ако някой им поднесе на тепсия освободената страна. Ботйов е възприемал българските емигрантихъшове, като естествени наследници на някогашните хайдутини и хайдутински движения в страната. „Чорбаджи, духовенство, мършави вестникари без идея и строга определеност и всякакви други просветители са за него вредителни и пусти елементи. Хайдутините пред техните идеали и последователи се клаята той само. Те трябвало да бъдат значето на честните емигранти. Нашият емигрантин, като прав и законен наследник на класическия хайдутин, приел и опазил е завещаната борба с всичките му социални стремления, които са едни от найхубавите черти на народния ни характер“. Излизат за съжаление само 5 броя от вестника му през същата лизат 1868г. Интересно е мнението на Христо Ботйов по въпроса за югославянската конфедерация. Повод да пише за това е новопоявилия се вестник „Югославия“. По принцип той не е против създаването на такава конфедерация, но само при спазване на определените принципи.

А именно тя да не се създава на основата на робството и сливането на различни народности, а напротив, да дава сигурност за свободно развитие на тия народи, които ще я съставят. Той отбелязва, че тази идея не намира голямо разбиране сред българите по причина на това, че съзира неискреност и опасност за нарушение целостта на народа ни. „Югославянската конфедерация трябва да се проповядва и основа на други, свободни начала, тъй щото ни една от народностите да не бъде онеправдана“. Дава и за пример Русия..... „абстрактна идея, каквато е тази на русите, с осъществяването на коя се поглъщат цели народности, отделени една от друга с история, литература, нрави и обичаи. С химическото сливане на подобни народности става композиция на робството“. И отново да видим Ботйов в светлината на ставащото на парижките барикади.

Много е интересна позицията му за революционните събития ставащи по онова време във Франция / 1868година/. Избухналият голям социален конфликт между френската аристокрация, буржоа, чиновници, духовенство и император Наполеон III, от една страна и френските работници и въобще бедстваващия народ от друга страна разделя Европа в оценките на това събитие. Ботйов е категорично на страната на комунарите. Той яростно защитава тази прослойка на обществото харак-

теризираща се със своя сиромашки живот и фактическа робия, като вижда в тяхно лице прогресивната част на човечеството, неговите спасители. Той излиза с отделна статия по този въпрос „Смешен плач“. Така защитавайки комунарите в Париж Ботйов показва, че е за свободата и правата на онеправданите по целия свят, независимо от раса, пол и народност. Това не му пречи да се чувствава преди всичко българин. Ето защо бъдещата освободена България той я е виждал с демократично управление от републикански тип и с широки политически свободи. По същия начин са мислели и съратниците му Левски, АнзКънчев, Любен Каравелов. Следва един противоречив период от живота му, който може да бъде разбран правилно само ако се имат предвид цялостните му разбирания за социална справедливост и национална свобода. Това е времето на отчаяните авантюри, агресивност, и грабежи но не за лично самообогатяване, а за подпомагане каузата на борбата за национално освобождение, която се е нуждаела от много пари. Именно липсата на пари го принуждава да спре издаването на така важния за българите в емиграция и Родина вестник. Това значело да оставиш тръбача без тръба, певеца без глас, войника без пушка.

Същевременно в България бива разромена и избита четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. В хъшовските среди настъпва повсеместно униние. И тогава точно го Ботйов

стига едно писмо отправено му от Васил Левски. В него Апостолът казва дословно....“Българският народ отдавна престана да е рая на султана. Той слуша мене, готов е всеки час да дигне революция, но где е оръжието му? Пари и пак пари. Който намери пари и въоръжи българския народ, той ще да бъде найголемият патриот. Ето защо ти недей спа, но намери злато във влашката и руската земя по който начин можеш“. Това писмо на Левски го подтиква да поеме по пътя на обирите на богатите българи, сиреч чорбаджиите. Още повече, че това съвпада и с неговите социални тежнениа към бедните селяни, слуги и ратаи и зараждащото се работничество. На тези обирите той е гледал и като на справедливо преразпределение на богатствата от богатите към бедните. Разсъждавал е така, че да вземе от чорбаджиата пари, които той е грабил от хората с подлост и без риск за себе си и с тези пари да купи пушки, които ще гърмят за българската свобода, то това не е престъпление а дело благородно.

И така Ботйов преминава една граница в нравствеността решавайки да обира богатите страници от подпомагане делото за национално освобождение. Не му било трудно да премине тази граница, защото самите чорбаджии отдавна са я преминали, сдружавайки се с турците и обирайки под техния благосклонен поглед същото това обезправено българско население. Тъй, че приказките на тогавашните, пък и днешните калоферци, че Ботов е бил разбойник и хаймана извадени от смисъла и потребностите на времето водят до дълбоко погрешни изводи. Ако някой си мисли, че всичките кражби са правени за лично облагодетелствуване да си направи справка за живота му през този период. Това е найбезпаричния, мизерен и гладен Ботйов живял на ръба на закона и оцеляването си. Физическата му нищета и отпадналост се разминават напълно с духовния му кипеж.

Виждете само какви идеи се въртят в главата му по същото това време. Ботйов и още неколцина хъшове единомисленици са искали да основат едно социалистическохъшовско общество от българиемигранти със своя Програма, Устав, вестник, печатница, тоест нещичко като дружествопартия. Да се свържат с други социалистически дружества по Европа и да работят заедно за социалната революция, която трябва да промени континента. Но и да поставят на вниманието на тези европейски дружества въпроса за освобождението на България от турско

иго и да търсят тяхната помощ. И започнали те обирите през периода 1871-1872г Следват кога успешни, кога неуспешни удари в Мачин, Галац, Браила. В повечето случаи обирите са неуспешни в смисъла, че попадали на малко пари незаслужаващи си риска, който поемали. Полицията успява да влезе в дирите им и той е арестуван прекарвайки 3 месеца в затвора във Фокшани, а после и в килиите на Галацкия затвор.

Това като че ли е дъното на падението му. Но и там той си остава лидер и увлича подчинявайки на себе си затворниците. И на тях развива той своите идеи за социализъм, братство, равенство и свобода. Ако имаме търпението внимателно да потърсим причините за попадането му в затвора, то това не са просто обирите, които извършва с приятелите си из градовете във Влашко и Молдова, а поскоро агитацията и пропагандата, която води дето седне и завърне. Навсякъде говори той за социалната несправедливост в човешкото общество и за предстоящата световна революция и деня в който всички ще бъдат свободни и равни по между си, няма да има богати и бедни, престъпления, съдилища и затворници. Цялата тази незова дейност и на приятеля му Флореску става известна на руския консул. Той ги възприема като хора, нихилисти, революционери и опасни за руската държава. Именно неговите обръщения към официалните румънски власти да бъдат

обезвредени тези хора проповядващи опасни революционни идеи станали причина румънските власти да влезнат в дирите на Флореску и Ботйов и да ги арестуват найнакрая. Значи не обирджилъка, а опасната агитация за социална революция и сваляне царските династии от власт изплашили управниците и станали причина Ботйов да прекара месеци наред за решетките на румънските затвори. Това въпрочем не му попречило да запази главите и на самите затворници, които го слушали като месия и от криминален са се превърнали в социален проблем на румънските власти. Не е приятно на никоя власт крадльоците рецидивисти да излезнат от затворите и бунтари социалисти. Интересно е отношението на другарите му към него по това време. Любен Каравелов го счита за окончателно пропагнал, криминализиран се тип на когото не може повече да се различа в борбите за просвещение и освобождение. Възприема го като човек, хаймана пропиляващ таланта си в разюздан, кръчмарски живот изпъстрен с пиянски оргии и обирджилък. Колко малко познавал той Ботйовата натура или може би нарочно не е искал да опознае истинския Ботйов осъзнавайки голямата разлика и предимствата на неговата личност и литературен талант. Никога няма да разберем истинските му мотиви да мрази Ботйова. Не така обаче мисли Васил Левски, който по същото време е бил в Букурещ за провеждащото се първо общо заседание на всички революционни комитети от Румъния и България.

Както казахме погоре вече той много добре е оценил способностите на Ботйов още при престоя им в изоставената воденица край Букурещ. Настоятелно убеждава той Л. Каравелов, че Ботйов не е загубен за каузата. Настоявал да го види, да му се помогне и да се въвлече наново в народните дела. По това време имало революционен кипеж и Левски въобще не можел да си представи революционните дела тук във Влашко без участието на Ботйов. Това е една косвена оценка, която Апостола дава за значението и способностите на Ботйов за цялостната революционна борба. И Левски остава в Букурещ да чака Ботйов, но не било писано двамата да се видят и разговарят в Букурещ. Всъщност те въобще не успяват да се видят повече.

Съдбата отрежда на единия въже, а на другия куршум но ги събира след смъртта им в светилището на безсмъртните българи. Когато Ботйов пристигнал найнакрая в Букурещ, Левски бил тръгнал отново да върши своите си работи по Българ-

ско, а именно да плете мрежа от революционни комитети в страната, готвейки народа за всеобщо въстание. А в Букурещ набира сила неприязнота между Ботйов и А.Каравелов. Това неразбирателство както видяхме вече не е на лична основа, а вследствие принципни различия за начина по който трябва да се водят българските дела в странство пък и в Родината. Докато Каравелов е много умерен и набляга на просветителската дейност, то Ботйов бил привърженик повече на решителна подготовка за въоръжаване българите и бързо докарване на народа до въстание. Много голямо значение отдавал той на четите, които трябвало да нахлуят от вън и така да подпомогнат избухналото въстание. Въпреки взаимната непоносимост Ботйов е принуден от обстоятелствата да живее и работи известно време в печатницата на А. Каравелов. Примирили се временно двамата един с друг, защото си били необходими. Каравелов с печатницата, Ботйов с таланта си.

Така Христо Ботйов започнал да взема участие в списването на Каравеловия вестник „Независимост“. Също така превеждал книги от руски на български език и всички това естествено заради необходимите му за преживяване пари, които никога не достигали. А и много хъшове се въртяли около Христо разчитайки той да ги храни и пои. Всъщност обаче за този си труд, той не е получавал почти никакво заплащане а само един покрив над главата си и храна, колкото да не осъмва и замръква гладен. През този период Ботйов започва да осъзнава, че „преразпределението на собствеността от богатите към бедните и сеченето на фалшиви монети /нещо с което също се занимавал известно време/ не е трайно решение осигуряващо пари за нуждите на предстоящото въстание. Още повече, че при него се събират да живеят двама му братя и майка му, дошли междувременно при него във Влашко след смъртта на баща им.

Той вече става освен всичко друго и глава на семейство. И понеже е отговорен по своему и не може да допусне най близките му хора да гладуват дни наред, както се случва често с него самия захваща се да работи товаонова за да има доход някакъв. Виждал той, че сиромашията убива таланта му, почерня живота му, и го прави роб не просто поради материалната зависимост, а заради нуждата да се занимава с рисковани дейности водещи го към затвора. А това с нищо не допринасяло за освобождението на любимото му Отечество. Тече 1874 година и той започва отново с гаскалуването за да издържа себе си и близките, които живеят при него. Пък и не се е отказал от идеята отново да започне да издава свой вестник, за което разбира се се също са необходими пари. Поради тези съображения той тръгва отново по пътя на учителствуването в българските училища в Букурещ. Това му осигурява някакъв минимален месечен доход. През тази 1874 година стават разни важни събития. След обесването на Левски и смъртта на сподвижниците му Димитър Общи и Ангел Кънчев, в революционните ни среди в Румъния настъпва отново обезсърчение. Любен Каравелов е съкрушен и губи вяра, че може да се развие революционното движение в тази обстановка. Накрая той излиза от революционната дейност, престава да издава вестник „Независимост“ и започва да печата книжовно списание „Знание“. Това е равнозначно на политическа смърт, което предизвиква възмущение у Ботйова. Чистата литературна дейност на Каравелов от тук нататък окончателно го противопоставя на Ботйов, който напряга мускули да продължи борбата въпреки случилите се тежки сътресения.

Той решава да започне самостоятелно да издава нов революционен вестник „Знаме“. Естествено е Ботйов да заеме освободеното от А.Каравелов място, като предводител на българската емиграция в Румъния. Издаваният от него вестник е седмичник. Програмата му е все същата обърната към тежните на българския народ Революция и освобождение на България от турско робство. Това отново е в противовес на живуркащото чорбаджийско съсловие, което се задоволява да бъде верноподанно настроено спрямо турския султан, за да може да си живее и печели в голямата турска империя. Ботйов вижда, че останалите свободни европейски народи вървят напред осъществявайки всякакъв прогрескуларен, технически и икономически, докато нашия народ изостава поради робското положение в което е изпаднал вече пет века. Не ще той да гледа как народа ни води скотски живот, вместо да се развива както всички останалите европейски народи. Но за да се цивилизо-

ва народа ни, задължително трябва първо да се освободи от робството. Тогава чак ще дойде образованието и културата, икономическия и технически прогрес. Значи борбата за свобода е над всичко и първо трябва да се строши хомота. Такава е била философията на Христо Ботйов, която той защитава във вестник „Знаме“. Виждаме, че подобно на Апостола и Ботйов гледа далеч напред за това каква трябва да бъде България след освобождението. За това двамата са гениални революционери! Комитите и хайдутите ни са стигнали до тук. Да гръмне черешовото топче, да изгонят турците от селата, да развоят байраците и така да докарат свободата. Те не са имали представа какво да правят с държавата след освобождението и. Ботйов и Левски напротив, са имали ясни идеи какво трябва да става от тук нататък. Държава освободена не само от турците, но и от султани и царе, свободна от чорбаджии и лицемерно духовенство. Една Република на свободни хора със свободен дух, българи, турци, арменци, евреи, християни и мюсюлмани.

Така Ботйов и Левски се оформят като борци за социална справедливост споделящи идеите на найнапредничавата по онова време западноевропейска и руска интелегенция. Ботйов анализира досега издаваните политически вестници от емиграцията и стига до заключението, че след успеха по черковния въпрос за създаване на самостоятелна, независима българска черква извън хомота на гръцката патриаршия много от революционните дейци задоволени свиват знамената на борбата. Това е кръгът на „старите“, умерени обществени деятели. Те считат, че българския народ трябва да мълчи, да работи, да се учи, да робува и да се надява след време нещо да стане, та белким, така с чужда помощ да се добере до освобождението си. Радикалистите, които са предвождани от Ботйов напротив казват, че: борба трябва, кръв трябва да се пусне и чак тогава народа ще се освободи, а другите достижения на цивилизацията като култура, образование, технически прогрес и прочее ще дойдат от само себе си подир това. Различното сега е, че Ботйов предлага да спрат дръзките, боричканията и взаимното обругаване, което е съществувало до тогава между отделните емигрантски групи. Тъй е било до сега докато начело е стоял А. Каравелов. Ботйов предлага за напред помурение в името на общата целосвобождението на българския народ от турско робство. Той вече е помърдял и узена. Няма я предишната емоционалност, нетърпимост и избухливост. Вижда се, че когато става дума за сериозни народни дела той мисли мъдро.

Помурение, помурение и пак помурение преследва Ботйов с довчеращите си политически противници. Съдбата на поробена България трябва да стои над всичко. Въпреки това му намерение отношенията с Каравелов се развалят до толкова, че Ботйов замисля чак да го убие за да поеме еднолично властта сред българската емиграция. Независимо, че се оттегля от политическата борба Каравелов не сдва символите на управлението, каквито са печата на Централния революционен комитет, кореспонденцията и парите в касата. Също така не допуска да се печата безплатно в печатницата му новия вестник „Знаме“. Ето защо Ботйов се настройва крайно враждебно срещу него привличайки на своя страна младите и радикални хъшове като Стефан Стамболов, Бенковски и други.

Така се стига до пълния разрыв между Каравелов и Ботйов. Опитите да се обединят усилията на всички български революционери, както в България, така и от Румъния се проваля. Не успява създаването на един наистина общ централен революционен комитет. Всички искат да са войводи и да ръководят революционните дела разполагайки с парите на организацията. В края на краищата Ботйов сполучва да се съобри с печатницата на Каравелов и продължава печатането на „Знаме“. Този вестник успява да излезе 27 пъти. Редакцията на вестника става своеобразен щаб на българската емиграция в Румъния, а Ботйов се превръща в практически и в неин водач без да е избран формално за това. През този период той живее все така крайно бедно с една гузина гладни хъшове въртящи се около него в печатницата. Домът му заприличва на нещо като комунa. Ботйов списва и печата вестника си, а от спечелените пари при разпродажбата на всеки брой изхранва себе си и хъшовете, които живеят при него. Те пък от своя му помагат при печатането и разпространението на вестника из Влашко. Едно важно събитие се случва в живота на Ботйов по това време. Той се оженва за една вдовица на име Венета родом от

Велико Търново. Това не променя обаче ни наймалко философията и начина му на живот. Напротив, благодарение на готовността на Венета да приеме Ботйов такъв, какъвто е с непокорния му нрав, бурен живот и неконтролируемо поведение става възможно тяхното събиране в едно семейство. Съдбата му свързана с борбата за освобождение на България, става и нейна съдба, окръжаващите го деня и ноща хъшове стават и на нея близки, а борбата им за освобождение става и нейна борба. За мизерията да не говорим, малко жени биха се съгласили да водят такъв бедняшки живот с мъжа си единствено заради любовта си към него. Идва и важната 1875 година в която избухва голямо антитурско въстание в Босна и Херцеговина. Това взривява българската общност в Румъния. По онова време емигрантите и хъшовете там са, както видяхме разделени, разбити, разочаровани, без да имат фактически действащ Централен Революционен Комитет. Формален председател на формалния комитет е все още Любен Карабелов, но поради отнеглянето му от политическа дейност работата на комитета замира напълно. Това кара младите патриоти да се съберат в Букурещ и образуват нов централен революционен комитет под предводителството на Хр. Ботйов и останали членове: Ценович, Драсов, Шопов и др Чобанов. Във въздуха вече мирише на битки и кръв. На комитета плътно сътрудничи Стефан Стамболов, който се явява нещо като заместник на убития Левски.

Той постоянно обикаля България и поддържа създадената приживе от Апостола революционна мрежа. Същевременно наглежда и комитетите във Влашко. Правят впечатление организаторската му дарба, работохолизмът и решителност роеещи го по този начин със самия Апостол. Точно такъв помощник е бил потребен на Васил Левски, докато е обикалял села и градове в поробеното Отечество, но съдбата отредила на Стамболов да изиграе друга не помалко важна роля в последващите драматични периоди от историята на вече освободеното ни Отечество. Непосредствена цел на Централния Революционен Комитет става организирането на въстание в България съпроводено с изпращане на хайдушки чети във вътрешността предимно откъм Румъния, които да го подкрепят. И от думи се преминава към дела. Написват се веднага две прокламации. Едната към българите, а втората към турското население живеещо по българските земи. Прави впечатление отношението към обикновените турци. Няма призови за тяхното изтребление, напротив застъпват се въстаналите българи да пазят честта, живота и имота на онези турци, които не се противят на въстанието и не воюват срещу българите.

Към самите турци има призив да помогнат на въстанието, защото то е срещу турското правителство и Султана от които страдат и самите мюсюлмани затънали в бедността наравно с българската рая. Страната се разделя на революционни окръзи и за всеки окръг отговаря определен човек. Тези отговорници получават званието Апостоли. Апостоли стават С.Стамболов, Н.Обретенков, П.Волов, и още редица други. Прави впечатление, че има и такива, на които им се вменява да действуват извън България. Като например Панайот Хитов замива за Белград да търси там помощ. С.Заимов тръгва за Цариград за да го пази от няколко места. Самият Христо Ботев тръгва за Одеса за да извика легендарния Филип Тотя за участие в предстоящите битки на българска земя. Този последния е направо боготворен от хъшовете заради славното си хайдушко минало. Найпосле в касата на Комитета започват да постъпват пари, които се използват по предназначение – подготовка за въстанието. Конкретно за Филип Тотя идеята е била той да дойде в Румъния, да вземе в свои ръце организирането на голяма чета с която да мине Дунава и да навлезе в Бъ-

гария за да подкрепи избухващото там въстание. Явно Ф.Тотя е подавал предварително сигнали, че туй ще е неговия принос в революционната борба, защото тук му е била силата, хайдушкостта и битки по Балкана. Христо Ботйов нито за момент не се е съмнявал, че Филип Тотя ще изпълни обещанието си и ще дойде от Одеса за да се включи по този начин в борбата. Освен това Ботйов се е надявал да се срещне в Русия и с побозатите и образовани българи за да получи от тях допълнително материална помощ с която да се закупят пушки и патрони за четници и въстаници. Да видим обаче какво се получава накрая от тази мисия на Ботйов? Едно огромно разочарование!

Филип Тотя отначало обещал, че ще застане начело на голямата чета и ще воюва с нея в Балкана за поробена България. След това прибрал за нуждите на борбата една добра сума пари и се покрил незнайно къде в безкрайната Руска шир. Толкоз му било участието на този стар и уважаван от всички българи по онова време войвода. Това му поведение произвело върху Ботйов потресаващо впечатление. Той не можел да повярва, че подобно нещо е възможно да се случи. Завалията, не знаел още колко разочарования и измени го очакват за напред в оставащата му кратък но героичен живот. Що се отнася до останалите богати и образовани българи, те направо избягвали Ботйов, а за пари да не говорим!

Христо Ботйов се срещнал с голяма ръка българи, които и нямали възможности да подпомогнат със средства задаващото се въстание. Богатата върхушка на българската емиграция в Одеса се ослушвала да види накъде духа вятъра на промяната. Искали да разберат дали самия руски император ще подкрепи едни освободителни борби в България. Ами, че риск си е това, занаяти развъртали те. С единия си крак били стъпили в Русия, но с другия били в Отоманската империя. Нещо търговия, нещо занаяти и парици падали от тези работи. Как да скочат ей така с гвата крака в огъня. Е наистина са имали основание Левски и Ботйов да ненавиждат българските чорбаджии, където и да са били те. Виждете ги само как се гържат с Ботйов и останалите му сподвижници, които вече са си сложили главата в торбата. В своя писмен отговор пред Централния Революционен Комитет за исканите от тях пари и съдействие „родолюбивите“, богати българи в Русия развиват идеята, че едно въстание може да бъде успешно само ако

Сръбската държава се намеси в българските работи и обяви война на Турция, като същевременно активно помага с оръжие и средства на българското въстание. И друго още искат тези „родолюбци“, начело на Централният Революционен Комитет да сложат техен човек, някоя си Иван Кишелски.

Това разбира се е предизвестен провал на Ботйовата мисия в Русия. А той с целия идеализъм на поетичната си душа прогълта да обикаля Кишинев, Одеса и Николаев. Навсякъде търси пари и пушки за предстоящата борба. По това време става един инцидент с комитетските пари. От порано имало събрани 3000 франка в комитетската каса, която била поверена на Д.Шопов. Същия имал любовница в Париж, която заплашвайки го със самоубийство настоятелно искала няколко хиляди франка от Шопов. Той от своя страна успял да убеди Хр.Ботйов да вземе на заем от комитетските пари за любовницата си, която щяла да въстане в найскоро време. Когато ставало дума за любов, страсти, емоции и други подобни Ботйов не се скъпял да помага, пък и пълно доверие имал на Шопов, че ще върне скоро парите. И тук срещнал давайки лекомислено голяма сума на Шопова. Парите заминали за Париж и Шопов в края на краищата въобще не можал да ги въстанови. Когато потрябвали средства за бърза работа хъшовете разбрали за липсата им. Решили, че Ботйов е злоупотребил с тях и били готови да го убият. Шегата няма в тези работи, щото всеки

си е сложил главата в торбата и нищо не можело да ги спре за такива крайни мерки. Все пак всичко се разминало благополучно, а касиера Шошов скоро полуудя и си отишъл от този свят не можейки да преживее голямата измама в която по неволя станал участник. Истина е, че Левски никога не би направил такава нещца. Парите за народните дела са свещени и не могат да бъдат разходвани лекомислено за разни авантюри. Все пак Ботйов бил кристално чист към народните работи и не допуснал един зрощ да бъде злоупотребен от него самия. Това се вижда от мизерния начин на живот, който водил почти през цялото време прекарано в емиграция. Той се сдобил с печатница и парите които изкарвал от печатане и продажба на разни материали отивали само за делото и за покриване на найнасъщни разходи за семейството му, пък и за хъшовете, които непрекъснато го наобикаляли. Че то много народ поминувал покрай него, но Ботйов никога не връщал и дома му бил отворен за всекиго даже и след като завъртял вече семейство. При него вече живеели освен жена му Венета още: нейно дете от първия и брак, майката на поета и двамата му братя. Всичко това го обричало на мизерия и гладорчия. Системата била следната Ботйов пишел, хъшовете помагали при печатането а брат му Стефан продавал из Влашко. С парите гледал да изхрани, семейството си, както и да поддържа обкръжаващите го хъшове. Но нещо странно става по време на този революционен купеж във Влашко и България.

Към края на 1875 година и началото на 1876 настъпили сериозни промени в цялата дейтелност на революционно настроените българи. На пред излизат група млади хора, които създават в Поргезо един нов комитет наречен апостолски с цел да координира и управлява дейността на апостолите работещи по окръзите в България. От този комитет били изтласкани старите революционни деятели като Л. Каравелов и Христо Ботйов, сиреч не признавали се вече старите авторитети. Така апостолите, които шетаали из България отблъснали Ботйов от борбата. Радикални и самоуверени, цялата си революционна дейтелност те държали в тайна даже и от него. Това много го оскърбило. Тоя, дете цялото си съществуване подчинил на борбата за освобождение от турско робство, дете мизерувал и гладувал заедно с Апостола месеци наред в лютти студове, дете крадец станал, обирни правил все за това пусто освободително дело и накрая в затвори лежал, сега да бъде отстранен и забравен в купежа на разрасналата се борба. Неуважително, неблагодарно и направо грозно било това от страна на новоизлюпилите се млади апостоли, които шетаали из България без да си дават труда да се появят при него в Букурещ и да обсъдят някои последни работи по подготовката на въстанието в България. Появили се принципни различия и с членовете на самия Букурещки комитет.

Другите членове в него подобно на младите апостоли искали българските чети да бъдат прехвърлени в Сърбия и от там да навлезнат в България. Ботйов бил категорично против това нещо. Той считал, че всяко революционно действие трябва да започне в самата България. Това му разбираше твърде много го доближава до идеите на Левски по този въпрос. Поради отрицанието което срещнал в Българския революционен комитет в Букурещ Ботйов стига до там, че си подава оставката. Все пак нещата си застават на местата, когато двамата от апостолите за Враца Обретенев и Апостолов разказали на една поразширена сбирка какво настроение царя сред българите в страната и поспециално във Врачанския край. Според техните приказки излиза, че народа е готов за борба и всеки един момент въстанието може да пламне, щото вече не можело да бъдат удържани българите да скокнат и почнат боя за своето освобождение.

Каравелов посрещнал критично тези приказки на врачанските апостоли, но Ботйов ги приел за чиста монета и отново пламнала душата му за борба. Забрал той доскорошните дряги и нанесениите му обиди и отново похванал да работи за народното дело. Започнал да крои планове за организиране на голяма чета начело с някой стар войвода с която и той самият да премине Дунава, да да подкрепи задаващото се въстание в България. Ето я и съдбовната 1876 година. В Румъния се създава една невярна, твърде преувеличена представа за зотовността на населението в българските земи за въстание. Желаното се представя за действително, а действителното не се знае. Да, имало е готови окръзи, където само клечка да драснеш и огън

е цял да лумне, но пък на много други места е било мъртвило.

Да беше жив Левски не би допуснал едно такова преждевременно избухване на въстанието, когато се вижда, че народът не е еднакво готов на всякъде и оръжието не достига за всички. Сериозна е тази работа и не бива цял един народ да бъде похвърлян на заклание, защото някой си е направил криво сметките. Апостолите представят нещата така сякаш по цялата страна всичко ври и кипи и не може вече да удържат хората да грабнат оръжието. Всички вече трептят и са готови всеки миг да скокнат и изколят турците. Империята се пресе от страх. Ботйов, както и останалите хъшове приема за чиста монета това, което чува от апостолите шетааци напредназад между Влашко и България. Въодушевен и възбуден до краен предел той продължавал да събира пари, оръжия, лекарства и да записва хора за бъдещата чета, която трябва да премине през лятото в Дунава.

Все още Ботйов не се възприемал като водач, а вярвал, че някой от старите войводи като П. Хитов и Ф. Тотя ще оглавят една такава чета, докато той самият се виждал като пръв помощник на тях. Но не само той, ами и други стягали чети за преминаване в България. Така вървели делата във Влашко, докато апостолите пък обикаляли окръзите си и стягали народа да загърми с пушките през лятото на 1876та. Идва и съдбовния месец април и въстанието в България избухва. То започва преждевременно първо и предимно в Средногорието. Става обаче това, което наймалко би допуснал Левски, а то е, че само туктам народът се вдига на оръжие. На много места пушка не пуква и хората объркани се спотайват. В пълната си сила въстанието трае десетина дни и бива потопено в кръв и жертви. И при това отчайващо положение сред българите в Румъния продължават да се разправят легенди, че в Стара планина излезли 40 000 мъже с пушки в ръце и борбата тепърва започва.

Хъшовете из Румъния били в състояние на опиянение и екстаз. Всички горели от желание да преминават вече Дунава с някоя от четите и да влезнат веднага в огъня на борбата. Чак притеснение да не изпуснат битките в които Майка България ще бъде освободена най накрая. В какво неведение и заблуждение само ги държала съдбата! Хиляди несретници отделени години наред от Родината и възприемани в съседна Румъния като втора ръка хора способни на всякакви престъпления плачели при всяка вест от България, че техните мила братя отпадат пък Дунава се бият вече за своята свобода! Самият Христо Ботйов бил в стихията си. Жилището му в печатницата се превърнало в нещо като революционен щаб. Складирали се пушки и фишеци, поправяли се пищови и саби, правели се спусък на бъдещите четници. Единствено старите войводи ги нямало нкъде сред този революционен купеж. Нямало ги Филип Тотя, Панайот Хитов и ядро Жельо. Кой знае защо, а може би точно заради това, че са стари кучета надушили те, че работата е ялова и който мине Дунава отива на сигурна смърт. Хайдушкия им нюх бил посилен от всякакви приповдигнати патриотарски приказки на разни младоци не помиришали барут и не получили рана през живота си. Найнакрая свършва търпението на Ботйов и той поема отговорността сам да оглави и победе чета за България. Като ги няма старите войводи, щом се крият аз миши дупки, то той Ботйов няма да спре до тук с декламации на стихове и драскане на статии.

Нали туй струи от стиховете му: хайдутлук, борба и смърт ако трябва. Ето дошъл е деня да докаже на дело това що е писал през годините. Пък и някакво буйно желание да не изостава от младоците, да им покаже, че не е за изхвърляне той и има още много какво да даде и, че преждевременно го загърбват те, разни новопоявили се апостолчета. Дори и да знаел какво го чака на българския бряг той навярно пак би извършил същото, защото е имал чувство за мисия и е гледал далеч напред дете другите не виждат. Знаел е той, че трябва да бъде събудена Европа, така както Париж с барикадите си я събуди търсейки подкрепа за комунарите. Ако пък народът наистина е на крак с развяти байраци и пушки в ръце, още по-добре, значи не е било напразно всичко това което е направил и преживял по влашката земя. И понеже стана дума за стиховете му да си припомним един от тях поразяващ с пророчеството си! Подкрепи и мен ръката, та кога въстане робът, в редовете на борбата да си найда и аз зробът! Предопределено от съдбата е било онова, което е написал в стихотворенията си

да се случи в действителност. Два пъти живее Ботйов, един път с перо и хартия, а после със сабя и барут. И пак се питаме знаел ли е той за истинското положение в България, когато е повеждал четата си?

Знаел ли е че въстанието вече е потушено, когато те са тичали като луги да събират пушки и куршуми? Защо така лесно е повярвал на апостолските приказки, хеле най вече на врачанските апостоли, че народът е скокнал и Балканът гъмжи от четници! Имаме основание да приемем, че на Ботйов му се искало силно онова, което говорят апостолите да е самата истина. Искал е да я види България озарена от пожарите на пламнали селища и пушеците от димящите гула на пушки и топове, искало му се е! И това свое искане той е превърнал в очакване, а очакването в действителност. Очакването да се присъединят още мъже към четата му, да се съедини в Балкана с хиляди други излезнали с пушката и да завладява село след село и град след град опожаряваните от отстъпващите в паника турци. И така времето за действие дошло, планът бил готов. Вероятно е негова идеята да овладее австрийски кораб плаващ по Дунава и с негова помощ да стовари момчетата си на отсрещния български бряг. Това е било напълно в стила му. Показност, героичност на акцията и разгласяване за ставащото до всички европейски вестници. Ботйов си е Ботйов и той на нрава си не изневерява и сега. Направлението Враца /слизана на брега при село Козлодуй/ е било избрано поради подвеждащата информация на апостолите, че тук цялото население е въстало и четата ще получи найголяма подкрепа при подхождането към Враца.

Каква заблуда само още в началото и за съжаление не последната! Най голяма вина за това има врачански апостол С. Заимов. То и действията му впоследствие са толкова погрешни щото допринасят за бързото потушаване на метежа във Враца и за разгромяването на Ботйовата чета наближила околностите на града. Но да се върнем на кораба Радецки. Ботйов наистина го превзема с четата си.

За минути мирните „градинари“ се превръщат във въоръжени и решителни четници водени от един блестящ войвода. Зрелищно, шумно и показно, той подчинява австрийския капитан и целия му екипаж на своята воля. Корабът и екипажа му започват да работят за тях. Харизматичният Ботйов запленява душите на моряци, прислуга и въобще целия екипаж. Всички разбират, че стават участници в едно велико и блазородно дело. Тези решителни мъже не са пирати, а борци за национална свобода. С това зрелищно превземане на австрийския кораб войводата постига две цели едновременно. От една страна четниците се окуряват, че имат юначен войвода, че са много и че работата е необратима. От друга страна капитанът на кораба Радецки Енглендер спечелен емоционално за каузата на българските четници е щял още в началото да представи в благоприятна светлина пред властите в АвстроУнгария ставащото в разбунила се България. И така жребият е хвърлен! Четата слиза по предначертания план при Козлодуй и започва да прави история! Момчетата тръгват напред със Стамболовите думи: „... Не щеме ний богатство, не щеме ний пари...“ Истина е. Те са искали само свободата на България. Ако биха искали пари и власт щяха да си останат във Влашко за да дочакат след две години руските войски и с тях спокойно да преминат Дунава.

Тези тук са отивали на смърт, но не са знаели, че толкова скоро тя ще ги сподоби.

Първите две селища в които влиза Ботйов с четата си са Козлодуй и Бутан. Тук започва да се прояснява истинското положение на нещата. Ботйов е силно изненадан и разочарован от мъртвилото, което заварва. Никакво въстание, никакви въоръжени мъже, никакво възторжено посрещане. Само двама души от тези села се присъединяват към четата му. Става дума за един учител и един кръчмар и толкова. Всички други са се изпокрили и няма кой поне вода да им донесе да се напият. Ботйов споделя разочарованието си само с неколцина найблизки нему четници.

Останалите пощадил от обземащите го съмнения. Той пресуеща какво ги чака ако и занаят нещата вървят все така, но въпреки това изрича пред момчетата си „Но напред! България ще да живее и после нашето загинване“. Но както казахме жребият е бил хвърлен вече. Вместо присъединяващи се българи, явили се първите врагове. Черкези започнали да ги съпровождат

отваряйки им туктам стрелба. Четата тръгва към Враца, така както предварително е решено. По пътя им застава българското село Борован, където по предварителни сведения трябвало да ги очакват 400 души въоръжени мъже, които да се присъединят към тях. Тук е поредното, голямо разочарование. Всички селяни се били изпокрили и едвам една жена се намерила в тая пустош, която да им даде вода да си утолят обзелата ги жажда. Заслужавало си селото да бъде погнато от четирите си краища, та да се види барем колко здрави и прави мъже ще изкочат като пльхове от плевни и мазета. Ботйов овладял яростта на хората си за да не сторят това зло. Все пак дошли са да се бият с турците, а не български села да паят, на било то и такива като Борован.

Нейсе, разминало им се на борованчани. Ботйов не губи напълно надежда надявайки се, че Враца все пак е въстала и затуй решава четата му да не губи време в наказателни акции, ами без забавяне да се придвижва към бунтовна Враца. Колко силна трябва да е любовта към народа ти, вярата, че този народ е развил байраците и е излезнал да се бори за свободата си, че Балканът гъмжи от четници, та да не виждаш грозната картина, че навсякъде е мъртвило и хората са се скрили по плевни, тавани и мазета само и само да избегнат близващите ги езици на огъня на въстанието. То свободата е хубаво нещо, ама някой друг да се пребори за нея, я русите, я някой друг, пък накрая и ние да се включим, когато работата е почти свършена. Но сега да отидат на явна гибел с тази сюрсия луги глави не си заслужавало. Така навярно са мислели селяндурите от северозападна България надзъртайки през дупките на плевните към поунилите Ботйови четници тропалици по утихналите им улици. А съдбата им е щяла да бъде на всичките една гибел, гибел и пак гибел! Но гибел за Родината! Толкоз за Борован. И все пак една надеждица е тлеела, че в голяма Враца не е така и, че там бушува огъня на въстанието. Ботйов се е насилвал да вярва, че не всичко е загубено. Вместо това напредвайки към Враца биват пресрещнати от 200тина черкези пешаци и конници.

За първи път им се налага да дадат посериозно сражение, което и правят без да се спират, в движение пробивайки си път за Балкана към то българското село Баница. Нужно ли е да обясняваме, че и в него те не намерили никаква подкрепа. Селяните се изпокрили по къщите, и само живеещите тук татари излезнали по плевниците и открили с пушките си огън насрещи им. Тогава Ботйов решава вместо да гони Враца да заобиколи Баница и да се насочи право към Предбалкана, започващ зад селото с масива на връх Милин камък. Четата успява да се добере без жертви до планинското възвишение и да го изкачи. Движейки се по билото му четниците заемат средната му найвисока част, същинския Милин камък. Ръководството на четата решава, че на този найвисок връх в околността ще са в безопасност и лесно ще се отбраняват ако се стигне до сериозно сражение. Сметките им обаче се оказали неточни защото подходът към масива от юг е полегат, сиреч леснодостъпен, докато отстъплението по северните склонове почти невъзможно заради стръмния го отвес характер на ската. Тук на Милин камък стават първите тежки сражения между Ботйовата чета и черкезката потеря. Ботйов се надява, че гърмежите от сражението ще се чуят във Враца и от там ще дойде помощ.

Напразни очаквания, а слабостта на позицията се усетила при започващото сражение. Трудно се бранил полегатия южен подстъп. Жегата била голяма, а вода на високото нямало. Боят продължил през целия ден. Вместо очакваната помощ от Враца, дошла от там редовна турска войска и черкезите се окуряли разбира се. Аскерът влезнал без забавяне в боя. Все пак храбростта с която се биели четниците допринесла щото позицията да се задържи до настъпването на ноща. Сега вече отчаянието започнало да обхваща поляка лека всички. Видели мъжете, че ще се мре. Народът когото тръгнали да освобождават изглежда като да се е затаил напълно, ако въобще е възставал. Ноща дава възможност на четниците да отбъхнат и да се премисли какво да се прави понататък. Броят на жертвите, ранените и изчезналите бил някъде около тридесетина души. Предприемат единствено разумното, да се придвижат използвайки тъмнината към същинския Балкан. Това е означавало и близост до Враца откъдето все още се надявали да получат помощ. С мъчителен преход в нощната тъмнина успя-

ват да се стигнат до масива на връх Веслец, където има вода, и възможност да си починат. На следващия ден дори успяват да уловят някое и друго яре, опичат ги и похапват. Идва им кураж, пък и позицията била по добра за водене на бой. Тук за първи път бива установена връзка с Враца чрез взаимни пратеници.

През това време там наистина избухва нещо като бунт при което турската власт в града изпада в паника и въстаниците взели под контрол града. И до тук била патаргията. Двестатина души въоръжени мъже обикаляли по улиците и гърмели във въздуха наслаждавайки се сами на себе си. Не използвали те объркването на турците да вдигнат на оръжие цяла Враца. Тогава биха могли да се съединят с приближаваща ти Ботйова чета и наистина градът да се организира за сериозна битка с турците, когото рано или късно щяха да го атакуват. Вместо това те продължили да се разтъркват из града като сватбари давайки от време на време по някой салют във въздуха. Ботйов и Заимов си разменят няколко писма и толкоз. Напразно Ботйов го подтиква да разбуни докрай Враца и да му изпрати помощ след това.

Заимов хич не ще да мръдне от града доволен от тунпургията, която е произвел. Междувременно между Веслец и Враца се разполага турския аскер с черкезите от предния ден. Те се страхували да не се случи точно това, да се съединят четници и въстаници та затова се разположили по средата за да попречат на четата да върви към Враца. Това обаче не се случва и турците раздвоени и уплашени остават да стоят по средата. В крайна сметка четата поема към Балкана минавайки през Костелевския мост, където отново би трябвало да ги чакат цели 300 души юнаци дошли от околните села. Нужно ли е да казвам, че това се оказва поредната измама. Така глупостта на Заимов обреча на скорошен неуспех, както Ботйовата чета, така и него самия във Враца. Турците в града скоро се окопават, пристига и редовна турска войска от вѐн и във Враца и започва позором върху цялото население, сеч: изстребление и убийства. Така наречените въстаници безславно се разбягват. Всеки търси спасение кой както може, оставяйки гражданството на произвола на съдбата. Като разбира за ставащата трагедия Ботйов вече без колебание се продължава с четата към Балкана. На Костелевския мост естествено няма жива душа и те продължават към големия Балкан. Вложили всички си сили и издръжливост и успяват да се изкачат в района на връх Веслец. Тук за последно четата се колебае на къде да поеме понататък.

Все още е имало възможност да се тръгне на запад към сръбската граница и пресичайки я да се спасят от увеличаваща се турска потеря. Но идеализмът взима връх. Варва все още Ботйов, че въстание във вътрешността на страната има, и че святото дело не е загубено. Та решението е да се държи посока към вътрешността, към Копривница и Панагюрище. Но не успяват да мръднат на никъде, защото турци и черкези ги догонват и отново им се отворя тежко сражение. С бой четата се изтегля към един близък връх Волѐт. В хода на сраженията се разделят на две части. Войновски се откъсва с четиридесетина души и се озовава в долината на Крушевското езеро, а Ботйов с останалите четници остава на канарите при връха. Боят трае през целия ден.

На стъпване турците отслабят огъня върху нашите. Ботйов използва това и започва да се спуска с момчетата по едно дере към Крушевското езеро, та да се съединят с хората на Войновски, когото са в същата посока. Тук в ниското си дават малка почивка и търсят вода. На това място под Манастирско пладнище на ден 20 май малко преди мръкване куршум удря храбрят войвода. Един единствен куршум долита изневиделица и улучва Ботйов в челото. Той умира след кратка агония в ръцете на наобиколилите го десетина другари. Останалата част от дружината така и не разбира веднага за станалото. Нарочно найблизкостоящите му скриват страшния факт за да отложат паниката сред останалите четници. След кратка почивка дружината продължава да се спуска надолу но вече без войводата си. За него, Христо Ботйов борбата била свършила вече. Всичко за което писал се случило. И борба в Балкана имало, и дружина с разветви байраци, и смърт! Оставил си либе с малко дете, и майка, която да жали. Всичко, всичко станало така както го писал и декламирал в опушените кръчми сред възторжените хъшове и леещото се от каните вино. Изиграл Ботйов блестящо последната си роля в драматичната пиеса, която написал самият той. Положил живота си за свободата на България, оставяйки верен до край на идеалите си. Никой не знае къде е заровено тялото му, къде се намира отсечената му глава стояла набучена на кол

дни наред в центъра на Враца. Ботйов остава обаче след себе си своите стихове. Те са неговия надгробен паметник. Всичко се свързва в едно: талант, творчество, живот, борба и смърт. Нещата следват своя ход по някакъв неповлияем Божествен план. Левски създава комитетите, върху които стъпват апостолиите за да подготвят последващото Априлско въстание. Ботйов става знаме и песен на борбата. Стамболов оцелява за да води вече освободена България към независимост и самостоятелност в години, когато е било под въпрос самото съществуване на държавата ни. Всеки един от тримата големи е определен от съдбата да свърши своя дял от великото дело за освобождението и оцеляването на Отечеството и след това да си отиде трагично от белия свят. А какво става с останалите четници? Съдбата на почти всички е една смърт, смърт, и пак смърт! Много предателства има отпък нататък.

Предателства, които обречат на залавяне и смърт много от момчетата на Ботйов блуждаещи из дебрите на Балкана. Ако и да е изглеждало тогава, че губят живота си нелепо и без полза, те не са знаели, че правят история. Няма значение колко време е просъществувала четата, през кои места е минала, колко турци и черкези е утрепала и колко българи е повдигнала на борба. Едно нещо, найважното е станало. Един народ се е повдигнал да се бори за свободата си. Без опит, без подкрепа от вѐн, без помоща на други народи българите въстават за да покажат на Европа и света, че тук на Балканите има един народ, който е узрял за своята свобода и не се е затрил въпреки пет вековното робство. Байрактът на тази борба е калоферецът Христо Ботйов. Замълчете грами си сънародници, свалете шапки и заслушайте! Чувате сигурно свирката на паракота Радеуки, гърмежите на пушки и пишови, виковете на освирепели черкези и турци, лаят на кучетата. Чувате сигурно и гробната тишина налегнала селищата през когото минава Ботйовата дружина. Чувате тази оглушителна тишина, нали! Но стигат до ушите ни едни чудни стихове! Заслушайте ги драги четници, защото всичко се отмива: стрелби, предателства, саможертва и слава. Само Ботйовите стихове остават да ни напомнят, че имаме живот и държава благодарение на такива великани като Ботйов, Левски и Стамболов.

*.....Ти ли си, мале, тъй жално пела,
ти ли си мене три годин клепа,
та скитник ходя злочестен ази
и срещам това, що душа мрази?*

*А ти `га чуеш, майнольо,
че куршум пропей над село
и момци вече наскочат,
ти излез, майко питай ги,
де ти е чедо остало?
Ако ти кажат, че азе
паднал съм с куршум пронизан,
и тогаз, майко, не плачи,
нито пък слушай хората,
дето ще кажат за мене
"Нехранимайка излезе",
но иди, майко, у дома и
с сърце сичко разкажи
на мойте братя невръстни,
да помнят и те да знаят,
че и те брат са имали,
но брат им падна, загина,
затуй, че клетник не трая,
ред турци глава да скланя,
сюрмашко тегло да гледа!
Кажки им, майко, да помнят,
да помнят, мене да търсят:
бяло ми месо по скали,
по скали и по оряци,
черни ми кърви в земята,
в земята, майко, черната!
Дано ми найдат пушката,
пушката, майко, сабята,
и дето срещнат душманин,
със куршум да го поздравят,
а пък със сабя помилват.*

Сърбия и нашето освободително движение

На Балканският полуостров живеят две главни племена, в ръцете на които се намират двата края на онзи гордиев възел, когото ние сме привикнали да наричаме Восточен въпрос. Тие племена са българският и сръбският народи, които, както по географическото свое положение, така и по своята уважително многочисленост са обърнали вече на себе си вниманието на Европа, а със своя характер и трудолюбие са спечелили общественото мнение и симпатиите на сичкият почти образован свят. България и Сърбия са прави и законни наследници на европейския Кашимир, а тие две сестри от давна вече са в състояние да кажат на своите белисани и червисани стари съседки, че тие са двете хубавици, които трябва да разделят ябълката на раздорът и от давна вече би трябало да плеснат с ръце и да се презгърнат в името на братството, на свободата, на равенството и на оние демократически начала, на които е основан животът и на българинът, и на сръбният. Но причината, дето тие две млади и прекрасни сили стоят и досега една срещу друга и не вършат почти нищо друго, освен това, че обтягат кращата на възелът и с това още повече затрудняват неговото разбаване, е онава тайно и кокетливо недоверие, което е посеяла между тях историята на тяхното гнусаво преминало и което и днес даже се възбужда от женихите и на едната, и на другата сестра. Разбира се, че ако това положение на младите хубавици и това безумие на техните филологически куртизани-политици се прогължи още няколко време (да не казваме няколко години), то твърде естествено нещо е, че ще да се намери някоя стара и умна държава, която да раздели черупките на орехът между препирающите се и за своята услуга да изяде сама ядката.

Наистина, скръбно нещо е да погледне човек на положението, на антипатиите и на неискрените стремления и отношения на двата братски народа, но сичкото това е станало вече факт, когото ние не можеме да оставим да избегне вниманието а нашата революционна партия и на оние наши братия, които твърде много нещо очакват от Сърбия. Защо да си закриваме очите пред истината, когато оние, които разделиха нещастната Полша, се приготвяват да извършат тая съща операция и над трупът на Турция? Защо да мълчиме и да скриваме своите слабости, когато вътрешните наши нещастия се умножават от ден на ден и когато за изходът из това страшно положение у нас не остава друго нищо, освен с огън и с меч да разчистиме пътят към своето спасение? Ние сме казвали и казваме, че гордето се не обяснят и не изравнят отношенията ни със Сърбия, то никакъв съюз и никакво споразумение е невъзможно между южните славяни. Ние ще да се лъжем и ще да лицемериме един пред други тогава, гордето настане частъ на нашето окончателно унищожение. На кого ще да се обрушат* [стоварят] тогава проклятията на свободата и на човечеството? Кой ще да бъде отговорен пред съдът на историята? Още от началото на своето съществуване и досега Сърбия е била неискрена към българския народ. Нейните всевъзможни правителства от Милоша и до Милана, освен че не са желали никога да ни помагат, за да смъкнем от шиите си варварския турски ярем, но сякога почти са се старали да възпрепятствуват на нашето освобождение и сякога почти са гледали да се възползват от нашето доверие, от нашите сили и от нашата кръв. Във времето

на частните български въстания в 1838,39,40 и 41 години Милош се е отнесъл твърде погдо към нещастните наши въстаници. Въстанието при Шаркьой, което е броило в себе си повече от 20 000 бунтовници, е било усмирено от "освободителя на Сърбия", От една страна, той възбрани сяка една помощ от страната на сръбският народ, а от друга страна, изпроводи своя министър Петрониевича да убеди въстаниците да се разотидат по къщата си. После това Петрониевич и един представител от въстаниците отидоха в Цариград да се молят на султанът да облекчи робското положение на раята, но това ходене нема никакъв успех. "Българите би издействували за себе си нещо повече, говори руският генерал Липранди, ако да не би било вмешателството на Милоша, на което се тие довериха така сяло. Милош е гледал да угоди повечето на султанът, нежели на българите."

Това същото ние видиме и в Нишкото въстание, при което в онова време се присъединили въстаниците из Видинският пашалък, из Шаркьой и из Враня. "Когато въстанието стана страшно, говори пак генерал Липранди, Мустафа паша Нишки се обърна с най-убедителна просба към Милоша да уговори българите за неговата полза. Милош тутакси събра сенат и, ако мнозина искат да кажат, че той е покровителствувал това въстание, сръбското правителство реши да пази пълно невмешателство. Милош обнародва един указ, чрез когото запретаваше сяко едно намисание в работите на българите и, за да прекъсне сяко едно сношение с въстанието, огради границите си с войска." В това време свирепите турски войски изгориха повече от 150 български села и произведоха такива страшни и отвратителни зверства, каквито се не срещат даже и в най-черните страници на нашата история. И сичкото това е произлязло из благодарност към святама кръв на нашите "бекяри", която тие така юнашки проляха за свободата на Сърбия! А историята мълчи за това!

Още по-неискрена роля е играл в това отношение сичкото на Милоша, когото Сърбия и до днес оплаква. "Великият Михаил" е правил това същото, което е правил и баща му, с тая само разлика, че от нашето глупаво доверие той е можал да извлече полза барем за себе си. За нас са памятни годините 1862 и 1867, в които Сърбия се подигра така небратски с нашите най-светли чувства. Правителството на Милоша събра в 62 година няколко хиляди българи под предводителството на Иля и на Раковски, обеща им се да им даде помощ и оръжие и да ги пусне да преминават през границите, за да произведат въстание на Балканският полуостров; а всъщност неговите намерения бяха да уплаши само Турция и без капка кръв да придобие белградските крепости. Камо извърши тоя свой знаменит подвиг, тогавашното правителство се постара да скара българските предводители и, за да изпълни желанието на Турция, провodi своите "браћа бугари" да си оплакват дните и годините. Това същото произлезе и в 1867 година.

Когато Сърбия видя, че българските патриоти се приготвяват вече сами да вдигнат народът на въстание, и когато нашите юнашки чети й известиха това с връщанието си от Балканът през нейните граници, то правителството на Михаила науми да се възползува и от това сгодно обстоятелство. То влезе в споразуме-

ние с българските патриоти в Букурещ, събра и състави знаменитата българска легия и захвана изново да плаши Турция с всеобщо въстание на Балканския полуостров. Секуму е вече известен печалният изход на тая смешна комедия. Сърбия изгони турците из Белград, но с това заедно изгони из себе си и българското доверие. Оттогава и досега тя се не е погрижила никак да поправи своите погрешки, а напротив, в сяко едно отношение е показвала своята неискреност към нас. После катастрофата при Топчи дере регентството, а особено Блазнавац, който искаше да играе в миниатюрен вид ролята на Бисмарка и който считаше Сърбия за Пиемонт на Южнославянското обединение, употребляваше твърде гнуснави средства за постигането своите цели. От една страна, той лъжеше и подкупуваше нашите "патриоти", т.е. хвърляше кости на оние псета, които в противен случай би лаяли против него, а от друга страна, с помощта на идиотическата и шарлатанската Милош Милоевичева компания разшири и усили до такава степен пропагандата на сърбизмът в западните краища на нашето отечество, щото при сичките прикрития от страната на подкупените, българският народ, а особено неговата емиграция, от която мнозина познаваха Блазнаваца още от времето на легията, с ужас забележи подлите стреления на мечтателите на Душановото царство; така щото това, което доскоро беше само едно просто предположение, една проста проблема, днес стана вече факт и аксиома, която не могат да не забележат даже и искрените и честните патриоти на сръбската Омлагина.

Ако белградската журналистика и да се занимава повечето с Китай и Япония, отколкото с делата и със страданията на своите поробени братия, и ако и очевидно и да избягва въпросът за отношенията на Сърбия към българския народ, но последната народна скупщина изьявля негодуванията на сръбския народ към досегащата политика на неговото правителство и това ни дава право и надежда да мислиме, че при такава една скупщина и при едно либерално, активно и патриотическо правителство Сърбия ще може да поправи своите исторически погрешки и сближението на южните славяни ще да влезе в своя естествен път. Дотогава сяко едно обещание от страната на сръбските патриоти ще да бъде за нас лъжа и лицемерие, а сяка една дума за съжаление - при смех на нашите страдания.

Дотука ние свършаме своите обвинения към Сърбия за нейните неискрени към нас отношения, а дотъти ще да се повърнем да видим на какви основания тие би могли да се изравнят. Въпросът е важен и ние се надеем, че няма да дотегнеме на читателите си.

Материалът подбра – инж. Ангел Петков

Христо Ботев с братята си Стефан, Боян и Кирил - 1876 г.

Да си спомним

Днес малцина са тези, които си спомнят за терориста от Западнокраинската революционна организация „ВЪРТОП“ Тодор Петров.

Революционерът от останалото в рамките на Югославия видно българско село Позаново Тодор Петров на 20 октомври 1932 г. разстрелва на площада пред Софийската централна гара преминалия на сръбска служба българин от Цариброд Виген Митов. След това Т. Петров се предава на българската полиция, като предава и револвера си.

Последващият процес в София в началото на 1933 г. публично разкрива злосторничествата не само на сръбските окупатори, но и на преминалите на тяхна служба българи. Един от тези жестоки мъчителни на нашите сънародници от Западните покрайнини е именно убийствата Виген Митов. Бившият български фелдфебел не само, че преминава на сръбска служба с цялото си семейство, но и увековечава името си с извършените злосторничества както към Т. Петров и неговото семейство, така и към останалите българи. Циничността му достига до там, че макар и на сръбска служба, той не пропуска да идва всеки месец в София, за да си получава и българската пенсия. Възмездие то настига в София по време на поредното му идване за пенсията си.

По време на процеса не всичко излиза на бял свят, тъй като българският съд наистина се изьявля точно като български, а не като изпълняващ сръбски поръчки и внушения. Подсъдимият революционер в показанията си споменава, че оръжието му е дадено от едно „македонче“ и толкова. За нашите читатели искам да отбележа, че Революционната организация на българите от Западните покрайнини се създава с подкрепата и успоредно с възстановената ВМРО. Тодор Александров дори е автор и на програмните документи на „ВЪРТОП“, които са запазени в българските архиви. Организацията се създава и под неговото пряко ръководство, а след убийството му действа под ръководството на Иван Михайлов. Макар, че „Въртоп“ и Върховния комитет на Западните покрайнини имат свои печатни издания, но най-точно и най-подробно действията на революционерите от Западните покрайнини са отразени в печатния официоз на ВМРО вестник „Свобода или смърт“. Революционен лист“ и в продължение на две десетилетия двете революционни организации на поробените българи действат ръка за ръка срещу сръбския окупатор. Днес потурнащите около Вардара доста успешно фалшифицират не само българския си произход, но и се отродиха и от събратията си от Царибродско и Босилеградско.

По време на процеса са привлечени много свидетели, включително и от Западните покрайнини. Българският съд през март 1933 г. произнася една минимална присъда за героя Тодор Петров и вместо да напусне съда като престъпник, той е приветстван като национален герой и публиката му прави овации. В действителност на подсъдимата скамейка в Софийския окръжен съд са сръбските окупатори и сръбските дипломати от Софийското посолство. Започнал като криминален процес, той до края се превръща в чисто политически процес, като в защитната реч са посочени като примери и редица процеси срещу подобни революционно-терористични акции, завършили с пълно оправдаване на подсъдимите революционери.

От днешната дистанция от време, изказванията на обвиняемият Тодор Петров и на свидетелите по делото, разкриват жестоката и мрачна действителност в която живеят българите от Босилеградско и Царибродско между войните.

Тодор Петров разказва пред съдът: „В този ден тръгнах от кафене „Пещера“, на ул. „Мария Луиза“, срещу съда, към гарата – при Христо Станков. Беше на 20 октомври - в деня на убийството. Понее Христо Станков беше отивал преди няколко дена в самото ни, отидох да го питам, как е нашето семейство. Случайно видях, че слиза от влака Виген Митов. Като го видях, стреснах се, понеже на сръбска територия той ме тормозеше: арестувал ме бе, би ме, зъбите ми изкърти. Сега с него вървеше неговият братовчед. Като заминаха, тръгнах подир него, стигнах го до спирката, извадих пицола и го застрелях. Нямахше хора там. Пазих гругио да не убия. Не забелязах никого около убийства. Гледах да не нараня невинен човек. Случайно един куршум е рекуширал към болницата и наранил един човек, когото не познавам. Предадох пицола на полицията и отидох в етапно отделение. Причините? Виген Митов беше голям враг на България. Има син офицер на сръбска служба, който и сега се заканва, че ще сече българи. Има и син поп на сръбска служба. Дъщеря си ожени за полицейския следовател в Цариброд. В 1926 г. участва при нападението в Годеч, беше взел Владимир Станчев и мен, закарани до Цариброд. Като ни обясни, каква е работата - се отказвахме. Сърбите много хора избиха, посочени само с пръст от него. Някому подхвърли българско писмо, наклевети го, вземат го от къщи, а после казват, че бягал през границата - отренват го. Арестуваха много семейства, като стана Нишкият атенат 1930 година. Тогава

за революционера Тодор Петров

Виген Митов гоиде в село със зет си и двама полицейски стражари. Взеха ни всички и ни закараха в затвора в Ниш – баща ми, майка ми, двамата ми братя, сестра ми. Беше лято - август мисля. Мен ме задържаха в затвора, като ми казваха: ти си носил хляб, поддържал си комити. Баща ми после искаше да представи гаранция да ме пуснат. Но те ми казаха, че ще ме пуснат, ако отида в България да убия брата си Асен Николов и Иван Гьошев. Викаха ми: мни без паспорт. Казах, че ме е страх да не ме убият на границата. Съгласиха се да ми дадат паспорт, но без номер. Сега той е в Дирекцията на полицията. Доидох в 1932 г. в София. Ходих и в Кюстендил. Отивах във военното аташе, сръбското - Скекич. Пита ме: намери ли Асена, и ми даде 1500 лв. Каза ми: ще доидеш на 27-и. Говорих пак с него по телефона от хотел „Петербург“. На 27-и ми даде още 500 лева, парабел и две пачки. Взех оръжието, излязох и отидох в клуба на Западните покрайнини. Нямах никой. След време доиде Асен Ценов, секретаря на младежите от Западните покрайнини, разправих му работата. Написахме всичко, фотографирахме паспорта, парабела – дадохме писаното и снимките в редакцията. Като излязоха вестниците, отидох в Дирекцията на полицията, взеха ми парабела и паспорта. Той винаги със сърби дружеше. Псуваше на българска майка. Казваше: станал съм сърбин, макар да съм служил в българската армия. Гордеше се със синовете си. Не ни даваше да носим шапки с козирки, а сръбски шапки.“

Един от свидетелите по делото Тодор Петров, Стефан Николов от Цариброд казва пред съдът: Положението в Царибродско под господарите сърби, е повече от отчаяно, особено след обявяване на диктатурата на 6 януари 1929 г. По-тежко е от турско. Страдаха не само онези, които бяха по-видни, но и ония, които не се бъркаха в никаква акция. Внезапно, когато дойде на акъла на жандармерията, грабват цялото население – кого къде намерат; затварят джокяните. Населението се дели на привилегировани и непривилегировани. Между привилегированите са и българите, които са във връзка с властите. Понеже натискът не може да се преживее, по-слабохарактерните, които мислеха да си останат дома с цел да просперират, трябваше да обслужват сръбите по честен и нечестен начин. Между тях първо място заемаше Виген Митов. Беше общински съветник, когато аз бях помощник кмет. На първо време като селянин, фелдфебел в българската армия, беше известен. С държанието си после понижи името си. От всички царибродчани беше посочен като техен недоброжелател. Цариброд не е голям, с двеста джокяна, сто от които не работят. Работят само 90. Има 400 дома, тези къщи са почти празни. Само старите жители са останали. Другите се разбягаха. Всичко се знаеше в такъв малък град, знаеше се даже кой какво мисли. Населението беше убедено абсолютно, че Виген Митов е човек на властта. И аз съм присъствал: чаршията свободна, пуста, разговаряме пред кафенето. Някой каже: „иде“. На първо място това ставаеше, когато иде Виген Митов. Ние замълчаваме или се пръснем. Не смееша да говорят пред него. Има син, сръбската държавя го издържаше и стана попоручик. Друго негово момче стана свещеник. Единствената негова гърцера я даде за помощник-началника на околийското управление – черногореца Попович, докато другите момичета се женят само за българци. Цялата фамилия на Виген Митов е на сръбска служба. Често, въпреки че сам той не беше на служба, идваше в околийското управление. В 1924 г., когато бях помощник-кмет на общинското управление, трябваше да се подпише един протокол, той се подписа на „-ов“, докато всички останали се подписваха на „-ич“. Стана обяснение. Имахме 4 общински съветника сърби, протестираха и не искаха да подпишат протокола. Околийският началник беше преместен и, когато да си отива, каза: „аз съм ваш човек, пазете се само от един свой човек, от Виген Митов. Той е в служба на генералния щаб“. Аз не можах да повярвам, че е на служба на генералния щаб, но вярвах, че е на служба в околийското управление. Той беше вечен кандидат за кмет, помощник кмет или секретар бирник. Властта натискаше за него, викаха съветниците. Целта му беше да се докопа до общинската каса. Беше винаги мераклия за големи служби, макар че е полуграмотен. Но тогава се разиграха други важни събития. Трябваше да се избере нов общински съвет. Местното население не го искаше. Ние бяхме няколко души, които излизахме с листата на опозицията. За да смаже околийският началник и властта нашето влияние, за да успеят, употребиха всички усилия и създадоха тъй наречената организация „Въртон“. Наклеветиха и затвориха за 15–20 дни най-ви-

дните граждани. Виген Митов единствено казваше: „тия ще бъдат арестувани“. Началникът му долагаше всичко. Понеже не се отказахме от излизане в избора, наложиха се, като създадоха тая организация. Околийският началник идваше на Виген Митович на гости. Малко по-добре материално, тогава той стана център на всички посещения на властта и на околийския началник. Пиеха наедно от сутрин до вечер. И нощно време, където пред двора имаше оставена кола, в пияно състояние я разнасяха. От Виген Митов ние чувашме, че ще бъде арестуван този и този. Атанасов, родом от Цариброд, беше съсед на Виген Митов. Свърши инженерство в Германия. Син на бедни родител. Те разсипаха всичко, продадоха волове, къщи, за да свърши. Никога не се е месил в борбите. Беше много кротък човек, не познаваше държавните власти. Говореше често на немски, правеше смехории. Виген като алчен, хвърли око на нивите на Атанасови, които са до реката – най-ценните места. В това време властна пръсна, че Марко бил оръдие на македонския комитет, че получавал пари от България. А той нямаше и за цизари пари. Преди да бъде убит дойде в общината и поиска един общински инструмент, за да премери нивите на един свой роднина. Той бил следен от Виген още от начало. Нивите са към паметника, на бърдото. Виген Митов отишъл веднага и съобщил на полицията, че Марко мерел с особен инструмент. Представил работата, че измерването е специално за стратегически цели. Властта не е знаела, не е могла да провери. След диктатурата бяха сменени всички власти, останали от по-демократичното управление. И коменданта и жандармерийските офицери – всички бяха доведени от Македония. Като ме викаха няколко пъти да ме питат, коя е тази организация, която върши атенанти, сръбите ми заявяваха, че са „комити над комитите“. Целта им беше да бъде убит този или онези по-свобуден българин. Във всеки център биде убит някой по-виден човек. Марко, като интелигентен беше вече кандидат за назначение и получи назначение от Белград в босненските гори. Но в околийското управление задържаха назначението му. При убийството трябвало е да има известно подозрение против него. Това го създаде Виген Митов и още един, като са подписали документ в тая смисъл. Когато Марко беше убит, беше паднал на сто крачки от Виген Митов. От дължостните лица всички отидоха веднага на местопроизшествието, и всички царибродчани излязоха. Виген беше в това време в двора си и въпреки това не излезе и не се яви. След няколко дни майката, която плачеше на гроба – а гробищата са близо до Цариброд – в клетвите ѝ се чуваше името на Виген Митов. Тя очакваше само от това дете...

В стенографските протоколи по делото е запазено и друго свидетелство на Коста Танчев: Ние бяхме в Цариброд, когато населението беше масово арестувано, поради атенанта в Желюша. Тогава Виген се разхождаше с Перович, зетя си и информативния офицер полковник Груич. Те се допитваха до него. Може би е дал спусък на хора, които трябва да бъдат задържани. След няколко гена пунаха масата, но задържаха около 80 души и от тях съм слушал да казват, че виновникът е Виген Митов. В него имаше много нередовности. Като стана мобилизацията, във вещовия склад беше неговия роднина Симо Петров. Ние от вратата изхвърляхме дрехи, Симо от прозореца подаваше одеяла и шинели. Попитах го: Симо къде ги даяваш? Казал на Виген Митов, а той ми удари два плесника. В 1924 год. след като ни окупираха сръбите, отивам с жена си, която е от Ихтиман, да живея при баща си. Виген Митов наредил чрез сръбските власти да задържат бабажа ни на границата. Казал да ида в Цариброд. Гледам го в сръбския участък. Правим здрасти като приятели. Изведе ме, пита ме: имаш ли пари? Казах: всичко 9000 лв. Той каза: ще внесеш тук 3000 лв. и ще ти освободим багажа – ще ти дам работа да бъдеш винаги свободен и пари да печелиш. Казах му: г-н фелдфебел, не мога. Иначе, казва, багажът не може да се освободи. Внесох, заради жена си. Отивам в Трънска класура, пак ме викат. Да се явяла и жена ми. Виген излезе при мен. Каза ми: „Сръбите ще научат жена ти да говори сръбски, ще ти дадем паспорт да минаваш през границата, ще получаваш хубави пари! Казах му, че не мога да изпяла това по никои начин. Точно преди Великден залагам си дрехите на един сръбски, войник и минаваме в България. Срещнах Виген Митов тук през 1930 год. Каза, че това властите го били направил. – Това беше нетърпимо за мен. Той ми взе и последната дреха на жена ми: дадох ги на сръбски пандурин, за да минем границата.

Чалгата като социално-културен феномен

Чалгата е социално-културен феномен който в последните десетилетия промени традиционните морални ценности и доблести у човека и ги превърна в еднотипово мислене и поведение не само в творчеството, но и във всекидневния живот. Този феномен се разлива и в други жанрове на културата и сега спокойно можем да говорим за чалга не само във всички стилове на музиката, но и в обличането, във всекидневния говор, социалните взаимоотношения и политиката. Трезвата мисъл, моралът и ценностите на определени култури и нации биват потъпквани от простотата, елементарността и разврата в чалгата.

Кога един политик става чалга политик, с какво се характеризира чалга културата и въобще как се чалгизира едно цяло общество?

Използването на понятието «чалга» във връзка с определени политици не е никак случайно. С него се изразява точно определен начин на поведение и мислене. Възникнало в началото на 1990-те години като необуздан музикален израз на постсоциалистическите трансформации и на дълбоката обществена и икономическа криза, явлението «чалага» се разпространи и днес вече говорим за цялостна чалга култура. Кои са нейните характеристики?

Най-напред чалгата като стил в музиката има и свое политическо измерение. Една от причините за високата популярност на поп-фолка се крие в това, че той е смятан за наша балканска музика, макар и със заимствани елементи от западната и ориенталската поп-музика. В тази връзка етнологката Радост Иванова говори за «културния избор на Изтока» и извежда термина «самоориентализация», а Ивайло Дичев посочва връзката между поп-фолка и османските поробители. Същото съгържание откриваме и в сръбските и румънските аналози на поп-фолка, съответно турбо-фолкът и манелето. В този смисъл връщането назад към народните традиции и обвързването им с ориенталското в частност изразяват антизападни и антиевропейски или примитивни националистически настроения.

Понятието «чалга» има и сексуален оттенък - с подтекст, свързан с патриархалното разбиране за разделението на половете. Представяният от медуите образ на фолкпевицата винаги е на секс бомба, на желан обект от мъжа, който има три идеала в живота - бозаатство, скъпи коли и жени. Чалга културата пропагандира хегемонията на мъжете в обществото, чито нови герои са мачо политикът, мафиотът, бизнесменът и спортистът.

И още - чалгата изразява възприятия, свързани с бързото и безогледно правене на пари и нарушаването на законите и нормите. Луксът и демонстративното харчене са идеалите на новите мъжки герои, които никога не ги пита откъде идват парите им. И не на последно място, чалга културата е нарицателно за безпардонното налагане на личния интерес и господственото положение на личните връзки по етажите на властта.

Отражението на всичко това върху политиката се състои в следното: новата политическа класа възприе един модел на поведение, стълбач върху незачитането на законите и незлижирането на личната ѝ отговорност по отношение на обществения интерес. Важно е само това как да се облагодетелстваме лично или в най-тесен приятелски кръг.

За разлика от западния свят, където поп културата също е важен фактор в обществото и политиката, в Югоизточна Европа чалга културата е станала неделима част от културата

на новите елити. Обяснението за това е просто - една голяма част от представителите на новия политически и икономически елит в тези страни е с обикновен социален произход - тези хора идват или директно от село, или принадлежат към класата на «новите граждани» - онази прослойка от обществото, която през последните десетилетия масово се настани в големите градове. Немалко представители на новите елити произхождат от старата комунистическа номенклатура.

В днешно време, най-ярките представители на чалгата са пищни певци в бляскави оскъдни роклички, високи токчета, разголени силиконови гърди, ярък грим, оглушителна музика, кръсци с фалшив тембър и неприлични текстове с откровени и предизвикателни сексуални послания. Представят я и като модерна танцувална музика с балкански, цигански и близкочуждени ритми. Веднъж превърнала се в културен феномен, чалгата често е обвинявана заради лошото влияние върху възпитанието и образованието на младите и за надигането на популизма в политиката. Момичетата, които танцуват на песни за любов, секс и похотливи мъже имат, характерния за чалгата изглед с големия блясък, изкуствено издължените коси и мигли, изкуствен тен и опънати по тялото дрехи.

Чалгата стана обичаен съпровод на сватби, абитуриентски балове и други събития, които завършват с оскъдно облечени млади момичета, танцуващи върху масите и заобиколен от шракащи с пръсти момчета. Ефектът от чалгата и нейните лесно смилаеми послания е навсякъде в политиката в която популистки партии управляват в последните десетилетия. Тревожното е, че чалгата се превръща в начин на живот, който

легитимира безразличието, хедонизма, ниските страсти и проституцията, третирайки женското тяло като предмет и представя наркотиците като «най-лесния инструмент за бързи удоволствия». В Сърбия, където турбофолк-дивата Светлана Ражнятович - Цеца се е превърнала в модел за подражание, а статутът ѝ на звезда се подхранва от проблемите ѝ с властите и тъмното минало на покойния ѝ съпруг Желко Ражнятович Аркан, сръбски паравоенен лидер, осъден за военни престъпления. Тя обаче се налага не само като модел на подражание на хиляди сръбски жени и момичета които мечтаят за успех на естрадата, но не рядко и като рекламно лице на държавата!

Проблемът на чалгата като културно-социален феномен и възприятие на света е, че тя прониква и в политиката извеждайки на отговорни политически постове хора с лекомислено и повърхностно поведение засягащо законите и обществените изисквания и нанасят опасни и непоправими вреди. Ако се замислим, ще се убедим, че в стабилните проспериращи държави владееят съвсем други културни ценности.

В крайна сметка, самата чалга като музика може да бъде приета и като израз на лош и променящ се във времето вкус. Но чалгата като израз на едно разпасано и безотговорно поведение в политиката, освен че остава тежки последици върху развитието и функционирането на обществото, чрез медуите се налага като модел за подражание и възпитание на стотици хиляди млади хора. Някой ще каже, че това е временно модно увлечение, право на личен избор и вкус. И щеше да е прав ако да не бяха трайните последици върху държавите ни, които станали непоносимо място за живот именно заради чалгаджийската култура и политика. И ги прогониха далече в чужбина - там където владееят други културни ценности и правила.

Иван Николов

КИЦ дейности

10 години КИЦ

КИЦ „Босилеград“ и Столична община София със скромна, но задушевна културна програма отбелязаха 19 години от откриването на КИЦ-а. Музикантът и композитор Боби Мирчев и поетесата Петя Йотова изпълниха поетичен рецитал от последната стихосбирка на Йотова „Фаталната дарба“. Откривайки вечерта, поетът Радко Стоянчов от името на КИЦ-а каза, че 19-та годишнина донесе европейско признание на КИЦ-а – Иван Николов председател на КИЦ „Босилеград“ получи награда от Европейския парламент „Европейски гражданин за 2016“.

Поздравявайки гостите Иван Николов каза, че откриването и дейността на КИЦ „Босилеград“ в областта на културата, информирането и отстояването на правата и интересите на българското малцинство през изтеклите две десетилетия предотврати асимилационните процеси и възстанови българската култура в Босилеград. „На фона на големите културни промени, трябваше да гоиде и българският бизнес който да даде препитание на населението, но за съжаление, не всичко зависеше от нас“ – каза Николов и добави, че независимо от трудностите и проблемите, КИЦ „Босилеград“ се наложи като стабилна и авторитетна организация на българското национално малцинство.

Среща в КИЦ „Босилеград

Вицепремиерът и министърът на образованието и науката на Република България Мелена Кунева и посланикът на Р България в Белград Радко Влайков със сътрудниците си, на 4 ноември в Босилеград, се срещнаха и разговаряха с представителите на българското национално малцинство в Сърбия в КИЦ „Босилеград“. Домакините представиха положението на българското малцинство в областта на

образованието. На срещата освен председателя на КИЦ-а Иван Николов присъстваха и председателя на Националния съвет на българите в Сърбия Владимир Захариев и неговият потпредседател Стефан Стойков председателя на Сдружение „Глас“ Александар Димитров и директора на Центъра за култура Воислав Божилов. Стана дума и за спазването на конституционните права на българското малцинство във всичките области, а Кунева и Влайков бяха категорични, че малцинството се нуждае от пълно единство.

„Ние работим за единството на нашето национално малцинство в Сърбия за да бъде силно и като такова трябва да се разбере, че България стои зад малцинството“ – каза, между другото, посланик Радко Влайков.

„Европейски граждани 2016“.

На 12 октомври в Европейския парламент в Брюксел на тържествена церемония бяха връчени наградите „Европейски граждани 2016“. Сред 50-те лауреати от целия Европейски съюз е и Иван Николов, председател на КИЦ „Босилеград“, поет, писател, журналист и публицист. Той беше номиниран от евродепутата от ЕНП/ГЕРБ Андрей Ковачев, заради безкомпромисната му борба за мир, свобода, демокрация и опазване на културата на българите в Сърбия. Иван Николов участва в създаването и ръководството на двете най-активни организации на българите в Сърбия – Демократичен съюз на българите и Културно-информационен център „Босилеград“. Редактор е и на списанието „Бюлетин“. Настоява чрез диалог и сътрудничество между двете държави и членството на Сърбия в ЕС да се подобрят условията за живот на българското население край границата. Наградата е под форма на почетен медал и има символично значение. Селекцията на 50 лауреати от целия Европейски съюз се извършва от национални жури и от жури на Европейския парламент.

Приемайки наградата, Иван Николов изрази благодарност и каза, че тя дава европейска легитимация на всичко, което е говорил, писал и правил през годините в интерес на българите в Сърбия, и че именно европейските принципи и ценности, и особено европейското законодателство, са пътят за преодоляване на тежкото историческо наследство, национално помирение между българи и сърби, и създаване на по-нормални условия за живот на това изстрадало население. След церемонията се проведе среща в офиса на Андрей Ковачев, на която бяха обсъдени тревожните процеси на демографско стопяване и начините проблемите на българското малцинство отново да се актуализират пред европейските институции, и да се потърсят трайни и ефикасни решения в рамките на преговорния процес за членството на Сърбия в ЕС. Другият носител на наградата „Европейски гражданин ‘2016“ от България е Мариана Пенчева от Велико Търново, за работа с деца с нисък социален статус. По време на пътуването си в Брюксел Иван Николов бе придружен от председателя на сдружение „ГЛАС“ – Босилеград Александър Димитров.

Ден на Западните покрайнини

КИЦ «Босилеград» проведе поредната си възпоменателна вечер по повод Деня на Западните покрайнини. Вечер, на която на фона на черната забрадка отново си припомним най-трагичните събития през 20-те години на миналия век предрешили съдбата ни за десетилетия наред. Вечер, на която с минута мълчание отгдохме почит на жертвите на терора на границата. Вечер, в която представихме кни-

гата на Ангел Джонев «Отиваха Юнаците, отиваха». Вечер, на която бяхме заедно с автора Ангел Джонев, с издателят директор на музея в Добрич г-н Костадин Костадинов, със съпредседателя на Национално движение Западни покрайнини г-р Валентин Янев, с представителят на Българо-унгарското сдружение в България г-н Тамаш Текереш, с сдружение «Св. Св. Кирил и Методий» в Кюстендил, с ВМРО Кюстендил, със зам.председателя на Дружеството за Македоно-българско приятелство Ненад Славов, с председателя на Демократичния съюз на българите Драголюб Иванчов, с председателя на сдружение ГЛАС Александър Димитров с и гражданите на Босилеград

НСА „Васил Левски“

В Деня на Западните покрайнини

Денят на Западните покрайнини, традиционно бе честван и тази година на 7 и 8 ноември в Национална спортна академия „Васил Левски“ в София. Проявата бе организирана по инициатива на проф. Лозан Митев и включваше цикъл от беседи със студентите от Учителския и Треньорски факултет, които се проведеха в рамките на цикъла от занимания по проблемите на Гражданското общество и Европейската култура. Наред с това бе представено и спортно-културното сътрудничество с нашите сънародници от Босилеград. По време на беседите бяха представени сведения за съвременното състояние и проблеми на нашите сънародници в Западните покрайнини. По-голямата част от над 200 студенти, които взеха участие в проявата, изразиха своето недоумение, че в образователната система и медиите не се дава публичност на съдбата на нашите сънародници.

Дарения на книги

Чрез инициатива на евродепутата от ГЕРБ/ЕНП Андрей Ковачев и член на Председателството на Европейския парламент бяха дарени над 8000 книги на 4 български центровете в Македония и Сърбия. Сдруженията, на които бяха връчени книгите са „ГЛАС“ Босилеград, българския културно-информационен център “Босилеград”, Българския културен клуб – Скопие и на сдружението за Македонско – Българско приятелство. Събитието се състоя на 2 де-

кември 2016 година в европейския информационен център на евродепутата в София. Книгите са на историко-културна тематика, а сред авторите са Иван Вазов, Елин Пелин, Димитър Талев и Симеон Радев. Дарителят на книгите г-жа Иванова изрази своята благодарност към г-н Ковачев за бързата реакция и организация на събитието. Тя се обърна и към представителите от Македония и Сърбия като посочи, че е радостна, че има възможност да подпомогне дейността на централите им.

„Това са книги дълбоко свързани с историята на България, на македонския край и всеки, който се интересува от нашата история, би трябвало да ги има в библиотеката си», посочи Андрей Ковачев. По думите му, свободата на словото е отговорност към истината и не включва свободата да дезинформираш, да манипулираш, да разпространяваш лъжи. На събитието присъстваха още Иван Николов - носител на наградата за европейски гражданин за 2016 година, Александър Димитров, сдружение «ГЛАС»-Босилеград и Мирослав Ризински - член на ръководството на Българския културен клуб в Скопие. Те представиха своята дейност, идеи, инициативи и въпроси, по които работят и изразиха благодарността си за дарените книги.

97 години Ньой

На 27 ноември 2016 г., КИЦ „Босилеград“ и Обществено движение „Западни покрайнини“ в зала „Вяра“ на Столична библиотека – София проведеха кръгла маса на тема: „Ньойският договор – пред съда на времето, Европа и хуманността в началото на XXI век“. Ньойският договор е една от най-трагичните дати в българската история. Той обрича българите в Западните български покрайнини на асимилация и бавна и мъчителна икономическа и демографска гибел.

След докладите и дискусиите участниците отправиха призив към правителствата на Р. България, Р. Сърбия и Европейския парламент, във връзка с тежката национална и социално-икономическа грама, която и в началото на XXI век продължава да обрича българите в Западните покрайнини на стопяване и гибел.

Почит на Мара Бунева

Представители на КИЦ и ДСБ заедно с други патриотични организации от България и Македония положиха цветя и отидоха почит на паметната плоча на българската революционерка Мара Бунева в Скопие. Известна е и като героиня заради извършения от нея атентат срещу Велимир Прелич през 1928 година. Паметната плоча многократно е разрушавана още от времето на комунизма. От 13 януари 2002 година активисти на ВМРО-БНД и местни българи от Република Македония поставят паметна плоча на мястото на атентата и провеждат панихидата в църквата „Свети Димитър“. Плочата ежегодно бива чупена от вандалите и поставяна на ново.

Радица Божилова

Светлина

Шепот, шум, гърмеж..
Крчка напред, вечно внимание,
безкраен, напрегнат вървеж
и кротко, скрито ридание.
Шепот, шум, гърмеж!
Безкрайна мъка, отчаяние,
безнадежен, вечен копнеж
и дълбоко скрито желание.
Шепот, шум, гърмеж!
Угрят се тежки чукове,
разнасят песен за съдбата.
Разкъсват се тежки стонове,
вътре в утробата на Земята.
Пот, болка по челата измъчени,
страх, ридания, скръбни звукове,
Жили безмислено осъдени.
Угрят се тежки чукове.
Коридори на мрачната безкрайност.
Скали съхранили загадки, тайни,
дълбока, дълбока старост,
времена забравени, незайни.
Хилядолетни следи от цинк и олово,
завещание, труд и всеотдайност.
Мълчи могъщо слово, скрито в
Коридори на мрачната безкрайност.
Опасна игра на живот и съдба.
Шепот, шум, гърмеж.
Неуморно трудеща се гуша,
неугасим за сигурност копнеж.
Угрят се тежки чукове,
в коридорите на мрачна безкрайност,
разнасят се скръбни стонове,
Опасна игра на живот и съдба!

Мълчание

Думи смело премълчавани,
в очите плуващи копнежи,
чувства нежно укротявани
В главата хиляди гърмежи...
Тишина!
Кожата тръпки побират,
Всяка клетка настръхва,
Мислите кипят, не спират.
Душата не отгъхва.
Адреналин пъли в кръвта,
Зениците нарастват в тъмнина,
Поглъщат с мрака светлостта-
Черни дупки блестят в самота..

Млади поети

И отново... тишина!
Под лъчите на ознена звезда,
Душа безсънна заблести.
В мъгли разчупена далечина-
Единствен път от лунни светлини.
В посреднощна тъмнина,
Чрез замъглени, неукротими лъчи,
Погледа търси светлина,
Търси познатите нечи очи...
Мълком в тишина!
Времето неочаквано минава,
Търсенето не спира за миг.
Сърцето не се укротява,
въпреки укротения вик.
Погледа среща светлостта-
Очи, забравени нито в сън.
В главата крещи мисълта,
Но безшумно е отвън.
И царува тишина!
Нежно с погледа изрича,
Със звук -който той гали разбира?-
шепна колко много го ...
Ах, проклета, тишина!

В тихи нощи

Празниката може да презгряща!
Но болезнена е тази сладост,
която спомени далечни връща-
спомени изпълнени със радост.
Докато привидно ме милуват,
напомняйки миналите дни,
в миг изчезват без да се сбогуват,
оставят ме в парчета от мечти.
Чувствам допир, изгаряш и нежен,
на внимателно сплотени ръце.
Протягам ръката- опит безнадежен-
свива се самотна, като моето сърце.
Слушам как прекрасно и епично
усмивката твоя тихо ме зове.
Но и тя тъжна затихва баладично
с мелодия на есенните дръждове.
Нощта избледнява с първите лъчи,
спомените загасват в светлина.
В разгара на зората, душата мълчи.
За да сънува, душата търси тишина!

Аз съм ехото на песента

Песен от поета започната,
загубена във тъмнина,
невидяна, неразбрана,
търси своята светлина.
Безпосочно шава през звездите,
бяга от неизбежна тишина,
бяга от бъдещето, от мъглите,
от забрава бяга- песента.
Поетът недовършил, неизрекъл,..
неизчерчаема е мисълта.
На чакане той обречъл,
и себе си, и песента.
Недовършените звукове,
чакат своето продължение.
И поетите с векове-
поет с подобно мнение.
Една дума бе достатъчна,
да тръгне през вечността,
да витае неукротима, загадъчна,
и търси ехо в сродната гуша.

Песен отгавна загубена,
звук притаен и далечен,
търси своето ехо,
за да бъде вечен.
Рикошета на забравената дума,
витаел столетия във тишина
отеква в моята гуша.
Аз съм ехото на песента!

Света ни

Свят на вълшебства,
свят на изгода,
на красота, на фалшива мога.
Свят на дипломи,
на бързо развитие,
имаме си и мобилно покритие.
Свят на висше образование,
свят в страхове и отчаяние,
че нужно било да се има знание.
Свят на измама,
на сделки, игри,
намира решение в купчина пари.
Свят на закони,
на високи стандарти,
в затворнически ръкави,
крие последните карти.
Свят на хитри умове,
на измити пари,
дерзае напред,
в своите игри.
Свят с усмивка храната краде,
от мършавото изгладнело дете,
което може би угре ще яде.
И свят хуманен,
свят загрижен за гладни,
голи, боси...
Цяла монета в знак на човечност,
хвърля на скитника дете проси.
Свят с ужасни писъци рове,
загубен в кошмарни страхове.
, 'Ах, не върви на добре!'
Втрещено гледа,
природата го зове,
който я убива- трябва да умре.
Свят на обещания,
убежища, спасения,
този път не намира решения.
Свят ослепял от
измити в калта пари,
не вижда пропастта,
в която сам се зару.
Останал без надежда,
без истински хора, без умове,
стиснал здраво алчност
в своите джобове-
гордо забяга напред
решен да не се предаде.
Еволюцията тръгна накриво,
и уби всичко полезно и живо.
Реши да си отмъсти земята,
и света без милост
да глътне в бездната.
...Свят почернял от злоба,
с жълта, грозна насмешка,
бърза, тича към гроба,
влачейки кесия тежка.

Зимата на Баба Перуника

Е, море Владко, Владко! Те това зиме ни завейа снего, па и студо ни скова и не може да мръднеме наникъде да се услушаме. Оно едно време имаше сума ти народ у маалата, па колко и да е дебел снего, додека си донесеме вода, гръва, додека да туриме на добичетата и да ги откараме на водопой, па ге да отидеме на седенка, ге на пазар, ге на собор – сгазиме снего и пут не се спира. Друго време беше. Ама сега остареме, селата запустея, нити има народ, нити животинка и ако не изпратиме машините да очистат пътищата – умирачка! Па и след умирачката е още по-лошо – нема кой да разгази снего до гробищата и нема кой да погребе починалите. До там дойде. Да помислите, па у земи да пропаднете от срам.

Ама вие си немате срам па всеки ден се карате по радиото за тай пусти снег. Немало било гориво, па немало машини, па водата била замръзнала, па пътищата били завейани – кока е сефте зиме дошло. Е па ти ли не знаеше дека че дойде зиме, бабин? И откаже че па знаете, цело лето вилнеете по соборищата како изветрели. Оно катерицата дека е една животинка колку песница, па и она по цела есен носи и крие лешници и ореси по шуплягите и прави гнезда зимска да не измръзне и да не повоише от глад, а вие не знаете дека че падне снег и дека требе на време да си справите гориво и машини, та да има със що да очистите снего по пътищата да се не мучи народо. Ама вие се молите на Бога, да падне по-дебел снег и да направи по-голема беља, та гръжавата да ви даде по-голема помощ! Колко по-дебел снег, толко по-голема далавера. Спасните от що требеше, па ге сега и от снего печалба да направите.

Па мани друго, но и по телевизията почнаме да ни приказуемте, та нам колко снег паднало, та нам колко била дебела, па по едно чувалче брашно на рамо колко да ви услукат – а бре да се чуди Господ! Те по това видо дека телевизията е голема лъжа! Така че го изврътат, та на очите си да не веруеш. По телевизията викат дека имало снег до гуша, а на сликата на човеците им се видат и опинците! Оно ептен човек да е улав, па че се сети дека ни замавуемте, та да се не види лежачината, айдучините и далаверите. А бре манете снего, он сам че си се стопи и времето че се оправи. Вие нема да се оправите. Откако дойдот на власт какъв батък поправите, такова чудо не е било! Селата запустеят, та запустеят, ама сега гледам и градо почна да пустее – жив човек нема да сретнеш. Що имаше млади, учени и работни – избебегая по Европата и по България, а тука останая само клеветчиците и пияндурниците и тия що бръкат у общинската каца и си олизуят пръстите.

Па и прави са си младите. Един живот имат, па искат да си поживеят како човеци на слобода по бело свет. Ние пропаднеме у това удбаджийско гнездо и не можемо да се пребориме с айдучите и арамджиите. Така си беше и така че си остане – ние нема да видиме бел ден.

Гледам на прави и здрави човеци, що се вика на вол опашка че искубат, им давате помощта що е предвидена за сирачетата, вдовиците и некадърните старци, а па на закасалите по селата нема кой ни да им помогне, ни едно апче да им даде, а още малко, па че однема и кой да ги погребе. Ама вие там не водите телевизите, да не покажат колко сте оправни, но ги водите да сликате снего та да измузете гръжавата – я с гориво, я с некакви грешни пари. Много нашироко го закарате, ама бръже че ви се процрвенеят петите. Место

да учите децата да работат и пари да прават, вие ги учите на социална помощ и топка да гонят.

Оно да ви е много гайле за сиромацията, вие немаше да искате само гориво у сред зиме, но че водите ред и за водата, и за гръвата, и за сеното и за стоката и за брашното, ама затова никој не питуе. Важно е гръжавата гориво да даде, уж снег да чистите, ама оно кой ти знае у чия лимузина че го изципете. Да има ред и закон, ваше чудо, та ничие.

Ама никој не бакари. Ете от лани ви беят сигнали самовилите по Гуйчак, та нам протести, нам гюрунтии, по цел ден бучите, по цела нощ оро водите и циганите тупат у тупаньете под гробищата, па оканье, па свирки, па джандаре у сред нощ, па се тръкаляте и издигзате пред министарката – па нищо! Уж судилища, уж глоби, така-онака, ама не бива – нема си гръжава и това си е. Затова сте шиосали и пощръклели. Ама пазете ми думата, луго време ви е довело, и още по-луго че ви однесе. Кара така, кара, па ка се обръне – ела да видиш! Едно време ви изкаруваат преко вратата на общината, ама ме стра да не дойде време и преко джамовете да излитате.

Откаже и да го поледнеш, отсекаже се е сринало. Що обещате – излъгате, що започнаме – не завръшите. Гледам, едни сгради що почнаме да ги правите още преди десетина години, така си пустеят незавръшени и още за некоя година че паднат. Оно може вече и да не требат ге, щом народо се разоти-де и вече нема с кого да се издумаш. Ама пак си викам, нали е започнено – требе да се доправи – да се види каде са поарчени парите. Па и срамота е – грозно. Народ заминуе, гледа и си дума – ете ги какви са, оставили си работата недовръшена. Това едно време беше срамота, ама сега викате това не било нищо.

Изпуциме и семето, и стоката и без квасец останаме! А народо гибигус заулаве – гледам на едни човеци капчук им тече у шията и на джамовете са турили найлон и картон, слама нема да си напунат тувлеците, ама твојо календар са го залепили до огледалото и се кълнат у тебе како у Света Петка! Това па не е било. Ние открај време сме си закасали, ама поне с акъло си бехме наред и никој не можеше да ни води за носо, а сега народо се води како овци – накаде го покараш, натам върви. Вече не сме и народ – рая станаме. Още малко, па ептен че се заборавете и че искате от народо опинците на вода да ви води.

Едно време човеци се скапая по затворете за нищо, а сега чист човек нема, айдучи изкрадна гръжавата, що батък се поправи и никому нищо. Додека че е така незнам, ние може да не видиме, ама така како сте покарали, до никъде нема да стижнете!

Много сме грешни, деца. Заборавиме за Господ, огрешиме си душиите, омръзнаме си един на друг, не може да се гледаме – такава злоба и завист е тръзнала по дунята. Човецина нема. Поповете и они грешници – да не си каул у црква да улезнеш и да се исповедаш да ти олъкне. А си се изповедал, а са те наклеветили на джандарете. Едно време попевете и учителъете беа най-учени и от най-добрите фамилии. А сега това стана за подизравка. Ако го не бива за нищо друго – за поп че учи! До лани комунисти, у затвор те карат ако се прекръстиш или ако пойдеш у Сирова, а сега най-големите свечи палят. И ако, нема лошо, нека се покаят и нека Господ да им прости, ама не е верно, и кога се крџат пак лъжат Бога и му краднат парите от панзаро.

Баба Перуника

ISSN 2217-7647

9 772217 764006